

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ (ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΧΩΡΑΣ ΒΕΖΗΤΖΗΣ
(ΒΙΤΣΗΣ-ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ-ΖΑΓΟΡΙΟΥ)

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΤΥΠ. "ΕΡΜΗΣ," "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ,"
1939

I
435

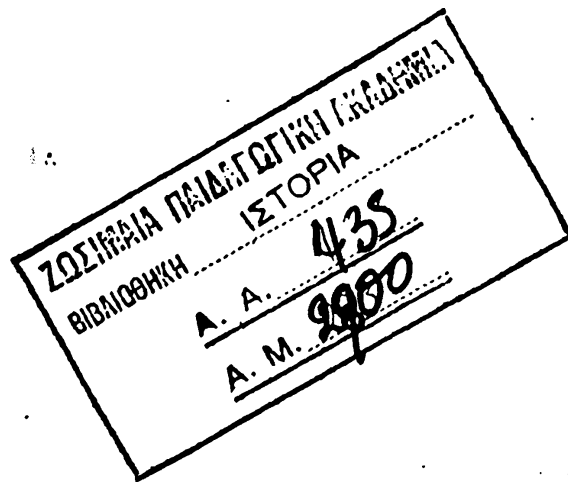
ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ (ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

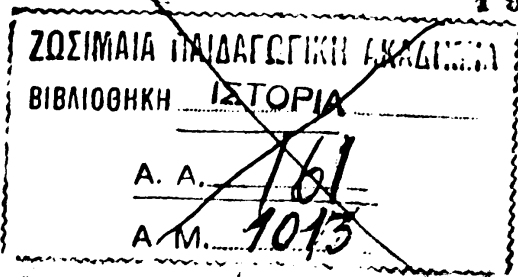
ΧΩΡΑΣ ΒΕΖΗΤΖΗΣ

(ΒΙΤΣΗΣ - ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ - ΖΑΓΟΡΙΟΥ)

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΤΥΠ. "ΕΡΜΗΣ,, "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ,,

1939

ΤΗ ΙΕΡΑ ΣΚΙΑΙ
ΤΟΥ ΔΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΜΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ

ΕΚ ΒΙΤΣΗΣ - ΖΑΓΟΡΙΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΤΟΔΕ ΕΥΓΝΟΜΩΝΩΣ ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Ο ΠΟΝΗΣΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Τοῖς πᾶσι γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἡ ἐπὶ μέρους λεπτομερειακὴ ἔρευνα καὶ μελέτη τῆς ἱστορίας χώρας τινὸς τὰ μέγιστα συμβάλλει εἰς τὴν συστηματοποίησιν διαμόρφωσιν καὶ ἀποκρυστάλλωσιν γενικῶν ἀξιῶν ἐν σχέσει μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν εὐρυτέρου τινὸς περιβάλλοντος. Τὸ πεπλατυσμένον τῆς ἐρεύνης, ἐξετάζον τὰ ἱστορικὰ γεγονότα κατὰ πλάτος περισσότερον, δὲν ὑπείσέρχεται εἰς τὴν λεπτομερῆ ἔρευναν τῶν πρωταρχικῶν στοιχείων, μὴ ἀναδιφοῦν τὸ βάθος αὐτῶν, καὶ οὕτω δύναται τις εἰπεῖν παρουσιάζονται ἀτέλειαι καὶ ἐλλείψεις ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης. Ἐκτὸς τούτου τὸ μέγιστον τῆς ἀληθείας πολλακίς εὐρίσκειται ἐντὸς λεπτομερειῶν ἀσημάντων μὲν ἐπιφανειακῶς ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἔχουσῶν μεγάλην σπουδαιότητα, βαρυνουσῶν δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς διαμορφώσεως ἱστορικῆς τινος ἀντιλήψεως καὶ κρίσεως. Ἐνεκα τούτου διὰ νὰ δοθῇ πλήρης εἰκὼν τῆς ζωῆς μιᾶς ἐπὶ μέρους Ἑλληνικῆς φυλῆς, διὰ νὰ ἐξετασθοῦν αἱ ἱστορικαὶ πηγαὶ τῆς ζωῆς χρονικῆς τινος περιόδου εἰς ἀπάσας αὐτῆς τὰς ἐκδηλώσεις χρειάζεται συστηματικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη ἱστορικὴ τε καὶ λαογραφικὴ ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ. Μόνον τότε θὰ ἔχωμεν ἀντικειμενικῶς ὀλοκληρωμένην τὴν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑπειρωτικῆς ζωῆς, ὅταν θὰ δυνηθῇ ἕκαστον χωρίον ταύτης νὰ προσφέρῃ τὴν ἱστορίαν καὶ λαογραφίαν τοῦ ἐν τῷ Ἑπειρωτικῷ ἀρχεῖῳ. Ἐκ τοιούτων σκέψεων ὀρμώμενοι προέβημεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος πονήματος πιστεύοντες ὅτι συμβάλλομέν πῶς εἰς τὴν προᾶγωγὴν τῆς πληρεστέρας γνώσεως τῆς Ἑπειρωτικῆς ἱστορίας. Περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωρίου Βίτσης Ζαγορίου ἀρκετοὶ ἔχουν ἀσχοληθῆ μέχρι τοῦδε καταχωρίσαντες σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις τῶν ἐν βιβλίοις καὶ περιοδικοῖς. Ὑπὸ οὐδενὸς ὅμως ἐγένετο πλήρης καὶ ὀλοκληρωμένη ἐργασία περὶ τούτου, ὅπερ σημειωτέον τυγχάνει ἐν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς Ἑπείρου, μεγάλην ἔχον σπουδαιότητα ἐν τῇ ἐρέυνῃ τῆς ἱστορίας τοῦ λόγου τῆς ὑφῆς τῆς συστάσεως καὶ ἐξελίξεώς του.

Βεβαίως διὰ τὴν ἀριότητα μιᾶς ἱστορικῆς πραγματείας ἀπαιτοῦνται πλεῖστοι ὄσοι παράγοντες καὶ δὴ ἡ ἀφθονία τῶν φιλολογικῶν κειμένων καὶ ἱστορικῶν δοκου-

μένων. Δυστυχώς ἄν καὶ ἐκ τῶν τελευταίων πλείστα ὄσα ὑπῆρχον ἐν τῷ χωρίῳ ἡμῶν, ὅμως λόγῳ εἴτε ἐπιπολαιότητος εἴτε ἀγνοίας πολλά κατεστράφησαν. Τὰ ἐναπομείναντα μετὰ κόπου ἐπιμελῶς συνελέξαμεν καὶ κατεθέσαμεν ἐν τῷ ἱστορικῷ τοῦ χωρίου ἀρχεῖῳ. Ἐπαφιέμεθα εἰς τὴν εὐμενῆ κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν διὰ τὰς τυχόν παρουσιαζομένας ἀτελείας λόγῳ ἐλλείψεως τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων. Δέν παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ πλείστα τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων διεσώθησαν τῇ εὐγενῇ φροντίδι τῶν ὁμοχωρίων κ. κ. Ἰωάννου Καραγεώργου, Κωνσταντίνου Σφάγγου, Βασιλείου Στεφανίδου, Σωτηρίου Παπαζόγλου κλπ. πρὸς οὓς ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν εἰς τὸ ἀναληφθὲν ἔργον.

Ἐγγραφὴν ἐν Βίτση τῇ 30ῃ Αὐγούστου 1939.

Ἐπισημασθέντες ὅτι τὰς ἀναγραφὰς τῶν ἐπιπολαιῶν ἀπομνημονεύματων ἐξέδομεν ἐν τῷ χωρίῳ ἡμῶν, ὅμως λόγῳ εἴτε ἐπιπολαιότητος εἴτε ἀγνοίας πολλά κατεστράφησαν. Τὰ ἐναπομείναντα μετὰ κόπου ἐπιμελῶς συνελέξαμεν καὶ κατεθέσαμεν ἐν τῷ ἱστορικῷ τοῦ χωρίου ἀρχεῖῳ. Ἐπαφιέμεθα εἰς τὴν εὐμενῆ κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν διὰ τὰς τυχόν παρουσιαζομένας ἀτελείας λόγῳ ἐλλείψεως τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων. Δέν παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ πλείστα τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων διεσώθησαν τῇ εὐγενῇ φροντίδι τῶν ὁμοχωρίων κ. κ. Ἰωάννου Καραγεώργου, Κωνσταντίνου Σφάγγου, Βασιλείου Στεφανίδου, Σωτηρίου Παπαζόγλου κλπ. πρὸς οὓς ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν εἰς τὸ ἀναληφθὲν ἔργον.

Ἐγγραφὴν ἐν Βίτση τῇ 30ῃ Αὐγούστου 1939.

Ἐπισημασθέντες ὅτι τὰς ἀναγραφὰς τῶν ἐπιπολαιῶν ἀπομνημονεύματων ἐξέδομεν ἐν τῷ χωρίῳ ἡμῶν, ὅμως λόγῳ εἴτε ἐπιπολαιότητος εἴτε ἀγνοίας πολλά κατεστράφησαν. Τὰ ἐναπομείναντα μετὰ κόπου ἐπιμελῶς συνελέξαμεν καὶ κατεθέσαμεν ἐν τῷ ἱστορικῷ τοῦ χωρίου ἀρχεῖῳ. Ἐπαφιέμεθα εἰς τὴν εὐμενῆ κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν διὰ τὰς τυχόν παρουσιαζομένας ἀτελείας λόγῳ ἐλλείψεως τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων. Δέν παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ πλείστα τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων διεσώθησαν τῇ εὐγενῇ φροντίδι τῶν ὁμοχωρίων κ. κ. Ἰωάννου Καραγεώργου, Κωνσταντίνου Σφάγγου, Βασιλείου Στεφανίδου, Σωτηρίου Παπαζόγλου κλπ. πρὸς οὓς ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν εἰς τὸ ἀναληφθὲν ἔργον.

Α ΟΝΟΜΑΣΙΑ

Ἡ Βίτσα ἀναφερομένη ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἱστορίας ἀπὸ τὰ μέσα τῆς 14ης μ.Χ. Ἑκατονταετηρίδος,⁽¹⁾ τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο Βεῖτσα, Βεῖτζα Βεήτσα καὶ Βίτσαις ἀρχαιότερον δὲ Βεζήτσα καὶ Βεζήτζα⁽²⁾. Εἰς ὄλας τὰς σωζόμενας μέχρι τῆς 18ης Ἑκατονταετηρίδος σημειώσεις, ἀφιερώσεις ἐνθυμήσεις καὶ ἐπιγραφὰς ἀναφέρεται ὡς Βεζήτζα. Οὕτω ἐν τῷ νάρθηκι τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, περὶ ἧς λόγος γενήσεται εὐρύτερον κατωτέρω ἐν τῷ περὶ μονῶν κεφαλαίῳ, ἀναγράφεται «Ἀνηγέρθη καὶ ἀνιστορήθη ὁ ναὸς οὗτος τῆς Ἁγίας μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοῦχου Παρασκευῆς εἰς ἐξόδων καὶ πληρώσεως τοῦ εὐγενεστάτου Κυρίου Μιχαὴλ Βωηβόντα του Θερειανοῦ καὶ τῆς γενναιᾶς καὶ ἀδελφότητος αὐτοῦ καὶ πάντων ὄλων τῶν Βεζητζινῶν κληρονόμων κτητόρων καὶ μειζόνων ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ πανυψηλοτάτου δεσπότη ἡμῶν Κάρδου τοῦ Δουκὸς ἐν ἔτει (Γ'Κ') 1412) ἀπὸ κτίσεως κόσμου παρεδρεύοντος ἐντίμου Ἡμανουὴλ Ἱερέως τοῦ Φεηγόρου⁽³⁾.

Ὡς καὶ ὁ Σάρρος ἐν τῷ παλαιογραφικῷ ἐράνῳ του ἀναφέρει ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ ἐν Μονοδενδρίῳ πέριξ τῆς βάσεως λειτουργικοῦ ποτηρίου, μὴ σφζομένου σήμερον, εἰσὶ γεγραμμένα «Τὸ θεῖον καὶ Ἱερὸν ποτήριον ὑπάρχει τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Μινὸς εἰς χωρίον Βεζήτζα

(1) Λαμπρίδου Ζηγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 101

Τοῦ αὐτοῦ Ζηγοριακῶν θεσμῶν ἔρρανος. Ἑπειρωτ. Χρον. τ. 3, σ. 292.

(2) Λαμπρίδου Ζηγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 101. α

Δ. Σάρρου Ζηγοριακῶν θεσμῶν ἔρρανος τ. 3, σ. 291—292

Μυστακίδου Ἑπειρωτικὰ ἀνάλεκτα Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, σ. 95

(3) Λαμπρίδου Ζηγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870 σ. 36

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 102

Τοῦ αὐτοῦ Ἑπειρωτικαὶ ἐνθυμήσεις καὶ Χρονικὰ σημειώματα καὶ ἐπιγραφαὶ Ἰανουάριος 1987 σ. 22—25

Ἀθηναγόρα «Νέος Κουβαρῶν» Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, σ. 4

Δυστυχῶς μέγα μέρος τοῦ πολυτίμου τούτου κειμηλίου ἔχει καταπέσει λόγῳ ἀσυγχωρήτου ἀμελείας τῶν τὰ τῆς μονῆς διοχειριζομένων. Ἐὰν δὲ δὲν ληφθῇ πρόνοια, ἅπαν θὰ καταστραφῇ. Πάντως ἡ λέξις «Βεζητζινῶν» διατηρεῖται καὶ διακρίνεται εὐκρινῶς. Τὰ λοιπὰ τῆς ἐπιγραφῆς παρελάβομεν ἐκ τῶν Λαμπρίδου καὶ Σάρρου.

Α ΟΝΟΜΑΣΙΑ

Ἡ Βίτσα ἀναφερομένη ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἱστορίας ἀπὸ τὰ μέσα τῆς 14ης μ.Χ. Ἐκατονταετηρίδος,⁽¹⁾ τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο Βεῖτσα, Βεῖτζα Βεήτσα καὶ Βίτσαις ἀρχαιότερον δὲ Βεζήτσα καὶ Βεζήτζα⁽²⁾. Εἰς ὅλας τὰς σωζόμενας μέχρι τῆς 18ης Ἐκατονταετηρίδος σημειώσεις, ἀφιερώσεις ἐνθυμήσεις καὶ ἐπιγραφὰς ἀναφέρεται ὡς Βεζήτζα. Οὕτω ἐν τῷ νάρθηκι τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, περὶ ἧς λόγος γενήσεται εὐρύτερον κατωτέρῳ ἐν τῷ περὶ μονῶν κεφαλαίῳ, ἀναγράφεται «Ἀνηγέρθη καὶ ἀνιστορήθη ὁ ναὸς οὗτος τῆς Ἁγίας μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιούχου Παρασκευῆς δι' ἐξόδων καὶ πληρώσεως τοῦ εὐγενεστάτου Κυρίου Μιχαὴλ Βωηβόντα του Θερειανοῦ καὶ τῆς γενναιᾶς καὶ ἀδελφότητος αὐτοῦ καὶ πάντων ὄλων τῶν Βεζητζινῶν κληρονόμων κτητόρων καὶ μειζόνων ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ πανυψηλοτάτου δεσπότη ἡμῶν Καρόλου τοῦ Δουκὸς ἐν ἔτει (Γ'ϞΚ'.) 1412) ἀπὸ κτίσεως κόσμου παρεδρεύοντος ἐντίμου Ἡμανουὴλ Ἱερέως τοῦ Φεηγόρου⁽³⁾.

Ὡς καὶ ὁ Σάρρος ἐν τῷ παλαιογραφικῷ ἐράνῳ του ἀναφέρει ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ ἐν Μονοδενδρίῳ πέριξ τῆς βάσεως λειτουργικοῦ ποτηρίου, μὴ σωζομένου σήμερον, εἰσὶ γεγραμμένα «Τὸ θεῖον καὶ Ἱερὸν ποτήριον ὑπάρχει τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Μινὸς εἰς χωρίον Βεζήτζα

(1) Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 101

Τοῦ αὐτοῦ Ζαγοριακῶν θεσμῶν ἔρρανος. Ἡπειρωτ. Χρον. τ. 3, σ. 292.

(2) Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 101. α

Δ. Σάρρου Ζαγοριακῶν θεσμῶν ἔρρανος τ. 3, σ. 291—292

Μυστακίδου Ἡπειρωτικὰ ἀνάλεκτα Ἡπειρ. Χρον. τ. 4, σ. 95

(3) Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870 σ. 36

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 102

Τοῦ αὐτοῦ Ἡπειρωτικαὶ ἐνθυμήσεις καὶ Χρονικὰ σημειώματα καὶ ἐπιγραφαὶ Ἰανουάριος 1987 σ. 22—25

Ἀθηναγόρα «Νέος Κουβαρῶν» Ἡπειρ. Χρον. τ. 4, σ. 4

Δυστυχῶς μέγα μέρος τοῦ πολυτίμου τούτου κειμηλίου ἔχει καταπέσει λόγῳ ἀσυγχωρήτου ἀμελείας τῶν τὰ τῆς μονῆς διοχειριζομένων. Ἐὰν δὲ δὲν ληφθῇ πρόνοια, ἅπαν θὰ καταστραφῇ. Πάντως ἡ λέξις «Βεζητζινῶν» διατηρεῖται καὶ διακρίνεται εὐκρινῶς. Τὰ λοιπὰ τῆς ἐπιγραφῆς παρελάβομεν ἐκ τῶν Λαμπρίδου καὶ Σάρρου.

εις μοναδένδι διὰ συνδρομῆς τοῦ Παπαναστασίου (¹)». Εἰς σφζόμενον ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Εὐαγγελικὸν Κώδικα (²) ἐν σελίδι 171 α ἀναγράφονται «Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον ἠγοράσθην ἔστα-
 χόθην καὶ ἐκομισθην παρ' ἐμοῦ Γεωργίου Λέκκα καὶ μέγα Ποστέλλικου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίν(ων) ἐκ χώρας Βεζήτζας καὶ ἀφιέρωσα αὐτό, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτό-
 κου ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Βεζήτζα διὰ μνημόσυνον ἐμοῦ καὶ τῶν γονέων τῶν ἡμετέρων καὶ οἱ ἀναγνώσκοντες καὶ λειτουργοῦντες εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν. Ὅστις δ' ἂν Βουλη-
 θεῖη συλῆσαι αὐτὸ ἐκ τοῦ εἰρημένου ναοῦ ἐχέτω τὰς ἀ-
 ρὰς τῶν τῆ θεοφόρων (πατέ)ρων καὶ τὴν Παναγίαν ἀντί-
 δικον. Ἐν ἔτει τῆς θεογονί(ας) ἀχκστ'». Ἐν τῷ αὐτῷ εὐαγ-
 γελικῷ κώδικι καὶ ἐν τῇ πλακί τῆς πρώτης πινακίδος, δι'
 ὧν οὗτος ἐστὶ περιβεβλημένος γέγραπται «Ἐτοῦτο θεῖον
 καὶ ἐρων Εὐαγγέλιον υπαρχει του Κυρου Γεωργίου Πο-
 στελνικ(ου) καὶ το ἀφηρωσα εἰς την Παναγια εἰς την Βε-
 ζητζα ἀχκς'» (³) Καὶ εἰς παλαιὸν ἔντυπο εὐαγγέλιον τῆς
 αὐτῆς Ἐκκλησίας σημειώνονται τὰ ἐξῆς: «Ἀφιερῶθη τὸ
 παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐν τῇ εἰς τὴν Βεζή-
 τζ(αν) ἀγία μονῇ τῆς πανυπεράγνου καὶ Κυρί(ας) ἡμῶν
 Θεοτόκου, παρὰ τοῦ ἐν ἰερεῦσιν) σὺλαβεστάτου ἱερέως
 Π(α)πᾶ Κύρ Δημητρίου τοῦ Πρωτό(παπα) διὰ μνημόσυνον
 αἰώνιον αὐτοῦ καὶ τῶν μακαρίων αὐτοῦ γενητόρων καὶ
 εἴτις βουληθεῖ ἀφελεῖν καὶ ἀποξενῶσαι τοῦτο ἐκ τῆς εἰ-
 ρημέν(ης) μονῆς, ἐχέτω τῆς ἀρὰς τῶν τῆ καὶ ἡ' θεοφόρ(ων)
 (πατέ)ρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων. Καὶ τὴν Πα-
 ναγι(αν) Θεοτόκον ἀντίδικον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ
 μέλλοντι. Ἀφιερῶθη ἐπὶ ἔτους ζ ξ β' (=1554) κ(α)τ(ὰ) μῆ-
 να Φεβρουάριον» καὶ κατωτέρω: «Ευρεθι ἐν χωρῇ Βε-
 ζητζα ἐν μωνης (τῆς) ἠ(εραγίας) ἠπεράγνου δέσπηνῆς

1. Δ. Σάρρου. Παλα-ογραφικὸς ἔρρανος σ. 103 α :

Β. Μυστακίδου. Ἠπειρωτικὰ ἀνάλεκτα, Ἠπειρ. Χρον. τ. 4, σελ. 95—96.

(Σημ. Ὁ ἀναφερόμενος ὡς ἀπευθύνας τὴν πρὸς τὸν Γ. Ζηκίδη μὲ χρονολογίαν 5 Ὀκτωβρίου 1836 ἐπιστολὴν Παπ. Ἰωάννης Νικολαί-
 δης ἐκ Κάτω Βίτσης τυγχίνει ἐμὸς πάππος, διατελέσας Ἱερεῦ. τε καὶ
 σχολάρχης εἰς πλεῖστα χωρία τοῦ Ζαγορίου ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Ἐτελεύτη-
 σε ὑπερογδοηκονιούτης κατὰ τὸ 1929 ἔτος).

(2) Περὶ τούτου γενήσεται εὐρύτερος λόγος κατωτέρω.

(3) Δ. Σάρρου. Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 102 β'

Β. Μυστακίδου Ἠπειρωτικὰ ἀνάλεκτα Ἠπειρ. Χρον. τ. 4, 1929
 σελ. 96.

ἡμῶν. Καὶ πρὸς ἐλθὼν δι' ἡμ(ᾶς). Ἰω(άννης) Φᾶνᾶς καὶ
θερηάνος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ : Καὶ ἐδωσάν ασπρ(α)α Βρῆ-
σκώντά(ι) τ(ῆς) Παναγιᾶς τῷ κεφάλεόν του να βρησκετέ
εἰς τ(ον) αἰώνα καὶ εἴτης τα ζημηωση τοαναθεμα κληρο-
νωμηση ἐπη ετους ,ζρστ (=1598) μινυ Αγοούστὸ εἰς ιε' κέ
ἐτης τα ζημιοσι τὸ ηερὸν Βακέλιὸν να εχι δι.» (1)

Ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ εὔρομεν τὰ ἐξῆς κειμήλια, ὑπ' οὐ-
δενὸς μέχρι σήμερον ἀναφερόμενα μὲ τὰς κάτωθι ἀφιε-
ρώσεις :

Εἰς ἅγιον ποτήριον ἀφιερωθὲν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πο-
στενλικου Γεωργίου, ὡς καὶ ὁ ἀνωτέρω ἀναφερθεὶς Εὐαγ-
γελικός κῶδιξ, ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς κεχάρακται
« † ετουτο το ποτιρη το εκαμε ω Ποστελνικος μεγα(ς) ω
γιωργης κε τον † αφιερωσεις τ(η)ν Πα(να)γ(η)α ης τιν χορα
Βεζητζα (2) ». Εἰς τρικέριον τοῦ 1678 εἰς τὸ ὑποκάτωθεν τῆς
βάσεως μέρος εἶναι γεγραμμένη ἡ ἀφιέρωσις. † Διὰ ση-
δρομι(ς) Παπαιωάνου καὶ Λάζου ις στην Παναγια χ(ορις)
Βεζιτζα και Παπα....Δαον(;) (3)

Καὶ εἰς λειτουργικὸν δυσκοπότερον χρονολογίας πι-
θανῶς 16ου αἰῶνος—τὸ μέρος ἐνθα ἀναφέρεται ἡ χρο-
νολογία ἐλλεῖπει—γέγραπται : « † το παρὼν δισκαριον
τις Παναγιας ἐν χορας Βεζήτζα εν σινδρομις Ἰωαν(ον)
Θοδορο(ν)...Μαρτιου Γ'. Ἐν παραφύλλῳ βιβλίῳ λειτουρ-
γικῷ τῆς Μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εὔρομεν τὴν ἐξῆς ἐν-
θύμησιν «το παρὸν Βηβληων αδερφη.....απο χωριὸν Βεζή-
τζα».

Καὶ ἐν τῇ Ἱερᾷ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης εἰς
μεγάλην εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, ἐν ἐπιγραφῇ σχετικῇ μὲ

(1) Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρως σ. 103 β—104 α'

Β. Μυστακίδου Ἑπειρωτικὰ ἀνάλεκτα Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, 1929
σελ. 96.

Ἀθηναγόρα : Νέος Κουβαρᾶς. Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, 1929, σ. 9—10.

(2) Ἡ βάση τοῦ ἁγίου ποτηρίου εἶναι γεγλυμένη καὶ φέρει τοὺς
4 Εὐαγγελιστάς, μεθ' ἐνὸς ἀγγέλου ἐναλλάξ, ἀναμέσον συμπλέγματος
ἀνθέων. Φαίνεται ὅμως ὅτι αὕτη δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς χρονολογίας μὲ
τὴν τοῦ κυπέλλου καθ' ὅσον διακρίνεται καθαρώς τὸ διάφορον τοῦ με-
τάλλου καὶ ἡ συγκόλλησις τῆς βάσεως μὲ τὸ λοιπὸν σῶμα κατὰ τὸ μέ-
σον. Τὸ στέλεχος τῆς παλαιᾶς κεκομμένης εἰσέρχεται εἰς τὸ τῆς νῦν
υπαρχούσης βάσεως.

(3) Τὸ ὡς ἄνω τρικέριον ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν περωτῶν δρακόν-
των συμπληγμένων. Εἰς τὸ μέσον ὑπάρχει σταυρός. Κάτωθεν δὲ τοῦ
ἐσταυρωμένου διακρίνεται εὐκρινῶς ἡ χρονολογία 1678. Ἡ μνημονευ-
θεῖσα ἀφιέρωσις εἶναι γεγραμμένη εἰς τὸ ὑποκάτωθεν μέρος τῆς βά-
σεως.

τὴν κατασκευὴν καὶ ἀφιέρωσιν τῆς εἰκόνης ἀναφέρεται ἡ λέξις Βεζήτζα, κακοβούλως ὅμως ἀποξεσθεῖσα ὑπὸ τινος ἱεροσύλου (1). Ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Ἐνω Βίτσης, ἐν τῷ ὑπερθύρῳ πρὸς τὸ γυναικεῖον, γέγραπται «ἢ ἀνηγερθη ἐ βαθρον ἐκαλιεργήθη και ἀνηστωριθει ο θεῖος οὔτος και πανσεπτος ναὸς του ἐναγιοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου του θαυματουργοῦ δια συνδρομῆς δαπάνης κόπονται και ἐξοδον δὲ ὄλονον γεγονεν χορας Βεζή ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιεροτάτου μητροπολίτου Κυρίου Νεοφύτου ἡστορίθη δὲ και δια χειρος Μιχαὴλ ζωγράφου ελαχίστου και ἀμαρτωλοῦ ἐν τόπου (Καστορίας) ἐγραφ(η) ἔτους ζρκξ.

Ἐτελιωθη κοτὰ μῆνα Σεπτεβριον ις στις 25» Καὶ κάτωθεν διὰ μικροτέρων γραμμάτων: «Καὶ ὁ πηρετης ἦτον» (2)

Ἐν παραφύλλῳ τοῦ Κώδικος Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου ὑπάρχει τὸ ἐξῆς σημεῖωμα «Τὸ παρὸν ἐξηγη(τόν;) τοῦ εὐβανκελήου τὸ ἀγόρασα ἐγὼ ὁ Π(απ) Θεοφάνης διὰ ἀσουλανία (=ἀσλάνια) ἡ ἡγον δέκα...χωρίον Βεζήτσα» (3).

Ἐξ ὄλων τῶν ἐπιγραφῶν, ἐνθυμήσεων καὶ ἀφιερώσεων, ἃς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, καταφαίνεται ὅτι τὸ χωρίον Βίτσα ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἡπείρου μέχρι καὶ τῶν μέσων τῆς 18ης ἐκατόνταετηρίδος ἀναφέρεται ὡς Βεζήτζα, σπανιώτερον δὲ Βεζίτζα καὶ Βεζίτσα.

Πόθεν δὲ προῆλθεν ἡ ὀνομασία αὕτη; Ὁ Δ. Σάρρος ἐν μὲν τῷ παλαιογραφικῷ του ἔράνῳ (4) φαίνεται παραδεχόμενος τὴν προέλευσιν τῆς ὀνομασίας ἐξ ὀνόματος Βεζή τινος ἐν δὲ ταῖς «Ἡπειρωτικαῖς ἐνθυμήσεσιν» παραληλίζει αὐτὴν μὲ τὴν Βεζίτσαν χωρίον τοῦ Βόλου καὶ μὲ

(1) Δὲν ἔστι ἀ σημειωθῆ ἐνταῦθα, ὅτι Μονοδενδρίται τινὲς θύλιονιες νὰ πορουσιάζουσι τὰς Ἱερὰς μονὰς Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ Ἁγίας Παρασκευῆς ὡς ἀνηκούσας παλαιόθεν εἰς τὸ χωρίον των, ἀλλογίστεως καταστρέφουσιν ἀφιερώσεις καὶ ἐπιγραφας ἐν αὐτῷ; ἀναφέρεται ἡ λέξις Βεζήτζα γιγνόμενοι οὕτω πρόξενοι κακῶν ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐξακριβῶσιν Ἱστορικῶν ἀληθειῶν.

(2) Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρανος σελ. 101 α καὶ 103 α'

Χ. Σιούλη. Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθυμήσεις Ἡπειρωτικαί. Ἡπειρωτ. Χρον. τ. 9, 1934 σελ. 87.

Δ. Σάρρου. Ἡπειρωτικαὶ ἐνθυμήσεις κλπ. Ἰωάννινα 1937 σελ. 33.

Ἡ σημειουμένη ἐν τοῖς ὡς ἄνω βιβλίοις ἐπιγραφή δὲν εἶναι καθ' ὅλα ἀκριβῆς πρὸς τὴν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἁγίου Νικολάου ὑπάρχουσαν τοιαύτην.

(3) Δ. Σάρρου: Παλαιογραφικὸς ἔρανος σελ. 77 α.

(4) Δ. Σάρρου. Παλαιογραφικὸς ἔρανος σ. 101 α.

ταῖς Βεζίτσιαις τόποθεσίαν Καλεντζίου παρετυμολογουμένην ἀπὸ τὸ Βυζι. (1)

Εἶναι προφανέστατον ὅτι ἡ λέξις, ὡς καὶ ἡ κατάληξις αὐτῆς δηλοῖ, εἶναι λαϊκῆ. Πιθανωτέρα φαίνεται ἡ πρώτη ἐκδοχὴ τοῦ Σάρρου, καθ' ἣν προῆλθεν ἐκ τοῦ ὀνόματος Βεζήτινος ὡς καὶ ἐν τῇ ὑπερθύρω ἐπιγραφῇ, τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Νικολάου ἐμφαίνεται, (2) ἔνθα δὲν δικαιολογεῖται ἡ μὴ ἀναγραφὴ τῆς καταλήξεως τζα οὔτε δι' ἔλλειψιν χώρου οὔτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν πλὴν ἴσως ἐκ προθέσεως τοῦ ἀναγράφοντος νὰ ἀναφέρῃ τὸ πρόσωπον τὸ δόσαν τὸ ὄνομα εἰς τὸ χωρίον.

Ἀπὸ τὰ μέσα τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ χρησιμοποίησις τῆς λέξεως Βεῖτζα καὶ Βεῖτσα ἧτις προφανῶς προῆλθεν ἐκ συκοπῆς ζ φαινομένου ὅπερ παρατηρεῖται ἐν τῇ παρ' ἡμῖν Ἑπειρωτικῇ διαλέκτῳ. Ἐν τοῖς σωζομένοις παρ' ἡμῖν δημοσίοις Κοινοτικοῖς καὶ ἰδιωτικοῖς ἐγγράφοις μέχρι τῶν μέσων τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος γίνεται χρῆσις πάντοτε σχεδὸν τῆς λέξεως Βεῖτζα. Μόνον εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν χρονολογίας 1 Μαΐου 1836 εὑρίσκεται ἡ λέξις Βεῖτζαις, (3). Ἀκόμη εἰς συμφωνητικὸν γράμμα τὸ χωρίον ἀναφέρεται ὡς Βεῖτζα (4). Καὶ εἰς ἕτερον

(1) Τοῦ αὐτοῦ. Τοπωνυμικὸν Βίτησις κλπ. Ἰωάννινα 1937 σ. 4.

(2) Παράδοσις ἐν τῷ χωρίῳ ἀναφέρει ὅτι ἀνεγράφετο ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Νικολάου Λειψοδαίων ἡ λέξις Βυζίτσα. Ἡ τοποθεσία ἐν ἣ εὐρίσκεται ὁ ναὸς εἴτος γειτνιάζει μὲ τὴν τοποθεσίαν Βοζίσι ἢ Βουζίσι. Δύναται τις ἐκ τούτου νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὑάρχει σχέσις τις μεταξὺ τῶν δύο ὀνομασιῶν ἀφ' οὗ ἔξ ἄλλου πλησίον τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἔκειτο συνοικισμὸς τῆς Βίτησις. Πάντως ἡ ἐκδοχὴ οὕτω εἶναι ὀλίγον παράτολμος καθ' ὅσον οὐδαμοῦ τοῖς σωζομένοις ἐγγράφοις κλπ. ἀναφέρεται ἡ λέξις Βοζίτσα.

(3) Καὶ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1815 εὑρισκομένῳ παρὰ τῷ Δ. Σάρρῳ ἐν τέλει σημειοῦται. «Εἰς ἔνδειξιν 1815 Σεπτ. 14 Βεῖτζες» Δ. Σάρρου: Ζαγοριστακῶν Θεσμίων ἔρευνα Ἑπειρ. Χρον. τ. 2, 1927 σελ. 292. Καὶ ἐν ἀποκειμένῳ παρ' ἡμῖν βιβλίῳ λογαριασμῶν τῆς Κοινότητος Ἄνω Βίτησις χρονολογουμένῳ ἀπὸ τοῦ 1830—1875, τὸ ἔτος 1834 κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον γράφεται «τοῦ σπαῖ Κασιμίμ διὰ νὰ κόβομεν ξελα ἐλεύθερα εἰς Ριζιανὰ κατὰ τὸ ταπὶ ὅπου ἔχει δοσμένο εἰς τὰ ἕξι χωριά τρεῖς Βεῖτζες, Κουκοῦλι.....»

(4) Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἰησοῦ ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς θήκης σωζομένων Ἀγίων Λειψάνων ἀναφέρεται ἡ λέξις Βεῖτζα. «Ἀνεκαινίσθη ἡ ὑπάρχουσα θήκη τῶν Ἀγίων Λειψάνων τῆς Ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μονῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου ἐνδόξου Προφήτου Ἰησοῦ τοῦ Θεοβίτου ἐκ κόμησις Βεῖτζα διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ πλοσιωτάτου ἐν Ἱερομόναχοις καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς Κυρίου Σεραφίμ διὰ χειρὸς δὲ Νικολάου καὶ Δημητρίου αὐταδέλφων ἐκ Καλαρυτιῶν 1710 Ἀυγούστου 1». Ἐν τῇ αὐτῇ θήκῃ «Λειψάνον τοῦ Ἀγίου Σώζοντος ὅπερ κατὰ τὸ

Κοινοτικὸν ἔγγραφον τοῦ 1770 ἀναφέρονται οἱ Κάτοικοι ὡς Βεΐζντινοί. Ἀπὸ τὰ μέσα τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 20ης ἀναφέρονται αἱ λέξεις Βεΐτζα, Βεΐτσα, Βήτσα, Βίτσα, Βεΐτσα, Βιτζα (1) καὶ ἐνίοτε Βεΐτσα ἄνευ τηρήσεως σειρᾶς χρονολογικῆς περιόδου εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἄνωθεν ὄρων. Οὕτω παρατηροῦμεν κατὰ ἕν καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος νὰ γίνεται χρήσις τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν προαναφερθέντων ὄρων. Ἀπὸ δὲ τῆς 20ης ἑκατονταετηρίδος ἄρχεται πλέον ἡ συστηματικὴ χρησιμοποίησις τοῦ ὄρου Βίτσα προηγουμένων πάντοτε τῶν ἐπιρρημάτων ἄνω καὶ κάτω, ἅτινα πρότερον ἀπεδίδοντο εἰς ἕκαστον μαχαλᾶν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Ἱστορικῆς ἐξελιξεως τοῦ ὄρου Βεζιτζα.

Ὡς καὶ οἱ Ἰ. Λαμπρίδης καὶ Δ. Σάρρος ἀναφέρουν πρὸ τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος οἱ τρεῖς μαχαλάδες, ὡς ἡτοιδηρημένη ἡ Βεζιτζα, ὀνομάζονται ἐκ τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου ὑπαρχούσης ἐκκλησίας. Οὕτω τὸ μὲν Μονοδένδριον ἐκαλεῖτο Ἁγιος Γεώργιος μαχαλᾶς, ἡ Ἄνω Ἁγιος Νικόλαος Μαχαλᾶς καὶ ἡ Κάτω Βίτσα Παναγία μαχαλᾶς (2). Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης ἀναφέρει πρόθεσιν τινα τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν ἣ ἀναγράφονται αἱ ὡς ἄνω ὀνομασίαι τῶν μαχαλάδων. Δυστυχῶς ἡ πρόθεσις αὕτη δὲν διασώζεται. Ἡμεῖς εὔρομεν ἄλλην τινα τοιαύτην ἐν ἣ ἀναγράφεται ἐν σελ. 6 καὶ ἐν ἐπικεφαλίδι «ὀνόματα παλαιὰ ὅπου ἀντεγράφησαν ἀπὸ τὸ παλαιὸν κατάστιχον εἰς τὸ παρόν».

Καὶ ἄνωτέρω: «Ἁγιος Γεώργιος μαχαλᾶς Μαναδένδρι». Ἐν σελίδι 9:

1733 Δεκεμβρίου 20 ἀφιερῶθη παρὰ Ραφὴλ Ἐπισκόπου Δρινουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστου ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐκ κώμης Βεΐτζα.

Ἰδὲ καὶ Δ. Σάρρου. Παλαιογραφικὸς ἔρανος σ. 104.

Ἐσφαλμένως ὁ Κ. Στεργιόπουλος ἐν ταῖς παρατηρήσεσίν του εἰς τὴν νεωτέραν γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου σελ. 5 ἀναφέρει ὅτι εὑρίθεται ἡ ὡς ἄνω ἐπιγραφή μὲ τὸν ὄρον Βεΐτσα. Εἰς Νέον Κουβαρᾶν Ἠπειρ. Χρον. τ. 4, 1929, σελ. 17 ἀναφέρεται ἔσφαλμένως χρονολογία εἰς λείψανον τοῦ Ἁγίου Σώζοντος 1133.

(1) Εἰς σιγγίλιον τοῦ 1790 ἀναφέρεται ἡ λέξις Βιτζα. Ἑλληνικά τ. 5 1932 σ. 187.

Κ. Στεργιοπούλου Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου σ. 6.

(2) Ἰ. Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ 1870 σελ. 36.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἠπειρωτικὰ μελετήματα τ. 9, 1889 σελ. 43.

Δ. Σάρρου, Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ ἔτος Β' 1927, σελ. 292.

«Άγιος Νικόλαος μεσιός μαχαλάς 1679». Καί έν σελ. 14 «Βεϊτζά Παναγία Κάτω Μαχαλάς 1679». Άπό τὰ μέσα τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος ὁ «Άγιος Γεώργιος μαχαλάς ἤρχισε καλούμενος Μονοδένδριον, Μονοδένδρι καί Μαναδένδρι(1). Ὁ κοινολεκτούμενος ὁμοίως σήμερον έν Ζαγορίῳ τύπος εἶναι τὸ Μαναδένδρι. Εἰς ὄλα τὰ σωζόμενα παρ' ἡμῖν ἔγγραφα ἀναφέρεται ὁ τύπος Μαν(ν)αδένδρι Μαναδέντρι μαν(ν)αδενδρίτες καί μαν(ν)αδεντρίτες. Τοῦ τύπου Μοναδέντρι γίνεται χρῆσις κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν λογιωτέρων. Ἄλλὰ καί ὁ τύπος μονοδέντρι ἐνίοτε χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν χωρικῶν έν ἰδιωτικοῖς ἔγγραφοῖς: Οὕτω έν ἀποκειμένῳ παρ' ἡμῖν ἔγγραφῳ τοῦ 1875 Ἰανουαρίου 21 γράφεται «τι σημερόν φάνερωνο καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ υποκατοθεν γεγραμενός στεφανός τοῦ γεροκόστα γκαστή ἀπο ἀπανὸ μαχαλλά μονοδέντρη ἔπαραστάθικα μέσον τον Πρῶτον κὶ χρῆσιν τρεῖν μαχαλάδων...»(2) Τὸ χωρίον ὡς λέγεται, ὠνομάσθη Μονοδένδρι ἐξ ὑπαρχούσης κολοσιαιίας ἐλάτης, ὑψουμένης παρὰ τὴν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ μονὴν καὶ βληθείσης ὑπὸ κεραυνοῦ. (3) Ἡ μετατροπὴ δὲ τοῦ τύπου Μονοδένδρι εἰς Μοναδένδρι πιθανώτερον ἔγινε, ὅπως παραδέχεται καὶ ὁ Κ. Στεργιόπουλος παρετυμολογικῶς κατὰ τὸ μοναστήρι. Μαναστήρι καὶ Μονοδένδρι, μονα-

(1) Β. Βιζουκίδου. Ἡπειρωτικῶν θεσμῶν ἔρευνα. Ἡπειρ. Χρον. τ. 2, σελ. 38.

Δ. Σάρρου. Ζαγοριακῶν θεσμῶν ἔρευνα αὐτόθι σελ. 292.

Ἰ. Λαμπρίδου: Ζαγοριακὰ 187) σελ. 36.

(2) Καί έν ἔγγραφῳ τοῦ 1822 (Παλαιογραφικὸς ἔρανος Δ. Σάρρου σελ. 97α «τῶν βελαῖτελίδων Ζαγορίου» καὶ τοῦ προσετώτου Χριστοδούλου Οἰκονόμου «ἀποφασιστικῶν...τῆς διαφορᾶς διὰ τὸ κοινὸν βουνοῦ τους ἀναμεταξὺ εἰς τοὺς Μοναδενδρήταις καὶ Κατωμαχαλίτες Βιτζας ἀναγράφεται: «Τὰ δὲ ἄλλα ἡμισὴ διὰ τὴν Βροπιστᾶ νὰ μισθῶνται εἰς τρία μερίδια λαμβάνοντας καὶ τὸ Μονοδένδρι τὸ μέρος του», ένῶ προηγουμένως χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος μοναδενδρήταις.

Εἰς διαθήκην τοῦ 1827 Φεβρ. 20, σημειοῦται «Καὶ νὰ δόσουν καὶ ἀπὸ ἔνο σαραντάρη καὶ ἐδὸ μιὰ πρόθησι καὶ νὰ μὲ ψάλουν καὶ εἰς τὸ Μονοδένδρι...» Ἐν τέλει μετὰ τὴν χρονολογίαν σημειώνεται ἡ λέξις Βιτζαίς.

Ἐν τῷ έν τοῖς προηγουμένοις ἀναφερθέντι βιβλίῳ λογαριασμῶν Κοινοτήτος Ἄνω Βίτσης ἀναφέρεται πλειστάκις καὶ ὁ τύπος Μαναδένδρι(1).

(3) Δ. Σάρρου Ζαγοριακῶν θεσμῶν ἔρευνα Ἡπειρωτ. Χρον. τ. 2, σελ. 293.

Τοῦ αὐτοῦ. Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου Ἰωάννινα 1937 σελ. 2.

δένδρι, μαναδένδρι (1). Οἱ λοιποὶ δύο μαχαλάδες, ὁ μὲν ἅγιος Νικόλαος ἤρξατο καλούμενος ἀπλῶς Μεσιὸς μαχαλάς καὶ οἱ κάτοικοι Μεσομαχαλίτες καὶ Μεσιομαχαλίτες, ὁ δὲ ἕτερος Κάτω Μαχαλάς, οἱ δὲ κάτοικοι Κατωμαχαλίτες, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των. Παρὰ ταῦτα σήμερον παρατηρεῖται κοινολεκτούμενος ὁ τύπος Ἄνω ἢ Πάνω Μαχαλάς καὶ Παναχώρι ἀποδιδόμενος εἰς τὸν τῆς ἄνω Βίτσης συνοικισμόν. Ἐν τῇ προαναφερθείσῃ ὁμῶς προθέσει τῆς Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν σελ. 38 ἀναγράφεται «Βεῖτσα Παναγία Κάτω Μαχαλάς 1815 καὶ κατωτέρω ἐν σελ. 40 «Βεῖτσα Παναγία Κάτω Μαχαλάς 1875». Ἴσως ὁμοῦς τοῦτο νὰ γίνεταί κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἐν ἀρχαιοτέρῃ χρονολογίᾳ εὑρισκομένου ὄρου «Παναγία Μαχαλάς»;

Περαίνοντες τὸ περὶ «ὀνομασίας τοῦ χωρίου» κεφάλαιον τῆς παρούσης θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ εἴπωμεν καὶ ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ ὄρου «χώρα» ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον. Ὁ Στεργιόπουλος ἐν τῇ μελέτῃ του ἐπὶ τῆς νεωτέρας γεωγραφίας τῆς Ἡπείρου ἀναφέρει ὅτι πάντοτε σχεδὸν ἐκ τῶν Ἡπειρωτικῶν χωρίων ὀνομάζονται χώραι ἢ Κλειδονιαβίστα, ἢ Βίτσα, ἢ Ζίτσα ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ Λιασκοβέτσι. (2) Πράγματι εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐνθυμήσεων ὡς καὶ εἰς τὰ σφζζόμενα ἔγγραφα ἀναφέρεται αὕτη ὡς χώρα. Οὕτω ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐπιγραφῇ τοῦ Ἁγ. Νικολάου Βίτσης γράφεται «διὰ συνδρομῆς δαπάνης κόπου ται καὶ ἐξόδου δὲ ὄλονον γέγονεν χώρας Βεζή». Εἰς τὸν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Κάτω Βίτσης Εὐαγγελικὸν κώδικα: «ἐκ χώρας Βεζήτζας καὶ ἀφιέρωσα αὐτό...» Καὶ ἐν συνεχείᾳ «...ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Βεζήτζα...».

(1) Κ. Στεργιοπούλου. Παρατηρήσεις εἰς τὴν Νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἡπείρου σελ. 5.

(Παρατυμολογικῶς ἐπίσης ἐγένετο ἡ μετατροπὴ τῆς λέξεως Πανοχώρι εἰς Παναχώρι ὡς ὀνομάζεται ἢ ἄνω Βίτσα καὶ ἄλλοτε μεσιὸς μαχαλάς Βίτσης λόγῳ τῆς νέας θέσεώς της ἐν σχέσει μὲ τὸν Κάτω συνοικισμόν Βίτσης)

(2) Ὁ ὄρος Χώρα ἀνάγεται ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Κ. Στεργιόπουλος εἰς τόπον περιορισμένον καὶ κατοκούμενον σποραδικῶς. Τοῦτο πιστοποιεῖται καὶ ἐκ Κοινοτικῶν κοινῶν ἐγγράφων εἰς τριῶν μαχαλάδων τοῦ 1760 Ὀκτωμ. 6 Ἰωάννινα, ὅπου καὶ κατωτέρω ἀναφέρομεν: «Ὅτι μετὰ (το) νὰ ἦσαν κανόνα παλειῶ καὶ ἦσαν σήνορα κοντὰ εἰς τὴν χώραν...» καὶ κατωτέρω «δὲν ἐβροκοῦσαν κοντὰ στήν χώραν...». Πολλάκις ὁμοῦς ἡ ἐννοία τοῦ ὄρου χώρα δὲν περιορίζεται εἰς τὰ στενὰ ὄρια μικρᾶς τινὸς ἐκτάσεως πέριξ τοῦ χωρίου εὑρισκομένης ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀπεριόντων Κοινοτικῶν ἐκτάσεων ὡς ἐκ τῶν Κοινοτικῶν ἐγγράφων συνάγεται.

Εἰς λειτουργικὸν ποτήριον ἐν τῷ αὐτῷ Ναῶ; «Πα(να)γηὰ ὡς τιν χορα Βεζητζα» (1) Εἰς προαναφερθὲν λειτουργικὸν δισκάριον «Εἰς Παναγίας τῆς χορας Βεζήτζα...». Εἰς τὰ πλεῖστα ἐπίσης τῶν Κοινοτικῶν ἐγγράφων, τῷ ἐν τῷ ἱμετέρῳ ἀρχεῖῳ εὑρισκομένων καὶ χρονολογουμένων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1739 καὶ ἐντεῦθεν ἀναφέρεται πάντοτε σχεδὸν ὁ ὄρος «Χώρα». Οὕτω ἐν μαρτυρικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1810 Μαΐου 15 γράφεται: «Διὰ τοῦ παρόντος πιστοποιητικοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμαρτύρου γράμματος δηλοποιούμεν ἡμεῖς οἱ ξένοι ὁποῦ εὑρέθημεν ἀπὸ παιδιόθεν εἰς τὴν χώραν Βετζαν,...» Εἰς ἔγγραφον πλειστηριασμοῦ οἰκίας (τοῦ 1803) λόγῳ ὑπερόγκου χρέους κατὰ τὰ εἰωθότα τοῦ Ζαγορίου (2) σημειώνεται «Ἐπαραστάθημεν ἡμεῖς ἡ χορα καὶ ἐπουλήσαμεν...» καὶ κατωτέρω «ναποκρινόμεσθην ἡμεῖς ἡ χώρα...» Εἰς ἕτερον τῆς αὐτῆς φύσεως ἔγγραφον τοῦ 1839. «...Ἐβγάλαμε εἰς τὸ κοινὸν μίζατι τῆς χώρας μας...» (3) Εἰς συμφωνητικὸν διδοκάλου τοῦ 1850 ἐν ἀρχῇ: «..Οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ ἐσυμφωνήσαμε καὶ ἐβάλλαμε ἐφημέριον καὶ ἀλληλοδιδάσκαλον τῆς χώρας μας...» Εἰς Ἐκκλησιαστικὸν ἔγγραφον παραχωρήσεως ἀκινήτου περιουσίας συζύγου εἰς σύζυγον τοῦ 1788. «Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς γράμματος δηλοποιεῖ ὅτι παρασταθεῖς ἔμπροσθεν ἡμῶν καὶ τῶν εὐλαβεστάτων Ἱερέων καὶ τιμιωτάτῳ, πρεσβυτέρῳ, τῆς χώρας Βετζα;». Εἰς συμφωνητικὸν ἐκλογῆς Βεκύλη τοῦ 1839 Ἡωάννινα «ἐσυμφωνήσαμε καὶ ἐβάλαμαι βεκυλην τῆς χώρας μας» ἐν συνεχείᾳ: «διὰ λογαριασμὸν τῆς χώρας μας...» καὶ κατωτέρω «τὸ κινδὸν τῆς χορας μας..» καὶ ἐν τέλει «διὰ κάθε ἡποθεσην τῆς χορας μας».

Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ προαναφερθέντι ἐγγράφῳ τοῦ 1760 «ὅτι μὲ τὸ νᾶ ἦχαν κᾶνονά πχλαιῶ καὶ ἦχαν σήνορα κόντά εἰς τὴν χώραν» καὶ κατωτέρω «Δὲν ἐβοσκοῦσαν κοντᾶ

(1) Εἰς ἕτερον παλαιὸν ἔτυπον προαναφερθὲν Εὐαγγέλιον ἢ Βίβλα ἀναφέρεται ὡς χωρίον «Ευρεθι ἐν χωρηῳ Βεζητζα...» Καὶ εἰς Τρικέμιον τοῦ 1678 «στὴν Παναγια (χ)οριο Βεζήτζα...».

(2) Π. Βιζουκίδου: Ἑπειρωτικῶν θεσμῶν ἔρευνα. Ἑπειρ. Χρον. τ. 2, 1927 σελ. 22.

Περὶ τῶν νόμων καὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ χωρίου γεννήσεται λόγος εὐρύτερον καιωιέρω.

(3) Ἐντεῦθα ὁ ὄρος χώρα οὐδαμῶς ἔχει τὴν σημασίαν περιορισμένης ἐκτάσεως καὶ σποραδικῶς κατοικομένης ἀλλὰ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν κατοίκων τῶν τριῶν συνοικισμῶν.

στὴν χῶραν». Καὶ εἰς προαναφερθὲν βιβλίον λογαριασμῶν τῆς Κοινότητος Ἐνω Βίτσης ἔτος 1830 Αὐγούστος «ἀπὸ τραγιά, χῶρας ὅπου ἐπωλήθησαν γρόσια 50» αὐτόθεν «ἀπὸ 1830 Σεπτεμ. α' ἕως 1831 Δέκεμ. α': Καταγραφή τῶν ἐξόδων τεκληφίων βασιλικῶν καὶ μαστράφια τῆς χῶρας μας ὡς κάτωθεν ὑποσημειοῦται (1)» αὐτ. Αὐγούστος «ἕνα τραγὴ βαρβάτο τῆς χῶρας γρόσια 36» «1832 Αὐγούστος ἕνα ἡμεροῦσιον ἐνὸς μάστορα διὰ ὑπόθεσιν τῆς χῶρας γρόσια 2:20» αὐτ. 1835 Σεπτέμβριος καὶ Ὀκτώμβριος «..εἰς τὸ ἐναπολειφθὲν διὰ χῶρας ζιαφέτι γρόσια 16:35» κ.τ.λ. Ὡς ἐξάγεται λοιπὸν ἐκ πασῶν τῶν ἀναφερθεισῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν καὶ περικοπῶν ἐγγράφων ἢ Βίτσα λόγῳ τῆς διαιρέσεώς της εἰς τρεῖς συνοικισμοὺς καὶ λόγῳ τοῦ σχετικοῦ πλούτου καὶ τῆς ἱστορίας της ἐλέγετο σὺνηθέστερον χῶρα σπανιώτερον δὲ χωρίον. (2)

(1) Τοιοῦτοτρόπως ἀναγράφεται δι' ὅλα τὰ ἐπίμμενα ἔτη μέχρι καὶ τοῦ 1851 ὅποτε ἀρχεται ἡ χρησιμοποίησις τῆς φράσεως «καταγραφή τῶν ἐξόδων τοῦ Βεκήλη μας...»

(2) Κ. Στεργιοπούλου: Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου σελ. 13+15 οὐχὶ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Στεργιόπουλος ὅτι ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν παύει ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου χῶρα εἰς τὰς ἐπιγραφάς. Ὡς εἰδόμεν εἰς τὰς ἀναφερθείσας ἐπιγραφάς ἀναφέρεται κατὰ τὸ πλεῖστον ὁ ὅρος Χῶρα.

Β'

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
(ΘΕΣΙΣ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΕΝΕΣΤΩΣΑ)

Τὸ χωρίον Βίτσα εὐρισκόμενον ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Κεντρικοῦ Ζαγορίου κεῖται ἐπὶ λόφου ἀνατολικῶς καὶ δυτικῶς τοῦ ὁποίου διέρχονται δύο χεῖμαρροι ἐξ ὧν ὁ πρὸς Α ῥέει εἰς τὸ μέσον φάραγγος λίαν ἀποκρήμνου (Γκρούνια) (1). Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἄνω Βίτσης κεῖται ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου—τούτου ἕνεκα τὸ κλίμα ταύτης εἶναι ξηρότερον καὶ ὑγιεινότερον—ὁ δὲ τῆς Κάτω Βίτσης ἐπὶ τοῦ χαμηλοτέρου καὶ σχεδὸν ἐπιπέδου μέρους τοῦ λόφου. Οἱ δύο συνοικισμοὶ χωρίζονται ἀναμεταξύ των δ' ὀλίγων μόνον ἀχυροκαλυβῶν καὶ ἀλανίων περὶ τὸ μέσον τοῦ χωρίου.

Ἄλλὰ ποῖα ἡ θέσις τῆς πρωταρχικῆς συνοικίσεως τοῦ χωρίου τούτου;

Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης ἐν τοῖς Ζαγοριακοῖς αὐτοῦ (2) παραδέχεται τὸν συνοικισμὸν ταύτης ἐν τῇ σήμερον εὐρισκόμενῃ θέσει πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Ἠπείρου.

Ἐν τῇ κονίστρᾳ τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἱστορίας τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται τοῦτο ἀπὸ τὰ μέσα περίπου τῆς ΙΔ'. ἑκατονταετηρίδος (1361). Τοῦτο συνάγεται ἐκ Χρυσοβούλου τοῦ Δεσπότη Συμεῶνος Παλαιολόγου τοῦ ἔτους 1371 ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὡς ἔχων οὗτος δικαιώματα καὶ ἐπὶ τοῦ χωρίου Βεζήτζης μεταξύ πολλῶν ἄλλων (3). Εἰς ἕτερον ἐπίσης ἔγγραφον σπουδαῖον, χρονικὸν τῆς Βοτσᾶς καλούμενον, ἀναφέρεται εἰς τὸ «Βοΐνικον» ἀνήκον, ὑποταχθέν δὲ κατὰ τὴν ἀλωσιν τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸν Σενάν, μὲ τὸν ὄρον Βεῖτζα. (4) Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ἡ Βεζήτζα διηρημένη ὡς ἦτο εἰς τρεῖς μαχαλάδες κατεῖχε ἀπὸ τὴν ΙΔ ἐκρίδα τὴν αὐτὴν μὲ τὴν σήμερον θέσιν. Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης παραδέχεται (5) ὅτι περίξ τῶν

(1) Ἴδὲ καὶ λέξιν εἰς τὸ τοπωνυμικὸν Σ.

(2) Ἰ. Λαμπρίδης Ζαγοριακὰ 1870 Ἀθῆναι σελ. 36

(3) Πηραιουήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου Κ. Στεργιοπούλου σελ. 42.

(4) Λύσιθι σελ. 44.

(5) Ἰ. Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ Ἀθῆναι 1870

τριῶν τούτων συνοικισμῶν ὑπῆρχον καὶ τρεῖς μικρότεροι τοιοῦτοι εἰς τὰς θέσεις ἅγιος Ἰωάννης (Κορνήσι) ἅγιος Νικόλαος (Λειβαδάκια) καὶ ἅγιος Ἀθανάσιος, οἵτινες διαλυθέντες λόγῳ συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων ἐνίσχυσαν τοὺς τῆς Βεζήτζης συνοικισμούς. Καὶ εἰς μὲν τὸν ἄνω Μαχαλᾶν ἐγκατεστάθησαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ μέσου Μαχαλᾶ προσετέθησαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀγίου Νικολάου εἰς δὲ τὸν Κάτω Μαχαλᾶν οἱ κάτοικοι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Οὐχ' ἦτον ὅμως παραδόσεις ἐν τῷ χωρίῳ κυκλοφοροῦσαι, ἀναφέρουσιν ὅτι ἡ τὸ πρῶτον ἐγκατάστασις τῶν κατοίκων τὸ χωρίον Βεζήτζα ἀποτελεσάντων κατοίκων ἐγένετο εἰς τοὺς μικροὺς τούτους συνοικισμοὺς ἁγίου Νικολάου, ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἁγίου Ἀθανασίου, ἡ δὲ μετακίνησις τῶν κατοίκων ὀφείλεται περισσότερο εἰς λόγους ἐπιδημικῆς τινος νόσου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τοῦ φόβου τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων. Ἡ ταφή δὲ τῶν ἐκ τῆς ἐπιδημίας ἀποθνησκόντων ἐγένετο εἰς τὴν μέχρι σήμερον σωζομένην θέσιν «μνήματα» παρὰ τὸ Βουζήσι. Τὸ αὐτὸ συνάγεται καὶ ἐξ ἄλλων παραδόσεων καθ' ὅτι «πάνινι οἱ δέμονας τ' νύχτα κι' τσ' ἔπνιγι τὰ πιδιά τσ' κι' ἀναγκάσκαν νά φύγουν ἀπὸ τὰ Βουζήσια» Καὶ ἄλλως πῶς δύναται τις νὰ συμπεράνη περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἡμετέρας γνώμης καθ' ὅσον διὰ τοὺς κατοίκους τῶν συνοικισμῶν ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἁγίου Ἀθανασίου δὲν ἐγεννᾶτο ζήτημα μετακινήσεως ἐκ διελεύσεως Τούρκων λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεώς των ἀπὸ τὴν θέσιν Τουρκοδρόμι—τόπον διελεύσεως τῶν ἐπιδρομῶν. Ἡ δὲ μετακίνησις τῶν τριῶν τούτων συνοικισμῶν ἐγένετο ὡς ἀκολούθως. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐγκατεστάθησαν εἰς Κάτω Μαχαλᾶν—καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἄνω τοιοῦτον κατὰ Λαμπρίδην—καθ' ὅσον καὶ τὸ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ ὑπάρχον παρεκκλήσιον ἀνῆκεν ἐκ παραδόσεως εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Κάτω Μαχαλᾶ. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἁγίου Νικολάου (Λειβαδάκια) ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν Ἄνω Μαχαλᾶν, καθ' ὅσον πάλιν καὶ τὸ ὁμώνυμον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ παρεκκλήσιον ἀνῆκεν ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τοὺς μεσομαχαλίτες ὡς καὶ ἐξ ἐκκλησιαστικοῦ παρ' ἡμῖν εὑρισκομένου γράμματος συνάγεται «† διὰ τοῦ παρόντος γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐβεβαιώθημεν πῶς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου ὅπου εἶναι στὰ Λειβαδάκια πῶς νὰ ἦτον κτῆμα τῶν Χριστιανῶν τοῦ Μεσιοῦ Μαχαλᾶ Βεϊτζας οἱ

ὅποιοι Χριστιανοὶ τοῦ αὐτοῦ μαχαλᾶ μετὰ τὸ νὰ ἦτον πεπαλαιωμένοι τὴν ἀνακοίνησαν καὶ τὴν ἐκαλόπισαν διὰ τοῦτο παραγγέλωμεν διὰ τοῦ παρόντος αὐτοὶ πάλιν νὰ τὴν ὀρίζουν καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ αὐτοῦ μαχαλᾶ νὰ ἐνορεύουν τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν, οἱ δὲ ἱερεῖς τοῦ Κάτω Μαχαλᾶ νὰ μὴν ἔχουν ἄδειαν νὰ φέρουν πετραχίλεον εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι εἶναι κτῆμα τοῦ μεσιοῦ Μαχαλᾶ ὅθεν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν καὶ ἐδόθη αὐτοῖς εἰς ἔνδειξιν 17..» (πιθανώτερον; 1770 μετὰ 1780 καθ' ὅσον τὸ λοιπὸν μέρος τῆς χρονολογίας, λόγῳ κηλίδος μελάνης δὲν διακρίνεται) Ἰουλίῳ Κα' ἔπεται ὑπογραφή τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων (δυσανάγνωστος). Οἱ δὲ τοῦ ἁγίου Ἀθασίου κάτοικοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν ἄνω Μαχαλᾶ (Μονοδένδριον). Κατὰ τινα, ἀπίθανον, ἐκδοχὴν τοῦ Ἰωάννου Σεμιτέλου, ἀνεψιοῦ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Σεμιτέλου Δ. γέροντος ἐκ Μονοδενδρίου ἡλικίας ἄνω τῶν 93 ἐτῶν—ἡ ἐγκατάστασις τῶν κατοίκων τῆς χώρας Βεϊτζας εἰς τοὺς τρεῖς συνοικισμοὺς αὐτῆς ἐγένετο ὡς ἀκολούθως. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς περιφέρειας ἦσαν οἱ Μονοδενδρίτιοι. Οὗτοι κατάγονται ἀπὸ τὸ Ἰκόνιον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τοῦτο φανεροῖ τὸ ἐν πολλαῖς οἰκογενείαις διατηρουμένον ἐπίθετον Κόνιαρης, τὸ ὅποιον κατ' ἀρχὰς ἦτο κοινὸν ἐπίθετον ὅλων τῶν οἰκογενειῶν. (ἀργότερα πρὸς διάκρισιν διάφορα ἐπίθετα ἀποδιδόμενα εἰς χαρακτηρισμοὺς προσώπων οἰκογενειῶν κατήντησαν ἐπώνυμα). Πολλοὶ λοιπὸν οἰκογένειαι Κονιάρηδων μὴ ὑποφέρουσαι τὰς πιέσεις καὶ καταδιώσεις τῶν τούρκων διοικητῶν ἐγκατέλειψαν τὰς οἰκίας των καὶ, κατὰ τινα συμβουλήν ἁγίου τῆς Ἐποχῆς, ἔλαβον τὴν ἀγούσαν πρὸς Ἰταλίαν.

Μετὰ πορείαν ὀλοκλήρων μηνῶν ἔφθασαν εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Βοϊδομάτη (παραποτάμου τοῦ Ἀώου κάτωθεν τῆς Βίτσης διερχομένου) ὄχθην. Ἦτο ἔποχὴ τοῦ Φθινοπώρου καὶ λόγῳ τῶν πολλῶν βροχῶν ὁ ποταμὸς ἦτο ἀδιάβατος. Εἰς τὴν ἀπέναντι ἀπόκρημνον πλευρὰν—ἐκεῖ ὅπου σήμερον ὑπάρχει ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς—ἔμεναν εἰς κοιλώματα τῶν βράχων ἀσκηταί. Μιὰ τῶν ἡμερῶν ἀσκητῆς τις κατερχόμενος πρὸς τὸν ποταμὸν, πρὸς συλλογὴν τροφῆς, εἶδε τοὺς εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, εὕρισκόμενους Κονιάρηδες. Εἶδοποίησε καὶ τοὺς λοιποὺς ἀσκητὰς οἵτινες κοτελθόντες εἰς ποταμὸν συνεννοήθησαν μετὰ τῶν προσφύγων, εἶδοποίησαντες αὐτούς, ὅτι μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν, ὁ ποταμὸς θὰ ἦτο διαβατός. Οὕτω καὶ ἐ-

γένετο. Οἱ ἄσκηται ἀκολούθως συνεβούλευσαν τοὺς Κο-
νιάρηδες νὰ ἐγκατασταθοῦν προσωρινῶς ἢ μονίμως εἰς
τὴν ἔρημον ταύτην περιοχὴν. Οὗτοι ἐξετάσαντες τὸ περίξ ἔ-
δαφος καὶ εὐρόντες τοῦτο ἀκατάλληλον, λόγῳ τῶν ὑπαρ-
χόντων ἀπεράντων καὶ πυκνῶν δασῶν κατευθύνθησαν
πρὸς τὴν τοποθεσίαν «Κορνῆσι» ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη-
σαν, κατασκευάσαντες προχείρους διὰ λίθων καλύβας,
ὡς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Προμηθευθέν-
τες δὲ διὰ τῶν ἀσκητῶν σπόρους καὶ ἐργαλεῖα προέβη-
σαν εἰς τὴ καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ἐξ ἐπιδρομῆς ὅμως
ἐπίππων ληστῶν ἀλβανῶν ἢ εὐήμεροῦσα μικρὴ αὕτη κοι-
νωνία κατεστράφη. Κατόπιν τούτου οἱ κάτοικοι ἐγκατεστά-
θησαν εἰς τὴν περίξ τοῦ ὑπάρχοντος νῦν παρεκκλησίου
τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοποθεσίαν διὰ νὰ ἔχουν πλησίον
των τοὺς ἀσκητάς. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν καὶ ὁ νέος οὗ-
τος συνοικισμὸς κατεστράφη ἐξ ἐπιδρομῆς ληστῶν. Ἀπελ-
πισθέντες οἱ κάτοικοι μετέβησαν ἐκ νέου πλησίον τῶν ἀ-
σκητῶν ἐγκατασταθέντες, εἰς τὰ ὑπὸ αὐτῶν κατασκευα-
σθέντα καὶ μέχρι σήμερον διατηρούμενα σπιτάκια (σπ'τά-
λια) (καταφύγια ἔχοντα εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος πολεμί-
στρας). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ κατάστασις μετεβλήθη καὶ
ἡ ἀσφάλεια ἐν τῇ περιοχῇ σχετικῶς ἀπεκατεστάθη. Ἐνε-
κα τούτου οἱ κάτοικοι ἐγκατέλειψαν τὰ κρισφύγετά των
καὶ προβάντες εἰς τὴν ἀποψίλωσιν τῆς σήμερον τοποθεσί-
ας Μονοδενδρίου (1) ἐγκατεστάθησαν μονίμως. Πρὸς πε-
ριφρούρησιν δὲ τοῦ συνοικισμοῦ ἐπιφανῆς ἄρχων ὁ Μίσιος
κατεσκεύασε τὴν «Κούλιαν» (=πύργος—πολεμίστρα ἀνοι-
κτὸς πρὸς ὄλας τὰς διευθύνσεις διαιρούμενος εἰς τρία μέ-
ρη 1) τὴν «στέρνα» ὅπου συνεκέντρωνον τὸ πόσιμον ὕδωρ
2) τὸ μεσαῖον κατάκλειστον τμήμα ἐνθα ἐγκαθίσταντο
ἐν καιρῷ ἐπιδρομῆς τὰ γυναικόπαιδα 3) τὸ ἀνώτερον μέ-
ρος ἐξ οὗ διεξήγετο ὁ πόλεμος). Ταῦτα μὲν περὶ τῶν Μο-
νοδενδρίτων. Ὁ Σεμιτέλος ἀκόμη πιστεύει ὅτι οἱ κάτοικοι
Βίτσης κατάγονται ἐκ Καλπακίου. Κατὰ καιροῦς, φεύγον-
τες ἐπιδρομάς Τουρκαλβανῶν, ἤρχοντο εἰς Μονοδένδρι-
ον οἱ κάτοικοι διαφόρων χωρίων, αἰτοῦντες τὴν παροχὴν
γῆς παρ' αὐτῶν πρὸς ἐγκατάστασιν των. Πρῶτοι ἔλθον
ἦλθον οἱ νῦν Βιτσινοί. Κατ' ἀρχὰς δὲν τοὺς ἐδέχθησαν.
Σκεφθέντες ὅμως, ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι θὰ ἠδύναντο

(1) Ἡ ὀνομασία τοῦ Μονοδενδρίου προήλθεν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων
πολλῶν δασῶν ἐν τῷ χωρίῳ Μαιαδέδρι=μάννα τῶν δένδρων.

νά τούς χρησιμοποιήσουσιν ὡς προφυλακὰς κατὰ τῶν ἐπιδρομέων τούς ἐπέτρεψαν νά ἐγκατασταθοῦν περίξ τοῦ νῦν ὑπάρχοντος λόφου Κιόσκι, γυμνοῦ ἄλλοτε ἔνθα ἐφύοντο θάμνοι «βίτσες» καλούμενοι ἐξ ὧν οἱ κάτοικοι ὠνομάσθησαν Βιτσινοὶ τὸ δὲ χωρίον Βίτσα. Ἡ ὡς ἄνω ἐκδοχή, ὡς ἐν ἀρχῇ ἀνεφέραμεν εἶναι ἐν πολλοῖς ἐντελῶς ἀπύθανος. Δίδει ὅμως καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα ἐξηγήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον συνοικίσεως τῆς χώρας Βεζήτζης καὶ ἔρχεται νά ὑποστηρίξῃ πως τὴν ἡμετέραν ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμην, ὅτι δηλαδὴ ἢ τὸ πρῶτον ἐγκατάστασις τῶν κατοίκων Βίτσης—Μονοδενδρίου ἐγένετο εἰς τούς τρεῖς συνοικισμοὺς Ἁγίου Ἰωάννου, Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίου Ἀθανασίου πρὸ τῶν ἐν τοῖς διαφόροις χρονικοῖς κλπ. σημειουμένων χρονολογιῶν,

Οὕτω συνωκισμένοι οἱ τρεῖς μαχαλάδες τῆς Βίτσης ἀπετέλουν πάντοτε μίαν Κοινότητα ὑπὸ ἐνὸς προεστοῦ διοικουμένην. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς σωζομένης παροιμίας «ἀπὸ τσ' Διαμαντουστύλινας ὡς τσ' Μπούλμπους» ἥτις, ὡς καὶ ὁ Λαμπρίδης σημειοῖ, ἐσήμαινε τὸ μέρος «ἀπὸ τῆς ἐσχάτης οἰκογενείας μέχρι ἐκείνης τοῦ Ἄνω ἢ Μονοδενδρίου». (1) Συνεχίζων ὁ Λαμπρίδης γράφει: «Εἶχον δ' ἓνα προεστῶτα καὶ συνήρχοντο εἰς τακτικὰς συνελεύσεις εἰς θέσιν ἐν μέσῳ κειμένην, εὐάερον καὶ τερπνὴν Γενήτζαρη Καλουμένην ὅπερ καὶ μέχρι σήμερον συμβαίνει. Λέγεται ὅτι πρὸ 100 περίπου ἐτῶν ἢ μιᾶ αὕτη Κοινότης διηρέθη εἰς τρεῖς, ἐκάστου μαχαλᾶ ἀποτελοῦντος ἰδιαιτέραν Κοινότητα». Τὸ ὅτι ἡ Γενήτζαρη ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν κατοίκων διὰ τὴν συζήτησιν καὶ λήψιν ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν ἐνδιαφερόντων αὐτοῖς θεμάτων καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως δύναται τις νά εἰκάσῃ τοῦτο ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀναφερθέντος κοινοῦ ἐγγράφου μέ χρονολογίαν 1843 Ἰουνίου 6 Γιαννήτσαρη. Ἡ διαίρεσις ὅμως τῆς μιᾶς, ἐκ τριῶν μαχαλάδων ἀποτελουμένης Κοινότητος, ἐπῆλθε πολὺ βραδύτερον τῆς ὑπὸ τοῦ Λαμπρίδου ἀναφερομένης χρονολογίας. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐγγράφων καὶ κοινῶν ἀποφάσεων τῶν Κατοίκων τῶν τριῶν μαχαλάδων. Οὕτω εἰς «συμφωνητικὸν γράμμα διὰ τὰ ξανοίγματα» ἀναφέρεται: «Φανερώνομεν ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι οἱ τρεῖς μαχαλάδες ὁ-

(1) Ι. Λαμπρίδου: Ζαγοριακά Ἀθήναι 1870.

Δ. Σάργου Τοπωνυμικὸν Βίτσης κλπ. σελ. 5.

λοι κοινῶς Μαναδενδρίτες, μεσιομαχαλίτες και κατωμαχαλίτες ὅτι ἀπὸ ἀμέλειαν μας ἐκατάντισαν μερικοὶ ἀπὸ τούσ τρεῖς μαχαλάδες και ἐπήγαν και ἔκαμαν τὸν τόπον τῆς Κοινότητος τῶν τριῶν μαχαλάδων και ἐξάνιξαν χωράφια.»

Ἐν ἐτέρῳ τοιούτῳ μὲ χρονολογίαν 1816 Μαΐου 20 Βεῖτζα «διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιούμεν ἡμεῖς οἱ τρεῖς μαχαλάδες τῆς Βεῖτζας ἰδία Βουλῆ και κοινῆ γνώμη...», και ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1815, παρὰ τῷ Δ. Σάρρῳ ἀποκειμένῳ γράφεται «Φανερό(νο)μεν ἡμεῖς ἀποκάτωθεν ἀπογεγραμμένοι οἱ τρεῖς μαχαλάδες τῆς Βεῖτζας ὅλοι ὁμοῦ κοινῶς διότι πῶς ἐβάλαμε τὴν Γηόργηνα Ρόσινα ἀμίλην... και ἔχομεν τὰ τῆς δίνομεν οἱ τρεῖς μαχαλάδες γρόσια 800....εἰς ἔνδειξιν 1815 Σεπτ. 14 Βεῖτζες» (1). Πιθανόν ἢ μετατροπὴ τῶν τριῶν μαχαλάδων εἰς τρεῖς Κοινότητας νὰ ἐγένετο μετὰ τὴν 2αν δεκαετηρίδα τοῦ 19ου αἰῶνος. Οὐχ ἦττον ὁμως και μετὰ τὴν τοιαύτην διαίρεσιν συνεχίζεται ἡ παράδοσις τῆς λήψεως κοινῶν ἀποφάσεων ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν τριῶν χωρίων, καθ' ὅσον ἡ ἐδαφικὴ ἔκτασις, ἡ περιοχὴ και τὰ κτήματα τῶν τριῶν συνοικισμῶν εἰσι κοινὰ και ἀδιαίρετα. Πολλάκις ἐγένοντο ἀπόπειραι καθορισμοῦ ὁρίων ἀλλ' ἅπασαι ἐναυάγησαν. Ἐνεκα τούτου «συμβαίνουσι καθ' ἐκάστην διαπληκτισμοί» (2) και φύονται προστριβαὶ και ἔριδες μετὰ τῶν Κοινοτήτων. Δυστυχῶς ἐξακολουθεῖ νὰ παρατηρῆται και μέχρι σήμερον τὸ θλιβερόν τοῦτο φαινόμενον και συνεχίζονται αἱ ἔριδες και προσφυγαί, πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν των, εἰς τὰ δικαστήρια, καθ' ὅσον, ὡς ἀνεφέρθη, δὲν ἐγένετο, οὐδ' εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ δικαία διανομὴ τῶν ὑπαρχουσῶν κοινῶν γαιῶν και βοσκησιμῶν ἐκτάσεων δι' ἀμφοτέρας τὰς Κοινοτήτας. Ἀδιάλλακτον, κατακριτέαν στάσιν τηρεῖ ἐν προκειμένῳ σήμερον, και ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν μαχαλάδων εἰς Κοινότητας, τὸ Μονοδένδριον. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ὅπως, ἐκ τῶν ἐκ τοῦ κοινῶ βουνοῦ εἰσπραττομένων, καθ' ἐκάστην χρονικὴν περιόδον ἐσόδων, κατατίθενται ἐν τῷ ταμείῳ αὐτοῦ τὰ 2)3 ἐνῶ διὰ τὰς δύο λοιπὰς πρότερον Κοινοτήτας, ἀφίνει μόνον τὸ 1)3. Ἡ ἀξίωσις αὕτη εἶναι παράλογος και ἀντίκειται εἰς τὸ νόημα τῶν σφωζομένων παρ' ἡμῖν ἐγγράφων συμφωνη-

(1) Δ. Σάρρου Ζαγοριακῶν Θεσμῶν ἔρευνα. Ἡπειρ. Χρον. Β'. σελ. 292.

(2) Ι. Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ. Ἀθῆναι 1870.

τικῶν τῶν τριῶν μαχαλάδων ἅτινα πρὸς ἀπόδειξιν παρα-
θέτομεν. «Παρασταθέντες ἐνώπιον ἡμῶν τῶν ὑπογεγραμ-
μένων Βιλαετλήδων καὶ τοῦ Βεκήλη μας οἱ μαναδαντή-
ταις, μεσιωμαχαλήταις καὶ κατωμαχαλήταις, ἀνέφερον
τὴν διαφορὰν τῶν διὰ τὸ κοινὸν βουνὸν τοὺς καὶ λοιποὺς
κοινοὺς τόπους, καὶ λειβάδια τῶν, ζητῶντας τὴν θεώρη-
σιν καὶ ξεχώρησιν τῶν μεριδίων τῶν ἀπὸ τόπους καθὼς
καὶ μετρητοῦ πούληστικὰ βουνοῦ καὶ διὰ νὰ μὴν εὐρέθη
κατὰ τὸ παρὸν καιρὸς ἀρμόδιος διὰ ταῦτην τὴν θεώρη-
σιν ὅτι ἀναγκαῖα ἢ ἐπιφάνια τοῦ τόπου, ἔμεινε διὰ ἀκό-
λουθον εὐκολίαν, διὰ τῶρα δὲ πρὸς προσωρινὴν ἀνάπαυ-
σιν καὶ συμφωνίαν τῶν ἀπεφασίσασαι τὰ ἀκόλουθα. Τὰ
πλησίον τοῦ βουνοῦ φυλαγμένα λυβάδια, ἀπὸ τοὺς Μο-
νοδενδρίτες, καθὼς ἀναφέρονται εἰς κάπια ἀναμεταξή των
γράμματα συμφωνητικὰ τοῦ 1808: νὰ ἐξουσιασθοῦν ἕως
ὅτου νὰ θεωρηθῇ ἡ διαφορὰ τῶν ἀπὸ τοὺς Μονοδεντρι-
ταις μόνον, καθὼς παρομοίως καὶ ἀπὸ τοὺς μαχαλάδες
μόνον τὰ Κάτω λυβάδια. Ὡς τὰ ἄνωθεν γράμματα τὰ δὲ
μεσιὰ λυβάδια ὅπου ὀνομάζονται Ἰτιάβα νὰ μείνουν διὰ
κοινὴν ὠφέλιαν καὶ τῶν τριῶν καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ ἠθέλησαν
νὰ τ' ἀσφαλίσουν μὲ περιοχὴν νὰ μνήσκῃ ἀτελοστον τὸ
περιτίχισμα χωρὶς νὰ πειραχθῇ τὸ φτιασμένον, μῆτε νὰ
φκιαστῇ περισσότερο ἀπὸ ὅτι ἕως σήμερον εἶναι. Τὸ δὲ
κοινὸν βουνὸν νὰ πουλήται ἐν συμφώνου καὶ ἀπὸ τὰ τρία
χωρία εἰς ἐκεῖνον ὅπου δώσει περισσότερο καὶ τὰ μετρη-
τὰ νὰ μυράζονται εἰς τρία μερίδια λαμβάνοντες ἀπὸ ἕνα
τὸ κάθε χωρίον. Ξεχωρίζομεν ὅμως ἀπὸ τὸ ρηθὲν βουνὸν
τὸν τόπον ὀνομαζόμενον Βροπιστᾶ τὸν ὅποιον θέλουν τὸν
ἐνώνει οἱ μαχαλάδες μὲ τὸν τόπον ὀνομαζόμενον Ντεβέσια
Καὶ ὅσα λάβουν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο τύπους τὸ μὲν ἡμυ-
ση διὰ τὰ Ντεβέσια νὰ βαστοῦν οἱ δύο μαχαλάδες μόνον·
τὰ δὲ ἄλλα ἡμυση διὰ τὴν Βροπιστᾶ νὰ μυράζονται εἰς
τρία μερίδια λαμβάνοντας καὶ τὸ Μονοδένδρι τὸ μέρος τῶν,
ὅτι αὐτὴ ἡ ἔνωσης ἐγένεν διὰ εὐκολοτέραν πούλησιν τῶν
Ντεβεσιῶν. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀποφασίσασαι κοινῶς καὶ μὲ
τῶν τριῶν χωρίων τὴν εὐχαρήστησιν ὅχι ὡς ἀποφασισμέ-
να αἰώνια καὶ παντοτινᾶ, παρὰ μόνον διὰ προσωρινὴν
ἀνάπαυσιν καὶ τῶν τριῶν μερῶν εἰς μόνον τοῦτον τὸ τρέ-
χον καλοκαῖρη. Καὶ ὅταν εὐκοληνοῦν εἰς κοινὴν καὶ τα-
κτικὴν θεώρησιν τότε ἀποφασίζεται κατὰ τὰς ἀποδείξεις
μαρτυρικὰ ἔγγραφα καὶ δίκαια διὰ τῶρα δὲ νὰ ἀκολουθή-
σουν ὡς τὸ παρὸν μας ἀποφασιστικόν. Ἰωάννινα 1822

διὰ νὰ γνωρισθοῦν ποίους τόπους ἔχουν κοινούς νὰ μοιράσουν. δεχθῆτε λοιπὸν ἀδελφοὶ αὐτὴν τὴν ἐνόχλησιν καὶ κόπον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τόπου διὰ νὰ εἰδοῦμεν αὐτοὺς τοὺς ἀδελφούς μας ἡσυχούς καὶ εἰρηνικούς πλέον καὶ νὰ ἀποκατασταθῆ καὶ ἡ ἀναμεταξύ των ἀδελφικὴ ὁμόνοια καὶ ἀγάπη ὅπου καὶ δίκαιον καὶ χρέος, καὶ ἐὰν εἶναι χρεῖα εἰδοποιήσατε καὶ ἐμὲ ἐν καιρῷ τὴν ἔγγραφον ἀπόφασίν σας καὶ μένω ἀδελφός σας Χρυστόδουλος Οἰκονόμου Ἰωάννινα 1822 Μαΐου 26.

—Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὡς ἄνω διαιτησίας τῶν προκρίτων τοῦ Ζαγορίου ἐπὶ τῆς μεταξύ τῶν τριῶν Κοινοτήτων Βίτσης διαφορᾶς, ἄγνωστον. Ἐκ παραπλησίων ὁμως μεταγενεστέρων ἐγγράφων δυνάμεθα νὰ εἰκασωμεν ὅτι ἡ ἀπόφασίς των θὰ ἦτο σύμφωνος μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ προαναφερθέντος προσωρινοῦ ἀποφασιστικοῦ ἐγγράφου τῆς 12 Μαΐου 1822 Ἰωάννινα. Ἄλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ λοιπὰ κοινοτικά ἔγγραφα, σχέσιν ἔχοντα μὲ τὰς ὑποθέσεις τοῦ βουνοῦ καὶ λοιπῶν συνόρων, ἀναφέρεται ὡς κοινὴ τῶν τριῶν μαχαλάδων ἢ τοῦ βουνοῦ ἔκτασις καὶ ὡς δικαία ἢ διανομή, τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τούτου εἰσπράξεων, εἰς τρία ἴσα μερίδια, ἕν δι' ἕκαστον μαχαλᾶν. Ἡ ἀξιῶσις λοιπὸν τῶν κατοίκων Μονοδενδρίου περὶ διανομῆς τοῦ βουνοῦ καὶ ἀπονομῆς εἰς αὐτοὺς τῶν 2)3 τῆς ἐκτάσεως τούτου εἰς οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ ὀδηγήσῃ παρά εἰς τὰς συνεχιζόμενας φιλονικίας καὶ προσφυγὰς εἰς τὰ δικαστήρια. Μία λύσις ἐπὶ τοῦ προκειμένου δύναται νὰ ὑπάρξῃ: ἡ συνένωσις τῶν δύο Κοινοτήτων εἰς μίαν. Τοῦτο προέτεινε ἄλλοτε καὶ ὁ Δ. Σάρρος γράφων: (1) «Μετά τὴν ἔνωσιν τῶν δύο συνοικιῶν Βίτσης (μεσιοῦ καὶ κάτω μαχαλᾶ) εἰς μίαν, εὐκτέον εἶναι καὶ αἱ τρεῖς αὗται συνοικίαι νὰ ἀποτελέωσι καὶ αὖθις μίαν Κοινότητα ὅπως πρὸ τοῦ 17 αἰῶνος καὶ ὅπως πύλλάκις συνέστησεν αὐταῖς καὶ ἡ Γενικὴ Διοίκησις Ἰωαννίνων, καθὼς μάλιστα, ἐξαιρέσει τῶν οἰκογενειακῶν ἰδιοκτησιῶν, ὁ ἄλλος, βοσκίσιμος, ξυλεύσιμος καὶ καλλιεργήσιμος τόπος, εἰς τὸ βουνόν, εἰς τὸν κάμπον, εἰς τὸ Κορνῆσι, εἰς τὸν βαρκὸν καὶ εἰς τὰ πέριξ τῶν συνοικιῶν τούτων, εἶναι ἀκόμη κοινὸς ἔκπαλαι καὶ ἀδιανέμητος. Ἄλλὰ καὶ δυσκολώτατα δύναται νὰ διανεμηθῆ χωρὶς νὰ προκύψουν παράπονα καὶ ἀδικίαι εἰς τὰς τρεῖς Κοινότητας».

(1) Δ. Σάρρου Ἰππειο. Χρονικά ἔτος IB'.

Οί κάτοικοι τῶν τριῶν τούτων συνοικισμῶν κατὰ καιροὺς ἐνισχύθησαν καί ἐκ τῶν κατοίκων ἄλλων χωρίων οἵτινες μετώκησαν καί ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτούς. Οὕτω τὸ Μονοδένδριον ἠύξησεν εἰς πληθυσμὸν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰῶνος ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀρκετῶν τιμαριούχων ἐν αὐτῷ, ἐκ τοῦ χωρίου τῶν Βαστανίων κυρίως καταγομένων, τὸ πρῶτον τὴν ἀρχὴν ποιησάσης τῆς τῶν Θεριανῶν οἰκογενεείας, οἵτινες μετώκησαν ἐν Μονοδενδρίῳ χάριν τῆς ὑγείας τῶν παραμείναντες εἶτα μονίμως ἐν αὐτῷ, ὡς καί ἐκ τῆς προαναφερθείσης ἐπιγραφῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς ἐμφαίνεται. (1) Καί εἰς τοὺς συνοικισμοὺς ἄνω καί κάτω Βίτσης μετώκησαν οἰκογένειαι ἐξ ἄλλων χωρίων ὅπως ἀπὸ τὸ Δεμάτι καὶ Ἐλάτην (Μπούλτση) ὡς καί ἐκ τῶν σωζωμένων ὀνομάτων τῶν οἰκογενειῶν τούτων ἐξάγεται (Δεματαῖοι καὶ Μπουλτζαταῖοι). Οὕτω κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος καί οἱ τρεῖς συνοικισμοὶ Βίτσης ἀπετελοῦντο ἐξ οἰκιῶν 243ων καί κατοίκων 1700 περίπου ἐξ ὧν ἐν Μονοδενδρίῳ 700 κάτοικοι ἐπὶ 106 οἰκιῶν ἐν ἄνω Βίτση 600 κάτοικοι ἐπὶ 74 οἰκιῶν καί ἐν κάτω Βίτση 340 κάτοικοι ἐπὶ 63 οἰκιῶν. (2) Ἐκ τούτων σήμερον ἐν μὲν κάτω Βίτση ὑπάρχουν 37 οἰκίαι μὲ 179 κατοίκους. Ἐν ἄνω Βίτση 26 οἰκίαι μὲ 105 κατοίκους ὡς καί 13 οἰκίαι ἀθιγγάνων (γύφτων) μὲ 67 κατοίκους εἰς ἀμφοτέρους τοὺς συνοικισμοὺς. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1910 ἐν Κάτω Βίτση ἔχομεν οἰκογενείας παρούσας 49 ἀποδημούσας 7 ἀθιγγάνων 7 μὲ κατοίκους ἄρρενας 155 θήλειαι 153 καί ἀθιγγάνους ἄρρενας 17 θήλειαι 14.

Ἡ τοιαύτη ὕφεσις τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωρίου εἶναι ἀποτέλεσμα κυρίως τῆς ἀγονίας τοῦ ἐδάφους καί τῆς ἀδυναμίας τούτου νὰ διατηρήσῃ ἐν τῷ πλαισίῳ του ἰκανὸν ἀριθμὸν κατοίκων ἐξ ὧν πλεῖστοι, ὡς καί ἀρχαιότερον τοῦτο ἐγίνετο, ἐν μικροτέρῳ ὅμως κλίμακι, ἠναγκάσθησαν καί ἀναγκάζονται νὰ ταξειδεύωνται εἰς χώρας ἐντὸς καί ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἵνα πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐξ ὧν μέγας ἀριθμὸς παραμένει ἐκεῖ μονίμως. Οὕτω βλέπει τις σήμερον ὅπως καί εἰς τὰ πλεῖστα χωρία τοῦ Ζα-

(1) Ἰ. Λεμπρίδου. Ἡ κρητικὰ μελετήματα. Ζεγυριακὰ μέρος Α. σελ. 28.

(2) Κατὰ εὐρεθείσαν τελευταίως σημείωσιν ἐν Ἄνω Βίτση ἔχομεν οἰκογενείας ἐνδημούσας 51, ἀποδημούσας 20 μὲ κατοίκους ἄρρενας 149 θήλειαι 167.

γορίου συμβαίνει, τὸ θλιβερόν φαινόμενον τῆς ἐγκαταλείψως τῶν πατρικῶν ἐστιῶν καὶ ἐρημώσεως τῶν χωρίων. Βλέπει τις ὁσημέραι νεκρουμένην μίαν ζωὴν ἣτις εἶχεν εἰς ὄλας τὰς πολυποικίλους μορφὰς καὶ ἐκδηλώσεις της νὰ ἐπιδείξη τι ἀνώτερον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἑπειρωτικῆς καὶ Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Θεᾶται τις ἐκ τοῦ μακρόθεν ἐρείπια οἰκιῶν καὶ κτισμάτων, καὶ ἐν αὐτῷ ἀκόμη τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου εὕρισκομένων, ἅτινα εἰς χρόνους εὐημερίας καὶ εὐτυχίας τοῦ χωρίου, λόγῳ τῆς ὀρθῆς ἐπαγγελματικῆς κατευθύνσεως τῶν κατοίκων, ἣτις ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς καλῆς γνώσεως τῆς κοινότητος καὶ διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς δυνατῆς ὠφελίμου αὐτοῦ ἀποδοτικότητος, καὶ ἐκ τῶν εὐνοϊκωτέρων ὄρων καὶ συνθηκῶν τῆς ζωῆς λόγῳ τῆς μὴ ἐπιδράσεως ἀκόμη τοῦ κακῶς ἐννουμένου σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ἐγνώρισαν τις οἶδε ποίας ἡμέρας δόξης καὶ κλέους. Ἐάν δὲ δὲν ληφθῆ καμμία πρόνοια ἐκ μέρους τῶν κοινοτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν τόνωσιν τῆς ζωῆς τῶν χωρίων τοῦ Ζαγορίου καὶ τὴν ἀνόρθωθωσιν τούτων, τὸ θλιβερόν φαινόμενον τῶν ἐρειπίων καὶ τῆς παρατηρουμένης λειψανδρίας θὰ πολλαπλασιάζηται ἡμέρα τῆ ἡμέρα (1).

Ἐ δ α φ ο ς. Τὸ ἔδαφος τοῦ χωρίου δὲν διαφέρει κατὰ τὴν σύστασιν καὶ ποιότητα τῶν λοιπῶν τοῦ Ζαγορίου χωρίων καὶ τῆς Ἑπείρου γενικώτερον. Κυριαρχεῖ παντοῦ ἀσβεστόλιθος καὶ τὰ ἀσβεστολιθικὰ στρώματα. Ἡδύνατο ὅμως νὰ ἀποδόσῃ περισσότερα τῶν ὄσων σήμερον παράγει ἐάν ἐγίγνετο ἐπιστημονικωτέρα ἐκμετάλλευσίς τούτου συμφώνως πρὸς τὰς νέας ἀρχὰς τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης.

Ἡδύναντο ἐπίσης καὶ ἅπασαι αἱ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Βαρκοῦς εὕρισκόμεναι ἐκτάσεις αἵτινες σήμερον χρησιμεύουσι μόνον πρὸς συλλογὴν χόρτου (λεβάδια) πρὸς διατροφήν τῶν ποιμνίων νὰ μετατραπῶσιν εἰς ἀγρούς εὐφόρους καὶ πολλὰ ἀποδίδοντας, ὡς παρητηρήθη εἰς μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καλλιεργηθέντας μερικοὺς τοιούτους. Ἀκόμη καὶ ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους τὰ μέγιστα βοηθεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δενδροκαλλιεργείας καὶ σηροτροφίας. Εὐτυχῶς ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισε ποιά τις κίνησις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐνισχυομένη καὶ ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ σωματοῦ

(1) Ἴδὲ καὶ ἀρθρον μου περὶ τῆς κατεστάσεως τοῦ Ζαγορίου ἐν τῷ πνευματικῷ ἐπιπέδῳ εἰς λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Νεοελληνικά γράμματα» 3ην Ἀπριλίου 1987 ἀριθμὸς φύλλου 18 σελ. 11.

της φιλοδοσικῆς ἐνώσεως Βίτσης περί ἧς γενήσεται λόγος καὶ κατωτέρω.

Κ λ ῖ μ α. Τὸ κλίμα εὐκραέστατον, ξηρότατον καὶ ὑγεινότατον. Εἶναι τὸ μοναδικὸν ἴσως χωρίον τοῦ Ζαγορίου τὸ συνδιάζον ἐξόχους φυσικὰς καλλονὰς καὶ κλίματος ὑγεινότητα τοιαύτην ὥστε ν' ἀποτελῆ ἰδεῶδες μέρος παραθερισμοῦ κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον. Εὕρισκόμενον εἰς ὕψος 1000 περίπου μέτρων ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης στερεῖται μὲν τῶν τοῦ ἀνατολικοῦ Ζαγορίου ἀφθόνων ὑδάτων, ὑδρευόμενον ἐξ ἀρκετῶν ὑπαρχόντων ὀμβροδεκτῶν (1) ἀποζημιοῦται ὁμως ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν κάθε ἴχνους ὑγρασίας καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος, φαινόμενον ὅπερ δὲν παρατηρεῖται εἰς τὰ ἀνατολικά τοῦ Ζαγορίου χωρία.

Ο ρ η. Ἡ μόνη ὄροσειρά, εὕρισκομένη πρὸς Β. τοῦ χωρίου καὶ ἀπέχουσα περί τὴν μίαν ὥραν ἐξ αὐτοῦ, εἶναι τὸ κοινῶς λεγόμενον «βουνὸ» μία διακλάδωσις τῆς ὄροσταδος τῆς Πίνδου· τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὡς βοσκήσιμος ἔκτασις τῶν αἰγοπροβάτων τῶν ποιμνιοτρόφων κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον κατόπιν προηγουμένης πλειοδοτικῆς δημοπρασίας. Τὸ ὕψος του ὑπερβαίνει τὰ 1700 μ. ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου δὲ σημείου τούτου πανοραματικῶς φαίνεται τὸ Ἴόνιον πέλαγος μετὰ τῆς νήσου Κερκύρας. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ πολλὰ καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις τῶν τριῶν μαχαλάδων.

Π ο τ α μ ο ῖ. Ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου ῥέει, διὰ μέσου τῆς μεγαλοπρεπεστάτης τοῦ Βίκου χαράδρας, ὁ ξηροπόταμος Βοῖδομάτης (παραπόταμος τοῦ Ἀώου). Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους ξηραίνεται, πλὴν εἰς τινα σημεῖα βαθέα τῆς κοίτης του, ὀβῆραι καλούμενα, ἅτινα πάντοτε ἔχουσι ὕδωρ. Εἰς πολλὰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν ζῶσι καὶ ἰχθῦς. Τὰ λοιπὰ ῥυάκια (λάκκοι) ἅτινα χύνονται εἰς τὸν Βοῖδομάτην εἶναι ἀνάξια λόγου. Σημειοῦμεν μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν τὸν 1) λάκκον τῆς Βίτσης Δ. 2) τὸν μέγαν λάκκον εἰς τὸ βουνὸν καὶ 3) τὸν λάκκον τοῦ πονηροῦ. (2)

Π ρ ο ῖ ὄ ν τ α. Τὸ εἶδος τῶν προϊόντων δύναται τις

(1) Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης Ἡπειρωτικὰ μελετήματα Ζ' σελ. 17 ὁριθμει 55 τοιοῦτου, ὀμβροδέκτας εἰς τοὺς τρεῖς συνοικισμοὺς Βίτσης ἐξ ὧν 26 εἰς Μονοδένδριον 16 εἰς κάτω Μαχλά καὶ 13 Μεσαῖον Μαχαλᾶ. Σήμερον ἐν τῷ χωρίῳ ἄνω καὶ κάτω Βίτσης ὑπάρχουν 31 τοιαῦται.

(2) Ἴδὲ καὶ λέξεις εἰς τοπωνυμικὸν μέρος Βον.

νά εικάσῃ ἐκ τῆς ποιότητος καὶ διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τοῦ κλίματος. Λόγῳ τῆς ἐξαντλητικῆς καλλιέργειας καὶ τῆς ἀγονίας τοῦ ἐδάφους τὰ σιτηρὰ εἶναι ἀνεπαρκέστατα. Πλὴν ὁμῶς συγκρίνοντες τὴν σημερινὴν ἐποχὴν μὲ τὴν πρὸ ὀγδοηκονταετίας περίπου τοιαύτην παρατηροῦμεν ὅτι παρήγετο πολὺ μεγαλυτέρα ποσότης σιτηρῶν καὶ λοιπῶν προϊόντων ἀπὸ τὴν σήμερον. Οὕτω εἰς σωζόμενον βιβλίον 1865 Αὐγούστου 21 Βεῖτσα Κάτω Μαχαλᾶ καταγραφῆς γεννημάτων καὶ δεκάτης ἔχομεν τὰ κάτωθι προϊόντα κατ' εἶδος καὶ κατ' ὀκάδας.

Σῖτος ὀκ. 12.266, Ἀραβόσιτος ὀκ. 14.179, Σίκαλις ὀκ. 2.025, Φακὴ ὀκ. 342, Ρόβι ὀκ. 762, Κριθὴ ὀκ. 30, Σταφυλαὶ ὀκ. 4.413, Ρεβύθια ὀκ. 34, Βρώμη ὀκ. 25, Καρύδια 64.

Ἐπίσης εἰς σημείωσιν τῶν ἐξαγομένων ἐκ γῆς ἐκ ζῶων καὶ λοιπῶν» 1869 Ἀπριλίου 4 ἄνω Βεῖτ(σ)α ἀναφέρεται ἡ ἐξῆς παραγωγή.

Σῖτος ὀκ. 13.000, Ἀραβόσιτος ὀκ. 5.000, Κριθὴ ὀκ. 1000, Σίκαλις ὀκ. 8.000, Φασόλιοι ὀκ. 200, Ρέβινθοι ὀκ. 190, Φακὴ ὀκ. 180, αὔκος ὀκ. 60, Σταφύλια 3.250 ὀκ., Καρύδια 150 ὀκ., μῆλα 200 ὀκ., Βώϊδια 27, Γελάδες 1 (ἀξιοπαρατήρητον), πρόβατα 155, Γίδια 230, Μουλάρια 32 ἄλλογο 1, Κότες 150, Μελίσσια 15 (καὶ κάτωθεν σημειοῦται : ὁ καρπὸς αὐτὸς εἶναι ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς.)

Ἐξετάζοντες τὸν πίνακα τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς Κοινότητος Βίτσης κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξαετίαν 1931—37 ἔχομεν παραγωγήν κατὰ μέσον ὄρον ὡς κάτωθι.

Σῖτος 12.600 ὀκ., Κριθὴ 4.000 ὀκ., Βρώμη 70 ὀκ., Σίκαλις 17.800 ὀκ., Ἀραβόσιτος 2.000 ὀκ., Φακὴ 3.400 ὀκ., Ρόβι 2.400 ὀκ., Ρεβίθια 200 ὀκ., Φασόλια 200 ὀκ., Σταφυλαὶ α) γλεύκου 350 ὀκ., β) φαγητοῦ 800.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀνωτέρω πινάκων συνάγομεν τὰ κάτωθι : Παρατηρεῖται μεγάλη διαφορὰ εἰς τὴν παραγωγήν τῶν ἀναγκασιτέρων δημητριακῶν προϊόντων (σίτου, ἀραβοσίτου) ὡς καὶ τῶν σταφυλῶν καὶ τῶν καρπῶν. Ἡ ὑψημὴ παραγωγή παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ προϊόντα σικάλεως, φακῆς, ἧτις πράγματι κατέστη ὀνομαστὴ ἐν

Κατὰ στατιστικὴν ἔτους 1915 Ἄνω Βίτσα ἔχομεν τὴν ἐξῆς παραγωγήν.

Σῖτος 14670 ὀκ., Κριθὴ 1769 ὀκ., Φασόλια 400 ὀκ., χόρτον 10.000 ὀκ., τριφύλλι 400 ὀκ., ἀραβόσιτος 9540 ὀκ., ρόβι 640 ὀκ., ρεβίθια 450 ὀκ., φακὴ 0—(!).

τῆ Ἑλληνικῆ ἀγορᾶ, καὶ τῶν ὀσπρίων γενικῶς.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐδημιουργήθη καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως βεβαίως ἐργατικῶν χειρῶν, λόγῳ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωρίου διὰ τῆς παραμονῆς πλείστων οἰκογενειῶν ἐν τῇ ξένη, καὶ ἐξ ἐγκαταλείψεως τρῶ ἡμίσεως σχεδὸν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, καὶ μετατροπῆς αὐτῶν εἰς χορτολεῖβαδα. Τὸ αὐτὸ παρατηρητέον καὶ διὰ τὴν κτηνοτροφίαν τοῦ χωρίου. Ἐνῶ τὸ πάλαι εὑρίσκοντο ἐν τῷ χωρίῳ ἄνω τῶν 10.000 αἰγοπροβάτων εἰς χεῖρας τῶν κτηνοτρόφων (Μπαζντεκαίων καὶ Μπανταβαλαίων) σήμερον εἶναι ζήτημα ἂν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερβαίνει τὰ 1500. Πρέπει ὁμῶς νὰ σημειωθῇ ὅτι σπουδαῖος συντελεστὴς διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς Οἰκιακῆς Οἰκονομίας ἡ ἀγελάς ἠγνοεῖτο τελείως πρὸ πεντακονταετίας ἀκόμη, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος σημειώματος ἐξάγεται. Σήμερον εἰς τὰς δύο συνοικίας Βίτσης ὑπάρχουσι ἄνω τῶν 70 γαλακτοφόρων ἀγελάδων. Ἐὰν δὲ ληφθῇ μέριμνα καὶ διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ καλλιτέρευσιν τῆς ράτσας αὐτῶν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν θὰ δύναται ἐκάστη οἰκία ἐκ μιᾶς μόνης ἀγελάδος νὰ πορίζηται τὸν ἀναγκασιούντα αὐτῇ τυρόν, βούτυρον κτλ. καὶ νὰ πωλῇ μάλιστα πολλάκις.

Ἄσχολῖαι τῶν κατοίκων. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἀσχολεῖται βεβαίως μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν μικρὰν κτηνοτροφίαν. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ μερικαὶ οἰκογένειαι αἵτινες ἐξακολουθοῦσι συστηματικῶς ἐνασχολούμεναι μὲ τὴν κτηνοτροφίαν. Τὰ τοιαῦτα ὁμῶς ἐπαγγέλματα λόγῳ τῆς ἀγωνίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, τὰς στοιχειωδεστάτας μόνον ἀνάγκας τοῦ ἀτόμου ἐξυπηρετοῦσιν. Ἐνεκα τούτου λαν ἐνωρὶς οἱ Βεζητσηνοὶ ἐτράπησαν εἰς διαφόρους κατευθύνσεις μετερχόμενοι παντοῖα ἐπαγγέλματα, ἰδίως ἐν τῇ ξένη. Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης (1) ἀναφέρει ἐπιστολὴν τοῦ ἐκ Κάτω Μαχαλᾶ Βίτσης Ποστελνίκου Γ. Λέκκα μὲ χρονολογίαν 4 8)βρίου 1820 ἐν ᾗ σημειοῦται «ὅτι ὁ ἐξάδελφός του ἐν Βλαχίᾳ προτίθετο νὰ μεταβῇ τότε εἰς Κων)πολιν πρὸς εἰσπραξίν καθυστερούντων ἐνοικίων κτήματος τοῦ πάππου των». Εἰς πλείστας πόλεις καὶ

(1) Ἰ. Λαμπρίδης Ἠπειρωτικὰ μελετήματα Ζαγοριακὰ Α. 1886 σελ. 77.

χωρία τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἄλλων Ἠπειρῶν ἐταξειδεύοντο καὶ ἐξακολουθοῦν ταξειδευόμενοι οἱ κάτοικοι τοῦ ἡμετέρου χωρίου ὡς ἐν Σερβίᾳ, (1) Ρουμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἰταλίᾳ (Βενετίᾳ) Ρωσίᾳ, (2) Τουρκίᾳ καὶ δὴ ἐν Κων)πόλει καὶ Σμύρνῃ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Ἀμερικῇ κ. τ. λ. εἰς ἅς χώρας πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν μονίμως μὴ ἐπανακάμψαντες πλέον εἰς τὴν γενέτειραν. Οὕτω σήμερον εὐρίσκονται ξενητευμένοι ἐν Αἰγύπτῳ 40 ἄτομοι (3) ἐν τῇ Ρουμανίᾳ 6 ἄτομα ἐν Σερβίᾳ 5, ἐν Αὐστρίᾳ 1, ἐν Ἀμερικῇ 5.

Ἀλλὰ καὶ πληθὺς ἐπιστημόνων, σοφῶν, ἐκπαιδευτικῶν κ. τ. λ. ἐγαλουχήθη εἰς τοὺς κόλπους τοῦ χωρίου τοῦτο ἔχει νῦν ἐπιδείξει ἐκπαιδευτικούς συμβούλους (4) λολοτέχνους (5) ἰατροὺς (6) δικηγόρους (7) ἀρίστους διδασκάλους (8) γεωπόνους (9) καὶ ἄλλους (10) ἀνωτέρους καὶ

(1) Ἐν ταύτῃ ὑπῆρχον πολλοὶ ἔμποροι μιλω. ὧν. Ἰδὲ αὐτόθι σ. 80

(2) Ἐν Ὀδι, ὧν ἐν Κων)πόλει καὶ Βουκορεσίῳ ἐξῆς καὶ ὁ εὐγενὴς Δημήτριος Σάργος (ἰδὲ καὶ Δ. Σάργου Παλαιογραφικὸν ἔργον σελ. 100) Ἐπίσης ὁ μέγας εὐεργέτης τῆς Κοινότητος Τσογγόγιας περὶ οὗ γενήσεται λόγος καὶ κατωτέρω ἐν τῷ περὶ κληροδοτημάτων κεφαλαίῳ.

(3) Οὗτοι εἶναι οἱ ἐξῆς: Ἀδελφοὶ Π. Γ. Πέτσιου ἐργοστασιάρχαι, Νικόλαος Οἰκονόμου ὑπάλληλος, οἰκογένεια Κ. Βρυζοπούλου, Π. Βρυζοπούλου καὶ Φ. Βρυζοπούλου ἐργοστασιάρχαι, Ματθαῖος Ζωΐδης ἐπιχειρηματίας, Βασίλειος Καρέτσης δικηγόρος, Μιθθαῖος Ἀναγνωστάκης ὑπάλληλος, Θεοφάνης Σακελλαρίδης ἐργοστασιάρχης, οἰκογένεια Γ. Ζωΐδου ἐργοστασιάρχου, Σ. Βολτζάτης αὐτοκινητιστής, Μ. Ζωΐδης κτηματίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

(4) Ὁ τιμῶν τὴν γενέτειραν αὐτοῦ ἐξοχος λογοτέχνης καὶ διδάσκαλος Δ. Σάργος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ὁποῦ εὐρυτέραν ἀνάλυσιν ποιῶμεν κατωτέρω ἐν τῷ περὶ «λογίων ἀνδρῶν» κεφαλαίῳ.

(5) Ὁ ἐκ Βίτσης καταγόμενος ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος, Γ. Ἀθάνας.

(6) Α. Δάνος, γηραιὸς τοῦ Ἀσκληπειοῦ θηράπων. Δ. Δάνος ἀρίστος χειροῦμος πανελληνίου φήμης ἐν Ἰωαννίνοις. Ἰ. Σράγγος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐκπαιδευθεὶς, διευθυντὴς ἀνθελονοσιακοῦ κέντρου Ἀθηνῶν.

(7) Θ. Σακελλαρίδης κτηνίατρος ἐν Πρεβέζῃ. Γ. Παπαζώης εἰρηνοδίκης εἰς Παξούς. Κ. Μίσογλου καθηγητὴς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ Ἰωαννίνων. Ε. Βασδέκης δικηγόρος ἐν Ἰωαννίνοις. Γεώργιος Κολοβὸς δικηγόρος, ἐπόπτης Ἀγρονομίας.

(8) Κ. Σφάγγος συνταξιούχος δημοδιδάσκαλος Σ. Παπάζογλος δημοδιδάσκαλος ἐν Βίτση. Γ. Δάνος μετὰ τῆς κυρίας του ἐν Μετσόβῳ. Δ. Δάνος μετὰ τῆς κυρίας του ἐν Ἰωαννίνοις. Χ. Παπαρούσης ἐν Φραγκάδες Ζαγορίου. Μ. Παπαρούσης ἐν Παραμυθίῳ. Δ. Πίκος μετὰ τῆς κυρίας του ἐν Γρεβενετίῳ. Ν. Γιαννῆς εἰς Στροῦνι. Δ. Δαῆς ἐν Φιλιάταις. Α. Βαταβάλης ἐν Λεματίῳ Ζαγορίῳ. Δ. Γούσιας συνταξιούχος, Ἰ. Νικο-

κατωτέρους δημοσίους υπαλλήλους. Ἐκ τούτων πλείστοι ἐπανερχόμενοι κατὰ τὰς διακοπὰς τοῦ θέρους ἐν τῇ γενετείρᾳ των μετὰ πολλῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εὕρισκομένων, δίδουν εἰς τὸ νεκρωμένον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος, χωρίον ζωῆν, κίνησιν, χρῶμα συγχρόνου πολιτισμοῦ.

Συγκοινωνία—Τουρισμός. Τὸ χωρίον συνδέεται μετὰ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ὡς καὶ μετὰ τῶν πέριξ χωρίων Ἀσπραγγέλων, Ἐλάτης, Διλόφου, Κήπων, Κουκουλίου, Καπεσόβου, ἄνω καὶ κάτω Πεδινῶν δι' ἀμαξητῆς ὁδοῦ. Πλὴν ὅμως αὕτη κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος δὲν λειτουργεῖ καθ' ὅσον ἢ ἐξ Ἀσπραγγέλων μέχρι Βίτσης ὁδὸς δὲν εἶναι εἰσέτι σκυροστρωμένη. Ἄν καὶ ἀρκετὰ ἔτη ἔχουν παρέλθει ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς διανοίξεως ταύτης, ὅμως δὲν κατωρθώθη ἢ ἀποπεράτωσις τῆς ἀρξαμένης σκυροστρώσεως τῆς ὁδοῦ ταύτης. Οὕτω ἀναγκάζονται οἱ κάτοικοι καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος—περίοδος ἣτις ὡς γνωστὸν διαρκεῖ ἄνω τῶν 6 μηνῶν εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία—νὰ κατέρχωνται εἰς Ἀσπραγγέλους (χωρίον ἀπέχον περὶ τὰς 2 ὥρας ἐκ τοῦ ἡμετέρου χωρίου) διὰ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Ἰωάννινα. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίοδον τοῦ θέρους κινδυνεύει τις νὰ φονευθῇ διερχόμενος δι' αὐτοκινήτου τὴν ὁδὸν ταύτην λόγω τῶν μεγάλων τοῦ ἐδάφους ἀνωμαλιῶν. (1) Ἐάν δὲ δὲν ληφθῇ πρόνοια ὑπὸ τῶν τὰ πράγματα διαχειριζομένων τῶν εἰδημόνων καὶ τῶν ἐπαϊόντων λίαν συντόμως καὶ ἢ ὑποτυπωδῶς ὑπάρχουσα αὕτη ὁδὸς θὰ καταστραφῇ. Καὶ πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοιά τις καθ' ὅσον εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη ἢ τουριστικὴ κίνησις. Πληθὺς ξένων, Γερμανῶν, Γάλλων, Ἄγγλων καὶ λοιπῶν ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ τε ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἔρχονται νὰ ἀπολαύσουν καὶ νὰ θαυμάσουν τὰς φυσικὰς καλλονὰς τοῦ

λαίδης ἐν Δράμα (παρὰ τὰ Ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα). Ἰ. Σειδῆς εἰς Καβάλλαν.

(9) Β. Πριμηκήρης μετεκπαιδευόμενος ἐν Ἰταλίᾳ. Δ. Πανταζῆς ἐν Ἰωαννίνοις. Δ. Τσακαλίδης ἐν Κρήτῃ. Μ. Ζωίδης ἐν Ἀθήναις. Μιχ. Παπαρούσης μελισσοκόμος.

(10) Χ. Τσακαλίδης παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Προνοίας. Α. Πριμηκήρης τμηματάρχῃ ἐταιρίας Σίγγερ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Νικόλ. Παρανίκας διευθυντῆς ὑποκαταστήματος Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ἐν Ἰωαννίνοις. Μενέλαος Βοραζάνης μηχανικὸς ἠλεκτρολόγος. Ἀ. Σφάγγος υπάλληλος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

(1) Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ὁδοῦ ἐπεσκευάσθη κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐν χρημάτων χορηγηθέντων ὑπὸ τῆς Σῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἡπείρου.

χωρίου και δη τὸ μεγαλοπρεπεστάτην τὴν θέαν ἔχον μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἴσως ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὸ ἀπόκρημνον, χαώδες καὶ φαραγγῶδες αὐτοῦ χάσμα τοῦ Βίκου. Ἐκτὸς τούτων καὶ πλείστοι ἄλλοι ἔρχονται μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των νὰ παραθερίσουν καθ' ὅλην τὴν τοῦ θέρους περίοδον ἐν τε τῇ Βίτση καὶ Μονοδενδρίῳ. Οὕτω ἐντὸς τῆς διοχετευομένης ζωῆς ὑπὸ τούτων εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία τὰ πλείστα ὠφελοῦνται καὶ πολλοὶ τῶν κατοίκων ἐνοικιάζοντες τὰς οἰκίας των ἢ προμηθεύοντες τρόφιμα εἰς τοὺς παραθερίζοντας. Δι' ὅλα ταῦτα πρέπει τῇ βοήθειᾳ ὄλων,—καὶ τὸ ἐπίσημον κράτος τὸ δι' ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς ἐνδιαφερόμενον ἀσφαλῶς θὰ ἔλθῃ ἀρωγὸν εἰς ἔργον, ὅπερ καὶ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τὰ μέγιστα ὠφελεῖ—λίαν συντόμως νὰ ἀποπερατωθῇ ἡ τουριστικὴ ὁδὸς Βίτσης—Μονοδενδρίου.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

κατωτέρους δημοσίους υπαλλήλους. Ἐκ τούτων πλείστοι ἐπανερχόμενοι κατὰ τὰς διακοπὰς τοῦ θέρους ἐν τῇ γενεῖρα των μετὰ πολλῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εὕρισκομένων, δίδουν εἰς τὸ νεκρωμένον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος, χωρίον ζωῆν, κίνησιν, χρῶμα συγχρόνου πολιτισμοῦ.

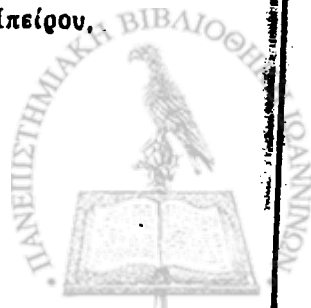
Συγκοινωνία—Τουρισμός. Τὸ χωρίον συνδέεται μετὰ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ὡς καὶ μετὰ τῶν πέριξ χωρίων Ἀσπραγγέλων, Ἐλάτης, Διλόφου, Κήπων, Κουκουλίου, Καπεσόβου, ἄνω καὶ κάτω Πεδινῶν δι' ἀμαξητῆς ὁδοῦ. Πλὴν ὅμως αὕτη κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος δὲν λειτουργεῖ καθ' ὅσον ἡ ἐξ Ἀσπραγγέλων μέχρι Βίτσης ὁδὸς δὲν εἶναι εἰσέτι σκυροστρωμένη. Ἄν καὶ ἀρκετὰ ἔτη ἔχουν παρέλθει ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς διανοίξεως ταύτης, ὅμως δὲν κατωρθώθη ἡ ἀποπεράτωσις τῆς ἀρξαμένης σκυροστρώσεως τῆς ὁδοῦ ταύτης. Οὕτω ἀναγκάζονται οἱ κάτοικοι καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος—περίοδος ἣτις ὡς γνωστὸν διαρκεῖ ἄνω τῶν 6 μηνῶν εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία—νὰ κατέρχωνται εἰς Ἀσπραγγέλους (χωρίον ἀπέχον περὶ τὰς 2 ὥρας ἐκ τοῦ ἡμετέρου χωρίου) διὰ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Ἰωάννινα. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίοδον τοῦ θέρους κινδυνεύει τις νὰ φονευθῆ διερχόμενος δι' αὐτοκινήτου τὴν ὁδὸν ταύτην λόγω τῶν μεγάλων τοῦ ἐδάφους ἀνωμαλιῶν. (1) Ἐὰν δὲ δὲν ληφθῆ πρόνοια ὑπὸ τῶν τὰ πράγματα διαχειριζομένων τῶν εἰδημόνων καὶ τῶν ἐπαϊόντων λίαν συντόμως καὶ ἢ ὑποτυπωδῶς ὑπάρχουσα αὕτη ὁδὸς θὰ καταστραφῆ. Καὶ πρέπει νὰ ληφθῆ πρόνοιά τις καθ' ὅσον εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη ἡ τουριστικὴ κίνησις. Πληθὺς ξένων, Γερμανῶν, Γάλλων, Ἀγγλῶν καὶ λοιπῶν ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ τε ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἔρχονται νὰ ἀπολαύσουν καὶ νὰ θαυμάσουν τὰς φυσικὰς καλλονὰς τοῦ

λαΐδης ἐν Δράμα (παρὰ τὰ Ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα). Ἰ. Σειδῆς εἰς Καβάλλαν.

(9) Β. Πριμηκήρης μετεκπαιδευόμενος ἐν Ἰταλίᾳ. Δ. Πανταζῆς ἐν Ἰωαννίνοις. Δ. Τσακαλίδης ἐν Κρήτῃ. Μ. Ζωίδης ἐν Ἀθήναις. Μιχ. Παπαρούσης μελισσοκόμος.

(10) Χ. Τσακαλίδης παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Προνοίας. Α. Πριμηκήρης τμηματάρχῃ ἐταιρίας Σίγγερ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Νικόλ. Παράνικας διευθυντῆς ὑποκαταστήματος Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ἐν Ἰωαννίνοις. Μενέλαος Βοραζάνης μηχανικὸς ἠλεκτρολόγος. Ἀ. Σφάγγος υπάλληλος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

(1) Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ὁδοῦ ἐπεσκευάσθη κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐν χρημάτων χορηγηθέντων ὑπὸ τῆς Σῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἠλείου.

χωρίου καὶ δὴ τὸ μεγαλοπρεπεστάτην τὴν θεάν ἔχον μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἴσως ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὸ ἀπόκρημνον, χαώδες καὶ φαραγγώδες αὐτοῦ χάσμα τοῦ Βίκου. Ἐκτὸς τούτων καὶ πλείστοι ἄλλοι ἔρχονται μετὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν νὰ παραθερίσουν καθ' ὅλην τὴν τοῦ θέρους περίοδον ἐν τε τῇ Βίτση καὶ Μονοδενδρίῳ. Οὕτω ἐντὸς τῆς διοχετευομένης ζωῆς ὑπὸ τούτων εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία τὰ πλείστα ὠφελοῦνται καὶ πολλοὶ τῶν κατοίκων ἐνοικιάζοντες τὰς οἰκίας τῶν ἢ προμηθεύοντες τρόφιμα εἰς τοὺς παραθερίζοντας. Δι' ὅλα ταῦτα πρέπει τῇ βοήθειᾳ ὄλων,—καὶ τὸ ἐπίσημον κράτος τὸ δι' ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς ἐνδιαφερόμενον ἀσφαλῶς θὰ ἔλθῃ ἀρωγὸν εἰς ἔργον, ὅπερ καὶ τὴν ἔθνικὴν οἰκονομίαν τὰ μέγιστα ὠφελεῖ—λίαν συντόμως νὰ ἀποπερατωθῇ ἡ τουριστικὴ ὁδὸς Βίτσης—Μονοδενδρίου.

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Τὸ Κεντρικὸν Ζαγόριον, εἰς τὰ χωρία τοῦ ὁποίου συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ Βίτσα, ἦτο, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατακτήσεως τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τῶν Τούρκων αὐτόνομον καὶ αὐτοδιοίκητον, διὰ συμβάσεως τῶν κατοίκων αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων Μουράτ τοῦ Βου. (1) Κατόπιν καὶ τὸ τμήμα τοῦτο ἠνώθη μετὰ τῶν δύο τοῦ Ζαγορίου λοιπῶν τμημάτων, συναποτελέσαν μετ' αὐτῶν τὴν Ζαγοριακὴν ὁμοσπονδίαν, ἣτις διετήρησε τὰς προνομίας αὐτῆς καὶ πέραν τῶν ἀρχῶν τῆς 7ης δεκαετηρίδος τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Ἡ Ζαγοριακὴ αὕτη ὁμοσπονδία διωκεῖτο ὑπὸ ἐνὸς προέδρου (γενικοῦ προεστοῦ), ἐκλεγομένου διὰ πλειοψηφίας ὑπὸ τῶν προεστώτων ἐκάστου χωρίου, ὅστις ἀντεπροσώπευε ταύτην εἰς τὰς πρὸς τὸ Κράτος σχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις τῆς μετὰ μελῶν λαμβανομένων ἐκ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις παρεπιδημούντων προκρίτων τοῦ Ζαγορίου. (2) Γενικοὶ προεστοὶ τοῦ Ζαγορίου ἐκ τῆς Βίτσης καὶ τοῦ Μονοδενδρίου ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Λαμπρίδου οἱ κάτωθι: 1) Μ. Μίσιος, ἀπόγονος τῆς οἰκογενείας τοῦ Μιχαὴλ Βοηβῶδα τοῦ Θεριανοῦ, ἥς οἰκογενείας καὶ ἄλλοι γόνοι διετέλεσαν κατὰ καιροὺς γενικοὶ προεστώτες, ἐκ Μονοδενδρίου. 2) Γεώργιος Μίσιος υἱὸς τοῦ Μ. Μίσιου ἀπαγχονισθεὶς τῷ 1763 ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Ἰωαννίνων Σουλεϊμάν Πασσᾶ τοῦ Αου διότι ὑπερήσπιζε τὰ ὑπὸ τούτου καταπατηθέντα δικαιώματα τοῦ Ζαγορίου. 3) Θεόδωρος Μπαζάκας ἐκ Μεσαίου μαχαλαῖ Βίτσης διατελέσας καὶ ἀρχιτελώνης τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. 4) Πανταζῆς Σακελλαρίου ἐκ Μονοδενδρίου, ἐπιφανὴς προεστὸς τοῦ Ζαγορίου, οὗτινος τὸ συμβόλαιον, ἐν ἐνῶ περιέχονται τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα αὐτοῦ, δημοσιεύει ὁ Δ. Σάρρος, ἐν τῇ περὶ Ζαγοριακῶν θεσμίων αὐτοῦ μελέτῃ. (3) 5) Γ. Ντόκος (1825) ἐκ Κάτω Μαχαλαῖ Βίτσης. Τῶν προνομίων καὶ τοῦ κα-

(1) I. Λαμπρίδου. Ἠπειρωτικὰ μελετήματα. Ζαγοριακὰ σελ. 42.

(2) Τοῦς προκρίτους τούτους συμβουλεύεται κυρίως εἰς διασχερεῖς περιστάσεις ὁ γενικὸς προεστὸς. ὁρίζει αὐτοὺς διαιτητὰς τῶν διαφορῶν μετὰ τῶν χωρίων ὡς ἐν τῇ ἀλλαγῇ ἀναφερθεῖσιν ἐπιστολῇ τοῦ Βεκίλη Ζαγορίου Χριστοδοῦλου Οἰκονόμου ἐμφαίνεται, ἐπιβάλλει μετ' αὐτῶν τοὺς φόρους εἰς τὰ χωρία καὶ δικάζει βίσει τῶν καθιερωμένων νόμων καὶ κανόνων τοῦ Ζαγορίου τὰς μεταξὺ τῶν κατοίκων διαφορὰς.

(3) Δ. Σάρρου. Ζαγοριακῶν θεσμίων ἔρευνα. Ἠπειρ. Χρον. σ. β. σελ. 288. Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρανος σελ. 96. κ. . . Γάγαρη Ἠπειρωτικὸν Ἠμερολόγιον «Δωδώνη» Β' 1899 σελ. 83—86.

ταστατικοῦ χάρτου τοῦ Ζαγορίου δύναται τις νὰ λάβῃ γνῶσιν ἐκ τῶν ἐν σελ. 33 κ. ἐ. καὶ 37 κ. ἐ. δημοσιευμένων ὑπὸ τοῦ Π. Βυζουκίδου ἐν Β. τ. Ἑπειρωτ. Χρονικῶν ἐγγράφων ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐν σελ. 34—37 ἐν Ἑπειρωτικοῖς μελετήμασι (Ζαγοριακὰ Β.) δημοσιευομένων. Εἰς ἕκαστον χωρίον ἐκλέγονται δημοτικοὶ ἄρχοντες ἐκ τῶν προκρίτων ὡς καὶ προεστὸς τούτου, Βεκίλης ὀνομαζόμενος, οἵτινες ἐφρόντιζον διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ χωρίου, ἀντεπροσώπευον τοῦτο εἰς τὰς ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ζαγοριακῆς πολιτείας σχέσεις καὶ ἐξέλεγον, μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν χωρίων προεστώτων, τὸν γενικὸν τοῦ Ζαγορίου Βεκίλην. Ὅδηγίαι περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῶν Μουχτάρηδων καὶ τῶν παρέδρων τῶν δημογεροντιῶν, εἰς ἕκαστον χωρίον καὶ τσιφλίκι εὐρίσκομεν ἐν ἐντύπῳ Κυβερνητικῆ διαταγῆ, τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καθ' ἣν «οἱ ἐκλεγόμενοι Μουχτάρηδες καὶ πάρεδροι τῶν δημογεροντιῶν ὀφείλουσιν ἀνυπερθέτως νὰ ᾧσιν ἰδιοκτῆται, ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι, τοῦλάχιστον τριακοντούτεις καὶ πληρώνοντες ἀπ' ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦλάχιστον 100 γροσίων ἐτήσιον φόρον». Αἱ λοιπαὶ ὁδηγίαι ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐκλογεῖς καὶ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς δημοσίας ἀρχῆς. Κατωτέρω παραθέτομεν καὶ ἔγγραφον ἐκλογῆς Βεκίλη εἰς Κάτω Μαχαλᾶν Βίτσης. «Δηλωποιοῦμεν ἡμεῖς εὐβρεθέντες χωριανὴ Κάτω μαχαλήτες κηνῶς ἐσυμφονήσμαν καὶ ἐβαλαμαν βεκίλην τῆς χώρας μας τὸν Θεοδορον Γεοργίου Τζιαούση ὄπῃρος θελεῖ σηνάξη ἀπὸ μπεκαῆδες καὶ δευτέρη κενουρηου πρὸς ἕνα γροσι τὰ ἑκατῷ τὸν μῆνα μηνιάτικο καὶ ὅπου ἤθελεν δώσῃ ἔτζι ἔχει νὰ πέρνη μηνιάτικο διάφορον. Ἡ κασα θέλει ἦνε ἀπάνο του εἰς ὄσα γρόσια, ἤθελαν σιναχτῆ ἦνε διαλογάρηασμόν, ἀκόμη ἦνε εἰς χρέος νὰ σιναξη κεισιμοβόστηνα, χορῆς μισθὸν καὶ ἀν ἤθελαν εὐχαρήστη νὰ ρηξουν ἕνα καπηάτικον νὰ το σιναῆξει χορῆς μισθὸν : εἰς τὰ τέλη της χρονιάς θέλη δόσει λογαρισμόν τῆς χώρας τακτικῶν καὶ παστηρηκῶν κατα τὴν συνήθειαν Το παησιμον εἰς Ἡωαννινα νὰ ἦνε τα ἔξοδα του δια λογαρηασμόν του. ἀκόμη θέλει δῆνη τὸ κηνὸν τῆς χώρας μας διὰ νοῖκι ὅπου ἤθελεν κρηθη γρόσια 50! διὰ τὰ στόματα νὰ πλέρονουντε ἀπὸ τὸ κηνὸν 5 γρόσια τὸ στομα ἀκόμη ἦνε εἰς χρέος νὰ ρωτάγη διὰ κάθε ἠπόθεσιν τῆς χώρας μας τοὺς ἐνβρησκομένους χοριανούς καὶ ἔπητα νὰ ἀποφασῆζετε κάθε ἠπόθεσις συμφόνος : διὰ ὄλες αὐτὲς τῆς δουλειῆς ὅπου ἤθελεν

μᾶς κάνη ὁ ἄνοθεν Θεόδωρος ἔχωμεν νά τοῦ δόσομεν διά μισθόν γρόσια 500 ἤτη: καί δίνετε τὸ παρὸν μας εἰς ἔνδειξιν»

1839 Ὀκτώμβριος πρώτη
Ἰωάννινα

Γεώργιος Δ. Τζιαούσης, Δημήτριος Μπαζάκας, Ζοῆς Καραμεσηνόλους, Θεόδωρος Λάζος, Γεώργιος Μάλιος, Κωνστας Ι. Παγούνης, Κώστας Δήμου, Βασίλειος Ἀναγνωστάκης, Γηόργη Παρτάλης.

Ἐκ τοῦ δημοσιευομένου ἀνωτέρω ἐγγράφου ἐξάγομεν τὰ κάτωθι ὅσον ἀφορᾷ τὰ καθήκοντα καί δικαιώματα τοῦ ἐκλεγομένου «Βεκίλη τῆς χώρας». Πρώτιστον καθήκον τούτου εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν καθυστερουμένων φόρων ὡς καί τῶν ἀναλογούντων διά τὴν νέαν χρονολογικὴν περίοδον τοιούτων (καινούριον δευτέρη), 2) τὰ καθυστερούμενα βαρύνονται πρὸς ἓνα γρόσι τὰ ἑκατὸ ὡς καί τὰ διάφορα χρέη, 3) τὸ ταμεῖον τῆς κοινότητος εὑρίσκεται παρ' αὐτῷ καί εἶναι ὁ ἴδιος ὑπεύθυνος καί ὑπόλογος γιὰ τὰ κοινὰ χρήματα, 4) εἰς τὸ τέλος ἐκάστης χρονικῆς περιόδου δίδεται εἰς τὸ κοινὸν τοῦ χωρίου ὑπὸ τοῦ προεστῶτος τούτου λογαριασμός «τακτικὸς καί παστρικός», 5) ἡ μειάβασις τοῦ Βεκίλη εἰς Ἰωάννινα δὲν βαρύνει τὸ ταμεῖον τοῦ χωρίου ὑποχρεοῦται ὅμως τὸ τελευταῖον νὰ πληρῶνῃ δι' ἐνόικιον, ἐὰν τοῦτο ἤθελε κριθῆ ἀναγκαῖον. γρόσια 50, 6) ἡ πληρωμὴ διαφόρων ἀπεσταλμένων, πρὸς διακανονισμὸν ὑποθέσεων τῆς Κοινότητος, καί διαταγὰς κομιζόντων ἐκ μέρους τῆς Ζαγοριακῆς Ὀμοσπονδίας ἢ τῆς τοπικῆς διοικήσεως γίνεται ἀπὸ τὸ κοινὸν ταμεῖον πρὸς 5 γρόσια τὸ ἄτομον (στόμα), 7) ὁ τῆς κοινότητος ἄρχων δὲν ἔχει ἐκλεγόμενος ἀπόλυτον ἐλευθερίαν εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεων καί λύσιν διαφόρων τοῦ χωρίου ζητημάτων, ἀλλὰ δεσμεύεται διά τῆς συμβουλευτικῆς γνώμης τῶν εὑρισκομένων χωριανῶν, 8) ὡς ἐτήσιος μισθὸς τοῦ ἐκλεγομένου Βεκίλη ὀρίζονται γρόσια 500. Παραθέτομεν κατωτέρω ἐκ τοῦ βιβλίου λογαριασμῶν τοῦ χωρίου κατάλογον τῶν χρηματισάντων Βεκίληδων εἰς Ἀνω Βίτσαν Ζαγορίου. κατὰ τὰ ἔτη 1830 μέχρι 1868

1830—1831 Πανταζῆ Κρασόπουλος, 1832 Ἀλέξιος Παπαρρούσης, 1833—1836 Ἰωάννης Πέτρου, 1837 Παπαδημήτριος Σακελλαρίου, 1838 Ἀλέξιος Παπαρρούσης, 1839—1840 Κώστας Κεράτζης, 1841—1845 Δῆμος Μπελογιάννης, 1846—1848 Κώστας Κεράτσης, 1849—1850 Δῆμος

ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΕΝ ΤΩ ΠΛΑΙΣΙΩ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ
ΧΑΡΤΟΥ ΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ
ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
Δ Ι Κ Α Ι Ο Ν

Τὰ χωρία τοῦ Ζαγορίου χαίροντα παλαιόθεν, λόγω εἰδικῶν ὄρων φύσεως καὶ πεπολιτισμένης ἐκδηλώσεως ζωῆς, αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτονομίας ἐκανόνιζον τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφοράς, γενικῆς καὶ ἰδιωτικῆς φύσεως βάσει τῶν ὑπαρχόντων ἐκ παραδόσεως ἀγράφων ἐθίμων ὡς καὶ ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς καταρτιζομένων καὶ ἀνανεουμένων ἢ συμπληρουμένων ἐκάστοτε, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν ζωῆς καὶ προσαρμογῆς ἐν τῷ πλασίῳ τοῦ δικαίου τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, γραπτῶν ἐθίμων δικαίου. Οὕτω τὸ συμβούλιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ζαγορίου, ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις οἱ κατὰ χωρίον προεστοὶ ὡς καὶ ἡ γενικὴ τῶν κατοίκων συνέλευσις ἀσκοῦντες διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ τμήματος τούτου καὶ τῶν κατοίκων αὐτοῦ ἦσαν οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν διοικητικῶν καὶ νομικῶν διατάξεων τῶν ἐν Ζαγορίῳ ἰσχυόντων. Ἐκ τῆς ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως τῶν ἐγγράφων τοῦ παρ' ἡμῖν ἀρχείου συνάγομεν πλεῖστα ὅσα πορίσματα ὅσον ἀφορᾷ τὰ ζητήματα δικαίου καὶ διοικητικῶν ὑποθέσεων. Ὡς διεπιστώσαμεν τὸ πλεῖστον τῶν σχετικῶν διατάξεων τούτων ὑπάγονται εἰς τὰ ἄρθρα τῶν δύο ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Βιζουκίδου ἐν Ἑπειρωτικοῖς χρονικοῖς (1) δημοσιευθέντων σπουδαιωτάτων ἐγγράφων. Πρὸς καλλιτέραν κατανοήσιν τῶν κατωτέρω ἐρμηνευομένων ἐγγράφων κ. λ. π. θὰ προτάσωμεν τὸ ἀντίστοιχον ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ τούτου χάρτου τῶν προνομίων τοῦ Ζαγορίου ὡς καὶ τοῦ θεσπίσματος τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν προεστώτων τοῦ ἀφορῶντος διατάξεις κληρονομικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐνοχικοῦ κλπ. δικαίου.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἴσον ἀπαράλλακτον ἐκ τοῦ Ρωμαϊκοῦ πρωτοτύπου. Κατάστρωσις τῶν ἔκπαλαι Σιουρουτιῶν (2) τοῦ Βηλαετίου (Ναχαγιέ) Ζαγορίου.

Α. Ἐπειδὴ καὶ ἡ ζωὴ σχεδὸν ὅλων τῶν Ζαγορισίων

(1) Βιζουκίδου Ἑπειρωτικῶν θεσμίων ἔρευνα «Ἑπειρ. Χρονικά» ἔτος Β' 1927

(2) Βλ. ἄνωτ. σελ. 21 σημ. 1.

διὰ τὴν τοπικὴν τῶν ἀκαρπίαν, καὶ ἀδυναμίαν, εὐρέθη πάντοτε μὲ τὸ Γκουρμπέτι, (1) διὰ τοῦτο μὴν ἤμπορῶντας νὰ ἐξοικονομηθῆι ἐν καιρῷ ἢ ἄμεσος πληρωμὴ, τῶν Βασιλικῶν αὐθεντικῶν, καὶ τοπικῶν τεκληφίων (2) ἀπὸ τὸν κάθε χανὲ (3) ἀπεκατεστάθη καὶ εὐρέθη ἀπὸ παλαιούς χρόνους, ὅπου οἱ εὐρισκόμενοι χωριανοὶ κατὰ καιροῦς εἰς τὰ χωρία νὰ τὰ πληρώσουν διὰ ὄλους, συκωνωντας τὰ δάνεια ἀπὸ Σουμπασάδες (4) καὶ ἄλλους μὲ κοινὸν μαλινὰ κεφιλίκι (5) ὄλου τοῦ χωρίου, ὅταν λοιπὸν ἕνας χανὲς (6) ἐπιφορτισθῆ μὲ μπεκαγιά, (7) ἀπὸ τὰ εἰς τὸν χισὲν (8) τοῦ ἐμπεσόντα, κατὰ καιροῦς βασιλικά, καὶ αὐθεντικά τεκλίφια, μὲ τοὺς χρονικοὺς ἀνατοκισμοὺς, χωρὶς ἐλπίδα νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸ πληρώσῃ κατ' ἄλλον τρόπον, θέλοντας, ἢ μὴ θέλοντας, τότε ἡ κοινότης τοῦ χωρίου συμφώνως, ἐλευθέρως καὶ ἀνεμποδίστως, εὐγάζει ὅλως αὐτὴν τὴν μπάστινα (9) τοῦ χρεωμένου χανὲ (10) κινήτῃ καὶ ἀκίνητῃ ἢ μέρος αὐτῆς, εἰς τὸ κοινὸν μεζάτι (11) τοῦ χωρίου τελιαλιζοντας (12) τὴν δέκα εἴκοσι ἢ καὶ τριάντα ἡμέραις, καὶ γίνεται ἡ πώλησις εἰς ἐκεῖνον ὅπου δώσῃ τὰ περισσότερα, μὲ μόνον κοινήν ὁμολογίαν τῶν εὐρισκομένων χωριανῶν, χωρὶς νὰ ἠμπορῆ μήτε ὁ νοικοκύρης μήτε συγγενής, μήτε γείτονας νὰ πειράξῃ εἰς τὸ παραμικρὸν τὸν ἀγοραστήν, καὶ ἀπὸ τὰ γρόσια (13) αὐτῆς τῆς πωλήσεως, εὐγαίνει πρῶτον ἀπὸ κάθε ἄλλο μπόρτζι (14) ὁ μπεκαγιάς (15) τῆς χώρας καὶ ξεπληρώνεται, καὶ ἂν περισσεύσουν πέρνει δεύτερα ἢ προῖκα, ἂν εἶναι ἀποδεδειγμένη, τρίτον τὰ ἀμμανέτια (16) ἂν ἔχῃ ὁ νοικοκύρης διὰ τὸ ἴδιόν του χρέος καὶ ἀκολούθως οἱ λοιποὶ δανεισταί.»

(1) Ἡ ξένη (χώρα, γῆ)

(3) Φόρος, ὑποχρεώσεις (πρὸς τὰ θησαυροφυλάκιον)

(3) Οἶκος, οἰκογένεια. Περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ ἄτομα τὰ ἀπαρτίζοντα οἰκογένειαν ἐν αὐτοτελεῖ ὀικονομίᾳ ζῶσαν.

(4) Ἐπιστάται. Κατ' ἀρχά; προφανῶς εἰδικοί ἐπιστάται ἐπὶ τῆς κατανομῆς τῶν ὑδάτων εἰς τὰ ἀγροτικά κτήματα.

(5) Ἐμπράγματος ἐγγύησις ἐν τῇ ἀντιθέσει πρὸς τὴν προσωπικὴν ἐγγύησιν.

(6) Τὰ καθυστερούμενα.

(7) Τὸ μερίδιον ἐνὸς ἐκάστου.

(8) Βλ. ἄνωτ. σελ. 23 σημ. 1

(9) Πλειοδοσία δημοπρασία.

(10) Δημοπρασία προκήρυξις. ἀγγελία διὰ δημοσίου κήρυκος.

(11) Χρήματι, ἀντίτιμον

(12) Χρέος, ὀφειλὴ.

(13) Ἐνέχυρα.

Τὸ πρῶτον κατωτέρω δημοσιευόμενον ἔγγραφον μὲ χρονολογίαν 1803 Ἰουνίου 25 περιέχει πλειοδοτικὴν ἐκποίησιν τοῦ οἴκου τοῦ Ρούσια κατοίκου μεσαίου μαχαλᾶ Βίτσης. «Τὴν σήμερον φανερώνομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἡμῆς ἢ μεσομαλήταις, ἄλλη ομοῦ μηκρῆται καὶ μεγάλι διτι ὄς μετοναῆχε τῶσπητι τοῦ Ρούσια. Πορτζη νοζοῦ ἀφαρόζι. Στοῦ Σιουμπασήμπασια καὶ μὴ ἔχωντας τὸν τρῶπον. ἐπαριστάθημεν ἐμῆς ἢ χώρα καὶ ἐπυλῆσαμεν τὸ σπητι κατὰ τὸ συνίθηον τοῦ Ζαγορίου. Καὶ ὄρδινον τὸν προηστόν. διὰ χηληάδαις 69.000: ἦτι χηληάδαις ἐξήντα ὄχτῶ, ἀπὸ τὰ ὀπήα ἄσπρα ἔχουν νὰ δοθοῦν τὸ ὄγδοον ἢ δόδεκα χηληάδαις. τῆς ἀσίμως: Ρούσια. διὰ τῶ σπητόπουλο ὄπου τὸ ἔχει αὐτι, εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς μάλιστα τῶχε ἀγορασμένον καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν τόπερναν. χωρὶς αὐτῶ. τὸ ἐγράψαμαν καὶ αὐτῶ μαζί ὄπου νὰ σηγοῶεψ. ὁ ἀγοραστής. ἦγουν. ὁ θεόδωρος: τὸ ὄποῖον ἐδόθη μαζί μὲ ὄλην τὴν πόρτα καὶ τὸν κήπον. ὄπου εἶναι ἀποπίσο τοῦ ὄσπητιοῦ καὶ διὰ τουτῶ τὸ τουδόσαμεν τὸ παρόν μας ὄπου ἢ μὲν καὶ τὸν περάζι. κανεῖς νὰ ἔχωμεν. ναποκρενομεσθεν ἡμῆς ἢ χώρα. καὶ νὰ χι αὐτὸς νακάμι καὶ χοτζιέτι. Οὔτω ἔγινεν τὸ παρόν καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ ἄνοθεν διὰ ἔνδιξιν. ἐν παντὶ κριτιρίω.

Ἐν ἔτι 1803 Ἰουνίου 25 Βεήτζα

Στεφανῆς Παζάκας εἰπόσομαι, Πανταζῆς Δημητρίου ἀποσχόμεν, Δημότζιο Σακαρέτζης πόσομαι Στεφάνης Θέρο ἠπόσομαι, Παπαγηάνις ἠπόσομαι, Ἰωᾶννις Διμιτρήου Λόλος ἠπόσομαι, Παπαλέξις Κοστας ἠποσάχομεν, Πάτζιης ἠπόσομε, Δημοσ... ἠποχομε, Ἄλέξης... Ἄλέξη Τασιοῦλα ὑπόσομε, Παπαρρούσις ἠποσοχομε, Κώστα Λάζον ἠποσοχομε, Γιόργις Παπα ἠποσχωμεν Τζαρτζοπέγης Μαρτι καὶ ἠποσχωμε. Κοσταντηνος Ρούση ἠπόσοχομεν.

Παρατηρητέον ἐν τῶ ἀνωτέρῳ ἐγγράφῳ διτι συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν ἐκποίησιν καὶ ἡ ἀκίνητος περιουσία τῆς γυναικὸς τοῦ χρεώστου. Καὶ τοῦτο διότι ὁ ἀγοραστής ἐφαίνετο διστάζων εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς οἰκίας καθ' ὄσον τὸ σημειούμενον ὡς «σπιτόπουλο» θὰ ἦτο ἀναπόσπαστον καὶ κυριώτερον μέρος τοῦ λοιποῦ ἀκινήτου καὶ ἴσως ἐν τῶ μέλλοντι δι' αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ προαβληθῆ ἡ κυριότης τοῦ ἀγοραστοῦ. Διὰ ταῦτα συνυπαλογίζεται καὶ τοῦτο ἐν τῇ ἐκποίησει (διὰ νὰ σιγουρέψῃ ὁ ἀγοραστής). Ἐκ τοῦ ποσοῦ ὄμως τοῦ δοθέντος ἐν τῇ πλειοδοσίᾳ τῆς οἰκίας ἐν πρώτοις λαμβάνει τὸ ἀνάλογον ἀπὸ τὴν ἐκποίησιν τοῦ

«σπιτοπούλου» μερίδιόν της ἐκ 1.200 ἄσπρων ἢ γυνή τῆς
 χρεώστου.

Χαρακτηριστικαί ἐπίσης διὰ τὴν ἔκφρασιν αἱ φράσεις
 τοῦ ἐγγράφου «ὄλοι ὁμοῦ μικροὶ καὶ μεγάλοι» μὴν ἔχοντες
 τὸν τρόπον κ.τ.λ. ὡς καὶ ὁ δις ἀναφερόμενος ὄρος «χώ-
 ρα». Τὸ δεύτερον τῶν ἐγγράφων φέρει χρονολογίαν 1832
 καὶ ἀνάγεται ἐπίσης εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθου 17. τοῦ
 καταστατικοῦ χάρτου τῶν προνομίων τοῦ Ζαγορίου «Δη-
 λοπιούμεν ἡμοῖς εἰ ευρεθένταις κατὰ καιροῦς μεσωμαχα-
 λοῖταις ὅτι ἐπειδὴς καὶ τὸ ὀσπίτην τῆς Θεοδώρας Για-
 νοκοκαινας νὰ χρεωστῆ μμπορτζιη μπακαγιέ εἰς τὸ χορί-
 ον μας ἀπο Βασιλικά καὶ αὐθεντικά δωσίματα καὶ μινέ-
 χοντας τοὺς τρόπους ὅπου νὰ μας τὰ πλερόσι σήμερον με-
 κοινήν ἀπόφασιν καὶ κατὰ τὸ κανὸν τοῦ Βιλατιοῦ μας τῆς
 εὐγάλαμε τὸ ὀσπίτην τῆς εἰς τὸ μεζάτη δηλαδὴ με ἀλό-
 νι καὶ ἀρχήονα καὶ κύπους ὅπου περιέχει τὸ σπίτη ὅς τὰ
 ἐξωσίαζε ἢ εἶδια καὶ ἓνα χοράφη εἰς τὸν Ζαβρού-
 χον μεσινορων Ζοήντζας Μπούλπος (1) καὶ με γιάν-
 νηνας Γιανοκρντίνας καὶ με ψηλὴ ὠρκισην, αὐτὰ τὰ
 ἴπουλησαμεν τούριθεν Γεωργίω: Δ. Παπὰ διὰ 1781 :
 καὶ 13: γρόσια χήλλοια ἑφτακόσια ογδόντα ἓνα καὶ
 παράδες δέκα τρῆς τὰ γρόσια αὐτὰ ἐσφαλίστηκαν
 εἰς τὸ δεφτέριτις ὅς διὰ λαμβάνι τὸ κατάστιχον τῆς χώρας
 μας εἰς τὴν πούλισιν. αὐτὰ ὀριθεῖς Γιόργιος νὰ εἶναι τέλι-
 ος καὶ καθολικῶς ἰκοκίρης καὶ νὰ τὸ κάμι, ὅς βούλιται, νά-
 χι καὶ τὸ ἐλεύθερον νὰ κάμη καὶ χοτζιέτη ἀπὸ τὴν Βασιλι-
 κὴν κρίσις χορίς νὰ ἔμπορὶ τηνάς, νὰ τὸν διασίση εἰς τὸ
 παραμικρόν, ὅσων ἀπὸ συγκινοῖς τῆς ἐς ἀπὸ αὐτίν, εἰ τι
 ἀπὸ ἄλλον τινὰ καὶ ὅτι ἐζημίαν ἤθελεν, του ἀκολοθίσι
 τούριθεν Γεώργιω εἰς τὴν πούλισιν αὐτὴ νὰ του ἀπωσχό-
 μεθα ἰμῆς ἢ χώρα τηούτως ἔγινεν τὸ παρόν, μας καὶ ἐδώ-
 θη εἰς χήρας τούριθεν Γεωργίω: Δ. Παπὰ, διὰ ἀσφάλιαν
 του καὶ ἔστω εἰς ἐνδηξιν

τῆ: 24: Ἰουλήου: 1832: Βεττζα.

Πανταζις Δημητρίου Βεβεῶνω, Ἀναστάσι Βασιλήου
 ηπροσχομεν, Μόιτζο Στεφανί βεβεονο, Τοσιουλο Παπαστεφα-
 νη Βεβεονο, Γεώργιος Θεοδόρου βεβὸ, Κωστα Χαλούζη,
 Βεβέονο, Δήμος Ν. Μπελογιάνης Βεβέω, Κώστα Παπαρού.

(1) Ἰσω: ὅ ἢ εἶναι ἀπόγονος τῆς ἐν τῇ παροιμιώδει φράσει ἀνα-
 φερουμένη: Μπούλπος καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ χωρία ὀνώ καὶ κάτω Βίτσα
 μετὰ τοῦ Μονοδεδριοῦ ἀπετέλων μίαν κοινότητα: «ἀπὸ τῆς Διαμμελι-
 στύλριας, ἕως τῆς Μπούλμπωας».

σι Βεβεονο, Γιανις Στεφανι Βεβεόνο, Ἀλέξης Γησουλίου Βεβεόνο, Γιόργις Βεβεονο, Διμητάκης Ρίζου βεβεόνο, Γιαννις Τόη Βεβεονο, Νίξος Βεβεόνο.

Ἡ εἰς πλειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἐξεληθοῦσα οἰκία μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῆς ἀλωνιοῦ, ἀχυροκαλύβης καὶ ἀγροῦ ἀνήκει εἰς χήραν τινὰ τοῦ ἄνω μαχαλᾶ Βίτσης ἐκ δὲ τῶν χρημάτων τῆς ἐκποιήσεως ἐπληρώθησαν τὰ πρὸς τὸ κοινὸν χρέη ταύτης «ὡς διαλαμβάνει τὸ κατάστιχο». Παρατηρητέος καὶ ἐνταῦτα ὁ ὄρος «χώρα».

Τὸ τρίτον ἔγγραφον τοῦ αὐτοῦ μετὰ τῶν προηγουμένων περιεχομένου φέρει χρονολογίαν 1839 καὶ εἶναι κατὰ τε τὸ νόημα καὶ τὴν ἔκφρασιν πολὺ ἀνώτερον τῶν προηγουμένων ὁμοιάζον κατὰ πολὺ μὲ τὰ ἐν ἄρθρῳ Α «τῶν Σουρουτιῶν» τοῦ Βιλσετίου Ζαγορίου ἐκτιθέμενα. Πρὸ τούτου ὁμῶς κρίνομεν καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν χαρακτηριστικὴν ἐπιστολὴν τῶν ἀδελφῶν Μπαζάκα τῶν ὁποίων ἡ οἰκία δι' ὑπέρογγον χρέος ἐβγῆκε εἰς τὸ «Μεζάτι» πρὸς τοὺς κατοίκους Ἄνω μαχαλᾶ Βίτσης.

«Ἐντιμοὶ χωριανοὶ Μεσιομαχαλίται ἀσπαζόμεθά σας ἀδελφικῶς· τῆ α' Σεπτεμβρίου 1839.

Πρὸ πολοῦ συλογιζόμενος μὲ ποῖον τρόπον νὰ εὐχοριστήσω τοὺς πατριώτας μου καὶ κρητητόρους τοῦ σπητιοῦ μου, ἀλλὰ μὴν βρίσκοντας τρόπον διὰ τὸν κατατρεγμὸν τῆς τύχης μας, ὁ ὁποῖος κατατριγμός μας ἐκατάντησεν, νὰ ἀρνηθοῦμεν φίλους, συγγενεῖς, ὡς καὶ τὰ γνήσια τέκνα μας, καὶ ποῖο σκληρὴ καρδιά εἶναι ὅπου νὰ μὴ μᾶς ἤθελεν συμπονέσει εἰς τὴν παροῦσαν δυστυχίαν, ὅπου εἰς τόσον καιρὸν νὰ μὴν ἠμπορέσωμεν νὰ ἠσυχάσωμεν τοὺς πατριώτας μου καὶ κρητητόρους τοῦ σπητιοῦ μας. Πλὴν στοχαζόμενος ὅτι τὸ χρέος ἔφθασε εἰς τὸ ἐπάπειρον καὶ μὴ δυνάμενος διὰ νὰ τὸ ἀποκριθοῦμεν, ἐστοχαστήκαμεν συμφώνως οἱ ἀδελφοί, καὶ ἐκάμαμεν ἐπίτροπον μας τὸν μικρὸν ἀδελφόν μας Μάνθον διὰ νὰ πουλήσῃ ὅλα τὰ πράγματα μας κοινητὰ καὶ ἀκίνητα παρησίᾳ εἰς τοὺς μαχαλάδες, καὶ νὰ λάβῃ ὁ καθεὶς τὸ δίκαιόν του πλὴν σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ προστρέξεται καὶ νὰ βοιθῆσεται αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν μοὶ φαίνεται δίκαιον ὁμῶς διτι τὴν ὁμολογίαν τῆς κάσσης, ὅπου εἶναι χρεωστικὰ γρόσια, μὲ ὑπογραφὴν τοῦ Γεώργη, αὐτὰ νὰ κατέβουν ἀπὸ τὸν μπεκιαέν, ὅπου εἶναι διάφορον διαφόρου, καὶ νὰ πληρωθῇ καθὼς διαλαμβάνῃ ἡ ὁμολογία, διότι ἡ κάσσα ἔχει μεγάλον χρέος εἰς ἡμᾶς, καθὼς σᾶς εἶναι γνωστὸν, καὶ πάλιν ὅπως τὸ

κρίνεται εύλογον, σὰς παρακαλοῦμεν αὐτὴν τὴν ἀπόφα-
σιν νὰ τὴν ἐνεργήσεται μὲ εὐλικρίνειαν καὶ ἐν τοσοῦτοις
μένομεν.

Ὁ ἀδελφός σας Δημήτριος Στεφάνου Μπαζάκας

Γεώργιος Μπαζάκας

Χρυστόδουλος Μπαζάκας

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη γεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐγγραμμάτου
Χριστοδούλου Μπαζάκα (ὡς ἐκ τῆς ὑπογραφῆς ἐμφαίνε-
ται) εἰς τόνον σπαρακτικὸν πράγματι ἐκφράζει τὸν πόνον
τῶν εἰς ξένην ἀποδημούντων Ζαγορισίων, διὰ τὸν κατα-
τρεγμὸν τῆς τύχης ἔνεκα τοῦ ὁποίου οὗτοι ἀναγκάζονται
νὰ ἀρνηθοῦν καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν, ὄμοχωρίους, φίλους,
συγγενεῖς καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα των ἀκόμη. Ἡ εἰς τὴν ξέ-
νην ἀποδημία τοῦ Ζαγορισίου (λόγῳ τῆς ἀκαρπίας τοῦ
ἐδάφους καὶ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς) ἦτο δι'
αὐτὸν μία ἐλπίς μελλούσης εὐμαρίας τούτου καὶ τῆς οἰκο-
γενείας του. Ὁ Ζαγορισίος (ὡς λέγει κι' ὁ Λαμπρῆδης) «φι-
λεργὸς φύσει ὢν καὶ αὐστηρὸς οἰκονόμος, παιδιόθεν δὲ
τῇ μετριότητι καὶ σκληραγωγίᾳ ἐξοικειούμενος γίνεται
πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς, συγχρόνως δὲ καὶ εὐεργέτης μάλι-
στα τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος. Ὁ Ζαγορισίος ἐξέρχεται
τῆς πατρίδος του, ὑπάγει παντοῦ, ὑποφέρει πάντα καὶ
τὴν μακροχρόνιον περιφρονεῖ ξενιτεῖαν, πρᾶγμα πικρὸν εἰς
πάντα Ἑλληνα». Πολλάκις δμως οἰκτρῶς διαψεύδονται
οἱ ἐλπίδες του. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ξένη εὐρισκόμενος διὰ δι-
αφόρους λόγους καὶ αἰτίας, δυστυχεῖ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν
παρ' ὄλας τὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας καὶ ἀντιξόους περι-
στάσεις δὲν λησμονεῖ καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του καὶ τὰ
χρῆμα τῆς οἰκογενείας του πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πατρί-
δος του. Καὶ οὕτω μὲ σπαραγμὸν ψυχῆς ἀπευθύνεται
πρὸς τοὺς ὄμοχωρίους του ἵνα οὔτοι ἐκποιήσωσιν ἐν δημο-
πρασίᾳ τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν του.

Πράγματι ἡ διὰ πλειοδοτικῆς δημοπρασίας ἐκποίησης
τῆς περιουσίας τῶν ἀδελφῶν Μπαζάκα ἐγένετο ὑπὸ τῶν με-
σομαχαλιτῶν κατὰ Νόεμβριον 1839 ὡς κάτωθι ἐκφαίνεται.

«Ἡμεῖς οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ μεσωμαχαλιῖτες μὲ τὸ
βεκύλη μας δηλοποιούμεν ἐπειδὴ καὶ τὸ σπῆτι τὸν ἀδελ-
φῶν Στεφανῆ Μπαζάκα, ἔφθασεν εἰς ὑπέρογγον χρέος
ἀπὸ αυθεντικὰ ἢ Βασιρικὰ δοσίματα, βιασμένοι οὗτοι καὶ
ἀπὸ τὰς γυναῖκας των αἱ ὁποῖαι φοβούμεναι νὰ μὴν χάσουν
τὰς προίκας των μᾶς ἐβίασαν διὰ τοῦ βηλαετοῦ μας νὰ
πωλήσωμεν τὴν μπάστηνα τῶν ἡρημένων ἀδελφῶν Μπα-

ζάκα νομίμων ανδρων των να παρωμεν και ημεις τον
 μπεκαεν μας και τας προικας των κατα το ιερον κανο-
 να του Βηλαετου μας οθεν σημερον κατα τα σιρουτια
 του Βηλαετιου μας και αυθεντη του χωριου μας εβγαλα-
 μαν εις το κοινον μεζατι της χωρας μας τα χωραφια ενα
 εις καμπον ονομαζομενον σορβια συνορευων απο το ενα
 μερος δρομος και τοπος κοινος και απο το άλλο μερος
 το αμπελοχωραφο της Μπουλιζος και το άλλο εις
 γκισμε συνορευον απο το ενα μερος δρομος κοινος και
 απο το άλλο το χωραφι παπαρουση και τα πωλουμεν
 εις τον Κυριον Γεωργιον Θεμελην» και τα δυο δια γρ. ε-
 πτακοσια εβδομηντα ενι Ν. 771 τα οπρια κατα το ισιο-
 ρουτι του Βηλαετιου μας τα μεσα εδοθησαν δια τον μπε-
 καεν του ειρωμενου αδελφων Μπαζακα και ταμισα δια
 τας πρικαις των γυναικων και λοιπον ο ειρημενος αγο-
 ραστης θελει ειναι και γνωριζεται τελειος οικοκυρης εις
 αυτον τα χωραφια μη ενοχλουμενος παρ ουδενος. διο
 και υποσημειουμεθα. τη 1839 Νοεβριος Βειτζα»

Γεωργιος Δ. Κυρατσης, Αλεξης Παπαρουσ, Ιωαν-
 νης Γ. Πετρου, Κωνστας Δ. Κυρατσης Βεκληης, Στεφανης
 Σπανηας, Μανθος Ιωαννου Δ. Πετζα, Ιωαννης Σπανιας,
 Νουτζο Στεφανις.

Το ως ανω εγγραφον αποτελει κλασικον παραδειγμα
 και εφαρμογην των εν τω πρωτω αρθρω εκτιθεμενων.
 «Κατα τον ιερον κανονα λοιπον του Βηλαετιου» επειδη και
 η οικια Μπαζακα «εφθασε εις το υπερογγον χρεος απο αυ-
 θεντικα και Βασιλικα δοσιματα» η κοινότης προβαινει συν-
 ενουντος και του οφειλετου εις πλειοδοτικην δια δημοπρα-
 σιας εκποιησιν προς αποσβεσιν των υπαρχοντων χρεων
 του. Ουτω πωλεϊται «η μπαστινα» των αδελφων Μπαζα-
 κα υπο των κατοικων του μεσιου μαχαλα τη υποδειξει
 και ενεργεια των γυναικων των ιδιοκτητων φοβουμενων
 δια την τυχην των προικων των. Εκ των επτακοσιων ογ-
 δοηκοντα ενος γροσιων, ποσον εισπραχθεν απο την πωλη-
 σιν της «μπαστινας» τα ημισυ εδοθησαν πρωτον δια το
 χρεος (μπεκαεν) των αδελφων κατα τα «σιρουτια» του
 Βηλαετιου τα δε ετερα ημισυ δια τας προικας των γυναι-
 κων. Χαρακτηριστικον εν προκειμενω ειναι η στασις των
 γυναικων, των χρεωστων, αιτινες δια τον φοβον της απω-
 λειας των προικων των «εβιασαν» τους κατοικους εις την
 πωλησιν της «μπαστινας». Ο οφειλετης χρεων εξ αυθεντι-
 κων και βασιλικων δοσιματων κ. τ. λ. συνεπαγεται κατα-

διώξιν ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων του ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ ἢ ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἢ ἀλλαγῆς πρὸ τῆς ἀποσβέσεως τῶν χρεῶν αὐτοῦ. Πολλάκις ὁμοίως ἐν περιπτώσει τελείας ἀδυναμίας τοῦ χρεώστου πρὸς πληρωμὴν, ἡ κοινότης ἐν κοινῇ συσκέψει τῶν κατοίκων ἀποφασίζει ἵνα μὴ καταδιώξῃ τὸν ἀδυνατοῦντα ὀφειλέτην. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τινος «ἐγχωρίου γράμματος» ἀναφερόμενον καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μπαζακῶν ἧτις καὶ μετὰ τὴν γενομένην κατὰ τῷ 1839 ἐκποίησιν τῆς περιουσίας της καὶ πληρωμῆν τῶν χρεῶν της εἶχε ἐπιφορτισθεὶ ἐκ νέου μὲ μπεκαέν. «Ἐπειδὴ καὶ ἡ Γεώργαινα Μπαζάκα ἀναχωρεῖ διὰ Κοζάνην ἢ Σερβίαν πρὸς τὸν ἐκεῖ πατέρα της καὶ ἴσως δὲν ἐπανακάμψῃ πλέον ἐδῶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ ὅλοι κοινῶς συσκεφθέντες ὅσον διὰ τοῦ Μπεκαγαί, τὸν ὅποιον μοὶ χρεωστῆται αὕτῃ ἡ οἰκογένεια τῶν Μπαζακαίων, τόσον καὶ διὰ κανένα κατατρεγμὸν ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας (τὴν ὁποίαν εἰδοποιήσαμεν προλαβόντες διὰ τὴν ἀναχώρισιν της Γεώργαινας) ἀπεφασίσαμεν κοινῶς νὰ μὴ κάνωμε κανένα ταβαντούλκι της Γεώργαινας διὰ τὴν ἀναχώρησιν της. Οὕτω ἐγένετο τὸ παρὸν μας κοινὸν ἐγχωρίον γράμμα πρὸς ἡσυχίαν ἑνὸς ἐκάστου χωριανοῦ.

1842 8) μβρίου 27 Μεσαῖος Μαχαλαῶς Βεΐτζας

Γεώργιος Κυράτης, Παπαῖ Ἰωάννης Γ. Πέτρου, Κώντας Δ. Κυράτης, Ἰωάννης Γεωργίου, Μάνθος Ἰωάννου Πέζα, Παπαδημήτριος Σακελλαρίου, Λάζαρος Γεωργίου.

Διὰ τοῦ δευτέρου ἄρθρου τῶν νομοκανόνων τοῦ Ζαγορίου, ὅταν τις ὑπεισέλθῃ ὡς ἐσώγαμβρος εἰς οἶκόν τινα, ἐλλείψει ἀρρένων, ὀρίζεται διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ ὑπαρχόντος χρέους ἐκ τῆς μὴ τακτικῆς πληρωμῆς τῶν ἐτησίων φορικῶν ἀναλογιῶν, ἢ διὰ πλειοδοσίας ἐκποίησις πρῶτον τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ Γαμβροῦ ἐν περιπτώσει δὲ ἀνεπαρκείας πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἐκ τῶν εἰσπραχθέντων ἐκ τῆς πωλήσεως νὰ ἐκποιήται ἡ τῆς συζύγου ἰδιοκτησία (μπάστινα) (1) Ἐκ τῆς ἐξετάσεως καὶ ἀποκειμένου παρ' ἡμῖν ἐγγράφου συνάγεται ὅτι ἦτο δυνατὴ καὶ ἡ ἐκποίησις τῆς μπάστινας τῆς συζύγου τὸ πρῶτον ἀνευ προηγουμένης πωλήσεως τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ Γαμ-

(1) Περί τῶν ὄρων τούτων ἰδὲ πλείονα ἐν «Ἠπειρ. Χρο.» Β. Π. Βουζουκίδου Ἠπειρ. Θεσμίων Ἔρευνα σελ. 23.

βροῦ. Ἴσως ὁμως τὸ τοιοῦτον νὰ ἐγένετο ὑπὸ τῶν κατοίκων λόγῳ τῆς ἀναρμόστου διαγωγῆς ἣν ἐπεδείξατο ἡ σύζυγος διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἀνδρός. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἐξοφλητικὸν γράμμα, ὡς ἀναγράφεται, παραθέτομεν κατωτέρω.

«Διὰ τοῦ παρόντος ἐξωφλητικοῦ γράμματος φανερόν ἐγὼ ὁ ἠποκάτωθεν γεγραμμένος Χριστόδουλος Γιάννης τοῦ βριανήτης (1) ὅσάν ὅπου ἤχα παντρευθῆ εἰς τὴν Βεήτζα μεσοῦ μαχαλά καὶ ἤχα πάρη τὸ κορήτζη τοῦ Ἀλέξη Κόταρι καὶ δέν ἤχεν μῆται μάνα μῆται πατέρα καὶ ἔζησα δύο χρόνια μὲ αὐτὴ καλὰ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς δύο χρόνους ἔφηγεν καὶ ἐπήγεν εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐμπῆκε δούλα εἰς τὸ τῆ Βαν ἐφέντη τοῦ ἀλῆ Πασᾶ μαζῆ μὲ τὸ παιδί μου ὅπου ἤχα κάνη μὲ αὐτὴ ἐρχάμενος ἐγὼ, ἀπὸ τὸ Κορπέτη μου τὴν ἐζήτησα ἐδῶ καὶ ἐκῆ καὶ δέν ἠμπόρεσα νὰ τὴν εὐρῶ πουθενὰ ἕως τώρα ὅπου λήπη χρόνους τρῆς βιαζόμενος καὶ ἔχω νὰ πάρο τὰ ἠδῆσματα μου ὅπου εἶχα πουλόντας ἡμεσομαχαλήτης τὸ σπῆτι διὰ πικαέν ὅπου ἐχρεωστοῦσεν καὶ ἀλλα μπόρτζη ἕως ὀνόματα. Τὰ ἠδικά μου τὰ ἠδῆσματα τὰ ἤχαν ἀφύσι εἰς τὴν Τοζολήνα Κόταρη καὶ σήμερον τὰ ἔλαβα σῶα ὅτι εἶχα καὶ ἐξωφλήζω εἰς τὸ παντελές ὅπου μῆτε ἡ μισομαχαλήταις νὰ μεταβήσουν εἰς τί ποτες μῆτε ἐγὼ νὰ τὰ βῆσω μῆτε τοὺς μισομαχαλήτας μῆτε κανέναν συγγενὴν τῆς πρώην γυναικός μου. Ὅσάν ὅπου ἐκάμεται ἡ πρῖν εἶχα ἀμὴ τὰ βατάν εἰς τῶν αἰῶνα τὸν ἄπαντα ἀπὸ ὅτι μὲ ἐκαρτεροῦσε καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν.

1822 σεμπτεμβρίου 18

ἔπονται ὑπογραφαὶ δυσανάγνωστοι

Διὰ τὴν ἀπόσβεσιν λοιπὸν τοῦ ὑπάρχοντος χρέους πωλεῖται ἡ μπάστινα τῆς γυναικός ἣν ὁ εἰρημένος Γιάννης Χριστόδουλος εἶχεν ὑπανδρευθεῖ, ὀρφανὴν μητρός τε καὶ πατρός, ὡς ἐσῶγαμβρος. Πιθανὸν ὁμως καὶ ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν κατοίκων νὰ εἶναι ἀπόρροια τῶν ἐκ τῆς λύσεως τοῦ γάμου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς συζύγου συνεπειῶν. Ὅποτε ἐκ τῆς ἀκινήτου ἢ κινητῆς τοῦ ἀνδρός περιουσίας οὐδέν θίγεται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Μεσοῦ μαχαλά δέν συμπεριέλαβον εἰς τὴν ἐκποίησην καὶ τὰ «ἠδῆσματα» τοῦ ἀνδρός ὅστις τὰ παρέλαβε «σῶα καὶ ἀβλαβῆ» ἐξοφλίζων διὰ τοῦ ἀνωτέρω γράμματος.

(1) Ἐκ Δοβεῶς.

ΠΟΙΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Μία περίπτωση, εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀναφερομένη καὶ μὴ συμπεριλαμβανομένη ἐν τῷ καταστατικῷ χάρτη τῶν προνομίων τοῦ Ζαγορίου ὡς ἐξάγεται ἐκ συμφωνητικοῦ γράμματος τῷ 1823, εἶναι ἡ ἐπιβολὴ ποινῆς χρηματικῆς ἢ ἄλλης τοιαύτης ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου εἷς τινὰ παραβαίνοντα διατάξεις νομικὰς γραπτὰς ἢ ἀγράφους ἢ παρακούοντα διαταγὰς κοινῶν ἀποφάσεων. Ἐδύνατό τις νὰ παραλληλίσῃ ταύτην μετὰ ἐν ἄρθρ. 5 ἐκτιθέμενα, εἶναι ὁμως πολὺ διαφορετικὴ τούτου. «Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος ἡ συμφωνήσαμεν ἡμεῖς ἢ κάτωθεν γεγραμμένη Κάκω μαχαλήτης Κηνὸς διὰ τὴν παρακούσιν ὅπου ἔκαμε ὁ μπαστέκης ἡδὸς τοῦ μπαταβάλη ὅπου τοῦ ἠπάμαν νὰ τραβήσῃ χέρη ἀπὸ τὴν πούλησιν ὅπου ἔκαμαν οἱ μαναδωνδρήτες καὶ μεσομαχαλήτες τοῦ δημητράκη. Καὶ αὐτὸς δὲν μᾶς ἄκουσεν καὶ ἐξετήρας του ἔκατεβήκαμεν (;) εἰς κρητήρια καὶ ἐξοδευτήκαμεν καὶ ἀποφασίζομε διὰ πεδιάν του νὰ δόσῃ ὁ ἄνοθεν ἀνάστασης ἡδὸς τοῦ μπαταβάλη γρόσια δηάκόσια ἡτὴ 200: ἢ ὀπία πεδῆα δὲν τοῦ γίνετε ἀπὸ κοί ἕνα πάθος οὔτε κακίαν μόνον διὰ τὸ ἄτακτον φέρισμον του, ὅπου καθε κεροῦ ἐξετάξεως του τραβοῦμεν ζημηές καὶ ἔξοδα, καὶ διὰ νιζάμη καθ' ἑνὸς χωριανοῦ ὅπου νὰ παρακούσῃ ἀπὸ ὅτη τοῦ ἠθέλαν ἠπὴ ἢ μεγαλύτερη ὡς γεροντότερη καὶ καλήτερη τοῦ χοριοῦ: τοιοῦτως ἔγινεν τὸ παρῶν συμφωνητικὸν καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἀλήθηνη.

1823 σεπτεμβρίου 1 Βήτζα Κατομαχολᾶς

Ἀναγνώστης Γεωργίου, Ἐξάρχος σάρου, Γεώργιος Δ. Τζαούσης, Χοστόδολος νίτζου, Δημ. Μπαζάκας, Ἀλέκο Σάρρος.

Ἡ παρακοὴ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν μεγαλυτέρων «ὡς γεροντοτέρων καὶ καλλιτέρων τοῦ χωρίου» συνεπάγεται ἐπιβολὴν χρηματικῆς ποινῆς ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ χωρίου. Τὸ τοιοῦτον δὲ δὲν γίνεται, ὡς χαρακτηριστικώτατα καὶ τὸ ἔγγραφον ἀναφέρει «ἀπὸ πάθος ἢ κακίαν τινὰ» ἀλλὰ μόνον διὰ τὸ τῆς διαγωγῆς ἀνάρμοστον τοῦ καταδικαζομένου, τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ κοινοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν πρόληψιν παρομοίων ἐκτρόπων ἐν τῷ μέλλοντι. Βλέπομεν ἀκριβῶς ἐπιζῶντα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ποινικῆς δικονομίας.—Καθ' ἣν ἢ ποινὴ διττὸν σκοπὸν ἔχει τὸν τοῦ σωφρονισμοῦ καὶ τοῦ παραδειγματισμοῦ (')—εἰς τοὺς ἀγράφους νόμους τοῦ ὑπὸ τὸν ζυγὸν δουλεύοντος Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἰδὲ καὶ Πλάτωνος «Πρωταγόρας» ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς περὶ ποιῶν θεωρίας.

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει παρά τοῖς παλαιότεροις εἶναι ὁ θεσμός τῆς διαθήκης. Ἐκ τῶν σωζομένων παρ' ἡμῖν διαθηκῶν ἐξάγομεν ὅτι εἴθισται πάντοτε ἡ ἐνώπιον μαρτύρων συντασσομένη διαθήκη.

Διὰ τὴν καλλιτέραν ἐξασφάλισιν τῶν ἀπόψεων τοῦ διαθέτου, ἡ σύνταξις τῆς διαθήκης γίνεται ἐπίσημῶς ἐν τῇ Ἱερᾷ μητροπόλει τῶν Ἰωαννίνων ἐνώπιον πάντων τῶν μαρτυρούντων προσώπων.

Α) Δικαιώματα κληρονομίας ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἔχει ἡ γυνὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦτου. Λαμβάνει μόνον τὴν προικῶν αὐτῆς περιουσίαν, ἥτις ὅπωςδήποτε καὶ παρά τὰς ἀντιξόους περιστάσεις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, θὰ ἐξασφαλισθῇ. Ἐάν δὲ λόγῳ τελείας ἀδυναμίας τοῦ ἀνδρὸς ἢ διαφόρων ἄλλων αἰτίων, δὲν δύναται οὗτος νὰ βοηθήσῃ τὴν οἰκογενειάν του, ἢ δὲ τῶν διαφορῶν ἀναγκῶν τοῦ οἴκου θεραπεία γίνεται διὰ τῶν προικῶν τῆς γυναικὸς χρημάτων, ὑποχρεοῦται ὁ σύζυγος νὰ ἀποσβέσῃ τὰ γενόμενα ἔξοδα ἐκ τῆς προικῶς περιουσίας διὰ τῆς μετοχῆς εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τοῦ ὅλου ἢ μέρους τῆς περιουσίας τοῦτου ἀναλόγως τῆς προικῆς. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ σωζομένου ἐκκλησιαστικοῦ ἐγγράφου, ὅπερ παραθέτομεν. «Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς γράμματός δηλοποιεῖ ὅτι παραστάθεις ἔμπροσθεν ἡμῶν καὶ τῶν εὐλαβεστάτων Ἱερῶν καὶ τιμιωτάτων προεστώτων τῆς χώρας Βετζας ὁ γεροδημότζος νέτζου ἀπὸ μεσαίου μαχαλᾶ Ἰδιῶ αὐτοῦ στόματι ὡμολόγησεν ὅτι τὴν Κυράτζαν δευτέραν γυναῖκα ὅπου ἔχει, ἐκ καιροῦ ὅπου τὴν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα εἶχεν ἴδιαν αὐτῆς κληρονομίαν ἰκανὴν ποσότητα ἄσπρων ἕως γρόσια ἑξακόσια, καὶ ὁ γεροδημότζος εὕρισκόμενος εἰς ἀδυναμίαν, ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κυράτζα ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτῆς ἄσπρα ἐφίλαξε τὸ σπήτιόν του καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἠλικιωθεῖσαι αἱ θυγατέρες αὐτῶν δ' ἰδίων αὐτῆς ἄσπρων ὑπὸν δρεῦθησαν καὶ ἐπροίκισθησαν λαβοῦσαι τῆς παρά τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεροδημότζου διὰ προικεῖον παρὰ μικρὸν τι ὅσον τῆς δυνάμεώς του ἤδη ὁμῶς ἔλθων ὁ ἡρημένος γεροδημότζος εἰς πρεσβυτικὴν ἡλικίαν, καὶ φοβούμενος τὸ ἀφνιδίον τοῦ θανάτου, καὶ στοχαζόμενος, καὶ τὰ ἄνω εἰρημένα ἔξοδα γρόσια ἑξακόσια ὅσον τοῦ ὀσπητίου τῶν ὀσπῶν καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ὅπου ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κυράτζα

ἔποίησε διὰ νὰ μὴν ἀδικηθῆ τόσον διὰ τὰ ἔξοδα τῆς, ὅσον καὶ διὰ τὴν κληρόνομίαν τῆς, τῆς δίδει τὸ σπίτιον τοῦ ὄλον καθὼς εὐρίσκεται, ἔξω, ἀπὸ τὰ ἐν αὐτῷ ἀβάδαλίκια τὴν ἀχερώνα μὲ τὸ ἄλῶνι, τὸ ἀμπέλιον εἰς μπότεράσα ὁμοῦ μὲ τὸ χωράφι, τὸ χωράφι ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ βουνι εἰς τὴν Ἰζουκαρνιάσα· αὐτὰ ὅλα τὰ ἔκἀμὲν πώλησιν πρὸς αὐτὴν διὰ τὰ ὄσα ἄσπρα ἐξόδουσεν ὡς ἄνω εἴρηται, καὶ διὰ κληρονομίαν τῆς. Ὅθεν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἔξης τόσον ὁ εἰρημένος γεροδημότζος, ὅσον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ θυγατέρες δὲν ἔχουσι καμίαν μετόχην ἀπὸ τὰ ἄνω εἰρημένα, ὀσπήτι, ἀμπέλι, ἀχερώνα, ἄλῶνι, καὶ χωράφια, ἀλλὰ μένουσι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητι τῆς εἰρημένης Κυράτζας νὰ τὰ κάμη ὡς θέλει καὶ βούληται χωρὶς νὰ τὴν ἐνόχλησῃ τις τὸ παράμικρον.

Κατὰ τὴν ἐκούσιον τοίνυν αὐτοῦ ὁμολογίαν ἐγένετο τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐνυπογραφὸν καὶ ἐμμάτυρον γράμμα ἔχων τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντί κριτήριῳ δικαιοσύνης καὶ ἐδόθη τῇ εἰρημένῃ Κυράτζῳ εἰς ἀσφάλειαν.

ἀπὸ ψω Ἰουλίου 5

γεροδημότζος Νιτζο μὲ τὸν χέρι βεβέονω, πᾶπᾶζωᾶνης μαρτιρῶ, Πάπαστέφᾶνος μαρτιρῶ, λάζαρις ἱερέυς μαρτιρῶ, πᾶπᾶγερμανὸς μαρτιρῶ, ἀναγνώστῆς Κώστας μαρτιρῶ, Λέκο ἐξάρχος μαρτιρῶ, Τάσουλας μαρτιρῶ.

(ἄνωθεν ὑπογράφη Μητροπολιτοῦ Ἰωαννίνων δυοξόμβλητος)

Β) Ὅταν γονεὺς τις ὑπόσχεται χρηματικὴν περιουσίαν εἰς θυγατέρα τοῦ καὶ δὲν δύναται νὰ καταθέσῃ ἄμεσως μετὰ τὸν γάμον ταύτην, ὑπόθηκεύει εἰς αὐτὴν μέρος τῆς ἀκινήτου περιουσίας του. Ἐάν δὲ καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ δὲν δυνηθῆ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεις, κληρονομικῶν δικαιωμάτων, θανούσης τῆς θυγατρὸς του, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν πάππου τῶν τυγχάνουσι καὶ οἱ ἔγγονοὶ τούτου οἷτε θῆλεις καὶ ἄρρενες μέχρι ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους ὑπὸ τούτου ἢ ὑπὸ τῶν νομίμων κληρονόμων τοῦ ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ κάτωθι γράμματος «τὶν σήμερον φανερόνω καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ Ζοττζα ἡ θυγατέρα τοῦ μακαρίτη ἀλπινέτζο ὅτι μὲ τὸ νὰ εἶχεν ν' ἀλάβι ἡ μακάριτισσα ἱμανά μου Δέσπο ἀπὸ τὸν πᾶπι μου Διμότζο Νιτζο πρῆκύον τῆς ἄσπρα τὸν ἀριθμὸν: 12500: ἤγουν δόδεκα καὶ πεντάκόσια καὶ διὰ τὰ ὀπία ἄσπρα ἤχεν ἡ μητέρα μου ἕνα χωράφι ἀμανάτ ὄσο νὰ δο-

θοῦν τὰ ἄσπρα τὸ ὄπιον χωράφι ἤχε Στιβροπιστὰ ἀποκάτω καὶ τὴν σήμερον ἔλαβα ἐγὼ ἰ Ζοῖτζα τὰ ἄνοθεν ἄσπρα ἀπὸ τοὺς πάπιδες μου θόδωρο καὶ Ἰωάννην καὶ νὰ ἴνε αὐτὶ ἴδι νοικοκυρὴ καθὸς ἴταν καὶ ἱμιτερα μου καὶ νὰ μὴν εχω νὰ τοὺς ζητίσω τίποτας ἀπὸ τὸ ἐξῆς. ἀπὸ τὸ χωράφι ἐτζη ἔδοσα τιν ομολογιαν μου ὅπου νὰ ἔχη τὸ κυρος καὶ τὴν ἰσχὴν ε(ν) πα(ν)τι κριτηρίω τις δικεοσίνης καὶ εστο εἰς ἐνδιξιν :

Ζοητζα βεβεόνο 1804 σεμ. 23

(ἔπονται ὑπογραφαὶ δυσανάγνωστοι)

Γ) Διαθήκαι

1) † Τὴν σήμερον δηλοπηῶ ἐγὼ ἡ ἡποκατοθεν ηποφενόμενη τασιά του γηανου σοφῆλη ὅτι βλέποντας τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ φοβόντας τὸν θάνατον ὅπου τρέχη εἰς ἄλλον τάν κῶσμον· δηατοῦτω τὴν σήμερον ὄντας εἰς τας σόας μου φρένας δηαγράφο τὴν κάθε εἰπόθεσιν μου εἰς κατὰστασίν μου μαρτυρόντας ὡς ἡποκάτοθεν· ἀξιόπιστη μάρτιρες· προτον μὲν ζητῶ σινχόρεσιν· ἀπο ἄλλους τοὺς Χριστιανούς· εἰς ὅσους ἔσφαλα, καὶ ὅσι με ελήπησαν ὁμήος καὶ ἀποεμένα νὰ εἶναι ἄλλη σηνχορεμένη. δεύτερον· διορίζω τοινήμφημου Κόνσταντίνενα καὶ εἶδὸν αὐτῆς Θεόδωρον. ἡδῆρους καὶ καθολικοὺς ἐπιτρόπους εἰς ὅτι ἔχο. διδαδῆ πρικῆον μου. δύο μεροκαματα χοραφη στὴν μηληᾶ καὶ ἄλο μερόκαμα στοβοζήση καὶ τὸ μῆσο τὸ ὀσπῆτη καὶ το καρσελάτο μου· ὁμήος καὶ ἡ ζόνα κου ἀσιμένα εκατὸν ἐξήντα δράμια· καὶ μετριτὰ εκατὸν τριάντα πένται γρόσια καὶ ὅσα ἔχο ναλάβο ἀπο σόλον δημητρη μὲ ὁμολογήαν κεφάλι ἑκατὸν ἐξήντα γρόσια χρο: 15 (1) καὶ το μῆσο το ἀμπέλη εἰς το Κορνίσι τα ὀπία ἄλλα αὐτα νὰ ἴναι εἰς τὴν ἐκσοσήαν τὸν ριθεντον· χορῖς νατοῖς διασῆση ἰηνᾶς. ἀπὸ σηνγγενίσμου· τόσον ἀπο ἀδελφόν μου τελῆως εἰς το παραμηκρόν· ἐπηδεῖς τοὺς κάνο κληρολόμους μὲ τελῆαν μοκ ἀπόφασην· καὶ εὐχαριστησιην μου. αὐτῆ ὁμος ἡανοθεν ἐπητρόπη μου εἶνε εἰς χρεος νάμε ἀκολουθήσουν ος διορίζω ναμεψάλουν· μετους ἡερῖς τὸν τριον μαχάλάδον· καὶ μοναστίρι Προφήτιν ἡλίαν· καὶ μεκηνὸν τραπέζη καίνα δόσουν καὶ ἀπο ἕνα σαραντάρη καὶ ἐδὸ μῆα προθεση κε να μεψάλουν καὶ εἰς τὸ μονοδένδρη καὶ μετο κόληβον ὁμήος καὶ εἰς τα τρεχοῦμενα· νὰ εἶνε εἰς χτεος να μεψάλουν εἰς τρεῖς εἰς τεσ ἔξι ἔως σαράντα κατὰ τὴν Χριστιανικὴν τά-

(1) Χρονικὸν διάφορον (=τόκος) 15 γρ.

ξιν άνόμος πάλι και ζήσο πάλι νάχη το παρόν τὸ κήρος εἰς ὅσον κερὸν ἤθελεν ζήσο και εἰς τηναδιναμήαν μου να μιζο ὠτροφίζουα. οὕτω ἔγηεν το παρόν και άν δέν ακουλουθήσουα καθος διαλαμβανι ἡ διαθήκη μου ναδόσουα λόγον εἰς τον φοβερον κριτήν οὕτο ἔγηεν τὸ παρόν αβήαστον με ἡδηα μου θέλησην και ἔστο εἰς ἔνδιξιν. Προσ- τοῦτις παρακαλὸ και τον ἔφημεριον μου κίροιοα Παπα- ρουῖς ὄπου να εἶναι βεκήλης εἰς τῶν ἔπημέλειαν ταύτην να γήουα τα ψιχηκά μου· καθὸς διορίζω, δια τον κόπον του τουαφήνο ἕνα σαραντάρι ξεχοριστῶ και ἔστο εἰς ἀ- σφάλιαν· 1827 Φεβρουαρίου 13 Βιήτζαις.

Ἐγὸ ἡ Ἄναστασήα Θεόδρενα σφάγγου υπόσχομε και μνηξιέυροντας να γραψω βανο το δαχτιλὸν μου ἕκ στομα- τος της τηννιπόψα ἔγὼ ὁ Πανταζῆς δημήτριος και μαρ- τυρῶ.

Χατζῆ Ἰάκωβος και πνευματικὸς τις μαρτυρῶ
(Ἐποναι λοιπαὶ ὑπογραφαὶ).

Ἡ νύμφη τῆς ὡς ἄνω διαθέτιδος και ὁ υἱὸς αὐτῆς κα- θίστανται ἀπὸ κοινοῦ κληνονόμοι τῆς περιουσίας της. Οὗ- τοι ὀφείλουα να ἔκπληρώσουα τὰς πρὸς τὴν διαθέτιδα ὑπο- χρεώσεἰς των. Ἡ διαθήκη ἔχει ἰσχὺν και καθ ὄλον τὸ δι- ἄστημα τῆς ζωῆς τῆς διαθέτιδος χωρὶς ἡ τελευταία να ἔχη τὸ δικαίωμα τροποποιήσεως ἡ ἀκυρώσεως. Φαίνεται ὅτι ἡ μὴ τέλεσις τῶν ὀριζομένων ὑπὸ τῆς διαθήκης μνημο- σύνων, τραπέζης κλπ. εἰς μνήμηα τῆς διαθέτιδος δέν συν- επάγεται και ἀκύρωσιν τῶν τῆς διαθήκης διατάξεων. Μό- νον σημειοῦται ἡ φράσις: «να δόσουα λόγον εἰς τὸν φοβε- ρὸν κριτήν». Ἡ ἐπικύρωσις τῆς διαθήκης ὑπὸ ἀγραμμά- του διαθέτιδος γίνεται διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συντάσον- τος ταύτην και διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ δακτυλικοῦ ἀπο- τυπώματος τῆς διαθέτιδος, ὡς ἄνω, ἡ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ.

2) † Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς γράμματος δηλοποιεῖ, ὅτι παρασταθεῖς ἔμπροσθεν ἡμῶν και τῶν εὐλαβεστάτων Ἱερῶν και τῶν τιμιωτάτων προε- στῶτων τῆς χώρας Βεῖτζας ὁ γεροδημότζος νέτζου ἀπὸ μεσαῖον μαχαλά και στοχαζόμενος τὴν πρεσβυτικὴν αὐ- τοῦ ἡλικίαν και τὸ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διὰ να μὴν ἀφήση μετὰ θάνατον λογοτριβάς και ἀλληλομαχίας εἰς τὰ παιδία του περὶ τῆς διανομῆς τῶν πραγμάτων του, ἡδη μόνος του διορίζει ἐνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὸ μέρος του κα- θὼς και ὁ ἅγιος θεὸς τὸν ἐφώτισε και πρῶτον δίδει τῷ

μέν γέτρω, τὸ ἀμπέλι τὸ παλαιόν, καὶ τὸ χωράφι εἰς τὸ βαζία τὸ ἡμιαυ. Τῷ δὲ γεωργίῳ, τὸ ἀμπέλι τοῦ γιαννωτᾶ καὶ τὸ ἀμπέλι τοῦ λέτζου, καὶ τὸ χωράφι εἰς τὸν κέσμέ, καὶ τῷ ἀλεξίῳ τὸ ἀμπέλι τὸ Βαθὺ καὶ τὸ χωράφι εἰς τὴν ῥέντα. Τὰ δὲ ἐναποληφθέντα χωράφια ἀμπέλι καὶ τὰ ἀβαδαλίκια τοῦ ὀσπητίου ὄλα, τὰ διδὲι τῷ θεοδώρῳ καὶ Ἰωάννῃ. αὐτὸς δὲ ἐκράτησε μόνον τὸ μέγα ἐξάνοιγμα, ὃν ὑποκάτω τῆς χαλοῦτζενας τὸ χωράφι, νὰ ἐξιουσιάζῃ ἐν ὄσφζῃ. μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὄπριος τῶν εἰρημένων υἱῶν αὐτοῦ ἤθελε κάμη τὰ συνήθη ψυχικά του μνημόσυνα ἐκεῖνος νὰ τὸ πάρῃ καὶ νὰ τὸ ἔχη εἰς τὴν ἐξουσίαν του μηδενὸς τῶν ἄλλων ἐναντιουμένου τὸ παράπαν. Ὅθεν κατὰ τὴν ἐκούσιον αὐτοῦ ὁμολογίαν καὶ αἴτησιν ἐγένετο τὸ παρὰν ἐκκλησιαστικὸν ἐνυπόγραφον καὶ ἐμάρτυρον γράμμα ἔχον τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντί κριτηρίῳ δικαιοσύνης καὶ ἐποδόθη τοῖς διεληφθεῖσιν υἱοῖς αὐτοῦ εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐνδειξιν.

αχπῶ. Ἰουλίου 5.

γεροδιηότιζος ἐπιχιρος μου βεβένο, Πάπα Ἰωάννης μαρτυρῶ, Παπαστέφανος μαρτυρῶ, ρούσης μαρτιρό, λάζαρρος Ἱερεὺς μαρτυρῶ, ἀναγνώστης κόστας μαρτυρῶ, Παπχερμανὸς μαρτυρῶ, Λέκο ἐξάρχος μαρτιρῶ, Τασούλας μαρτιρο.

Ἡ περιουσία τοῦ διαθέτου περιλαμβάνει μόνον ἀκίνητα κτήματα, ἅτινα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ κἀτοιικός τῶν χωρίων μας ἦτο περισσότερον συνδεδεμένος μετὰ τὴν γῆν, εἶχον μεγαγαλυτέραν ἀξίαν τοῦ ρευστοῦ χρηματρός. Ὁ διαθέτης φοβεῖται τὴν ἐγκατάλειψιν του ἐκ μέρους τῶν υἱῶν του, ἐνεκα τούτου κρατεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, τεμάχιον γῆς, ὅπερ μετὰ θάνατον περιέρχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ υἱοῦ ἐκείνου, ὅστις ἤθελεν ἐκπληρώσει τὰ ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς θρησκείας ὑπὲρ τοῦ πατρός του. Ἐκ τῆς ὡς ἄνω διαθήκης δίδονται ἀκόμη σαφεῖς ἐνδείξεις περὶ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῆς ἀμπελοφυγίας εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία κατὰ παλαιότερους χρόνους καθ' ὅσον εἰς μόνον οἰκογενειάρχης εἶχε πέντε ἀμπέλους.

Ὁ τύπος τῶν ὡς ἄνω διαθηκῶν διατηρεῖται ὁ αὐτὸς μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, τῆς ἀπελευθερώσεως τούτῃστιν τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῶν Τούρκων. Μόνον εἰς διαθήκην τοῦ 1815 κατρίκου Βιτσινοῦ ἐγκατεστημένου εἰς Πράβιον ὑπογράφει μόνον ὁ διαθέτης καὶ οὐχὶ οἱ μάρτυρες ἄν καὶ ἀναφέρεται ἐν τῷ κειμένῳ ὅτι παρίστανται τοιοῦτοι.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Διὰ τὴν ἐξασφάλησιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν προικοδοτούντων γονέων πρὸς τὸν γαμβρὸν συντάσσονται τὰ λεγόμενα προικοσύμφωνα, τούτέστιν ἐμμάρτυρα γράμματα ἀναφέροντα πάντα ὅσα δίδονται ὑπὸ τῶν γονέων εἰς τὴν νύμφην εἰς κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν. Καὶ κατ' ἀρχῆς μὲν ἀναφέρονται φράσεις καὶ ἀποδόσεις ἐννοιῶν ἐκ τῶν κειμένων τῆς γραφῆς, προτασσομένης πάντοτε τῆς ἐπικεφαλίδος «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμήν»—Ἐνίοτε προστίθεται καὶ τὸ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Προκοπίου, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε καὶ ὡς κατακλείς παρατίθεται—μετὰ τῆς εὐχῆς τῶν γονέων πρὸς τοὺς νεονύμφους. Ἐπεται ἢ καταγραφή τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου προικῆς καὶ ἐν τέλει αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων.

Ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν Ἑπειρωτικῶν χρονικῶν ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῶν Βιζουκίδου σελ. 37 καὶ Σάρρου 294 κ. ἐ. ἔγγραφα τοῦ Ζηγορίου κανονιστικὰ τῆς προικῆς τῶν χωρίων κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὧς ἐξάγεται ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν διαφόρων τούτων ἐγγράφων, ὁ κανονισμὸς τῶν προικῶν διαφέρει ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ ἀναλόγως τοῦ πλοῦτου τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ χωρίῳ μεταβάλλεται κατὰ χρονικὰς μάλιστα περιόδους οὐχὶ μεγάλας. Οὕτω ἐν μὲν προικοσυμφῶνῳ τοῦ 1803 τὸ ποσὸν τῶν 600 γροσίων ὑπόκειται εἰς τὴν δευτέραν σκάλα, εἰς δὲ σημείωσιν περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν εἰδῶν τῆς προικῆς τοῦ 1811 εἰς τὴν τρίτην τοιαύτην. Παραθέτομεν ταῦτα πρὸς σύγκρισιν. «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμήν. † Ὅσα ἦναι ἐκεῖνα ὁποῦ γίνετε μετὸ προερίτον καὶ ἐκούσιον γνώμην εἶνα ἀρεστὰ εἰς σέκηνον ὁποῦτα καμνη ἀνίσος δὲ καὶ ἦνε καλά ταγινώμενα ἐκίνα τότε ἦνε καὶ ἀκαταφιστα καὶ στερηὰ ὅσων ὁποῦ ἦνε καὶ ἀπο ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μαρτυρημένα καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐπενίτα μέλο(ν)τας ἐγὼ λιπὸν ὁ δῖμος του πετζα ναδσο εἰς γινέκα τὴν θυγατέρα μου Ἀσημο εἰς στὸν Κονσταντινο ἴον του Θεοδορου ἐκουσίος καὶ θελιματικὸς πρότον μὲν τῆς δῖνο τιν εὐχή μου να τιν βοηθῖ καὶ να τιν αξιδσι ὁ επουρανιος Θεὸς να γιράση ευαριστισασα τάντρι αὐτός καὶ να τεκνοπιῆση ἐνιρῆνη δευτερω τις δῖνο δεκαποκαμισα δῖω σαῶκια καλένα πογι (...) ἀσμενια δῖω δῖμητα καὶ δῖω φλοκοτά καὶ δῖω ποδιές πογασιένες καὶ ενα αλατζι μανιτζοτικον καὶ μία κοτογούνια γαλαζφ μετὶν πο-

δια ενα ζευγαρι τζαπράκια ρούχο και ποδια τρηα ζουνα-
ρια τα δύο ηνε καμηλισια και το ένα ίνε μουκατέμι και
δηο τζηπέρια μεταξίνα και διω φέσια και ενα ζουναρι βα-
πακενιω φασκες λιναρτικες διω και μια βαπακερνη χαλκω-
μα οκάδας πέντε και το σινιθισμενο κρεβαταστροση αυτά
όλα στεκου, όλx σούμα ασλλανια 378 ηγουν τριακόσια
εβδομητα όχτο και μετρητα γρόσια 222, ηγουν διακόσια ίκο-
σι διω γινητε όλα γροσια έξακόσια κατά τον Κόντικα. (1)
Και δευτερη σκαλα αυτά όλα τις δίνω με τιν ευχιν μου
νατα έχη εις ετινεξουσι τιν τις με τον άντρα τις να ινε ηδε-
κατης ηδι x κτιματα να κυβερνουντε με αυτά και πλεον να
μη μετεχο ουτε εγω ούτι εί μητηρ αυτίς ουτε τααδελφια
τις, όθεν εις ένδιξιν και ασφαλιαν έγινεν και τοπαρον προ-
(ι)κουσινφονον επι μαρτιρήςα αξιοπιστον προσοπον.

διμος Πεζα (στρεω) 1803 σεμτεβρίου 12.

Παπαρουσης μάρτιρο, Άλέξης μαρτιρω, Νουτζο στε-
φани μαρτιρο, Ρούσης γιχνίς μαρτιρο, Ίωάνης διμητρήου
λωλος μαρτυρω, Αναστασιος γιοργιο ραντις μαρτιρό.

2) 1811 Αύγούστου 20 σιμιονομεν τα φορεματα τις
θηγατηργιδος του γιοργι Παπατολη όπουδινη εις τονιοντου
ζογη γιανη ος κατοθεν φενετε (εις) τρητιν σκαλα. καλι προ-
κοπη.

4 (π)οκχμισα...γρ. 48, 1 ρουχο μετιν ποδια του...γρ. 40.	
1 σημαλατζά...γρ. 25, 1 αλιτζα τουρναβίτικο...γρ. 13.	
1 γαλαζιο μετιν ετο δια του	γρ. 15
1 ποδιx σελινιά	» 5
2 σαάκιx	» 75
2 φλοκοτά	» 24
2 δίμητα	» 20
2 φέσια	» 5
2 τζηπερια βαπακηρνό και μετάξηνο»	5
2 ζουνάρια	» 4
1 μουκατέμι	» 4
130 δρμ. τζαπρακια	» 65
2 φακοτές	» 6
5 όκ. χαλκορια	» 25
κραβατοστροσι	» 80

471

(1) Έκ τούτου συνάγομεν ότι και έν Βίση ός και εις τα έν
«Ηπ. Χρον.» β. τελ. 295 μνημονευθέντα χωρία ύπηχε κώδιξ κανονί-
ζων τα της προικός.

1 μιροκα(μα) χοραφι στο Βαζισι
σι(νο)ρον η Παπαστεφανίνα γρ. 100

571

1 άπελη με τον τοπον του έδς
δεντρο γροσ. 83

654

γεσργης παπατολη βεβεονο τά άνωθεν

Παπαρούσης εύφημερης μαρτιράω, λολος μαρτυρώ,
Ποικως μαρτηρώ. Παπαγιάνηz μαρτιρω, σακαρετζης μαρ-
τιρω.

Δημοσιεύοκεν και σφζόμενον προικοσύμφωνον του
1776 τρωτότυπον κατά τε την γραφήν την έκφρασιν και
τò περιεχόμενον.

«† Άγίας τριάς ó Θεός ó καθ' άρχάς πλασας τον
άνθρωπον και εκ της πλευράς αύτου άνοικοδοδομήσας γυ-
ναϊκα, και συζεύξας αύτῳ βοηθόν, δια τò ούτως άρέσκειν
την σήν μεγαλειότητα, ούς και εύλογήσας ειπών αύξάνε-
σθαι και πληθύνεσθαι· αύτός και νυν δέσποτα πάρεσο
και τῆ παντοκρατορικῆ και άοράτῳ σου δεξιᾷ εύλόγησον,
και εύτυχείς ποιήσον, τò παρόν συνοικέσιον, ὅπερ μέλλω
ποιῆσαι έγώ ἡ ανάξια δούλη σου γηάννενα νύφιν του μα-
καρίτου λέκου τῆ φιλάτη μου θυγατρὶ Βασιλικῆ, ἥτοι μέλ-
λω νά υπανδρεύσω αύτήν. άνδρὶ νομίμῳ Θεόδωρον· ὕῳ
δημητρίου εις γάμον πρώτον, και ὑπόσχωμαι δοῦνάι αύτῳ
προικεῖον ἄσπρα χηλιάδες γερές=22000 ἥτοι ἥκοσι δύο,
άσιμι δριάμια 200 χαλκομα όκαδες=6 ποκάμιοα 10 και
ένα άντρίκω σαάκοια 3 δήμιτα—4—φλοκοτα—2—άρνάσα
άλατζάν—1—τόλαμάν ρουχένιον=1 ποδιά ρουχένια μία=
μέρτζες ζευγάρια=2 μαγνάδια 3=ποδιαῖς πογασένιες και
διμητένιες=3 μουκατέμι έν =βαμπακερνά 2=και ταῦτα μὲν
έγώ ως έχω δυνάμεως δίδωμι αύτοῖς: σύ δέ κύριε άπόδος
αύτοῖς πλούοια τὰ άγαθάσου, ούρανιατε και επίγεια δια
πρεσβειῶν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου και
άειπαρθένου μαρίας τῶν άγιῶν θεοσιέπτων και Ισαποστό-
λων κωσταντίνου και ελένης, του άγιου μεγαλομάρτυρος
Προκοπίου και πάντων τῶν άγιῶν άμῆν: =1776 'Ιουλίου 15»

άναγνωστη γηόργω έγραψα και μαρτυρώ:

γκοζγο λεκο βεβεονο, δημο λέκο βεβεόνο, μίριο λέκο
βέβεόνο.

ΕΝΟΧΙΚὸΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Αἱ ἀγυραὶ καὶ πωλήσεις ἀκινήτου κτηματικῆς περιουσίας καταρτίζονται ἐγγράφως ἐνώπιον μαρτύρων ἀξιόπιστων. Προσυπογράφουν ἐπίσης καὶ οἱ δύο ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι (πωλητῆς καὶ ἀγοραστῆς) καὶ οὐχὶ ὡς ἐπὶ περιπτώσεων οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου μόνον οἱ μάρτυρες. Ἐὰν ὁ ἕτερος ἢ ἀμφότεροι τῶν συμβαλλομένων εἶναι ἀγράμματοι ὑπογράφει ἀντ' αὐτοῦ —καὶ σημειοῦται τοῦτο πρὸ τῆς ὑπογραφῆς— εἷς ἢ δύο ἐγγράμματοι μάρτυρες. Κατακύρωσις καὶ ἐπιβεβαίωσις τῆς καταρτιζομένης πράξεως γίνεται καὶ ὑπὸ τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Παραθέτομεν δείγματά τινα τοιούτων ἐγγράφων διαφόρων χρονολογιῶν.

1) «Τισιμερον φανερονο καὶ ομολογῶ εγο ἰπόκατοθεν γεγραμένος στεφανὸς του γεροκοστα κιαστή· ἀπο απανὸ μαχαλλὰ μονοδέντρη ἐπαρὰ στάθικα μέσον τὸν πρόεστον και χοριανὸν ἱρήν μαχαλάδον πὸς το χοράφη ὡς τὸν κἄπον ὅπου ἦχα ἀπο τὸν γιόργι και αλεξι πεδία του γιάνι κιαστί οπου το ηχα ἀγορασμένω ἐπιδης και εγο ο στεφανῆς δεινχα ἄσπρα νατο κράτισο και το εβγαλα στο μζάτι και το ἐπούλισα του κουσταντινου και ἀλέξη πεδία του Ρουσι του μεσου μαχάλα στι Βεήτζα και το επουλισα και το ιδιον μου θελιμα διασπρα τον αριθμὸν χιλιάδες 39000. το λεγο χιλιαδες γερές τριαντὰ ενα και τὰ ὅποια ἄσπρα τα ἔλαβα επιχιρός μου και τὰ εξοδα διατιν' χριαν μου και τα οπία τῶνε συνορατὰ εἷς το ανοθεν χοραφι στο καμπου ἀπο το ενα μέρος ὁ διμότζως σφάγκω και ἀποτὸ κάτω μέρος η αλεξο διμιτζενα και ἀπο το αλομέρος γιανοθεῶ και και απο το ἀπάνω μέρος ιδιμοτζῶ του γούρενα και νάινε ἰδια και καθολικι νικόκιρεῆ ὁ κρυσταντινις και αλεξίς ης το χοραφη να το εχδουν ἰστινεξουσιαν τους καινα εχουν και να πέρουν το τῆπι τους τιοῦτο εγινε το παρόν γράμμα κατεμπροσθεν τὸν ἀξιόπιστον μαρτιρον ετζι ναμαρτιρῶν Ἰγεγραμενοι μαρτιρη 1785 Ἰανουαρίου 21

στεφανος γκαστι βεβεονο τανσθεν, διαμάντις ἰκονομου εγραψα και μαρτιρω, Χριστοδολος κευτλος μαρτιρο, ἔπονται και λοιπαὶ ὑπογραφαί.

Εἷς τὸ ὡς ἄνω πωλητικὸν γράμμα σημειοῦται καθαρῶς τὸ μανναδέντρι «ἀπάνω μαχαλλᾶς» ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἀσημειώσαμεν.

2) «Τὴν σιμερον φανερονω και ὁμολογῶ ἐγῶ ὁ ἰποκατοθεν γεγραμένος δεσποτης πελογιανος ὅτι πὸς ἐπόλιστα

το σπιτι μου εις Θεοδόρον του γεροδημοτζου και τωδοσα δια ασπρα του αριθμων χιλιαδες ηκοσε επτα ητοι 27000 ακομι εδοσα και τον κηπον που ηναι εις τον παπαστεφανον το επολισα με το ηδιον μου θελιμα και να ηναι ηδιος και καθολικος νικοκείρης και κανένας να μην έχει να τον πιραξη τιποτα ουτε απο ανεψιδια μου ουτε απο κανένα ουτος εγινεν το παρον κατεπροσθεν των αξιοπιστων μαρτιρων εστο εις ένδιξιν και ασφαλιαν εν παντι κρиси και δικεοσινη και να έχει να παρη και χοτζετι απο τυ βασιλική κρισιν

1801 σεπτεμβρίου 1

Έγώ η δέσπο βεβαιονο τα άνοθεν, τασουλας μαρτηρο.

Έπονται αι λοιπαι υπογραφαί.

Αι πράξεις αύται έχουν ισχύν «έν παιτι κριτηρίω δικαιοσύνης» ως χαρακτηριστικώς σημειούται εις τά πλειστα σχεδόν των έγγραφων. Η ως άνω έπιβεβαιούται και υπό του Μητροπολίτου Ίωαννίνων Σαμουήλ.

3) Τύ σιμερον φανερόνω και όμολογώ έγώ ό τίνος παταβάλη και έγο ή άσιμο τέσ ρουσενας ότι με τονά ηχαμαν πάρη το σπητοπουλο από την ρουσενα την σίμερον τοπούλισα τον χοριανον μεσομαχαλητον μειζήνη του αντρος μου δια γροσια 140 ήγουν εκατον σαραντα και να ήνε ήδιη νικοκιρέη όπου θελουν να το πούλίσουν να μιν έχη κανένας ψηλδν λόγον να ηπί οθεν έδοσα την ομολογίαν μου εις χωρας τον χοριανον όπου να έχουν κυρος και ισχύν επαντί κρητιριο της δικεοσίνης. εστο εις ένδιξιν

1803 αύγούστου : 2

Έγώ ή ασιμο τις ρουσενας με ιζήνη του άντρος μου ήπόσχομε

γιανης παταβαλης μαρτηρο.

Έπονται αι λοιπαι υπογραφαί.

4) «δηλοτηώ έγώ ό ηποφενόμενος μιχαήλης ποληζόη σίμερον με ευχαριστησιν μου και άβιάστως έπαρασταθησαν έμπροσθεν τον ήπογεγραμμενον τήμιον μαρτίον και έπούλισα το σπίτι το μεριδιον μου όπου ήχα από τα πατρικα μου και κίπον όπου ηναι άποκάτου άπο το σπήτη και αλόνη με τον τοπον όπου έθημονιαζα αύτά όλα τα έδωσα του ανεψιού μου μανθου διαγρόσια τριακοσια αριθμός 300. όπου εις την πούλησιν αυτήν όριθεις άνεψιός μου μανθος να είναι τελιος και καθολικος Ικοκηρης χορις να μπορι τηνάς να τον διχοσίη εις το παραμικρόν όσον συγκενής ή άλος κανενας σάν όπου το έκαμα καθαρίν που-

λῆσιν καὶ ἔδωσα τὸ παρόν μου εἰς ἐνδειξιν διὰ ἀσφαλίου
του καὶ ἠποφένομεθα».

τῆ 1833 αὐγούστου 14 Βεΐτζα.

μηχο ζοη βεονο, δῆμος μπελογιανη μαρτιρῶ

Ἔπονται αἱ λοιπαὶ ὑπογραφαὶ

Φαίνεται ὅτι ἐνίοτε ἐγίνοντο καὶ πράξεις εἰκονικῶν
πωλήσεων αἵτινες ἠδύναντο νὰ καταγγελθῶσι καὶ ἀκυ-
ρωθῶσι. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ ὡς ἄνω ἔγγραφον ἀναφέρεται
«.... σὰν ὅπου ἔκαμα καθαρὴν πώλησιν καὶ ἔδωσα τὸ πα-
ρον μου εἰς ἐνδειξιν διὰ ἀσφάλειαν».

Σ υ ν ε τ α ι ρ ι σ μ ὸ ς Ὁ συνεταιρισμὸς καταρτί-
ζεται ἐγγράφως ἐνώπιον μαρτύρων, ὑπογραφόντων ἐπίσης
μετὰ τῶν συμβαλλομένων.

«Δῆα τοῦ παρῶντος ἡμῖν συντροφικοῦ γράματος δυ-
λοπιούν ὑπογεγραμμένοι γηῶργιος Δ: Παπαροῦς καὶ ἀστερ-
νῆς ριζῶ ὅτι μετὴν αὐτῆν εὐχαρίστησιν ἐσυντροφεύσαμεν
σιμερον εἰς τὸν ἀκόλουθον τροπῶν.

α'. Ἐκαμαμε ἓνα ἀργαστήριον σιμιτζήτικο, εἰς σκο-
δρα ὅπου νὰ δουλεύομεν καὶ οἱ διὼ μας ἀδελφικῶς.

β' Τα ἔξοδα ὅπου ἔτρεξαν μέσα διλαδύ ὅπου ἐφκια-
σαμεν τὸ ἀργαστήριον φούρνων, περβολές, τίζαχουα, ἀμ-
πάρια, ταψια καὶ ἄλλα ὅσα βυταλήκια εὐρίσκονται αὐτὰ
ὅλα ἔγιναν ἐξιμισίας καὶ ἀπο τοὺς δύο μας:

γ' Ὁ συμφωνῆα τουαφεντὸς ἀργαστηρήου το χρονικὸν
νῆκιον ἦναι γροσια ὀχτακόσια ἀριθμὸς : 800

δ' δὺατοενάντιον ἀπο δισαρεστήσιν μας ἄποημας ἠθε-
λεν νὰζητήση τὴν χρονια τοῦ νάμινέχη το ἔλευθερον νά-
τοκαμνη μέτην χρονια τοῦ μονον νὰ δουλευομε μαζῆ ἕος
το τέλος.

ε' ὁ Θεὸς φυλάξην ἀπορίζικον ἄποημάς τοὺς δύο ὅπου
νὰ ληψην τὴνὰς καμίαν χρονιαν αὐτῆς τῆς χρονιάς νάευ-
γένη μερήδηον τοῦ ἀργαστηρήου καὶ νατομηραζονται καὶ
ἠδίω.

στ' Ὁ συμφωνῆα αὐτῆ θέλη ἦναι διαπαστα ὅπου νὰ μη-
νιμπορούμε νὰ τὴν δυασίσωμε εἰς ἄλον ντηνάν τροπῶν.

τηούτως ἔγιναν δύο παρομια γράματα ὅπου νὰ βαστά
τοκάθε μερῶς ἀπο ἓνα διὰ ἀσφαληάντους καὶ ἔστω εἰς
ἐνδειξιν.

1837: τῆ 27 αὐγούστου Βεΐτζα.

Ἀστερνὸς ριζου ηποσχομεν

Ἔπονται αἱ λοιπαὶ ὑπογραφαί.

Οἱ ὡς ἄνω συμβαλλόμενοι ὑποχρεοῦνται διὰ τοῦ ἐγ-

γράφου εις τὴν καταβολὴν ἐξ ἡμισείας τῶν γενομένων ἐξόδων ἐγκαταστάσεως. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσις τοῦ συνεταιρισμοῦ πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ὀρισθέντος ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων χρόνου. Ἐν ἐναντία περιπτώσει ὁ ἀδικαιολογήτως ἀποχωρῶν στερεῖται τῶν δικαιωμάτων ὀλοκλήρου τοῦ ἔτους. Ἡ καταβολὴ τοῦ μεριδίου δι' ἕν ἔτος δικαιολογεῖται μόνον ἐν περιπτώσει ἀποχωρήσεως τοῦ ἐνὸς ἐξ ἀνωτέρας βίας ἢ θανάτου, ὅποτε δικαιωμάτων ἐπὶ τοῦ «ἐργαστηρίου» κέκτηνται οἱ νόμιμοι αὐτοῦ κληρονόμοι. Ἐξάγομεν τοῦτο καὶ ἐξ ὁμολογίας κατοίκων Βίτσης ἐγκατεστημένων εἰς Πράβιον 1822 Νοεμβρίου α'. εἰς τῶν συνεταίρων ἀπεβίωσε ὁ δὲ ἕτερος κατακρατεῖ παρανόμως τὰ δικαιώματα τῶν κληρονόμων αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὡς ἄνω συνεταιρισμὸς διελύθη ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ συνεταίρου Γεωργίου Παπαρούση ὅστις κατὰ γράμμα μαρτυρικῶν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης 1840 Μάρτιος 26 «...ἀπὸ κακίαν του καὶ μεσοκερις ἐναντιόθηκεν νά πάρει τὸν ἰσάν του ὅλον ἀπὸ ταπειά καὶ βαταλήκια καὶ κάθε ἐξῆς...». Φαίνεται ὅτι ὁ αὐτὸς Γ. Παπαρούσης μετεχειρίσθη καὶ βίαν διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐργαστηρίου κλπ. καὶ ὅτι «..... ἔπρεξαν εἰς τὸν μπουλούμπαση...καὶ με ἄνθρωπον τοῦ μπουλούμπαση, καὶ πῆραν ἀπὸ τὰ ταπειά τὰ πλέον καλήτερα ἐκατὸν τεσσερες με καντάρι Βενέτικο καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα βαταλήκια ὅσα ἠθέλησαν....». Δι' ὅλα ταῦτα οἱ ἄνθρωποι τοῦ «ἔσναφιοῦ» ἐξηγέρθησαν καὶ ἔδωσαν τὸ μαρτυρικὸν γράμμα ὑπὲρ τοῦ Ἀστερνοῦ Ρίζου, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν δίκην.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἡ προσήλωσις εἰς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας καὶ ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἦτο ἀνέκαθεν ἔμβλημα τῶν κατοίκων τοῦ Ζαγορίου. Ὁ σεβασμὸς τῶν θείων καὶ ἡ πίστις πρὸς τὴν διατηρηθεῖσαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων δουλείας ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν θρησκείαν εἶχε καταστήσει παράδοσις. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ πληθὺς τῶν ἀνεγερθέντων μονῶν Ἐκκλησιῶν καὶ παρεκκλησιῶν ὡς καὶ ἡ εὐημερία τούτων ἐξ ἀφιερωμάτων τῶν πιστῶν. Δυστυχῶς μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ κακῶς ἐννοουμένου σήμερον πολιτισμοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τῶν μέσων περιπέτου τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος χαλάρωσις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν κατοίκων καὶ τάσις πρὸς ἄρνησιν σχεδὸν τοῦ παλαιόθεν κληρονομικῶς παραδεδομένων. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ κατωτέρω ἔγγραφο τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων 1881 9)βρίου 11 Ἰωάννινα.

Εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς Ἱεραῖς Ἐκκλησίαις τῶν εὐλογημένων χωρίων τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίας· τίμιοι Μουχταροδημογέροντες, Πρόκριτοι, καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι Χριστιανοί· τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῖν ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα. Χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις: Ἡ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐθέσπισεν, ἵνα τηρῶνται παρὰ τῶν εὐλογημένων Χριστιανῶν αἱ Κυριακαὶ καὶ λοιπαὶ διάσημοι ἑορταί· ἡ ἐντολὴ αὕτη τῆς Ἐκκλησίας ἐτηρήθη ἀκριβῶς παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν, οἵτινες ἀποφεύγοντες τὰς ἐργασίας, παρευρίσκοντο εἰς τὰς Ἱεράς Ἐκκλησίας, ἀκούοντες μετὰ καταλύξεως τὴν Θεῖαν καὶ Ἱεράν Λειτουργίαν. Ἀπὸ τινος ὁμοῦ καιροῦ παρατηρεῖται εἰς τινὰς ἀμέλεια, ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς ταύτης, μολονδὸτι δὲν ἐπαύσαμεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ νὰ προτρέπωμεν ἅπαντας νὰ μὴ ἐργάζωνται κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἑορτάσιμον ἡμέραν. Τὸ ἀπαραίτητον τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς ταύτης κατανοήσαντες ἅπαντες, ἔσπευσαν δι' ἑπταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀντιπροσωπευούσης τὴν τε Πόλιν καὶ τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς ἐπαρχίας, ἵνα συστήσωσιν τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἡμετέρας ἐντόνου προτροπῆς πρὸς περιστολὴν τῆς τοιαύτης παρεκτροπῆς. Ὅθεν ἔγνωμεν ἐκδοῦναι τὸ παρὸν ἡμέτερον Γράμμα, δι' οὗ προτρέπομεν πάντας τοὺς εὐλογημένους Χριστιανούς. Αὐν: Ἐκαστος ἐκ τῶν εὐλογημένων Χριστιανῶν ὀφείλει ἵνα προστρέχη εἰς τὴν

Ἱερὰν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ μὴ ἐξέρχεται πρὶν ἢ τελειώσῃ ἡ θεία λειτουργία. Βον Ὅφειλει ν' ἀπέχη ἀπὸ τοῦ νὰ πωλῇ καὶ νὰ ἀγοράζῃ κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ λοιπὰς διασήμεους ἑορτὰς ὅσον εἰς τὸ ἴδιον χωρίον καθὼς καὶ ἂν τυχόν μεταβῇ εἰς ἄλλον χωρίον, ἢ ἔλθῃ εἰς Ἰωάννινα, τοῦτο δύναται νὰ πράττῃ δηλαδὴ τὸ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν πᾶσαν ἄλλην ἡμέραν ἐκτὸς τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν διασήμεων ἑορτῶν.

Ταῦτα κατὰ καθήκον προτρέποντες πάντας ἡμᾶς, ἐσμὲν βέβαιοι, ὅτι θέλετε τηρήσει τὰ παρὰ τῆς Θεοσύμφου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κανονισθέντα, καὶ παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν ἀκριβῶς τηρηθέντα, ἐξαιτούμεθα παρ' Αὐτοῦ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀντιμισθίαν, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἴη μεθ' ἡμῶν.

1881 9βρίου 11 Ἰωάννινα

† Ὁ Ἰωαννίνων Σωφρόνιος

Ἡ μεταπολεμικὴ κατάστασις ἦτο ἀκόμη ἀθλιωτέρα. Εὐτυχῶς ὅμως ἀρχίζει διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς 4ης Αὐγούστου ἡ ἐπιστροφή τῶν κατοίκων τῶν χωρίων μας καὶ τῶν Ἑλλήνων γενικώτερον εἰς τὰ Θρησκευτικὰ καὶ Ἐθνικὰ πατριό.

Ἐκαστος συνοικισμὸς τῆς κοινῆς Κοινότητος καὶ τῆς μετέπειτα διαχωρισθείσης εἰς τρεῖς τοιαύτας ἔχει καὶ τὸν Ἱερέα τῆς. Πολλάκις ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἰς ἐκάστην Κοινότητα ἀνέρχεται εἰς δύο, εἰς Ἄνω δὲ μαχαλᾶν Βίτσης φθάνει ἐνίοτε καὶ εἰς τοὺς τρεῖς. Τρανὰ ταῦτα δείγματα τῆς τῶν κατοίκων προσηλώσεως εἰς τὴν τῶν πατέρων τῶν Θρησκείαν. Ὁ διορισμὸς τοῦ Ἱερέως γίνεται δι' ἓν ἔτος συνήθως, πολλάκις ὅμως καὶ διὰ δύο ὥς ἐξάγεται ἐκ συμφωνητικοῦ Ἱερέως «1850 Ὀκτωβρίου 15 Βεῖστα Κάτω Μαχαλᾶς». Ὁ μισθὸς τοῦ Ἱερέως κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 10—20 λιρῶν ἐτησίως ἐκτὸς τῶν τυχερῶν τῶν. Ἐν καταστάτῳ καταγραφῆς μπακαέδων κλπ. ἔτους 1854 ἀναφέρεται ὡς μισθὸς τῶν δύο Ἱερέων γρ. 1400. Τὸ ἔτος 1856 γρ. 3.325. Τὸ ἔργον τοῦ Ἱερέως συνδέεται πολλάκις μὲ τὰ τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου. Παραθέτομεν ἓν τοιοῦτον συμφωνητικόν.

«Οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ ἐσυμφωνήσαμεν καὶ ἐβάλλαμεν ἐφ' ἑμῆριον καὶ ἀλληλοδιδάσκαλον τῆς χώρας μας τὸν Παππαναστάσιον Δημητρίου Μαναδεντρίτη διὰ χρόνους δύο μὲ μισθὸν τοῦ πρώτου χρονιά γρ. 1500.—ἦτοι χίλια

πεντακόσια καὶ τὴν δευτέρα χίλια πεντακόσια πενήντα γρ. Ὑπόσχεται ὁ Παπαναστάσης νὰ διαβάζη παράκλησιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καθ' ἡμερινῶς, καὶ μηνιαίως ἀγιασμόν· καὶ λειτουργία εἰς τὴν ἐκκλησίαν θὰ ἀκολουθᾷ καθημερινῶς· καὶ ὅτι τυχερά του εὐγουν εἶνε ἐδικά του, θέλει ἐκτελεῖ τὰ χρέη του καθὼς ἀνωτέρω λέγομεν μ' ὄλην τὴν ἐντέλειαν διὸ ἐδόσαμεν τὸ παρόν μας καὶ ὑποφαινόμεθα· τῇ 15 10βρίου 850.

Βεῖστα Κάτω Μαχαλαῶς

Μ. Σάρρος, Κώνστας Ἰω. Παγούνης, Θεόδωρος Γούσια, Γεώργιος Παρανίκας, Χρόνης διμο βαταβαλι, Γιαννάκης γεωργίου Πίκου, Βασίλειος Ἀναγνωστάκης βεκίλης Γεώργιος Μάλ-ος, Ἀνδρέας Δ. Τζιτζικουλας, θεόδωρος διμου Ράμου.

Εἰς συμφωνητικόν, Ἱερέως καὶ δημ)λου Κοινότητος Κάτω Βίτσης τοῦ Ἰωάννου Ν. Παπαϊάννου Νικολαΐδου ἡμετέρου πάππου, ἀναφέρονται ἐκτενέστερον αἱ ὑποχρεώσεις καὶ τὰ καθήκοντα τούτου. Ὁ μισθός του, ἐκτὸς τῶν τυχερῶν ἀνέρχεται εἰς λίρας Ὀθωμανικὰς 26.— Παραθετομεν πίνακα τῶν χρηματισάντων Ἱερέων ἐν Ἀνω καὶ Κάτω Βίτση ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ἐντεῦθεν.

Παπαναστάσιος Δημητρίου, Παπαγιάννης τις, ΠαπαΣακελλάριος, Γερμανὸς Πουλίδης, Ἰωάννης Παπαπλιάτσικας, Ἰάκωβος μοναχὸς προφήτου Ἡλιοῦ, ΠαπαἸωάννης Νικολαΐδης, Μιλτιάδης Γιαννοζώης, Θεόδωρος Τσακαλίδης καὶ Σωτήριος Λένης Ἀρχιμανδρίται.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ-ΜΟΝΑΙ-ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἱερὰ Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης

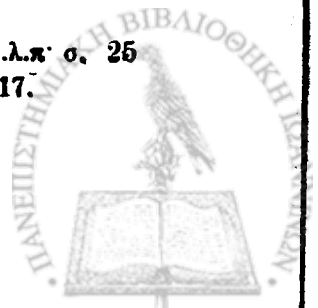
Ἡ Ἱερὰ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης κεῖται βορειῶς τοῦ χωρίου τούτου καὶ ΝΔ. τοῦ Μονοδενδρίου εἰς εἰκοσάλεπτον ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν ἐπὶ λόφου (ὕψους 1117) κατέχοντος τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῶν περὶς τοποθεσιῶν ἐπὶ τῆς ἀγούσης πρὸς τὸ βουνὸν ὁδοῦ. Τοῦτο εἶναι φυσικὸν καθ' ὅσον αἱ μοναί, αἱ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τιμώμεναι, παντοῦ κτίζονται εἰς τοιαύτας τοποθεσίας.

Ἐπι τῆς κυρίας εἰσόδου πρὸς τὸ καθολικὸν τοῦ ναοῦ γέγραπται ἡ χρονολογία ἐπὶ λίθου ἀνάγλυφος 1668. Τοῦτο πολλοὶ ὡς ὁ Δ. Σάρρος (1) καὶ Ἀθηναγόρας (2) ἐξέλα-

(1) Πυλαιογραφικὸς Ἔρνος, σελ. 86.

Τοῦ οὐ οὐ «Ἡπειρ. Χρον.» Ἡπειρωτικαὶ ἐνθυμήσεις κ.λ.π. σ. 26

(2) «Ἡπ. Χρον.» Δ. Ἀθηναγόρας Νέος Κουβερᾶς σελ. 17.

βον έσφαλμένως ώς χρονολογίαν ιδρύσεως του Ναου. 'Ως άναφέρει και ό Λαμπρίδης έν τοίς Ζαγοριακοίς του, ό Ναός του Προφήτου 'Ηλιου έκειτο έν τω ύψηλότερον τούτου κειμένω Ν. Α. Ναϊσκω της Μεταμορφώσεως' μετά δέ την έλευσιν των έκ Βασιτανιάς άρχόντων άνηγέρθη τό καθολικόν τούτου κατά τό έτος 1632 έπεξετάθη δέ κατά τό έτος 1668. Τοúτο καταφαίνεται και έκ σωζομένου παρ' ήμιν καταστίχου της μονής ταύτης. Ούτω έν τή πρώτη σελίδι αύτου γέγραπται. «Κατάστιχον του 'Ιερου Μοναστηρίου του Προφήτου 'Ηλιου Βεϊτζης έν έτει 1632. 'Ανακαινίσθη δέ αύτη ή παρρησία εις τά 1832 'Ιουνίου 15 ήγουμενεύοντος 'Αμβροσίου 'Ιερομονάχου. Και εις τό παρόν κατάστιχον της παρρησίας του 'Ιερου Μοναστηρίου είναι γεγραμμένα των κτητόρων τά όνόματα της Βεζιτζας και χωρίων ζώντων και τεθνεώτων ύπερ άφέσεως άμαρτιών αύτων, δυν ό Κύριος συναριθμήση τάς ψυχάς αύτων έν σκηναίς δικαίων και έν Μοναίς άγίων 'Αμήν». (1) 'Αλλά και έκ της συγκρίσεως των θαυμασιώς διατηρουμένων έν τω καθολικω τοιχογραφιών δύναται τις νά συμπεράνη διά τό μεταγενέρον της κασκευής του μεγαλυτέρου μέρους του 'Ιερου και του Κυρίως ναου από τό υπόλοιπον τούτου μετά του Νάρθηκος. "Ένεκα τούτου ή τοιχοδομή του Ναου έξωτερικώς φέρεται διακοπτομένη μέχρι του σημείου, καθ' ό έξωτερικώς άρχίζει τό άνάφορον των τοιχογραφιών. Τό καθολικόν του Ναου είναι Βασιλική μονόκλιτος μετά τρούλλου και Νάρθηκος, έχουσα έν κατόψει σχήμα όρθογωνίου από του όποιου προβάλλει ή ήμιεξάπλευρος' κόγχη του Ναου προς 'Ανατολάς. 'Η τοιαύτη μορφή μετά έλαχίστων παραλλαγών άπαντάται σχεδόν εις όλους τούς ναούς και μονάς Βίτσης και Μονοδενδρίου.

Α. Κ υ ρ ί ω ς Ν α ό ς. Ούσιος άποτελει όρθογώνιον μήκους 9,75 μέτρων πλάτους δέ 3,99 μ. Κατά τάς μικράς πλευράς έσωτερικώς σχηματίζονται δύο μικρά τυφλά τόξα πλάτους 2,05 μ. και ύψους 3,36 μ.

'Ο τρούλλος στηρίζεται επί 6 έντοιχισμένων κιόνων μεταξύ των όποιων σχηματίζονται τά ως άνω ρηθέντα τυφλά τόξα. Τό πλάτος του ναου μεταξύ των έντοιχισμέ-

(1) "Οπισθεν φέρεται ζωγραφισμένη καλλιτεχνικάτατα δι' ύ' ο , χωμάστω", ή εικών του Προφήτου 'Ηλ. ο', φέροντες άνεπτυγμένον ειλητάφιον με την οήσιν: «Ζηλόν εξήλωσα τω Κυρίω Πόντο γράτορι ότι έγκατέλοιπον. . . »

νων τούτων κίωνων φθάνει τὰ 2,85 μ. Ὁ τρούλλος ἐσωτερικῶς εἶναι κυκλωτερῆς, ἐξωτερικὸς δὲ πολυγωνικὸς (ὀκτάπλευρος): εἰς ἐκάστην δὲ πλευρὰν Α—Δ—Β καὶ νοτίαν εἶναι ζωγραφισμένη ἐπὶ κυανοῦ ἐπιχρίσματος ἐκκλησία, πιθανῶς ἀναπαράστασις τῆς Μονῆς. Ἐσωτερικῶς ἐν τῷ κοίλῳ τούτῳ παρίσταται ὁ Παντοκράτωρ.

Ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ ἴστανται ἐν χορῷ ἄγγελοι, τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας τελοῦντες. Δύο ἐξ αὐτῶν κρατῶσι τὸν ἐπιτάφιον. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ παρίσταται ὁ μέγας ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς δόξης ἔνθεν καὶ ἔνθεν δὲ τούτου ἴστανται δύο ἀρχιερεῖς ἀναμένοντες ἴσως νὰ παραλάβωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀγγέλων τὰ θεῖα δῶρα. Ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν τῶν χερουβίμ παρίστανται ἐξαπτέρυγοι τοιοῦτοι. Ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ εὐρίσκονται ἐν χορῷ οἱ Προφῆται κρατῶντες ἀνά χεῖρας ἀνεπτυγμένα εἰλητάρια μὲ προφητικὰς ῥήσεις. Εἰς τὰς τέσσαρας δὲ τριγωνικὰς μικρὰς κόγχας τὰς σχηματιζομένας μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἐντοιχισμένων κίωνων καὶ τῶν τυφλῶν τόξων εἶναι ζωγραφισμένοι οἱ εὐαγγελισταὶ Μάρκος, Ἰωάννης, Ματθαῖος, Λουκᾶς μετὰ τῶν τεσσάρων συμβόλων τῶν προσώπων των. Μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων ἐντοιχισμένων κίωνων σχηματίζεται τόξον ἔνθα ἀναπαριστῶνται σκηναὶ τῆς ζωῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου.

«Ὁ Πεντηκόνταρχος κρατεῖ τὸν Ἥλιον» «Ἡ Πυρφόρος ἀνάβασις τοῦ Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου» «Ὁ Προφήτης Ἡλίας εἰς τὸ ξηροπόταμον, ἐθυσίασαν τὰ βῶδια» κ.τ.λ. Μεταξὺ τοῦ τόξου τούτου καὶ τοῦ κυρίως τρούλλου σχηματίζεται κόγχη, ὡς εἶδος ψευδοτρούλου μὲ κλίσιν πρὸς Δ. Ἐπὶ κύκλου ζωγραφίζεται πάλιν ὁ Παντοκράτωρ, ὁλόσωμος ἐντὸς ῥομβοειδοῦς. Ἐν τοῖς συμπληρώμασι τοῦ κύκλου διακρίνονται ἀμυδρότατα μορφαὶ χοροῦ ἀγγέλων. Γύρωθεν ὑπάρχει ζώνη κυκλικὴ ἔνθα ἐκ τῶν σφωζομένων γραμμάτων φαίνεται ὅτι ἀνεγράφετο τὸ «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις...» Πέριξ τῆς ζώνης ταύτης ὑπάρχει δευτέρα πλατυτέρα, διαιρουμένη εἰς 9 τμήματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων παρίσταται καὶ μία τάξις ἀγγέλων (Θρόνοι, κυριότητες, ἐξουσαί, Χερουβίμ, Σεραφίμ κ.τ.λ.) Ἐξωθεν δὲ εὐρίσκονται διαφόρων ἀστερισμῶν παραστάσεις (Ιχθῦς, αἰγόκερως, καρκίνος, δίδυμος, παρθένος κ.τ.λ.). Αἱ καλλιτεχνικώτεραι ὁμοίως παραστάσεις, αἱ θαυμασίως σήμερον διατηρούμεναι, εὐρί-

σκονται ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι τοῦ κυρίως Ναοῦ, τῷ ἀνεγερθέντι μετὰ τοῦ Νάρθηκος κατὰ τὸ 1668. Οὕτω ἐπὶ τόξου τοῦ σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων ἐντοιχισμένων κίωνων, τῶν τελευταίων τμημάτων τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ κυρίως Ναοῦ καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Νάρθηκα πλευρᾶς, εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁποίων σχηματίζονται ἔνθεν καὶ ἔνθεν τριγωνικαὶ κόγχαι, παρίσταται ἡ Θεοτόκος ἐπὶ θρόνου μετὰ τοῦ Σωτῆρος πρὸς Δ. βλέπουσα, ὑπερθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ταύτης εὐρίσκονται δύο ὀλόσωμοι ἄγγελοι μὲ ἀντίθετον κλίσιν, ἀναπέμποντες δεήσεις. Παρὰ τοὺς πόδας τῆς Παρθένου πρὸς Α. εὐρίσκονται δύο μικρότεροι τοιοῦτοι κρατῶντες ταινίαν μὲ φράσιν ἐκ τοῦ τροπαρίου «Ἐπὶ σοὶ χαίροι κεχαριτωμένη...» Ἐπὶ τὰς πλευραῖς τῶν τοίχων ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἀριστοτεχνικαὶ παραστάσεις ἀναφέρονται εἰς σκηνὰς τῆς ζωῆς ταύτης. (Γέννησις, Βάπτισις, Προσκύνησις Ποιμένων, Μάγων, Φυγὴ εἰς Αἴγυπτον, Περιτομή, Ὑπαπαντὴ, Κοίμησις κτλ.) ἡ παριστάνουν σύμβολα συνδεόμενα μετὰ τῆς Θεομήτορος καὶ ἐρμηνευτικὰ τῶν φράσεων τοῦ ἀνωτέρω τροπαρίου (Παράδεισε λογικέ, Ἁγιασμένε νάε). Αἱ παραστάσεις κατὰ σειρὰν συνεχίζονται, ἠριθμημένοι δι' ἐνὸς ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων 24 οἴκων τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου. Ἐπὶ τὰς ἀνωτέρω παραστάσεις φυσικώταται εἰς τὴν ἀπεικόνισιν. οὐδαμοῦ ἵχνος σχηματοποιήσεως φέρουσαι, διακρινόμεναι διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου καὶ τὴν κανονικότητα τῶν χαρακτηριστικῶν, ἔχουσι χαραχθῆ μεταγενεστέρως, κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσαρτήσεως τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ κυρίως Ναοῦ μετὰ Νάρθηκος εἰς τὸ καθολικόν, ὑπὸ δεξιότηχου καὶ καλλιτέχνου ζωγράφου. Οὕτω καὶ οἱ φωτοστέφανοι τῶν ἀπεικονιζομένων ὀλοσώμων μορφῶν ἀγίων κοσμοῦνται δι' ἀναγλύφων ἀνθέων, ἐνῶ διὰ τὰς λοιπὰς τοῦ ἀρχαίου τμήματος ἴδεν συμβαίνει τὸ τοιοῦτον. Αἱ ἀρχαιότεραι τοιχογραφίαι τοῦ καθολικοῦ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ ἀσκητικὸν τῆς Βυζαντινῆς μορφῆς τὸ ἀκανόνιστον τῶν ἀναλογιῶν πολλάκις, πλὴν ὁμοίως σπανίως φέρουσι ἵχνη σχηματοποιήσεως.

Ὁ κυρίως Ναός φωτίζεται διὰ πέντε (5) μεγάλων παραθύρων, εὐρισκομένων δύο ἐπὶ τῆς Νοτίας καὶ 3 ἐπὶ τῆς Βορείας πλευρᾶς τούτου. Ἐκ τούτων ὁμοίως τὰ δύο εἶναι πολὺ μεταγενέστερα, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα καταστραφεισῶν τοιχογραφιῶν.

διὰ τὴν διάρρηξιν τούτων καὶ ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας μορφῶν ζωγραφισμένων ἀγίων ἢ συμπλέγματος ἀνθέων, ἅτινα εὐρίσκονται εἰς τὰ λοιπὰ ἀρχαιότερα τοιαῦτα. Ἐν τῷ τρούλλῳ εὐρίσκονται τρεῖς (3) στενοὶ φεγγῖται εἰς ἀνά ἐκάστην πλευρὰν πλὴν τῆς βορείας, ὅστις ἔχει κτισθῆ ὡς φαίνεται μεταγενεστέρως.

2 Ἰ ε ρ ό ν. Τοῦτο χωρίζεται ἀπὸ τὸν κυρίως Ναὸν διὰ τέμπλου μετὰ δύο θυρῶν. Τὸ τέμπλον εἶναι θαυμασίως ἑοκαλισμένον, ἀριστοτεχνικῆς πραγματικῆς τέχνης καὶ φέρει ἀναγλύφους παραστάσεις συμπλεγμάτων ἀνθέων μετὰ μορφῶν ζώων, πτηνῶν, δρακόντων καὶ ἀνθρώπων ἐπιχρυσωμένων. Τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας εἶναι καὶ ἡ δίφυλος θύρα τῆς ὠραίας πύλης. Αὕ-η εἰς τὸ ἄνω μέρος φέρει ἀνάγλυφον παράστασιν δικεφάλου ἀετοῦ ἀπὸ τὸ μέσον δὲ καὶ κάτωθεν παριστῶνται εἰς 8 μικρὰς εἰκόνας ὁ εὐαγγελισμὸς (εἰς δύο) οἱ Προφῆται, ὁ Σολομών, οἱ ἱεράρχαι Γρηγόριος, Βασιλείος, Χρυσόστομος, Ἀθανάσιος καὶ ὁ Δαυῖδ.

Τῆς ὠραίας πύλης αἱ διαστάσεις εἶναι: ὕψος 2,05 μ. πλάτος 0,72 μ. Ἡ θύρα φθάνει εἰς ὕψος 1,67 μ. Τὸ πλάτος τοῦ Ἱεροῦ φθάνει 4,30 μ. τὸ δὲ μῆκος τοῦ ἀπὸ τῆς ὠραίας πύλης μέχρι τοῦ βάρους τῆς κόγχης 3,15 μ. Τὸ πλάτος τῆς κόγχης φθάνει 2,16 μ. καὶ τὸ ὕψος τῆς 4,05 μ. Εἰς τὴν πεντάγωνον αὐτὴν ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ εἰκονίζεται ἐν μὲν τῷ ἀνωτέρῳ τμήματι ἡ Παρθένος ἐπὶ θρόνου μετὰ τοῦ Σωτῆρος μέχρι τοῦ μέσου, κατωτέρῳ δὲ ὄρθιοι 12 ἀπόστολοι προσερχόμενοι εἰς τὴν μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Κάτωθεν παρίστανται ὀλόσωμοι οἱ ἱεράρχαι, Γρηγόριος, Βασιλείος, Χρυσόστομος καὶ Ἀθανάσιος συλλειτουργοῦντες. Ἄνωθεν τῆς Πλατυτέρας μετὰ δύο διεσταυρουμένων ῥόμβων εὐρίσκεται ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλέων ἐπὶ θρόνου ὀλόσωμος καὶ ὑπερθεὶς τούτου ἐπὶ τῆς ὀροφῆς ἐπὶ δύο ῥόμβων πάλιν ὁ Χριστός.

Ἡ ἱερὰ Πρόθεσις εὐρίσκεται κάτωθεν κυκλοτεροῦς τόξου, ὕψους 3,05 μ. ἀντιστοιχοῦ ἑτέρου εὐρισκομένου ἐν τῇ νοτιά πλευρᾷ. Ἐν τῷ Ἱερῷ συνεχίζονται αἱ τοιχογραφίαι τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας μετὰ τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ κυρίως Ναοῦ. Φωτίζεται δι' ἑνὸς μεγάλου καὶ ἑτέρου μικροῦ παραθύρου νοτίως καὶ δύο φεγγιτῶν ἐν εἰς κόγχῃ.

3 Ν ά ρ θ η ξ. Ἐχει μῆκος 2,45 μ. πλάτος 4 μέτρα καὶ ὕψος 3,55 μ. Ἐχει προστεθεῖ κατὰ τὸ 1668 μετὰ τοῦ κατωτέρου τμήματος τοῦ κυρίως ναοῦ εἰς τὸ καθολικόν. Ἄπασαι αἱ πλευραὶ τοῦ ἦσαν κεκαλυμμέναι διὰ τοιχογραφιῶν

σήμερον σφάζονται τοιαῦται μόνον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς καὶ ἐλάχισται ἐπὶ τῆς βορείας, αἱ δὲ λοιπαὶ ἔχουν ἐπιχρισθῆ διὰ ἀσβεστοκονιάματος. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ εἰκονίζεται ἐντὸς νεφέλης ἐπὶ θρόνου ὁ Παντοκράτωρ. Πέριξ δὲ τούτου παρίστανται τάγματα ἀγγέλων μετὰ τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Προδρόμου παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν εὐρίσκονται καθήμενοι οἱ ἀπόστολοι ἐντὸς πλαισίου ἀψίδων κυκλικῶν ἀνὰ μέσον τῶν ὀποίων προβάλλει καὶ ἀνὰ μία κεφαλὴ ἀγγέλου. Οὗτοι κρατῶσιν εἰς χεῖρας τὴν Ἱερὰν Βίβλον μετὰ ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν διδαχῶν τῆς. Κάτωθεν ἀναπαρίσταται θαυμασίως ἢ εἰκῶν τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος εὐρίσκονται οἱ χοροὶ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων κατὰ τάξεις (ἀπόστολοι, μάρτυρες, ὄσιοι κ.λ.π.) Τούτους καλεῖ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν τὸ ἐν μέσῳ ἰστάμενον, ἐν εἴδει περιστερᾶς, "Ἁγίον πνεῦμα διὰ τῶν φράσεων ἐκατέρωθεν «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου» καὶ «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι». Ἄνωθεν εἰκονίζεται ἡ πύλη τῆς πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν εἰσόδου, ἣν φυλάττουσι χοροὶ ἀγγέλων κεκλεισμένων. Εἰς τὸ δυτικὸν μέρος ὑπάρχουν, κατὰ κατηγορίας πάλιν, οἱ ἁμαρτωλοὶ συρόμενοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὡς καὶ τὰ βασανιστήρια τούτων ἐν τῇ κολάσει (ὁ πύρινος ποταμός, ἡ θάλασσα κλπ.). Ὁ Νάρθηξ φωτίζεται διὰ δύο μεγάλων παραθύρων δυτικῶς καὶ ἐνὸς τοιούτου νοτίως. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τοῦ ναοῦ διακοσμῆσεως.

Τὸ μήκος τοῦ Ναοῦ ἐξωτερικῶς φθάνει τὰ 16,50 μ. μὴ συνυπολογιζομένης τῆς κόγχης, τὸ πλάτος 5,50 μ. τὸ δὲ ὕψος 3,90 μ. ἐν τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ καὶ 3,25 ἐν τῇ βορείᾳ. Τὸ ὕψος ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ τρούλλου μέχρι τοῦ ἐδάφους εἶναι 4,33 μ. Ὁ τρούλλος εἶναι ὀκτάπλευρος, ἐπιχρισμένος, εἰς τὴν Βορείαν δὲ Δυτικὴν, Νοτίαν καὶ Ἀνατολικὴν πλευρὰν του φέρει ἐζωγραφισμένην Ἐκκλησίαν, πιθανώτατα τὴν τῆς μονῆς παράστασιν. Τὸ ὕψος ἐκάστης πλευρᾶς εἶναι 2 μ. τὸ δὲ πλάτος 1,10. Ἄνωθεν τῆς θύρας πρὸς τὸν κυρίως Ναὸν γέγραπται ἐπὶ πλακῶς ἢ χρονολογία 1668, ἣν ἅπαντες ἐξέλαβον ἐσφαλμένως ὡς χρονολογίαν ἰδρύσεως τῆς μονῆς, κάτωθεν δὲ ἕτερα τοιαύτη 1820 Μαΐου 12. Πιθανῶς χρονολογία ἐπισκευῆς. Ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ Νάρθηκος ἐξωτερικῶς ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς σημειοῦται 1850 Ἀπριλίου 19.

Ἐξωτερικῶς, ὡς εἴπομεν, ὁ ναὸς χωρίζεται εἰς δύο

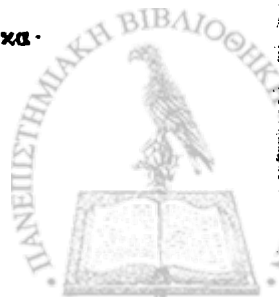

μέρη, ενός αρχαιότερου και ενός μεταγενέστερον προστεθέντος. Ὡς εἰσοδος τοῦ ἀρχαιότερου τμήματος ἐχρησίμευσεν ἡ 6 μ. ἀνατολικώτερον τῆς σημερινῆς εἰσόδου ὑπάρχουσα ἐκτισμένη τοιαύτη.

Ἡ ὡς ἄνω περιγραφεῖσα μονὴ ἦτο μία ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τοῦ Ζαγορίου, συλληθεῖσα (1) πολλάκις ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπὸ ἐπιδρομῶν. Καὶ σήμερον ἔτι διασώζονται ἐν αὐτῇ πλεῖστα ὄσα ἀντικείμενα καὶ ἱερὰ σκευὴ μεγίστης ἀξίας μεταφερθέντα πρὸς διαφύλαξιν ἐν τῇ ἱερᾷ τῶν Ἰωαννίνων Μητροπόλει. Τὸν πλοῦτον τῆς μονῆς ταύτης δεικνύει πίναξ τῶν χωρίων, ἐν σωζομένῳ καταστίχῳ, ἅτινα προσέφερον δωρεὰς καὶ ἀφιερῶματα εἰς αὐτήν. Ἀπὸ παντοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ πολλάκις προστρέχουν οἱ πιστοὶ εἰς τὴν περίφημον ταύτην μονήν, αἰτούμενοι τὴν τοῦ θαυματουργοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ βοήθειαν. Εἰς 205 ὑπολογίζονται τὰ χωρία τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ ὡς ἄνω κατάστιχον.

Πέριξ τῆς μονῆς ὑπάρχουσι κελλῖα προοριζόμενα διὰ τοὺς μοναχοὺς ὡς καὶ κτίρια διαμονῆς διὰ τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὴν ξένους καὶ παραθερίζοντας. Καὶ πράγματι ἡ θέσις τῆς μονῆς εἶναι μοναδική. Συνδυάζουσα αὐτὴ, ὕψος ἐδάφους ἱκανόν, κλίματος ὑγιεινότητα ἀρίστην, ἀέρος καθαρότητα μοναδικήν, θέαν ἀπεράμιλλον, σύνθεσιν φύσεως ὑπεροχωτάτην, ὁ ἰδεώδης καθίσταται τόπος παρθερισμοῦ. Ὡς ἐξῆς περιγράφει ὁ Λαμπρίδης τὴν θέσιν ταύτης καὶ τὰς ἐνεργείας διαφόρων ἐξεχόντων προσώπων διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς. «Κείμενον ἐπὶ λοφίσκου ὑψηλοῦ ἐν τῷ μέσῳ ὀλίγων θάμνων, ἐπέσυρεν ἀνέκαθεν τὴν προσοχὴν πολλῶν οἶον τοῦ Καραμεσίνη, τοῦ Μαρίνου, τοῦ Α. Νούτσου κλπ. συνενεγκόντων ἱκανὴν χρημάτων ποσότητα κατὰ διαφόρους αὐτοῦ περιπετείας. Τὴν περίφημον δὲ τῆς μονῆς σκιάδα (κίόσκι) ἀνήγειραν πρῶτον ὁ ἐκ Καπεσόβου Μαρίνος τὸ ἔτος 1796, ἀνεκαίνησεν ὁ Α. Νούστος κατὰ τὸ ἔτος 1808 τελευταῖον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1859 δι' ἐράνου οἱ τῶν τριῶν μαχαλάδων φιλόκαλοι. Ἡ μαγευτικὴ θέσις τῆς μονῆς ταύτης ἠνάγκασε τὸν Ἀθανάσιον Σταγειρίτην νὰ θέσῃ τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης ἐνταῦθα. Ἐνταῦθα διέμειναν, μικρὸς ὢν, ὁ Γενάδιος, ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, ὁ Ραφαὴλ Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, ὁ κατὰ τὸ ἔτος

(1) Ὁ Ι. Λαμπρίδης περιγράφει τὴν ἐν ἔτει 1835 ἐπισημβάσαν κα-
εωτροπὴν τῆς μονῆς.

1720 αφιερώσας εἰς τὴν μονὴν καὶ τὴν νῦν σωζομένην χεῖρα τοῦ ἁγίου Σώζοντος (1) καὶ τὸν ἀγρὸν τὸν λεγόμενον μέχρι σήμερον τοῦ «Ἐπισκόπου» ἔτι δὲ καὶ οἱ Τιτουλάριοι Τύρριος καὶ Λεόντιος.

Ἱερά Μονὴ Ἁγίας Παρασκευῆς Βίτσης

Ἡ ἱερά αὕτη μονὴ εὐρίσκεται ἐκτισμένη πλησίον τῆς μεγαλοπρεπεστάτης τοῦ Βίκου χαράδρας ἐπὶ ἀποτόμων καὶ ἀποκρήμνων βράχων. Τὸ ἔτος τῆς ἰδρύσεως, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κτητόρων τῆς μονῆς ἀνευρίσκομεν εἰς τὴν ἐν προηγουμένοις μνημονευθεῖσαν, δυστυχῶς δὲ ἐν πολλοῖς κατεστραμμένην, κτητορικὴν ἐπιγραφὴν, (2) διαστάσεων 1,15X0,24 ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐντὸς τοῦ κυρίως Ναοῦ. Οὕτω ἡ ἱερά αὕτη μονὴ εἶναι ἡ ἀρχαιότερα τῶν σωζομένων ἐν τε τῇ Βίτση καὶ Μυνοδενδρίῳ σήμερον Ναῶν καὶ μονῶν. Ὁ Λαμπρίδης ἐν Ζαγοριακοῖς του ἀναφέρει ὅτι μέχρι τοῦ 1775 ἦν μετόχιον τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ὁπότε ὁ ἡγούμενος Σεραφεῖμ κατέστησεν αὐτὴν γυναικεῖον μοναστήριον μέχρι σήμερον διατηρούμενον.

Τὸ καθολικὸν τῆς μονῆς εἶναι μικρὰ βασιλικὴ μονόκλιτος μετὰ νάρθηκος φέρουσα ἐσωτερικῶς ἐπίπεδον ξυλινὴν ὀροφὴν (νταβάνι) καὶ ἀψίδα ἡμικυκλικὴν ἐξωθεν.

Κυρίως Ναός. Οὗτος ἀποτελεῖ ὀρθογώνιον, μήκος 5,17 μ. πλάτος 3,04 μ. καὶ ὕψους 4 μ. Ὀλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κυρίως Ναοῦ μετὰ τοῦ Ἱεροῦ ἐκοσμεῖτο διὰ τοιχογραφιῶν, πλὴν ὅμως σήμερον διασώζονται αἱ δύο κατώτεραι σειραὶ τούτων αἱ δὲ λοιπαὶ εἶνε κεκαλυμμέναι δι' ἀσβεστοκονιάματος ἀπειροκάλλου. Ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ τοιχογραφιῶν τοῦ κυρίως Ναοῦ εὕρηνται αἱ ἑξῆς παραστά

(1) Τὰς ὑπαρχούσας ἐπὶ τῶν λειψάνων ἀφιερῶσεις ἀναφέραμεν ἐν τῷ Α' Κεφαλαίῳ τῆς παρούσης. Προσθέτομεν ἐν αὐτῇ τὴν ἐπὶ τοῦ ἁγίου λειψάνου τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐτέραν τοιαύτην τοῦ 1790 Μνήσθητι Κύριε του δούλου σου Γεωργίου Μαρίνου. Ἀπὸ το ὀπισθεν μέρος τη: αἰμι: κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου σῶμα κρεατος».

Ὁ Δ. Σάργος ἐν τῷ Παλαιογραφικῷ ἔργῳ παραλείπει τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς λειψάνοις ὑπάρχουσαν ἐνθύμησιν «1790 Αὐγούστου 10. διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιωπάτου ἐν Ἱερομονάχοις καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς Κυρίου Σεραφεῖμ διὰ χειρὸς δὲ Νικολάου καὶ Δημητρίου ἐκ Κώμης Καλλαρίτες. Ἐπίση: ἡ ἀκριβῆ: χρονολογία ἀνακαινίσεως τῆς θήκης τῶν ἁγίων λειψάνων εἶναι «1790 Αὐγούστου 1».

(2) Ἐν τῇ ὡς ἄνω ἐπιγραφῇ τὸ πρῶτον καταφαίνεται ὅτι οἱ τρεῖς συνοικισμοὶ Μυνοδενδρίου ἄνω καὶ κάτω Βίτσης τὸ πάλαι ἀπετέλουσαν μίαν Κοινότητα ὑπὸ τὸ ὄνομα Βεζήτσα.

σεις: Ἡ Ἀνάστασις, ἡ Ταφή, ἡ Ἀρνησις τοῦ Πέτρου, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου—ὑπερθεν κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς—ἡ Βαΐοφόρος, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου, ἡ Μεταμόρφωσις, ἡ Βάπτισις, ἡ Ὑπαπαντή, ἡ Γένεσις. Ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ εἰκονίζονται ὁλόσωμοι οἱ ἅγιοι: Παραρασκευή, Προκόπιος, Νέστωρ, Μηνᾶς, Ἰάκωβος, Παντελεήμων Κοσμάς καὶ Δαμιανός, Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη, Εὐθύμιος, Ἀντώνιος, Γαβριήλ καὶ Μιχαήλ—ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κτητορικῆς ἐπιγραφῆς—Θεόδωρος Τύρων καὶ Στρατηλάτης. Ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Β. σειρᾷ ἀπεικονίζονται οἱ κτίτορες τοῦ Ναοῦ «ὁ Πανευγενέστατος (¹) Μιχαήλ Βοηβώντας ὁ Θεριανός (²) κτίτωρ», «ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος», «ὁ Πανευγενέστατος Θεόδωρος σύνευνος αὐτοῦ». (³) Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω εἰκονιζόμενοι ἔχουσιν ἐλαφρὰν πρὸς ἀνοτολὰς στροφήν τριῶν τετάρτων μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας τὴν δὲ ἄλλην ἐκτεινομένην ἔμπρὸς εἰς τὴν χειρονομίαν τῆς δεήσεως. Φέρουσιν ἅπαντες κόμην καὶ γενειάδα ὑπέρυθρον—μεγαλυτέραν γενειάδα φέρει ὁ Θεριανός μικροτέραν ὁ υἱὸς τοῦ καὶ ἐλαχίστην ὁ Θεόδωρος τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποῦ κατα' ἐλάχιστον διακρίνεται ὡς καλυφθὲν δι' ἀσβεστοκονιάματος. Ὁ κτίτωρ εἶναι περιβεβλημένος ποδήρη χιτῶνα μετὰ ζώνης περὶ τὸ μέσον ὡς καὶ μανδύου πρὸς τὰ ὄπισθεν πεποικιλμένου διὰ κοσμημάτων ἐν σχήματι ἀνθέων. Ὁ υἱὸς τοῦ κτίτορος Γεώργιος φέρει μόνον χιτῶνα δίχρωμον ὑπόλευκον κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος καὶ ὑπέρυθρον κατὰ τὸ ἀριστερόν. Ὁ Θεόδωρος φέρει καὶ οὗτος μόνον χιτῶνα διὰ κοσμημάτων ἐν σχήματι ῥόμβων καὶ ἀνθέων συμπλεκόμενων, κοσμούμενον. Μεταξὺ τοῦ κτίτορος καὶ τοῦ

(1) Οὐχὶ Πάνσεκτος ὡς ἐσφαλμένω; ἐν τῷ Νέφ Κομβιῶ ἀθηναγοῦρα «Ἡπειρ. Χρον.» Δ. 64 ἀναφέρεται.

(2) Οὗτος ἦν ἐπιφανὴς ἄρχων, γαιοκλήμων, ἐκ Βλαστιαῖ; ἐλθὼν πρὸς παραθερισμὸν εἰς τὸ εὐκρυές Μονοδένδριον καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς αὐτὸ μετ' ἄλλων εὐγενῶν οἰκογενειῶν μονίμως ἐν αὐτῷ.

(3) Ὁ Δ. Σάργος ἐν Ἡπειρωτ. Ἐνθυμήσεσιν καὶ Ἐπιγραφαῖ; σελ. 23 ἀναφέρει ὅτι ὁ Ρωμοῦνος Πρόξενος καὶ ἀρχαιολόγος Marcu Beza ἐν σελ. 131 τοῦ βιβλίου *Ion Urme Romanesti in Bâsâritul Ortodox. Imprimeria Nasionala Bucuresti 1935* ἐδημοσίευσε φωτογραφίας τῶν κτιτόρων τοῦ ναοῦ ἐνθα ὁ Θεόδωρος σύνευνος ἀναφέρεται ὡς Θεοδώρα σύζυγος τοῦ Μιχαήλ Θεριανοῦ. Μία τοιαύτη ἐξήγησις λίαν παράτολμος εἶναι καθ' ὅσον ἀναφέρεται εὐκρινῶς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὁ εἰκονιζόμενος ὡς Θεόδωρος σύνευνος φέρων μάλιστα—ὡς ἐμφανίζεται ἐκ τοῦ σωζομένου κατωτέρου μέρους τοῦ προσώπου—καὶ ἐλαφρὰν γενειάδα.

υίου του εύρίσκεται εις τὸ τελευταῖον μέρος νεανίσκος τις ὑψώνων τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ἄνω ἐν εἴδει δεήσεως, πιθανῶς τέκνον αὐτῶν.

Ἐπερθεν τῶν κεφαλῶν τῶν τριῶν τούτων προσωπογραφιῶν τῶν λαϊκῶν προβάλλει ἐκ συμπλέγματος νέφους σχηματοποιημένη ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εὐλογοῦσα αὐτούς. Αἱ μορφαὶ τῶν ἀνδρῶν εἶναι σοβαραὶ ρυτιδωμέναι ἀσκητικά. Τὰ ὄρα σχηματοποιημένα. Κατὰ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν δὲν διαφέρουν τῶν λοιπῶν τοιχογραφιῶν. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Θερειανοῦ ἔχουσιν ἐξοριχθεῖ ὑπὸ βεβήλου χειρός. Κρίνοντες τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ ναῷ τοιχογραφιῶν παρατηροῦμεν ὅτι ὁ καλλιτέχνης παρὰ τὴν προσπάθειάν του ὅπως ἀποφύγῃ τὸ συμβατικὸν ἐν ταῖς παραστάσεσι, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο ἐν πολλοῖς. Οὕτω τὰ ὄρα ἢ ρίς, οἱ ὀφθαλμοί, ἢ κλίσεις τῆς κεφαλῆς, τὰ δένδρα καὶ τὰ ἄνθη παρουσιάζονται ὡς σχηματοποιημένα. Ἐπίσης ὁ καλλιτέχνης ἀπέτυχε καὶ εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν χρωμάτων κατὰ τὴν ἀποτύπωσιν τῶν τοιχογραφιῶν ἀποτελέσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς καὶ ἡ φθορὰ τούτων. Τὸ κυριαρχοῦν παντοῦ χρῶμα εἶναι τὸ ὑπέρυθρον. Γενικῶς ἐν πολλοῖς αἱ μορφαὶ ἔχουν τὸ ἀσκητικὸν τῆς Βυζαντινῆς τεχνοτροπίας.

Ἰ ε ρ ὀ ν. Ἐχει πλάτος 2.96 μ. καὶ μῆκος 1,57. Ἡ ἀψὶς ἔξωθεν εἶναι ἡμικυκλικὴ διαστάσεων ὕψους 2,51 πλάτους 1,44 καὶ βάθους 0,88 μ. ἐνταῦθα λόγω ἀσφαλῶς ἐλλείψεως χώρου ἡ ἁγία Τράπεζα εὐρίσκεται ἐντοιχισμένη ἐν τῇ ἀψίδι ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῷ χωρίῳ παρεκκλησιῶν. Ἐπὶ τῆς κόγχης παρίσταται μέχρι τοῦ μέσου ἡ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Σωτῆρος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ τὰς χεῖρας ἐκτεταμένας ἐν εἴδει δεήσεως. Κάτωθεν ταύτης οἱ ἱεράρχαι Ἀθανάσιος, Βασίλειος, Χρυσόστομος, Γληγόριος ἀνὰ δύο, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, κρατῶντες εἰλητάρια ἀνεπτυγμένα καὶ προσερχόμενοι πρὸς μετάληψιν τῶν τιμίων δώρων. Ἐκατέρωθεν τῆς ἁγίας Τραπεζῆς ἐπὶ τῶν δύο ἡμίσεων τοῦ πρὸς Α. τοίχου παρίστανται ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ καὶ ἡ Παρθένος. Ἀνωθεν δὲ τῆς ἀψίδος, καταλαμβάνουσα ὀλόκληρον τὸ ἄνω μέρος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἡ ἀνάληψις τοῦ Σωτῆρος. Ἐν τῇ Β. πλευρᾷ εὐρίσκονται ἢ εἰς Ἀδην κάθοδος ἐν δὲ τῇ Ν. ἢ Γέννησις τῆς Θεοτόκου. Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ οὐδεμίαν καλλιτεχνικὴν ἀξίωσιν δύναται νὰ ἔχη καθ' ὅτι εἶναι πολὺ μεταγενέστερον, ἀκαλαισθήτως κατασκευασθέν.

Νάρθηξ. Οὔτος ἔχει σχῆμα τραπεζίου. Τὸ μήκος τῆς Β. πλευρᾶς του εἶναι 6 μ. τὸ μήκος τῆς Ν. 4,76 τὸ πλάτος 2,77 τὸ δὲ ὕψος 2,74. Ἐν τῷ Νάρθηκι ἐσυνεχίζοντο αἱ τοιχογραφίαι τοῦ κυρίως ναοῦ. Τοῦτο διαπιστώνεται ἐκ τῶν σωζομένων λειψάνων εἰκόνων. Σώζονται σήμερον μόνον ἡ ἀγ. μεγαλομάρτυς Παρασκευὴ ἐπὶ κόγχης καὶ πιθανὸν ὁ ἀγ. Γεώργιος φέρων σπάθαν ὑψωμένην ὡς καὶ ἡ παράστασις «Ἡ ἀγία Παρασκευὴ ξίφει τελειοῦται». Εἰς τὸ κατώτερον μέρος εἰκονίζονται ὁ ἅγιος Μηνᾶς καὶ ἑτέρα ἀγία ἀνυπόγραφος. Πλὴν ὁμως οὔτος εἶναι νεωτέρας κατασκευῆς ὅπερ διακρίνει τις εὐκόλως ἀπὸ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων καὶ τὸ διάφορον τῆς τεχνοτροπίας. Ὁ Νάρθηξ κατὰ τὸ λοιπὸν καλύπτεται δι' ἀσβεστοκονιάματος. Ὁ φωτισμὸς τοῦ Ναοῦ γίνεται διὰ τριῶν παραθύρων εὐρισκομένων ἐν τῇ Ν. πλευρᾷ τούτου. Ἐξ ὧν 2 ἐν τῷ κυρίως Ναῷ καὶ ἑνὸς ἐν τῷ ἱερῷ διαστάσεων 1,05x0,67. Ἐπὶ τῆς κόγχης τὸ ὕψος τῆς ὁποίας ἐξωτερικῶς φθάνει τὰ 2 μ. ὑπῆρχε μικρὸν παράθυρον ἐκτισμένον ἤδη. Τὸ ὕψος τοῦ Ναοῦ ἐξωτερικῶς εἶναι 3,32 μ. Τὸ μήκος του δὲν ἠδυνήθημεν νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβῶς καθ' ὅσον παρ' αὐτῷ εἶναι κατασκευασμένα τὰ κελλιά τῶν μοναχῶν. Εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν ὑπῆρχεν παράθυρον διαστάσεων 1x0,64.

Ἱερὸς ναὸς ἀγίου Μηνᾶ Μονοδενδρίου

Ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου Μονοδενδρίου εἶναι ὁ δεύτερος κατὰ τὸ μέγεθος ἐκ τῶν σωζομένων σήμερον ἔν τε ἐν Βίτση καὶ Μονοδενδρίῳ Ναῶν. Ὁμοιάζει κατὰ πολὺ μὲ τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου Ἐνω Βίτσης κατὰ τε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὰς τοιχογραφίας, καθ' ὅσον κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν ἰδίων τεχνιτῶν κατὰ τὴν αὐτὴν χρονολογίαν. Τὸ καθολικὸν εἶναι βασιλικὴ μονόκλιτος μετὰ νάρθηκος κατὰ τὴν Δ. καὶ Β. πλευρὰν τούτου καὶ ἀψίδος ἡμιεξαπλεύρου ξέωθεν. Ἡ εἴσοδος δὲν γίνεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν κυρίως ναὸν ἀλλὰ διὰ τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ Βορείᾳ πλευρᾷ εὐρισκομένων θυρῶν τοῦ Νάρθηκος.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ Ναοῦ ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ τῆς σωζομένης ἐπιγραφῆς, διαστάσεων 0,43x0,26 ἐν τῷ ὑπερθύρῳ τοῦ κυρίως Ναοῦ: «ὑπὸ χειρὸς Μιχαὴλ ζωγράφου μετὰ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου ἐκ κώμης Λινοτόπι ἐλαχίστου καὶ ἀμαρτωλοῦ. Ἐτελειώθη κατὰ μῆνα Νοέμβριον τῆς τοῦ δ. ἔγγραφα ἐπὶ

έτους ΑΡΚΗ' (1620): (1) 'Εν τῇ πρὸς Δ. εἰσόδῳ ἐσώζετο ἄλλοτε—σήμερον εἶναι σχεδὸν καθ' ὀλοκληρίαν κατεστραμμένα—καὶ ἐπιγραφὴ, διαστάσεων 0,33X0,10, ἀνακαινίσεως τοῦ Ναοῦ ἦν παραλαμβάνομεν ἐκ τοῦ Παλαιογραφικοῦ ἐράνου τοῦ Δ. Σάρρου. (2) «'Ανηγέρθη ἐκ βιβάθρων καὶ ἀνιστορήθη ἡ τρούλλει αὕτη διὰ συνδρομῆς τοῦ εὐγενεστάτου ἀρχόντος Κυρίου Ἱεροθέου ἐφημερευόντος Δημητρίου καὶ Στύλου τῶν ἱερέων ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1734 ΑΨΛΔ' ἐν μηνὶ Μαίῳ».

Κυρίως Νάος: Ἔχει μῆκος 10 μ. πλάτος δὲ 3,80 μ. Εἰς ἀποστάσεως 3,06 μ. ἐκ τοῦ Ἱεροῦ καὶ 2,90 μ. ἐκ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίως Ναοῦ εὐρίσκονται, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τέσσαρες κίονες ἐντοιχισμένοι διαστάσεων 0,61 μ. πλάτους καὶ 0,35 μ. βάρους, Ἐπὶ τῶν δύο ἀνωτέρων, ὡς καὶ τοῦ μεγάλου τόξου τοῦ Ἱεροῦ στηρίζεται ὁ κυρίως τρούλλος. Ἐν τούτῳ, ἐσωτερικῶς, παρίσταται ὁ Πλαντοκράτωρ, μέχρι τοῦ μέσου, κρατῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸ Εὐαγγέλιον καὶ διὰ τῆς ἄλλης εὐλογῶν. Ὁ περὶ τὴν κεφαλὴν φωτιστέφανος φέρει ἀναγλώφους ἐξοχάς. Γύρωθεν ὑπάρχει ἐπιγραφὴ μὴ διακρινομένη λόγῳ τοῦ ὕψους καὶ τοῦ σκότους.

Ἐν τῇ πρώτῃ κυκλικῇ ζώνῃ εὐρίσκονται δέκα ἄγγελοι, μέχρι τοῦ μέσου, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἡ Παρθένος πρὸς Δ. καὶ ὁ Πρόδρομος πρὸς Α. Κάτωθεν τούτων παρίστανται οἱ προφῆται κρατῶντες ἀνά χεῖρας εἰλητάρια ἀνεπτυγμένα καὶ οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταί. Οἱ Προφῆται, οἱ εἰκονιζόμενοι ἐν τῇ Ν. καὶ Β. πλευρᾷ ἴστανται ὀλίγον ὑψηλότερον τῶν τῶν δύο λοιπῶν πλευρῶν καὶ τοῦτο λόγῳ οἰκονομίας χώρου. Αἱ ἐπιφάνειαι ἀπασῶν τῶν πλευρῶν τοῦ κυρίως Ναοῦ καλύπτονται διὰ παραστάσεων σχετικῶν μετὰ τὴν ζώην τοῦ Κυρίου ὡς καὶ διὰ μορφῶν Ἀγίων, μέχρι τοῦ μέσου καὶ ὀλοσώμων. Τῶν τελευταίων οἱ φωτιστέφανοι εἰσὶν ἀνάγλυφοι. Μεταξὺ τῶν δύο ἐντοιχισμένων κίωνων σχηματίζεται κυκλικὸν τόξον εἰς τὸ κοῖλον τοῦ ὀποῦ πα-

(1) Καὶ Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρανος σελ. 103

Ἄθηναιος. Νέος Κουβαρᾶς «Ἡπειρ. Χρον.» Β. σελ. 15 ἔ.θι ἐπιγραμμένως ἀναφέρεται τὸ Λινοπέρι ὡς Λινοπέρι.

Δ Σιργου. Ἐπιθυμῆσεις καὶ Ἐποραφαί κ.λ.τ. Ἰωάννινα 1987 σελ. 24

(2) Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρανος σελ. 108 α.

Τοῦ αἰετοῦ ἐπιθυμῆσεις κ.λ.π. σελ. 24

Ἄθηναιος Νέος Κουβαρᾶς «Ἡπ. Χρον.» Α. σελ. 16.

ρίσταται ὁ Παντοκράτωρ ὀλόσωμος ἐντὸς ῥόμβων διασταυρουμένων κλπ. ὡς ἀκριβῶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἑλίου. Εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ Ναοῦ, μεταξύ τῶν δύο κίωνων καὶ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τούτων σχηματίζεται νέον μέγα κυκλικὸν τόξον, στηριζόμενον καὶ ἐπὶ δύο τυφλῶν τοιούτων ἐν τῇ Β. καὶ Ν. πλευρᾷ τοῦ κυρίως Ναοῦ εὑρισκομένων. Ἐπὶ τούτου ἐζωγράφισται ἡ Παρθένος ὀλόσωμος ἐπὶ θρόνου. Κάτωθεν ταύτης εὑρίσκονται ἀνάπαραστάσεις ἐκ τῆς ζωῆς τῆς μετ' ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ τροπαρίου. «Ἐπὶ σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη κλπ.». Ὁ φωτισμὸς τοῦ Ναοῦ γιγνόμενος δι' ἐνὸς μικροῦ παραθύρου ἐν τῇ Ν. πλευρᾷ τοῦ κυρίως Ναοῦ, ἐνὸς μικροτέρου ἐν τῷ Ἱερῷ καὶ ἐτέρου τοιούτου ὑπερθεν τῆς θύρας τῆς ἐκ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Νάρθηκος εἰσόδου εἶναι ἀτελέστατος.

Ἱερόν. Χωρίζεται ἐκ τοῦ κυρίως Ναοῦ διὰ τέμπλου ὕψηλοῦ, φέροντος δύο θύρας—ὡς συμβαίνει εἰς ὄλους τοὺς Ναοὺς Βίτσης Μονοδενδρίου—μίαν εἰς τὴν Β. πλευρὰν τοῦ τέμπλου διαστάσεων 2,45X0,82 καὶ ἑτέραν, τὴν Ὁραϊὰν Πύλην, εὑρισκομένην εἰς ἀπόστασιν 0,94 μ. ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ 1,32 μ. ἀπὸ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ Ναοῦ, διαστάσεων 2,45X0,93 μ. Τὸ τέμπλον, ξυλόγλυπτον, ἐπιχρυσωμένον, μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας, εἶναι τὸ πλεον ἐνδιαφέρον ἐκ τῶν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ. Φέρει εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον μίαν σειρὰν εἰκόνων μικρῶν, αἰτινες παριστάνουν σκηνάς ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου—μία ἐξ αὐτῶν ἐλλείπει—κατώτερον δὲ δύο μεγάλας τοιαύτας τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Σωτῆρος μετὰ μιᾶς στενωτέρας, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ ὕψους, τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Τὸ τέμπλον ἀνώτερον κατὰ πολὺ τοῦ τοῦ Προφήτου Ἑλίου τοιούτου, φέρει ἀναγλύφους παραστάσεις ἐκ συμπλεγμάτων ἀνθεμίων κυρίως, καρπῶν ζώων, πτερωτῶν δρακόντων καὶ παιδίων. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τούτου ἴστανται πτηνὰ βαστάζοντα διὰ τοῦ ῥάμφους τῶν κρεμωμένας κανδύλας. Τὰ παραθυρόφυλλα τῆς Ὁραϊᾶς Πύλης, τῆς αὐτῆς ὑπερόχου τέχνης μετὰ τοῦ λοιποῦ τέμπλου, ἔχουν διαστάσεις τὸ μὲν ἐν 1,65X0,26 μ. τὸ δὲ ἕτερον 1,36X0,33 μ. Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν γέγραπται ἀναγλύφως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς τοῦ τέμπλου.

Τὸ μῆκος τοῦ Ἱεροῦ φθάνει τὰ 2,85 μ. τὸ δὲ πλάτος του τὰ 3,92 μ. Ἡ κόγχη, ἡμιεξάπλευρος ἐξωθεν—ὕψος πλευρᾶς ἐξωτερικῶς 1,79 μ. πλάτος τῆς μιᾶς 1,07 μ. τῆς ἄλλης

1,21 μ. καὶ τῆς τελευταίας 1,23 μ.—ἔχει πλάτος 2,20 μ. βάθος 0,94 μ. καὶ ὕψος 4,20 μ. Ἐπὶ τῆς Β. καὶ Α. πλευρᾶς τοῦ Ἱεροῦ σχηματίζονται δύο μικρὰ κοιλώματα τῆς Προθέσεως, τὸ ἓν παρὰ τὸ ἄλλο, διαστάσεων 1,45X0,72 μ. Ἐπὶ τῆς κόγχης παρίσταται ἡ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν ὀλόσωμος, ἐπὶ θρόνου βαστάζουσα τὸν Σωτῆρα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ ἔχουσα δύο ἀγγέλους ἑκατέρωθεν. Ἄνωθεν, ἐπὶ τοῦ τόξου τοῦ Ἱεροῦ, εὐρίσκονται οἱ Πατριάρχαι, ἔνθεν καὶ ἔνθεν δὲ ἄγγελοι τὴν θείαν μυσταγωγίαν τελοῦντες. Κάτωθεν τῆς Πλατυτέρας εἰκονίζονται οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι εἰς τὴν θείαν μετάληψιν προσερχόμενοι.

Ν ἄ ρ θ η ξ, Οὗτος καταλαμβάνει ἅπαν τὸ πλάτος τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Καθολικοῦ συνεχίζεται δὲ καὶ εἰς τὴν Βορείαν πλευρὰν ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ Ναοῦ (μῆκος Β. πλευρᾶς 6,71 μ.). Καλύπτεται διὰ τοιχογραφιῶν καθ' ἅπαν τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ κυρίως Ναοῦ. Αἱ τοιχογραφίαι ἀσφαλῶς θὰ ἐσυνεχίζοντο καὶ εἰς ἀπάσας τὰς πλευρᾶς τοῦ Νάρθηκος, ὡς εἰκάζει τις ἐκ σωζομένης παραστάσεως εἰς τὸ Ἀνατολικὸν τμήμα τῆς βορείας πλευρᾶς τούτου. Ἐπὶ τῆς Α. πλευρᾶς τοῦ δυσμικοῦ μέρους αὐτοῦ εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον παρίστανται οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι ἐπὶ θρόνου. Κάτωθεν τούτων εἰκονίζεται ἡ δευτέρα τοῦ Κυρίου Παρουσία ὁμοίᾳ σχεδὸν μετὰ τὴν τοῦ Νάρθηκος τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Ἄνωθεν τῆς πρὸς τὸν κυρίως Ναὸν θύρας, διαστάσεων 2,05X1,08 μ. ἐπὶ κόγχης εὐρίσκεται ὁ Ἅγιος Μηνᾶς ἔφιππος μετὰ δόρατος. Ἐπὶ τοῦ βορείου τμήματος τοῦ Νάρθηκος εὐρίσκονται παραστάσεις ἐκ τῆς ζωῆς τῶν πρωτοπλάστων ἐν τῷ παραδείσῳ. (Ἡ πλάσις τῆς γυναικός, ἡ ὑποταγὴ τῶν ζώων εἰς τοὺς πρωτοπλάστας, ὁ ὄφις καὶ ἡ ἑξαπάτησις τῆς Εὕας, ἡ Κρυβὴ τῶν πρωτοπλάστων, ἡ ἐκδιώξις αὐτῶν ἐκ τοῦ παραδείσου), Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν, ἐντὸς περιφερειῶν κύκλων, εὐρίσκονται ἅγιοι μέχρι τοῦ μέσου καὶ κάτωθεν ὀλόσωμοι τοιοῦτοι. Ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι, κάτωθεν τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας, ὑπάρχουν εἰκόνες τῆς ζωῆς, κατεστραμμένα εἰς πολλὰ σημεῖα, τῶν ἀμαρτανόντων ὡς ὁ κλέπτων, ὁ ἐν κραιπάλῃ μέθης, οἱ κοιμώμενοι τὴν Κυριακὴν, λίαν εὐφυῶς ἀποδοθεῖσαι. Εἰς τὸ ἕτερον τμήμα, ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ, εὐρίσκεται καθ' ὅλον τὸ μῆκος Μαίανδρος.

Ὁ ἀξιόλογος οὗτος Ναὸς τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ ἐρχίζει δυστυχῶς νὰ καταστρέφηται. Ἐὰν δὲν ληφθῇ πρόνοια ὑπὸ

των αρχών της Κοινότητος άσφαλώς θά καπερευπαθή, καθ' όσον σήμερα έτι είναι έτοιμόροπος.

Ίερός Ναός Αγίου Νικολάου Βίτοης

Ο Ναός ούτος εύρίσκεται εις τον "Ανω συναικιισμόν Βίτοης και άπειτέλει άρχαιότερον, μέχρι του 1885, την ένοριακήν Έκκλησίαν της Κοινότητος. Σήμερα ως ποιαύτη χρησιμοποείται ο Ναός των Ταξιαρχών. Έκ της σωζομένης έν τώ ύπερθύρω προς τό γυναικειον έπιγραφής, διασώσεων μετά του πλαισίου 1,08X0,34 μ. μανθάνομεν τό έτος ιδρύσεως του Ναου (1619) (1). Το Καθολικόν του Ναου είναι Βασιλική μονόκλιτος μετά Νάρθηκος έσωτερικού καταλαμβάνοντος όλον τό πλάτος της δυτικής, πλευράς του κυρίως Ναου και έξωτερικού ποιάτου καταλαμβάνοντος όλον τό μήκος της νοτίας πλευράς. Η είσοδος γίνεται διά του έξωτερικού Νάρθηκος και ίδια θύρας εύρισκομένης άπέναντι άκριβώς της είσοδου του κυρίως Ναου.

Κυρίως Ναός. Έχει μήκος 6,70 μ. πλάτος δέ 4,15 μ. Ο προύλλος σπηρίζεται επί των τοιχωμάτων των δύο μεγάλων πλευρών του Ναου. ώς και επί των δύο πόντων του Ίεροδ και του κατώτερου μέρους του Ναου. Έν τούτω εικονίζεται ο Παντοκράτωρ, κατά τό ήμισυ κρατών διά της μιας χειρός τό ευαγγέλιον και διά της άλλης εύλογών. Ο φωτιστέφανος είναι ανάγλυφος. Έν κύκλω υπάρχουν ευαγγελικά ρήσεις δυσανάγνωστοι. Έν τή πρώτη κυκλική ζώνη εικονίζονται όκτώ άγγελοι όριζοντίως με τους πόδας ύψωμένους, ών τά όνόμαα σημειαίνονται παραπλεύρως, διευθύσεως αντίθετου οι πέσσαρες με τους λοιπούς άναπέμποντες δέησεις. Έν τή δευτέρω σειρᾷ, έντός περιφερειών κύκλου, εύρίσκονται δώδεκα μικρότεροι άγγελοι και μετξύ τούτων προς Α. ο Πρόδρομος και προς Δ. ή Παρθένος. Κατώτέρω εικονίζονται Προφήται και Βασιλείς της Π. Διαθήκης όλόσωμοι, με την κεφαλήν προς τά άνω άστραμήνην με έλλητάρια άνεπτυγμένα εις την μίαν χείρα και την άλλην έν είδει δέησεως έκτεινομένην. Είς τά σχήματα τριζόμενα, μεταξύ αυτής, συμπληρωματικά τρίγωνα, προστάνται οι Ευαγγελισται. Έν τή κυκλοτερη άψίδι του κατώτερου μέρους του Ναου έξωγράφονται, έντός δύο διασταυρουμένων ρόμβων, ο Παντοκράτωρ όλόσωμος της αυ-

(1) "Ιδὲ καὶ Α' Κεφάλαιον τῆς πυρούσης ένθα μαρετέθη όλόκλιμος ἡ κτητουμένη έπιγραφή.

της στάσεως ὡς καὶ τοῦ κυρίως τρούλλου. Εἰς τὰ συμπληρώματα τοῦ δευτέρου ῥόμβου ὑπάρχουν συμβολικαὶ παραστάσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ ἐξωτερικῶς, ἐντὸς τῶν γωνιῶν, ἑξαπτέρυγοι ἄγγελοι. Γύρωθεν, κυκλοτερῶς, σημειοῦνται τὰ 9 σῶματα τῶν ἀγγέλων καὶ περίεξ τούτων παραστάσεις τῶν ζωδίων ὡς καὶ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Ἐκτὸς αὐτῶν ὁ κυρίως Ναός φέρει πέντε σειρὰς τοιχογραφιῶν. Αὗται εἰκονίζουσι παραστάσεις ἐπεισοδίων τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου καὶ διαφόρων Ἁγίων. Τὸ ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τῆς πρὸς τὸν Νάρθηκα θύρας, μέρος καταλαμβάνει, ὁλόκληρον σχεδὸν ἢ τοῦ Σωτήρος Σταύρωσις. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ναοῦ τούτου ὁμοιάζουν κατὰ πολὺ μὲν τὰς τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ἐφ' ὅσον μάλιστα εἶναι ἔργον τοῦ ἰδίου ζωγράφου Μιχαήλ, ὡς ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἐξάγεται. Εἶναι φυσικώταται εἰς τὴν ἀπεικόνησιν μὲν ἴχνη μόνον σχηματοποιήσεως εἰς παραστάσεις βράχων, δένδρων καὶ φυτῶν.

Ἰ ε ρ ὀ ν. Τὸ τέμπλον κατεσκευάσθη ἐξ ἑτη ἀργότερον ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ ὡς ἐκ τῆς σημειωμένης χρονολογίας ἐν τῇ εἰκάνι τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἐπ' αὐτῷ ἐμφαίνεται. Εἶναι ξυλόγλυπτον, ἀνάγλυφον, μὲν παραστάσεις ἀνθέων καὶ κεφαλῶν σχηματοποιουμένων. Φέρει ἄνωθεν μίαν σειρὰν εἰκόνων τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, ὡς καὶ τοῦ Σωτήρος τῆς Θεοτόκου τοῦ Προδρόμου καὶ δύο ἀγγέλων. Αἱ δύο μεγάλαι εἰκόνες τῆς κατωτέρας σειρᾶς τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Σωτήρος εἶναι καθαρῶς Βυζαντινῆς τεχνοτροπίας ἐνῶ ἢ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι νεωτέρας ξενικῆς, εἰδικώτερον Ρωσικῆς· ἐκ τῆς σημειωμένης σλαβικῆς ἐπιγραφῆς—τέχνης. Αἱ διαστάσεις τῆς Ἐρραίας Πύλης εἶναι 1,78x0,64 μ. τῆς δὲ πρὸς Β. θύρας 1,45x0,64. Τὸ μήκος τοῦ Ἱεροῦ εἶναι 1,60 μ. τὸ δὲ πλάτος 4,25 μ. Ἡ ἀμφιῆμιεξάπλευρος ἔξωθεν, ἐσωτερικῶς ἔχει πλάτος 1,77 μ. βάθος 0,70 μ. καὶ ὕψος 3,85 μ. Τῆς ἱερᾶς Προθέσεως πρὸ ἄνοιγμα εἶναι 0,85 μ. τὸ ὕψος 0,95 μ. καὶ τὸ βάθος 0,45 μ. Ἐπὶ τῆς ἀψίδος εἰκονίζεται εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος ἢ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, μέχρι τοῦ μέσου, κρατοῦσα τὸν Σωτήρα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ εὐλογοῦσα. Εἰς δευτέραν σειρὰν παρίσταται ὁ χορὸς τῶν δώδεκα Ἀποστόλων προσερχομένων πρὸς μετάνησιν καὶ κατωτέρω, οἱ γνωστοὶ Ἱεραρχαὶ μὲ ἀνεπτυγμένα εἰλητάρια. Ἡ ἁγία Τράπεζα εἶναι ἐντοιχισμένη.

Ν ἄ ρ θ η ἔ. Κατὰλαμβάνει ἅπαν τὸ πλάτος τῆς δυ-

τικῆς πλευρᾶς τοῦ Καθολικοῦ. Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ γίνεται διὰ θύρας—ἀνωθεν τῆς, ὅποιας εὐρίσκεται ἡ ἐπιγραφή ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ διαστάσεων 1,75X1,08 μ. καὶ ἀποστάσεων 1,44 μ. ἀπὸ τῆς Β. καὶ 1,55 ἀπὸ τῆς Ν. πλευρᾶς. Ὁ Νάρθηξ ἔχει μῆκος 3,46 μ. καὶ πλάτος 4 μ. Συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοιοῦτου διὰ θύρας διαστάσεων 1,42X0,73. Ἡ θύρα τοῦ κυρίως Ναοῦ πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν Νάρθηκα εἶναι ὕψους 1,41 μ. καὶ πλάτους 0,51 μ. Οἱ δύο οὔτοι Νάρθηκες προσετέθησαν πολὺ βραδύτερον εἰς τὸ σῶμα τοῦ κυρίως Ναοῦ. Ἐπί μελαίνης πλακῶς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τοίχῳ τοῦ Ναοῦ γέλυπται καὶ ἡ χρονολογία «ἔτους αῤῷ».

Σημείωσις: Ὑποστηρίζεται ἀπὸ μερικοὺς ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα τῆς ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἀναφερομένης χρονολογίας ἀνεγέρσεως. Τοῦτο συνάγουσιν ἐξ ὑπάρχοντος μαιάνδρου κεράμων ἐν τῇ ἡμιεξαπλευρῷ κόγχῃ.

Ἱερὸς Ναὸς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Βίτσης

Ὁ ναὸς οὔτος εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν τῆς Βίτσης τοιοῦτων μετὰ τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Παράσκευης. Εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ μέγιστος τῶν τοῦ αὐτοῦ εἶδους ναῶν. Ἀκριβεῖς ἐνδείξεις χρονολογίας ἰδρύσεως τούτου δὲν ἔχομεν. Ἐκ σωζομένων ὁμῶς ἀφιερωμάτων κλπ. συνάγομεν ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος (1). Τὸ παλαιὸν ἦτο μονὴ μετατραπεῖσα εἰς ἐνοριακὴν Ἐκκλησίαν τοῦ συνοικισμοῦ Κάτω Βίτσης ἀπὸ τοῦ ΙΖ' (1600—1625) μ. Χ. καὶ ἐντεθῆεν. Πολλάκις ὁμῶς διατηρεῖται ἐκ παραδόσεως ἡ ὀνομασία τῆς ἐκκλησίας ὡς μονῆς. Οὕτω ἐν καταστάσει λογαριασμῶν τῆς Κοινότητος Ἄνω Βίτσης ἔτους 1835 ἀναφέρεται κατὰ μῆνα Αὐγουστον «ἀγιασμὸς τοῦ Ἡγουμένου τῆς Παναγίας». Ὁ ναὸς ἐπεσκευάσθη ὀλοκλήρως κατὰ τὸ 1728 ἔτος ὡς ἐξάγεται ἐξ ὑπαρχούσης ἄλλοτε ἐπιγραφῆς ἐν τῷ δυτικῷ τοίχῳ τῆς μονῆς, ὅστις κατὰ τὸ 1885 κατεδαφίσθη καὶ ἐπεξετάθη οὔτος διὰ τοῦ νῦν ὑπάρχοντος γυναικείου «Ἀνηγέρθη ἐκ βαράθρων καὶ ἀνεστορήθη ὁ θεῖος οὔτος καὶ πάνσεπτος ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου δι' ἐξόδων καὶ συνδρομῆς.

(1) Ἡ χρονολογία 1554 ἀναφέρεται ἐν τινι παραφύλλῳ παλαιοῦ Εὐαγγελίου ἐντύπου, ὡς ἐσημειώθη μεθ' ὀλοκλήρου τῆς ἀφιερώσεως ἐν τῷ Α' Κεφαλαίῳ τῆς παρούσης.

Ἰδὲ καὶ Α. Σάγγου Παλαιογραφικὸς ἔρῳνος σελ. 103 κ. ἑ.

Ἄθηναγόρα Νέος Κουβαρᾶς <Ἡπ. Χρον.> Δ. σελ. 9.

των ευγενεστάτων αρχόντων της αὐτῆς χώρας: Μίσιου, Κωνσταντίνου, Ἐξάρχου, Μιχογερολάζου, Θεοδώρου, Θεοδωροθέρου (;) ἀρχιερατεύοντος Ἰωαννίνων κυρίου Ἱεροθέου ἐν ἔτει ἀσκη' (1728) ἐφημερεύοντος κύρ Παπαδήμου καὶ Παπαπάντος. Ἐσελιώθη Φεβρουαρίου κ'.» (1) Ὁ τέμπλος τοῦ ναοῦ κατεσκευάσθη ἕνδεκα (11) ἔτη μεταγενέστερον ὡς δεικνύει ἡ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσα ἐπιγραφή τ σ μ. στ' ἔτη Χριστοῦ ἀσπλθ' (1739) χίρ Εὐσταθίου καὶ Νικολάου:

Ἄνεσκαλήσθει κε ἡστορίθη ὁ Ἔθος οὗτος τέμπλος της οἰπεραγίας δεσπηνης ημων Θεοτόκου καὶ ἁηπαρθενου Μαρίας ἄρχιερατεύοντος δὲ τοῦ πανηεροτατου καὶ λογι- οτάτου μητροπολήτου Κυρίου κυρ Γρηγορίου... Ἡωανη νον. * * * * τοῦ τιμητοτατου ἄρχωντου Κιρίου Κυρ Κωσταντή καὶ ευλαβεστατον ιερεων (δι' ἄλλης χειρός) Πανταζῆ Ἱερέως καὶ Προτόπαπα καὶ Παπα Κυρλάτο» Ὁ Τροῦλλος δὲ ἔχει ἀποπερατωθεῖ κατὰ τὸ 1720 ἔτος ὡς σημειοῦται εἰς χρονολογίαν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς βορείας πλευρᾶς τούτου. Τὸ Καθολικὸν τοῦ Ναοῦ εἶναι μικρὰ Βασιλικὴ μονόκλιτος μετὰ ἐξωτερικοῦ γάρθηκος νοτίως καὶ ἑτέρου ἐσωτερικοῦ τοιοῦτου προστεθέντων ἀργότερον κατὰ τὸ 1885 ἔτος δυτικῶς.

Κυρίως ναός. Ἐχει σχῆμα ὀρθογωνίου μήκους 11,50 μ. καὶ πλάτους 4 μ. Εἰς ἀποστάσεις 0,80 μ. ἐκ τοῦ Ἱεροῦ καὶ 3,05 ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίως ναοῦ εὐρίσκονται ἐντοιχισμένοι τρεῖς κίονες ἀποστάσεως μεταξύ των 2,56 μ. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ τόξου τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ στηρίζεται ὁ κυρίως τροῦλλος καὶ ἕτεροι δύο ψευδεῖς τοιοῦτοι. Παρατηρητέον ὅτι οἱ δύο ψευδοτροῦλλοι δὲν ἔχουσιν, ὡς εἰς τὰς πλείστας τῶν μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν συμβαίνει κλίσιν πρὸς Δ ἢ Α ἀναλόγως ἀλλὰ ὀρθὸν κίλωμα ὡς ὁ κυρίως τροῦλλος. Τὸ ὕψος τοῦ Ναοῦ μέχρι τῶν τόξων ὅπου στηρίζεται ὁ κυρίως τροῦλλος φθάνει τὰ 5 μέτρα.

Περὶ τῶν τοιχογραφιῶν κλπ. καὶ τῆς σημασίας τού-

(1) Δ. Σάφου. Μαλαιιογραφικὸς ἔγγραφοσ σελ. 103 β. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει τὴν ὡς ἄνω ἐπιγραφὴν καὶ εἰς παρῶφυλλον τοῦ καιυστίχου ὁνομάτων συνδρομιῶν καὶ σφιεροσάντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ χωρίου κάτω Βίτσης Ζώντων καὶ τεθνεώτων ληφθέντων. ἐκ παλαιοῦν καὶ νέων. 1987 Μαρτίου 19 Κάτω Βεῖτσα μετὴν ἐξῆς παρατήρησιν κατ' ἀρχὴν (εἰς τὸν κρημνησθέντα δυτικὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας ὑπῆρχεν ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ ὡς σημειῶ ἐνταῦθα: Δ Μ. Σάφου 1893 Σεπτεμβρίου 19. Σημ. Κατὰ πόσον ὁμως γκριβῶς ἀντέγραψα τότε δὲν ἐγγυοῦμαι νῦν.

των από απόψεως τέχνης δὲν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ λόγος καθ' ὅσον, ὡς φαίνεται ἐπέσκευασθεῖς κατὰ τὸ 1885 ὁ ναὸς ἐκοσμήθη διὰ νέων παραστάσεων αἰτινες καὶ εἰς κακὴν κατάστασιν εὐρίσκονται καθ' ὅσον ἔχουν ἀρχίσει πρὸ πολλοῦ νά καταπίπτωσι.

Τέρπον. Συγκοινωνεῖ, ὡς συνήθως, μετὰ τοῦ Ναοῦ διὰ τῶν δύο πυλῶν τοῦ τέμπλου. Ἐξ αὐτῶν ἡ βόρεια ἀνοίγεται ἀκριβῶς εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ τέμπλου καὶ εἰς ἀπόστασιν 0,90 μ. ἀπὸ τῆς Ὁραίας ἔχει ὕψος 1,78 μ. καὶ πλάτος 0,67 μ. Τὸ πλάτος τῆς Ὁραίας Πύλης εἶναι 0,70 μ. καὶ ἀπέχει 1,35 μ. ἀπὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ κυρίως Ναοῦ. Τὸ ὕψος τὸ αὐτὸ μετὰ τῆς ἄλλης. Τὸ τέμπλον ξυλόγλυπτον, κεκοσμημένον διὰ παραστάσεων ἀναγλύφων, ἀνθέων, ζῶων κλπ. καὶ συμπλεγμάτων αὐτῶν εἶναι σχετικῶς καλλιτεχνικῶς κεκοσμημένον. Φέρει τρεῖς σειρὰς εἰκόνων· ἐν τῇ πρώτῃ παρίστανται οἱ δώδεκα ἀπόστολοι μετὰ τῆς Παρθένου, τοῦ Πρόδρομοῦ καὶ τοῦ Σωτήρος. Ἐν τῇ δευτέρῃ καὶ τῇ τρίτῃ παραστάσεις τῆς ζωῆς τῆς Θεοτόκου, τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἁγίων. Εἰς τὸ Ν. ἄκρον τῆς δευτέρας σειρᾶς εὐρίσκεται, καταλαμβάνουσα τὴν θέσιν ὁλοκλήρου εἰκόνας, ἡ μνημονοθετοῦσα ἐπιγραφή γενικῆς ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ. Τὸ πλάτος τοῦ Ἱεροῦ εἶναι 4 μ. τὸ δὲ μήκος 3,28 μ. Ἡ κόγχη κυκλικὴ ἐξωτερικῶς δὲ ἡμιεξάπλευρος ἔχει ἀνοιγμα 3,40 μ. καὶ βάθος. Ἐπὶ τῆς βόρειας πλευρᾶς ἀνοίγεται ἡ ἱερά Πρόθεσις ὕψους 1 μ. πλάτους 0,70 μ. καὶ βάθος. Περὶ τὸ μέσον τοῦ Ἱεροῦ ἱσταται ἡ ἁγία Τράπεζα, τετράγωνος σχεδόν, πλάτους 1,22 μ. καὶ μήκους 1.18 μ. καὶ ὕψους... Μέχρι τοῦ μέσου τοῦ Ἱεροῦ, κυκλοτερῶς, αἱ παραστάσεις ἔχουν καλυφθῆ ὑπὸ ἀσβεστοκονιάματος. Αἱ λοιπαὶ τοιχογραφίαι ὡς τοῦ κυρίως Ναοῦ.

Νάρθηκες. Α) Ἐσωτερικὸς. Προσετέθη κατὰ τὸ 1885 ἔτος. Ἐχει σχῆμα ὀρθογωνίου μήκους 4,70 μ. καὶ πλάτους 4 μ. Συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ διὰ θύρας εὐρισκομένης εἰς ἀπόστασιν 1,70 μ. ἐκ τῆς βόρειας πλευρᾶς καὶ 1,55 μ. ἐκ τῆς νοτίας, πλάτους 0,75 μ. καὶ ὕψους 2,05 μ. Φωτίζεται διὰ δύο μεγάλων παραθύρων. Ὁ κυρίως Ναός διὰ δύο μεγάλων ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς ὡς καὶ διὰ τεσσάρων μικρῶν τοῦ κυρίως τρούλλου, τὸ δὲ Ἱερόν δι' ἑνός. Ἀνωθεν τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος εὐρίσκεται καὶ ὑπέρθεον μήκους 7,98 μ. πλάτους 4,07 μ. καὶ ὕψους 3,18 μ. Ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος διὰ κλιμακῶς κατὰ τὴν βόρειαν πλευράν.

Β) Ἐξωτερικὸς Νάρθηξ. Καταλαμβάνει ἅπαν τὸ μῆκος τῆς νοτίας πλευρᾶς διαιρούμενος εἰς δύο μέρη. Τὸ δυτικὸν τμήμα ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ διὰ θύρας διαστάσεων 0,90x1,78. Ἔχει μῆκος 12 μ. πλάτος 2,35 μ. καὶ ὕψος 2,30, φωτιζόμενος διὰ 4 μεγάλων παραθύρων καὶ ἑνὸς μικροτέρου. Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα συγκοινωνοῦν διὰ θύρας μετὰ τοῦ ἑτέρου διαστάσεων 0,77x1,84 ἔχει μῆκος 8,45μ. πλάτος 2,56 καὶ ὕψος 2,30. Ἀπαντες οἱ Νάρθηκες εἶναι ἐπιχρισμένοι δι' ἀσβεστοκονιάματος καὶ στεροῦνται ἀπολύτως τοιχογραφιῶν.

Τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κοιμήσεως ὑπάρχοντα ἱστορικά-ιερά κειμήλια.

1) Τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ποστενλίκου Γεωργίου ἀφιερωθὲν καὶ ἐν τῷ Α' Κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος περιγραφέν λειτουργικὸν ποτήριον.

2) Τὸ ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ἀναφερθὲν δισκάριον τοῦ ΙΣ' αἰῶνος.

3) Τὸ ὑπὸ χρονολογίαν 1678 ἐν τοῖς ὡς ἄνω περιγραφέν τρικέριον καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος Γεωργίου Ποστενλίκου καὶ τοῦτο ἀφιερωθὲν.

Ἐν καταστάτῳ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀναφέρεται ὅτι ὁ αὐτὸς ἄρχων ἐδώρισε καὶ «τὸν τίμιον σταυρὸν» ὅστις σήμερον δὲν διασφύζεται.

4) Ὁ ἀφιερωθείς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄρχοντος εὐαγγελικὸς κώδιξ.

Τοῦ κώδικος τούτου λεπτομερῆ περιγραφὴν ἐποίησεν ὁ Δ. Σάρρος ἐν τῷ Παλαιογραφικῷ αὐτοῦ ἔράνῳ. (1) Ἐπειδὴ ὅμως δὲν προέβη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὡς ἄνω κώδικος αὐτοπροσώπως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην—ἀναθέσας τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν ἑμὸν πάππον Παπαῖωάννην Οἰκονόμου Νικολαΐδην, ὡς ἐξ ἐπιστολῆς του ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἰδιωτικοῦ ἀρχείου ἐξάγεται—ἐγένοντο σφάλματα καὶ παραλείψεις τινὲς εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος. Ὁ Εὐαγγελικὸς οὗτος κώδιξ, πιθανῶς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, διασθῆς, ὡς ἀναφέρει ὁ Σάρρος ἐκ τῆς πρὸς ἀπεμπόλησιν ἄλλοτε γενομένης ἀποπέρας ξένων ἀρχαιοκαπήλων ἐγκατεστημένων ἐν Ἰωαννίνοις καὶ περιοδευόντων ἀνά τὴν Ἠπειρον, ἔχει διαστάσεις 0,29x0,22, φύλλα 197 δίσηλα καὶ κάλλιγραφήμῃα διὰ ρυθμοῦ μικρογραμμάτου. Ἐκ τῶν

(1) Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρανος σελ. 101 α. κ. ε.

φύλλων αὐτοῦ τὰ 178 (καὶ οὐχὶ τὰ 182) εἰσὶ ἐκ λεπτῆς περγαμινῆς, τὰ δὲ βραδυτέρον προσαρμοσθέντα 19 ἐκ παχέος σιλιπνοῦ χάρτου. Ἐκ τῶν 19 χαρτίνων φύλλων τὰ δώδεκα παρενεβλήθησαν μεταξύ τῶν τῆς περγαμινῆς τοιούτων εἰς ἀντικατάστασιν ἐλλειπόντων ἐκ περγαμινῆς φύλλων, τὰ δὲ λοιπὰ 7 προσετέθησαν ἐν τέλει καὶ περιέχουν ἔωθινὰ καὶ Πασχαλινὰ ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ ἔτους ΑΧΛ' μέχρι τοῦ ΑΧΞΘ'. Εἰδικώτερον προσετέθησαν μεταγενεστέρως τὰ ἐξῆς χάρτινα φύλλα· Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν α) 50 δίσηλον μὲ στίχους 26, β) 58 μὲ στίχους 31, γ) 65 μὲ στίχους 26, δ) 91 μὲ στίχους 31, ε) 134 μὲ στίχους 32, στ) 171 μὲ στίχους 32, ζ) 182—185 μὲ στίχους 31 καὶ η) τὰ 191—197. Ἐκ τῶν φύλλων τῆς περγαμινῆς, ἑκατέρα τῶν στηλῶν τῶν πρώτων τεσσάρων, ἔχει στίχους 33, τῶν ἐπομένων τεσσάρων 30 τῶν δὲ λοιπῶν 29. Ἐν χαρτίνῳ φύλλῳ 171α (οὐχὶ 177α) ὑπάρχει καλλιγραφικώτατα γεγραμμένη ἢ ἀφιέρωσις—μνημονευθεῖσα ἐν τῷ περὶ ὀνομασίας κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος—τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως. Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῆς ἐσωτερικῆς προσόψεως τῆς πρώτης πινακίδος γέγραπται τὰ ἐξῆς δυσξύμβλητα «Ἐστερεώθι ὦ χόρος Ἀωριλήω στή στέως ἔτους 1621 των αρχωτος κ, γεοργιου Λεκα | και πρωτου ποστε(ρ)ληκου οπος του | του εστηπε με τα χερια του 1627 ΑΧΗΞ' 7136 ΞΕΛΣΤ' Π(α)παδημ(ητ)ρη(ο)ς και Πρωτώπ(α)π(ας) ἔχω ἱερεὺς χρόνους 25 ἔτοι Π(απα)λαζαρος θεμελῆς (ὑπογραφή διὰ μονοκονδυλιᾶς). Κατωτέρω δημοσιεύονται αἱ λοιπαὶ ἀφιέρωσις καὶ ἐνθυμήσεις ἀναφερόμεναι ὑπὸ τοῦ Δ. Σάρρου ὡς καὶ ἄλλαι μὴ παρατηρηθεῖσαι ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι, εἰς τὸ εἰδικὸν περὶ ἐνθυμήσεων κλπ. κεφάλαιον. Ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς μετὰ τὰ πασχάλια διαγράφονται δύο ὀρθογώνια ἐπιμήκη παραλληλόγραμμα πρὸς εὐρεσιν τοῦ Πάσχα τῶν ἡχῶν καὶ τῶν ἔωθινῶν. Ὁ συντάκτης αὐτῶν τὰ ὀνομάζει σκάρα τὰ δὲ μικρὰ τετράγωνα, ἅτινα περιέχονται ἐντὸς τῶν παραλληλογράμμων σπιτόπουλα ἀναφέρει δὲ καὶ τὸ ὄνομά του διὰ τῆς ἐξῆς σημειώσεως, «Τέλος καὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν δοξα | παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου Σγοῦρου τοῦ ἐκ Κάτω Στουδενῶν (Σουδενῶν) ΞΡΛΞ.' ΑΧΗΘ' ἐν μηνί Ἰουλλ(ῖω) κ.έ».

Τὸ εὐαγγέλιον περιβάλλεται διὰ ξυλίνων πινακίδων κεκαλυμμένων μὲ ἐρυθρὸν λειοσηρικόν. Ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχουσι δύο πλάκες ἀργύρου ἐπίχρῳσαι προσηλωμέναι δι' ἡλων ἐξεχόντων ἡμισφαιροειδῶς.

Ἐπί τῆς πρώτης πινακίδος εἶναι ἐγγεγλυμμένη ἡ εἰκὼν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ἢ Ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος. Κάτωθεν τῆς ἐμπροσθίας πλακὸς ὑπάρχει ἡ κάτωθι, μεγαλαγραμμάτου Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, ἐπιγραφή· «Ἐτοῦτο θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγελίον ὑπαρχει τοῦ Κυροῦ Γεοργίου Ποστελινκ(ου) καὶ το ἀφηεροσα εἰς τὴν Παναγία εἰς τὴν Βεζητζα.

α χκστ'»

Ἱερὸς Ναὸς Ταξιαρχῶν Βίτσης

Οὗτος κατασκευασθεὶς κατὰ τὸ ξπιε ἀπὸ Ἀδάμ ἔτος ἐπεσκευάσθη ἐκ νέου κατὰ τὸ 1885, χρησιμοποιούμενος ἔκτοτε ὡς ἐνοριακὴ ἐκκλησία τοῦ συνοικισμοῦ Ἄνω Βίτσης. Ἐν τῷ, πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν Νάρθηκα, ὑπερθύρω γέγραπται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή. «Ὁ Πάνσεπτος οὗτος Ναὸς τῶν Ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀρχαγγέλων καὶ μεγάλων ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ κατὰ τὸ ΖΡΙΕ' ἔτος ἀπὸ Ἀδάμ οἰκοδομηθεὶς ἐπηυξήθη καὶ ἐκοσμήθη ἐκ νέου συνδρομῇ τῆς Κοινότητος Ἄνω Βίτσης ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ πέμπτῳ 1885 μηνὶ Αὐγούστῳ ἐπιτροπεύοντος δὲ Κωνσταντίνου Θεμελῆ διὰ χειρὸς Ἀποστόλου Μιλτιάδου καὶ Σωκράτους ἐκ κόμης Χιονάδες». Ὁ Ναὸς εἶναι τῆς αὐτῆς ἀρχιτεκτονικῆς μετὰ τῶν λοιπῶν Ναῶν Βίτσης. Οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον ἀπὸ ἀπόψεως τοιχογραφιῶν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ. Αἱ δύο ἀνωτέρω σειραὶ τοῦ τέμπλου μετὰ τῆς Σταυρώσεως διατηροῦνται ἐκ τῆς παλαιᾶς ὁμωνύμου ἐκκλησίας, ἡ δὲ τελευταία προσετέθη ἀργότερον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκευῆς αὐτοῦ.

Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Ἀθανασίου Μονοδενδρίου

Οὗτος ἀνεκαινίσθη κατὰ τὸ 1839 ἔτος Ἀπριλίου 29. Φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι πολὺ ἀρχαιότερος τῆς ὡς ἄνω χρονολογίας. Εἶναι τρισυπόστατος, ὁ μέγιστος, κάλλιστος καὶ πλουσιώτερος τῶν Ναῶν Βίτσης—Μονοδενδρίου.

Π α ρ ε κ κ λ ῆ σ ι α

1) Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Πρὸς Δ. τοῦ συνοικισμοῦ Ἄνω Βίτσης πλησίον τοῦ χωρίου κείμενον.

2) Ἁγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος. Πρὸς Β. ἔξωθεν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἄνω Βίτσης εὐρισκόμενον.

3) Ἁγιος Ἀθανάσιος. Πρὸς Ν. κοινὸν παρεκκλήσιον τῶν δύο συνοικισμῶν.

4) Ἁγιος Νικόλαος (Ποταμοῦ). Πρὸς Α. Κάτω Βίτσης 1)2 τῆς ὥρας ἐκ τοῦ χωρίου ἀπέχον καὶ κείμενον εἰς τὸ

ἄκρον τῆς Δ. πλευρᾶς τῆς κοίτης τοῦ παραποτάμου Βίτσης.

5) Ἅγιος Δημήτριος. Πρὸς Α. παρὰ τῷ συνοικισμῷ Κάτω Βίτσης, ἐν ὠραιοτάτῃ τοποθεσίᾳ εὐρισκόμενον.

6) Ἅγιος Κων(τ)ίνος. Τελευταίως ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Βρυζοπούλου ἐν τῇ θέσει Βαρκὸν κτισθὲν παρεκκλήσιον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ Ν. Δ. τοῦ χωρίου.

7) Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (Κορνῆσι) Παλαιότατον παρεκκλήσιον κείμενον Ν. εἰς τοποθεσίαν Κορνῆσι καὶ περὶ τὴν 1) 2) ὥραν ἀπέχον ἐκ τοῦ χωρίου ἀνήκον δὲ ἀρχαιόθεν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ συνοικισμοῦ Κάτω Βίτσης. Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ ἔκειτο ἀρχαῖος συνοικισμὸς, ὅστις μετώκησεν ἀργότερον εἰς Κάτω Βίτσαν.

8) Ἅγιος Νικόλαος. Κεῖται Ν. Δ. ἐν τῇ μαγρευτικῇ τοποθεσίᾳ Λειβαδάκια. Ἀπέχει περὶ τὴν μίαν ὥραν ἐκ τοῦ χωρίου καὶ ἀνήκει παλαιόθεν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ συνοικισμοῦ Ἄνω Βίτσης ὡς καὶ ἐκ τινῶν σωζομένων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων συνάγεται. Καὶ περὶ τούτου ἔκειτο συνοικισμὸς κατοίκων μετώκησάντων ἀργότερον λόγῳ ἐνσκηψάσης ἐπιδημίας θανατηφόρου καὶ ἐπιδρομῶν πῶν Τούρκων εἰς Ἄνω Βίτσαν.

9) Ἅγιοι Ταξιάρχαι. Ν. Α. Παρεκκλήσιον συνοικισμοῦ Κάτω Βίτσης ἐν παλαιοτάτῃ τοποθεσίᾳ εὐρισκόμενον.

10) Ἅγιος Γεώργιος. Κεῖται παρὰ τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῶν Ταξιάρχων. Ἀνηγέρθη δὲ τῷ 1889 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Καραγεώργου.

11) Ἅγιοι Πάντες. Ἀνηγέρθη τῷ 1820 ὑπὸ τοῦ Θ. Δημοσογούρη. Κεῖται παρὰ τὸν ὀμώνυμον λόφον Ἄνω Βίτσης. Ἀρχαιότερον ἔκοσμεῖτο διὰ τοιχογραφιῶν αἰτίνες μεταγενέστερον ἔχουν ἐπιχρισθῆ δι' ἀσβεστοκονιάματος. Ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε καὶ ὡς ἐνοριακὴ ἐκκλησία τῆς Κοινότητος Ἄνω Βίτσης.

12) Ἅγιος Χαράλαμπος. Τελείως καταστραφέν παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον παρεκκλήσιον, Β. τοῦτου. Μόνον μία ἐφθαρμένη τοιχογραφία ἐκ τούτου σώζεται.

13) Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἐν τῷ λόφῳ τοῦ Προφήτου Ἡλίου. Μικρὸν ἀρχαιότατον παρεκκλήσιον, ἀρχαιότερον τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου.

14) Ἅγιοι Ἀπόστολοι Μονοδενδρίου. Κεῖται ἐν τῇ περιόπτῳ θέσει «Μπρίνος» Κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Χρ. Κόνιαρη, ἐπεσκευάσθη τῷ 1842 ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Κων(τ)ίνου Πρίγγου.

14). Ἅγιος Γεώργιος Μονοδενδρίου παλαιοτάτη ἐκκλησία τοῦ χωρίου ἔξ ἧς ἔλαβε καὶ ἡ Κοινότης τὸ ὄνομα «Ἅγιος Γεώργιος Μαχαλάς» ἐπισκευασθὲν τῷ 1528 ὑπὸ τῶν Μισαίων. Σήμερον δὲν διατηρεῖται καμμία τοιχογραφία, ἐλάχισται δὲ εἰκόνες ὑπάρχουν.

Ἄπαντα τὰ παρεκκλήσια ταῦτα εἶναι κτισμένα βᾶσει τοῦ σχεδίου τῶν ἐκκλησιῶν καὶ Μονῶν Βίτσης. Βασιλικαὶ μονόκλιται, μετὰ Νάρθηκος ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ ἢ καὶ ἀμφοτέρων. Αἱ εἰκόνες τῶν οὐδεμίαν καλλιτεχνικὴν ἀξίωσιν δύνανται νὰ ἔχουν καθ' ὅσον εἶναι ἔργα τελευταίων ἐτῶν καὶ οὐχὶ δοκίμων ζωγράφων. Ἐκ τούτων δύνανται μόνον νὰ διακριθῶσιν αἱ εἰκόνες τοῦ παρεκκλησίου Μεταμορφώσεως καὶ Ταξιαρχῶν διὰ τὴν ωραιότητα τῆς προσωπικῆς ἐκφράσεως. Ἐπίσης καί τινες εἰκόνες τοῦ παρεκκλησίου Ἁγίου Νικολάου Λειβαδακίων διὰ τὸ βυζαντινὸν τῆς τεχνοτροπίας τῶν.

Ἄπαντα στεροῦνται τοιχογραφιῶν.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Τὸ χωρίον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ζαγοριακῆς πολιτείας εὐρισκόμενον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπολειφθῇ τῶν λοιπῶν τοιούτων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίδοσιν καὶ τάσιν τῶν κατοίκων πρὸς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰ γράμματα. Πλεῖστοι ὅσοι ἐκ τῶν τριῶν συνοικισμῶν τοῦ χωρίου διεκρίθησαν καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἱστορίας καὶ δὴ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας εἰς ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Ι. Λαμπρίδης σημειοῖ ὅτι εἰς Μονοδένδριον ἐλειτούργουν κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τρία σχολεῖα, Ἑλληνικόν—ἀλληλοδιδασκτικόν καὶ σχολὴ κορασίδων, ἣτις ἤρξατο λειτουργοῦσα ἀπὸ τὰ 1846 δαπάνῃ τῆς ἀδελφότητος Ριζαρῶν.

Τὸ πρῶτον ἐν Μονοδενδρίῳ σχολεῖον συνέστη κατὰ τὸ 1811. Ἐδίδαξαν δὲ ἐν αὐτῷ πλεῖστοι ἱκανοὶ διδάσκαλοι ὡς ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Ἀναστάσιος Σακελλάριος (1825—1828) ἐποχὴν καθ' ἣν εἶχε μεταφερθῆ ἢ ὑπὸ τοῦ Μάνθου Οἰκονόμου ἐν Κουκουλίῳ ἰδρυθεῖσα σχολή, ὁ Πρωτοπρεσβυτέριος Κων)τῖνος ὁ Χρονίδης κλπ.

Εἰς τὸν Μεσαῖον Μαχαλᾶν συνέστη ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ αἰῶνος, ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τούτου ἀνωτέρα Ἑλληνικὴ σχολὴ συντηρουμένη ἀπὸ τοῦ 1867 διὰ κληροδοτήματος τῆς Ἀγγελικῆς Παπάζογλου. Τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο σχολεῖον διετηρήθη μέχρι τοῦ 1938 μετατραπὲν ἀπὸ 10ετίας περίπου εἰς ἡμιγυμνάσιον καὶ μεταφερθὲν ἐξ Ἀνω Βίτσης εἰς τὴν εἰς Κάτω Βίτσαν Βρυζοπούλειον Σχολήν. Ἐπαυσε δὲ λειτουργοῦν δυνάμει τοῦ τελευταίου νόμου περὶ καταργήσεως τῶν ἡμιγυμνασίων καὶ ὑποκαταστάσεως τούτων ὑπὸ ἀστικῶν σχολῶν. Εἰς τὸν ὡς ἄνω συνοικισμόν ἀργότερον ἰδρύθη καὶ σχολὴ Κορασίδων, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἐκμάθησιν τέχνης ὑφαντικῆς καὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας παρὰ ταῖς νεάνισιν.

Ἐν Κάτω Βίτση φαίνεται λειτουργοῦσα ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ πρὸ τῶν μέσων τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος συσταθεῖσα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τινος συμφωνητικοῦ γράμματος τοῦ 1850. «Καθ' ὅτι οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ ἐσυμφωνίσσαμε καὶ ἀβάλλαμε ἐφιμέριον καὶ ἀλληλοδιδάσκαλον τῆς χώρας μας....»

Αἱ σχολαὶ αὗται ἰδρύονται καὶ συντηροῦνται διὰ κληροδοτημάτων μεγάλων εὐεργετῶν ἢ διὰ τῶν Κοινοτικῶν πόρων. Ὡς διδασκτικὸν προσωπικὸν λαμβάνονται κατὰ τὸ

πλείστον ἄνδρες, διὰ μὲν τὰ κατώτερα σχολεῖα τὰ στοιχειώδη γινώσκοντες, τὰ ἀρκοῦντα μόνον διὰ τὴν ἐκμάθησιν παρά τῶν παίδων ἀναγνώσεως, γραφῆς, ἀριθμητικῆς καὶ τινῶν ὑποτυπωδῶν ὄρων γνώσεων, διὰ δὲ τὰ Ἑλληνικὰ κατὰ τὸ πλείστον τελειόφοιτοι γυμνασίων καὶ δὴ τῆς ἐν Ἰωαννίνοις περιφήμου Ζωσιμαίας Σχολῆς. Ὁ Μυστακίδης ἐν Ἡπ. Χρονικοῖς (1) δημοσιεύει κατάλογον τῶν χρηματισάντων διδασκάλων ἀπὸ τοῦ 1884—1886. Τοῦτον ἀναδημοσιεύομεν κατωτέρω συμπληρωμένον, προσθέσαντες καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ 1886 καὶ ἐντεῦθεν χρηματίσαντας δ)λους.

Α' Διδάσκαλοι :

Κώνστας, κουτσὸς γραμματοδιδάσκαλος, Ἰωάννης Παπα Πέτρου ἔχων προϋστάμενον τὸν ἱερέα Ρούσην (Παπαρούσην), Μιχαὴλ Σακελλαρίου (ἢ Τουρτούρας) 1831—1868) ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Νικόλαος Πάσχου ἐξ Ἰωαννίνων, Ἰωάννης Κριτσάνας ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Στέφανός τις ἐκ Κουκουλίου, μαθητῆς τοῦ Ἀναστασίου Σακελλαρίου ἐπονομαζόμενος Τραχείλης, Μιχαὴλ τις ἐκ Κάτω Σουδενῶν, Τσάνιος ἐκ Κουκουλίου. Πολύδωρος ἐκ τῆς Ὀστανίτισης τῆς Κονίτισης, γενόμενος μετὰ ταῦτα ἡγούμενος ἐν Βλοχίᾳ, Γεώργιος Λαζόπουλος ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Νικόλαος Μπίκας ἐκ Καλωτᾶς λόγιος διακεκριμένος, διδασκων καὶ κατὰ τὴν νεωτέραν μέθοδον, Ἀλέξιος Σεμιτέλος ἐκ Μονοδενδρίου, ἀδελφὸς τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ ἐν ἐφ᾽ Πανεπιστημίῳ Δ. Σεμιτέλου, Ἀπόστολος Οἰκονόμου ἐκ Τσερβαρίου, Μ. Φαλίδας ἐκ Μονοδενδρίου μαθητῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, Μιχαὴλ Βελογιάννης ἐγχώριος, Κων)τῖνος Ζέρβας ἐκ Μονοδενδρίου, Δημήτριος Κυρίτισης ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Ἰωάννης Ζηκίδης ἐγχώριος, εἰς δύο ἐποχὰς διδάξας, Παναγιώτης Γιτούλης ἐκ Τσερβαρίου, Κων)τῖνος Παπαγιαννόπουλος ἐκ Μπάγιας, Στέφανος Παρτάλης ἐγχώριος, Ἰωάννης Παπα Ζήση ἐκ Κουκουλίου, Κων)τῖνος Νόσος ἐκ Μονοδενδρίου, Σπυρίδων Χασιώτης ἐκ Μονοδενδρίου, Φίλιππος Δαουδῆς ἐγχώριος, Νικόλαος Ζηκίδης ἐγχώριος, Γεώργιος Δημητριάδης ἐκ Νήσου Ἰωαννίνων, Παπα Γεώργιος Θεμελῆ ἐκ Μονοδενδρίου, Παπα Δημήτριος Σακελλάριος εἰς πολλὰς ἐποχὰς χρηματίσας, Βρυζάλας (1888) ἐξ Ἰωαννίνων, Νικόλαος Παπίας (1892) ἐκ Μονοδενδρίου, Γεώργιος Ζιάκας (1893—95) ἐκ Μπάγιας, Εὐστάθιος Παγωνίδης ἢ Μπαμ-

(1) Β. Μυστακίδου Ἡπειρωτικὰ Ἀνάλεκτα σελ 94 «Ἡπ. Χρ.» Δ.

πουριώτης ἐκ Μπάγιας, Στέφανος Τζιούφης (1900—1) ἐκ Καπεσόβου, Ἀνδρέας Τόλογλου (1902—4) ἐκ Καπεσόβου, Παπαϊωάννης Νικολαΐδης ἐγγώριος 1905—12, Σπυρίδων Στεφανίδης ἐκ Τσερβαρίου, Δημήτριος Μάος ἐκ Τσεπελόβου, Σαχίνης ἐκ Γρεβενετίου, Νικόλαος Πριμηκάρης ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Νικόλαος Βλαστός ἐκ Τσερβαρίου 1912—13.

Β. Ἑλληνοδιδάσκαλοι Ἄνω Βίτσης

Ματθαῖος Παπαρρούσης ἐγγώριος, Νικόλαος Πράσι-
νος ἐξ Ἀρίστης, Δημήτριος Χαδέλλης ἐκ Κάτω Σουδε-
νῶν, Εὐγένιος Χασιώτης ἐκ Μονοδενδρίου, Ἀναστάσιος
Ζέρβος, Στέφανος Παρτάλης ἐγγώριος, Ἀλκιβιάδης Σκο-
κίδης (1897—1907), Λεωνίδας Βαζίνας (1907—09) ἐκ Ζί-
τσης, Φίλιππος Δούκας (1909—11) ἐκ Καπεσόβου, Βασί-
λειος Βασιβάλης ἐκ Καπεσόβου (1912—30) ἐκ διαλειμμά-
των, Σπύρος Θεοδοσίου ἐκ Κάτω Σουδενῶν (1915—28)
ἐκ διαλειμμάτων, Γρηγόριος Στάρας ἐκ Πεπίγκου (1921—
23), Βασίλειος Κόνιαρης ἐκ Μονοδενδρίου (1928—29),
Κων)τίνος Βάλανος ἐξ Ἀσπραγγέλων (1929—30).

Μετὰ φερθείσης τῆς σχολῆς εἰς τὴν ἐν Κάτω Βίτση
Βριζοπούλειον τοιαύτην ἀπὸ τοῦ 1930 ἀναφέρονται ὡς
χρηματίσαντες οἱ κάτωθι ἑλληνοδιδάσκαλοι καὶ καθη-
γηταί.

Σωτήριος Τζιμόπουλος ἐξ Ἰωαννίνων (1930—33), Χα-
ράλαμπος Σπανός ἐξ Εὐδήλου Ἰκαρίας (1930—32), Εὐ-
άγγελος Σαβράνης πρόσφυξ ἐκ μικρᾶς Ἀσίας (1933—34)
Παναγιώτης Ματζαβίνος ἐκ Κεφαλληνίας (1932—34), Ἀ-
ναστάσιος Τσόγκας (1934—38) ἐκ διαλειμμάτων, Σωτήριος
Νικολός ἐκ Καρίτσης (1934—35), Μιχαὴλ Τζιόβας ἐκ Κά-
τω Σουδενῶν (1935—37), Ἀντώνιος Ἀντωνόπουλος ἐκ
Καλαμών (1936—37), Κων)τίνος Βλάχος, ἐκ Μεσολογ-
γίου (1936—37).

Διδάσκαλοι Κάτω Βίτσης :

Παπαναστάσιος Δημητρίου (1850) ἐκ Μονοδενδρίου,
Ἀναστάσιος Γκόλας ἢ Οἰκονόμου (1880—82) ἐκ Μονο-
δενδρίου, Ἰωάννης Νικολαΐδης (1882—97) ἐγγώριος, Κου-
τσώκωστας (1881), Σπύρος Χασιώτης ἐκ Μονοδενδρίου
(1875), Βουρνάκης (1883), Πετσέλης ἐκ Καπεσόβου (1897—
900), Γεώργιος Ζούλης (1902—03) ἐκ Βελτισίτης, Βασίλει-
ος Οἰκονόμου ἢ Γκόλας (1900), Φίλιππος Δαουδῆς (1904—
25) ἐγγώριος, Σωτήριος Παπαζογλοῦ (1925 μέχρι σήμε-
ρον) ἐγγώριος.

Διδάσκαλοι Μονοδενδρίου.

Διονύσιος ὁ Ἱερομόναχος (1811—13), Νεόφυτος ὁ Δόττος (1813—15) ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Ἀναστάσιος Σοκελλάριος [1825—29] ἐκ Βραδέτου, Μιχαήλ Σακελλάριος ἢ Τουρτούρης [1831—68], Χριστόδουλος Σεμιτέλος, Ἀλέξιος Σεμιτέλος, Ἀναστάσιος, Παπακωσταντῆς διδάσκαλος καὶ ἱερεὺς, Παπαστέφανος Ζιαψάκης ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος, Στέφανος Παπακωσταντίνου.

Περὶ τῶν κατευθύνσεων καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας πρὸ τῶν μέσων τοῦ ἸΘ' αἰῶνος, δυστυχῶς λόγῳ ἐλλείψεως σχετικῶν ἐγγράφων δὲν ἔχομεν σαφεῖς ἐνδείξεις. Πάντως ὅμως ἡ κατευθυντήριος γραμμὴ θὰ ᾔτο ἢ προσπάθεια πρὸς ἐκμάθησιν στοιχειώδους γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως ὡς καὶ τόνωσις καὶ διέγερσις τοῦ Ἐρησκευτικοῦ Πατριωτικοῦ συναισθήματος. Διὰ τὰ ἀνώτερα σχολεῖα ἡ αὐτὴ κατεύθυνσις θὰ ἐτηρεῖτο ἐν εὐρυτέρῳ βεβαίως προοπτικῇ καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν τάσεων τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ στείρου κλασικισμοῦ, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀπετέλει τὸ περιεχόμενον τοῦ ἰδεώδους τῆς ἀγωγῆς, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Εἰς τὰ σωζόμενα ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ἐντεῦθεν συμφωνητικὰ δημοδιδασκάλων καὶ ἐλληνοδιδασκάλων διαφαίνεται καθαρὰ ὁ μορφωτικὸς σκοπὸς καὶ τὸ παιδαγωγικὸν ἰδεῶδες. Ἄν καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ ξηροὺ βερμπαλισμοῦ καὶ τῆς θέσεως τοῦ διδάσκοντος ὑπεράνω ὄλων, ὡς ἀποτελοῦντος τὸν κύριον ἄξονα τῆς ὅλης διδακτικῆς ἐργασίας, ὅμως παρατηροῦμεν, ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις, τὸν διδάσκαλον χαρακτηριζόμενον «ὡς πρεσβύτερον καλὸν ἀδελφόν» μὲ τοὺς μαθητάς· εἶναι, δύναται τις εἰπεῖν, μία πνοὴ ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῶν νεωτέρων ψυχολογικῶν παιδαγωγικῶν ἀντιλήψεων. Σκοπὸς κατ' ἀρχὰς τίθεται καὶ πάλιν ἡ ἠθικὴ βελτίωσις καὶ πρόδος τῶν παιδῶν. Διδασκόμενα μαθήματα κατ' ἐξοχὴν ἢ ἀνάγνωσις, καθαρὰ καὶ κατ' ἐννοίαν, ἀριθμητικὴ καὶ λοιπὰ χριστιανικὰ μαθήματα. Ἀντίληψιν ἀπορρέουσιν ἐκ τῶν τάσεων τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς μεθόδου διδασκαλίας. Ἡ ἐκκολουθητέα πορεία διδασκαλίας πρέπει νὰ ἀποβλέπη εἰς ἀποτέλεσμα. Ἡ μέθοδος δύναται νὰ βασίζεται ἐπὶ ψυχολογικῶν νόμων καὶ κανόνων, πρέπει ὅμως κατ' ἀρχὰς νὰ ἀπορρέη ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, νὰ εἶναι δημιουργημα τῆς προσωπικότητός του. Οὕτω θὰ ἔδυνθη νὰ

γίνῃ πρακτικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ. Τοῦτο πρέπει καὶ σήμερον νὰ συμβαίῃ. Ἡ κρίσις ἐπὶ τῆς ἐργασίας ἐκάστου σχολείου νὰ γίνῃται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ κατὰ δεῦτερον λόγον ἐκ τῆς μεθόδου διδασκαλίας. Πλεῖστοι ὅσοι δημοδιδάσκαλοι τῆς σήμερον προσπαθοῦν μιμούμενοι ἐργασίας βασιζομένης εἰς ξένας πρὸς τὴν Ἑλλάδα πραγματικότητας, νὰ δημιουργήσουν ἀναλόγους ἀτμοσφαιρας, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ προϋποθέσεις ζωῆς, καὶ οὕτω ἀποτυγχάνουν. Δὲν στηρίζονται εἰς τὰς ἰδίας τῶν δυνάμεις καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δυναμισμοῦ τῶν, ἀλλὰ παρατηροῦντες τὰ πράγματα διὰ μέσου διοπτρῶν ξένων, παραπλανῶνται καὶ ναυαγοῦν. Πολὺ ὀρθῶς σημειοῦται ἐν τῷ ἀναφερθέντι ἐγγράφῳ ὅτι ἀπαγορεύονται αἱ ἐπιδείξεις καὶ τὰ μαθήματα ἅτινα οὐδὲν προσφέρουσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μαθήσεως. Προσθέτομεν κατωτέρω τὸ συμφωνητικὸν τοῦτο καθὼς ἔχει. «Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ ἐγγράφου γίνεται δῆλον ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἐφοροεπίτροποι τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων Κάτω Μαχαλᾶ Βεΐτσης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἐλλόγιμος Φίλιππος Δαουδῆς συνεφωνήσαμεν τὰ ἐπόμενα. Α'. Κατὰ γενικὴν θέλησιν καὶ διαταγὴν τῶν συγχωριανῶν ἡμῶν συμφωνεῖται ἐπὶ ἓν ἔτος ἀπὸ σήμερον ὡς δημοδιδάσκαλος τοῦ χωρίου μας ὁ κ. Φίλιππος Δαουδῆς ἐπὶ ἑτησίῳ μισθῷ εἴκοσι τεσσάρων ἀρ. 24 Ὀθωμανικῶν χρυσῶν λιρῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ παρὰ τῶν κ. ἐφοροεπιτρόπων εἰς διαλείμματα ὅπως τοῦτο ἀναφέρεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ.

Β'. Ὁ κ. Φίλιππος Δαουδῆς ἀναλαμβάνων τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ χωρίου μας φοιτῶντων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ἐγχωρίων ἢ ξένων, οὐδεμίαν παρ' αὐτῶν ἀπαίτησιν ἔχει ἀλλ' ὡς πρεσβύτερος καλὸς ἀδελφὸς εἰς ἠθικὴν αὐτῶν βελτίωσιν καὶ πρόοδον ἀποβλέπων ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν ὑπὲρ αὐτῶν προσπάθειαν, ἀποφεύγων τὰ βάναισα πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρί-
 ας μέσα καὶ μεταχειριζόμενος πρακτικὴν περὶ τὴν διδασκαλίαν μέθοδον γυμνάζων δηλ. τοὺς διδασκομένους εἰς καθαρὰν καὶ κατ' ἔννοιαν ἀνάγνωσιν, εἰς τὴν καλλιγραφίαν, εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ἀριθμητικῆς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Χριστιανικὰ μαθήματα καὶ καθήκοντα, ἀποσκορακίζων δὲ τὰς περὶ τὴν διδασκαλίαν ἐπιδείξεις καὶ τὰ ἄνευ ἀποτελέσματος μαθήματα, τὰ καταναλίσκοντα τὸν πολὺτιμον τῶν διδασκομένων χρόνον. Πάντα δὲ παρεκτρέπομενον ἢ

άπειθοῦντα καὶ μὴ διορθούμενον μαθητὴν καταγγέλλει τῇ ἐφοροεπιτροπῇ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ὁποίας οὐδένα μαθητὴν ἀποβάλλει τῆς σχολῆς ὁ διδάσκαλος Γ'. Αἱ ἐπίσημοι ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ὀρίζονται διὰ τὴν ἕκτην (6) Αὐγούστου, αἱ δὲ διακοπαὶ τῶν μαθητῶν διαρκουσι μόνον ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας.

Δ'. Καὶ τελευταῖον. Εὐθύς τὴν προσεχῆ μετὰ τὰς ἐξετάσεις Κυριακὴν ἀμφοτέρω τὰ συμβαλλόμενα μέρη ὀφείλουσι νὰ συνεννοῶνται περὶ ἀνανεώσεως ἢ μὴ συμφωνίας.

Εἰς ἔνδειξιν ἐγένοντο δύο ὁμοῖα συμφωνητικὰ καὶ ὑποφαινόμεθα.

Κάτω Μαχαλᾶς Βείτσης 30 Αὐγούστου 1876

Οἱ Ἐφοροεπίτροποι

Ἄνδρέας Ἄν. Παζτέκης, Γεώργιος Ἀρτόζης, Κώστας Παγούνης, Θεόδωρος Γούσιος, Ματθαῖος Χ. Γεωργίν(της).

Κατωτέρω σημειοῦνται αἱ κατὰ καιροὺς δόσεις ἐκ τοῦ μισθοῦ ὑπὸ τῆς ἐφοροεπιτροπῆς εἰς τὸν διδάσκαλον.

Συνδυασμένη πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Σχολείου εἶναι καὶ ἡ ὑπάρχουσα ἐν τῷ χωρίῳ ἐφοροεπιτροπή, ἡ ἐφορεία τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου Ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως ταύτης ἐξάγεται ἐξ ἑτέρου ἐγγράφου τοῦ 1876, «περὶ ἐκλογῆς ἐφοροεπιτροπῆς» οὕτω 1) φυλάττει τὸ ταμεῖον καὶ τοὺς λογαριασμοὺς ἐξόδων καὶ ἐσόδων τῆς ἐκκλησίας καὶ σχολῆς, 2) ἐκμεταλλεύεται κατὰ τὸ δοκοῦν τοὺς ὑπάρχοντας πόρους κινήτους καὶ ἀκινήτους τοῦ ταμείου, 3) ὑπογράφει τὸ συμβόλαιον τοῦ διδασκάλου καὶ καταβάλλει κατὰ διαλείμματα τὸν μισθὸν τούτου, 4) (ἀντιγράφομεν ὀλόκληρον τὴν παράγραφον). Οἱ ἐφοροεπίτροποι ἐν συμπνοίᾳ συσχεπτόμενοι θέλουσι φροντίσει περὶ τῆς καλῆς καὶ σεμνοπρεποῦς διατηρήσεως τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς σχολῆς ἡμῶν, ἐπιτηροῦντες τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων ἱερέως καὶ διδασκάλου. Συνεχῶς δὲ ἐπισκεπτόμενοι τὴν σχολὴν θέλουσι νὰ ἐνθαρρύνωσι τὸν διδάσκαλον εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἢ νὰ ποιῶσι τὰς δεούσας παρατηρήσεις, ἐὰν τι κακῶς ἔχη. Ὡς κοινοὶ ὃὲ πατέρες τῶν μαθητῶν θεωρούμενοι καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν καὶ πρόοδον τῶν μαθητῶν ἀποβλέποντες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ συμβουλευῶσι πολλάκις πατρικῶς ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ νὰ ἐπιπλήττωσι τοὺς μαθητάς».

Τὸ ἔργον λοιπὸν τῆς Σχολικῆς ἐφορείας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀσχολιῶν καὶ τῆς μισθοδοσίας, εἶναι ἔργον ἀνωτέρας ἀμέσου ἐπιβλέψεως καὶ παρακολουθήσεως τῆς ἐργασίας καὶ κατευθύνσεως τοῦ Σχολείου. Οἱ ἐφοροεπίτροποι παρατηροῦσι τὰ κακῶς ἔχοντα τοῦ Σχολείου καὶ ἐπιφέρουσι τὰς παρατηρήσεις καὶ κρίσεις τῶν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῆς ὅλης κατευθύνσεως. Ἡ τοιαύτη βεβαίως ἐνέργεια δὲν δύναται νὰ τύχη ἐπιδοκιμασίας σήμερον καθ' ὅσον οἱ ἀποτελοῦντες τὴν σχολικὴν ἐφορείαν, λαμβανόμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ μονίμως ἐγκατεστημένων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀμορφῶτων καὶ ἀμοίρων, πολλάκις καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδῶν γνώσεων δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν δεόντως τὴν προσπάθειαν τοῦ διδασκοντος οὐδὲ νὰ εἰσδύσουν εἰς τὸ ὄλον σύστημα τῆς ἐργασίας, πολλῶ μᾶλλον νὰ ἐκφέρωσι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς μεθόδου καὶ ἐπὶ παιδαγωγικῶν καὶ ψυχολογικῶν κανόνων. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ Τουρκοκρατίας χρῆζει ἀναλυτικώτερας ἐξετάσεως.

Πολλὰ γραμματὶ τούτου ἐφαρμοζόμενα καὶ σήμερον δύναται νὰ παράγωσι καρποφόρα ἀποτελέσματα. Τὸ σύστημα λόγου χάριν τῆς αὐτοτελείας τοῦ Σχολείου, ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι ἰδεώδες. Πάντοτε ὅμως μὲ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀκραιότητος τοῦ χαρακτηρῶς τῶν ἀποτελούντων τὴν σχολικὴν ἐπιτροπὴν μελῶν καὶ τῆς ἀνωτέρας μορφώσεως τούτων, εἶναι δύναται νὰ ἀναμιγνύονται εἰς τὰς σχολικὰς ὑποθέσεις ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ὅλης ἐργασίας.

Ὁ μισθὸς τοῦ διδασκάλου κατὰ κατάστιχον ἔτους 1829 ἀνέρχεται εἰς 216 γρόσια ἑτησίως. Κατὰ τὸ 1850 εἰς 750 γρόσια ἑτησίως. Κατὰ τὸ 1876 εἰς 24 χρ. ὀθ. λίρας καὶ κατὰ τὸ 1903 εἰς $26 \frac{34}{96}$ τοῦ διδασκάλου, $36 \frac{36}{96}$ τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου καὶ $20 \frac{60}{96}$ τῆς διδασκαλίσης τοῦ Παρθεναγωγείου. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1910 δαπανῶνται ἐν μὲν Ἄνω Βίτῃ 120 εἰκοσόφραγκα διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων ἐν δὲ Κάτω Βίτῃ, 36—40 εἰκοσόφραγκα τοῦ ὑπολοίπου συμπληρουμένου διὰ τοῦ δίσκου τῆς ἐκκλησίας. Ἐν τῇ αὐτῇ στατιστικῇ περιέχονται καὶ στοιχεῖα τῶν λειτουργούντων τύπων σχολείων, ἅτινα παραθέτομεν. Ἐν Ἄνω Βίτῃ ὑπάρχει Δημοτικὴ καὶ Ἑλληνικὴ Σχολὴ ὡς καὶ Παρθεναγωγεῖον. Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ

ἔχει δύο τάξεις με μαθητὰς εἰς τὴν πρώτην τάξιν 5 καὶ εἰς τὴν τρίτην δύο. Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἔχει τρεῖς τάξεις με μαθητὰς εἰς τὴν τετάρτην 2, τὴν τρίτην 3, καὶ εἰς τὴν πρώτην 4, τὸ δὲ νηπιαγωγεῖον ἔχει μαθητὰς τρεῖς. Τὸ Παρθενιαγωγεῖον ἔχει τέσσαρας τάξεις με μαθητριάς δύο εἰς τὴν τετάρτην δημοτικῶν, 6 εἰς τὴν Γ', 6 εἰς τὴν Β', 3 εἰς τὴν Α' καὶ πέντε μαθητριάς εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον,

Διδάσκαλοι ὑπάρχουσιν ἀνά εἰς εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ ἑλληνικὴν σχολὴν καὶ δύο διδασκάλισσαι ἐν τῷ παρθενιαγωγείῳ.

Ἐν Κάτω Βίτση λειτουργεῖ μόνον δημοτικὴ σχολὴ με τέσσαρας τάξεις, ἕνα διδάσκαλον καὶ μαθητὰς: 5 εἰς τὴν Δ', 5 εἰς τὴν Γ', 5 εἰς τὴν Β', 5 εἰς τὴν Α', μαθητριάς 3, μαθητὰς ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ 2 καὶ μαθητριάς 2.

Σήμερον λειτουργεῖ μόνον ἑξατάξιος δημοτικὴ σχολὴ — τὸ ἡμιγυμνάσιον Βίτσης, κατηργήθη ἀπὸ τοῦ 1937—38— προελθοῦσα ἐκ συγχωνεύσεως τῶν δύο δημοτικῶν σχολῶν Ἀνω καὶ Κάτω Βίτσης κατὰ τὸ 1923—1924 ἔτος.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Πρὸς περιφρούρησιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν Κοινοτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν βοσκησίμων καὶ καλλιεργησίμων ἐκτάσεων, ἐκάστη κοινότης διορίζει κατ' ἔτος ἓναν ἢ δύο, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, ἀγροφύλακας, μὲ σκοπὸν «τὴν φύλαξιν τοῦ κοινοῦ καὶ μερικοῦ ἐκάστου τύπου ὡς καὶ τῶν ἀμιπελῶν, χωραφιῶν κτλ. καὶ νὰ προσέχη νὰ μὴ συμβῆ καμμιά ζημία ἄλλῃ· θὰ εἶναι ὑπεύθυνος νὰ τὴν πληρῶσῃ ἀπὸ τὸ μισθὸ του. Ὅφειλε ἐπίσης νὰ ἀγρυπνῇ τὰς νύκτας ἀπὸ ζφοκλοπὰς καθὼς καὶ ἀπὸ κλοπὰς ἀχυροκαλυβῶν καὶ νὰ προσέχη νὰ μὴ συμβῆ καμμιά κλοπὴ ἄλλως θὰ εἶναι ὑπεύθυνος νὰ ἀποδείξῃ τοὺς τοιοῦτου εἶδους ζφοκλέπτας. Ἄν ἴδῃ ὑπόπτους ἀνθρώπους ὀφείλει ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς μouxταροδημογέροντας». Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦ ἀγροφύλακος ἀνάγεται εἰς ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀσφαλείας. Ἐνεκα τούτου πολλάκις συνεργάζονται καὶ μετὰ στρατιωτικῶν παραγόντων, ὡς ἐξ ἐγγράφων ἐξάγεται διὰ τὴν καλυτέραν ἐγγύησιν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς περιουσίας. Ὁ μισθὸς τοῦ ἀγροφύλακος συνίσταται εἰς γρόσια ἐτησίως 576 κατὰ κατάστιχον εἰσπράξεως φόρων κλπ. ἔτους 1856. Κατὰ δὲ συμβόλαιον τοῦ 1907—19 Νοεμβρίου εἰς πενήντα πέντε (55) γρόσια μηνιαίως καὶ ἄρτον, τὸν ὁποῖον λαμβάνει ἐκ τῶν κατοίκων κατὰ σειράν ἡμερησίως καὶ ἐκ τῶν καθοριζομένων ὑπὸ τῆς κοινότητος συλλήπτρων (παιδοκόπ) κατὰ τὴν σύλληψιν ἀτόμων, παραβαινόντων τὰς σχετικὰς διατάξεις (κλοπαὶ ἀχυροκαλυβῶν, κοπὴ ξύλων κρυφίως κλπ.) ἢ ζῶων παρανόμως βοσκόντων.

Ὡς ἀναφέρομεν, κατ' ἀρχὰς ἐκάστη κοινότης ἔχει τὸν ἴδιον αὐτῆς ἀγροφύλακα. Πολλάκις αἱ Κοινότητες ἄνω καὶ κάτω Μαχελά διορίζουν ἀπὸ κοινοῦ ἓναν ἀγροφύλακα ὡς καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτῶν καθ' ὠρισμένης ἐποχῆς (περίοδον καρποφορίας ἀμπέλων κλπ). Ὁ διορισμὸς δύναται νὰ μὴν λοχύη δι' ἓν ἔτος ἀλλὰ μόνον δι' ἓν ἐξάμηνον, ἀναναιούμενος. Ἡ ὑπαρξίς πολλῶν ἀγροφυλάκων (δραγάτηδων) ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς τρεῖς συνοικισμοὺς Βίτσης λόγῳ τῆς τεραστίας ἰδίως Κοινοικῆς ἐκτάσεως. Πράγματι αἱ καλλιεργήσιμοι καὶ ἰδίως βοσκήσιμοι γαῖαι τῆς Κοινότητος εἰς τινὰ σημεῖα δὲν ἀπέχουσι μακρὰν τῶν οἰκίων ὁμόρων συνοικισμῶν. Οὕτω μετὰ τῶν χωρίων γενῶνται προστριβαὶ καὶ φιλονικίαι σχετικῶς μὲ τὸν καθο-

ρισμὸν τῶν ὄριων. Κυρίως παράπονα ἐγείρουσιν αἱ Κοινό-
τητες Τσερβαρίου, Βιτσικοῦ καὶ Σιοποτσελίου. Τὸ Τσερβά-
ριον φιλονικεῖ δι' ἐκτάσεις τοῦ κοινοῦ βουνοῦ τῶν τριῶν
συνοικισμῶν ἑμόρους, τὸ Σιοποισέλιον διὰ τὴν μεγάλην
βοσκήσιμον ἔκτασιν Ντιβέσια καὶ οἱ Βουβετζικιώτες διὰ
τὸ σύνορον εἰς χάραδραν τοῦ Βήκου. Ὡς ἀποδεικνύεται
ὁμως ἐκ τῶν μαρτυρικῶν ἐγγράφων διαφόρων εἰδικῶν ξέ-
νων «διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμαρτύρου γραμ-
ματος διλωπιούμε ἐμὶς ὑκατοθεν ὑπογεγραμμένι ἐν βάρι τις
σινιδίσεως μας καὶ ἐν φόβου Θεοῦ καὶ τις ψυχὴς μας ὅτι ὁ
Βίκος ὁ τόπος ὁ Βεζήτζηνος περιέχει τὸ σῖνορον στὴν ράχι
του κλίμι καὶ ἀπὸ τὴν ράχι του Κλίμι καὶ ἀπάνο εἶναι ὁ
τόπος ὅλως Βεζιτζηνώς κεαπὸ του Κλίμι τινράχι κικάτο
εἶνε Βωβετζικιώτικον ἔτζι τὸ ἡξεύρομε κεμαρτυρούμε ὅπου
εἰς αὐτὸν τονίδιον τόπων ογερο Θεμιλῖς Βεζιτζινῶς ἔζι-
σεν μετὰ γίδοπροβατὰ του καὶ εξεχιμασε κε τὸ καλοκέρι
στάνι ἔβαννε τὴν ζωὴν του ὅλι χρόνους ἐξήντα....1882 Ἰ-
απριλίου 10» (1). Καὶ «διὰ τοῦ παρόντος πιστοποιητικοῦ ἀπο-
δεικτικοῦ καὶ ἐμαρτύρου γράμματος δηλοποιοῦμεν ἡμεῖς
οἱ ξένοι ὅπου εὐρέθημεν ἀποῦ παιδιόθεν εἰς τὴν χώραν
Βεῖτζαν, οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, ὅτι τὸ σύνορον τὸ
Βεῖτζηνὸν ὅπου σινορεύει μὲ τοὺς σομποτσελίτας τὸ μαρ-
τυροῦμε εἰς βάρος τῆς συνηδησεῶς μας καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ
καὶ τῆς ψυχῆς μας ὅτι ἐπικρατεῖ ὁ τόπος ὁ Βεῖτζηνός ἀπὸ
τὸ μισιάτικον τὸ παλαιάμπελον καὶ εἰς τοῦ Χαρματᾶ τὴν
ἄκρην τὸ ἀμπέλι καὶ ἀπάνω εἰς τὴν ράχην καὶ κατάραχα
ὅπου πηγαίνει ὁ δρόμος εἰς τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν ἀπε-
δόθε τοῦ δρόμου, τὸ μέρος ἐτοῦτο καθὼς χύνουν τὰ νερά
πρὸς τὸ μέρος τὸ Βεῖτζηνὸν εἶναι ὁ τόπος ὅλος Βεῖτζηνός
καὶ ἀπὸ τὸ δῶθει μέρος τοῦ δρόμου τῆς Ἁγίας Παρα-
σκευῆς πηγαίνει τὸ σύνορον εἰς Τζούκαν καθὼς χύνει τὸ
νερὸν καὶ σύνορον εἰς τὸ ἀμπέλι τοῦ Πανταζῆ σομποτζελί-
τη καὶ κάτω εἰς τὸ μνήμα τοῦ σκοτομένου Ἄνουφαντή, ὅπου
ἐπλήρωσαν τὸ φονικὸν οἱ Βεῖτζινοὶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πηγαίνει
κατάραχα καθὼς χύνει τὸ νερὸν..... (Πρόκειται περὶ ὄριων
ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῶν Ντιβεσιῶν)... 1810 Μαῖου 15 Βε-

(1) Διὰ τὰν αὐτὴν ἀκριβῶς ὑπόθεσιν ἐσυνάχθησαν εἰς τὴν μονὴν
τοῦ Προφήτου Ἰλίου οἱ Πρόχρητοι τοῦ Ζαγορίου μὲ τὸν Βεκύλην Χρι-
στοδοῦλου Οἰκονόμου καὶ ἐξέδωσαν τὴν μὲ χρονολογίαν 24 Ὀκτωβρί-
ου 1822 ἀπόφασίν των ὁμοίαν ἀκριβῶς μὲ τὸ περιεχόμενον τῆς ἄνω
μαρτυρίας

Τιτσα). Παλαιόθεν τὰ σύνορα μεταξύ τῶν γειτονικῶν χωρίων καὶ τῆς χώρας Βεϊτζας ἦσαν τὰ αὐτὰ μετὰ σήμερον ὑπάρχοντα, ἂν καὶ εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις τὰ δικαιώματα τῶν κατοίκων Βίτσης ἐμειώθησαν. Π.Χ. τῶν Ντεβεσιῶν ὄπου ἀνεγνωρίσθη καὶ τὸ δικαίωμα συννομῆς καὶ εἰς τοὺς Σοποτσελίτας. Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦ ἀγροφύλακος λόγω τῆς μεγίστης ἐκτάσεως τῶν ὀρίων τῆς κοινότητος καθίσταται δυσκολώτατον. Ἐνεκα τούτου καὶ ἡ ἀνάγκη περισσότερου ἀριθμοῦ τούτων. Οὕτω ἔχομεν ἀγροφύλακας τῶν πέριξ τοῦ χωρίου ἐκτάσεων, ἀγροφύλακας ἀμπέλων Κορνησιοῦ, ἅτινα σήμερον δὲν ὑφίστανται λόγω τῆς πρὸ καιροῦ καταστροφῆς τῶν ὑπὸ φυλλοσξήρας ὡς καὶ τοιοῦτον τοῦ Βαρκοῦ. Ἡ φύλαξις τοῦ βουνοῦ τίθεται συνήθως εἰς ἀγροφύλακας Μονοδενδρίου καθόσον τὸ χωρίον τοῦτο εὑρίσκεται ἐγγύτατα εἰς τὴν ὡς ἄνω ἔκτασιν. Συνδεδεμένον μετὰ τὸ ἔργον τῶν ἀγροφυλάκων εἶναι καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐξυλεύσεως τῶν κατοίκων. Τοῦτο θὰ ἀναφέρωμεν ἐπεκτενῶς πῶς λόγω τοῦ ὅτι εἰς παλαιότερους χρόνους ἀπετέλεσε ζήτημα ὑπάρξεως τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου μας καὶ εἰς πολλὰς προστριβὰς ἔφερε τὰς κοινότητας μετὰ τὴν τῆς Μπάγιας (Κήπων) τοιαύτην. Λόγω ἀπαγορεύσεως πολλῶν ἐξυλεύσιμων πέριξ τῶν χωρίων τῶν τριῶν μαχαλάδων τόπων διὰ τὴν δημιουργίαν πρασίνου καὶ ἀναδάσωσιν τούτων οἱ κάτοικοι ἐξυλεύοντο ἐκ τῆς παρὰ τὸ χωρίον εὑρισκομένης τοποθεσίας (ρουμάνι) Ριζιανὰ ἢ ἐκ τῆς μικρᾶς Τσερνίτσης παρὰ τῇ Μπάγια. Τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ ἡ Κοινότης Κουκουλλίου. Κατὰ τὸ 1860 μετὰ 1861 ὅμως ἡ Μπάγια ἠἔγειρεν ἀξιώσεις ἀποκλειστικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς μικρᾶς Τσερνίτσης. Προέβη μάλιστα, ὡς τὸ κάτωθι δημοσιευόμενον σχετικὸν ἔγγραφον ἀναφέρει, διὰ τὴν δῆθεν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς «εἰς πράξεις ἐγκληματικὰς» καὶ κατάσχεσιν τῶν κοπέντων καυσοξύλων. Ἐνεκα τούτου αἱ τέσσαρες κοινότητες προβαίνουν εἰς διορισμὸν πληρεξουσίων διὰ τὴν ἀντιπροσώπευσίν των εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ δικαστήριον. Ἴδου τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἔγγραφον. «Αἱ ὑπογεγραμμένοι κοινότητες τῶν χωρίων Κουκουλλίου, Μονοδενδρίου, Μεσαίου καὶ Κάτω Μαχαλά Βεϊτζας, ὁμολογοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος ἔγγραφου τὰ ἐπόμενα. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν τόπον ὄπου καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ προπάτορές μας, ἀνεκάθεν ἐκόπταμεν ξύλα καύσιμα καὶ κλαδί διὰ τὰ ζῶμας, πρὸ χωρίου Μπάγια μας φιλκονικεῖ τὸν κοινὸν μετ' αὐτῆς τόπον καὶ διὰ νὰ μᾶς ἐμπόδισῃ προ-

έβη εις πράξεις έγκληματικές και έδιρεν και έσκότωσε τας γυναίκας των χωρίων μας και ήδη ύφίσταται μεταξύ ήμων έκάστου τοϋ κακουργοδικείου δίκη διά την πληρωμή ταύτην και αυθαίρετον πράξιν· και έπειδή προσέτι έκαμαν και άγωγήν ζητοϋντες να έκτιμήσουν τα κοπέντα παρ' ήμων ξύλα διά να άποδείξουν δηθεν ότι ο τόπος αυτός είναι ιδικός των κλπ. διά ταυτα αι Κοινότητές μας συσκεφθέντες πολλάκις άπεφάσισαν να έπιληφθώσι τής δικης και ζητήσωσι παρά των άρμοδίων άρχων και δικαστηρίων δικαιοσύνην και άναγνώρισιν τής κυριότητος τοϋ περι οϋ ο λόγος τόπου παρ' όλων των Κοινοτήτων μας όπως το είχαμε μέχρι τοϋδε και επί τούτου διώρισαν πληρεξουσίους έπιτρόπους έκάστης Κοινότητος τους εξής :

Ή κοινότης Κουκουλίου τους κυρίους 'Αναστάσιον Κούραν και Δημήτριον Λιάφην, ή τοϋ Μονοδενδρίου τους κυρίους Μάνθον Τσιάντην και Γεώργιον Κοντοδημιον, ή τοϋ Μεσαίου Μαχαλα τον κύριον 'Αναστάσιον Σακελλαρίου, ή τοϋ Κάτω Μαχαλα τον κύριον Κώσταν Παγούνην.

Ναζήρηδες δε επί τής υποθέσεως ταύτης, οϋς θέλουσιν σύμβουλευέσθαι οι άνωτέρω πληρεξούσιοι έπίτροποι και ύπακούουν οδηγίας των, οποίας προτάσεις θα κάμουν εις το δικαστήριον και εις τας άρχάς εκ συμφώνου αι κοινότητες διώρισαν τους έπομένους κυρίους 'Ανδρέαν Πλακίδην, Δημήτριον Κόκουραν, Μιχαήλ Σάρρου και Κωνσταντήν Στύλλου.

Οι Κοινότητες των ειρημένων χωρίων μας διά των εύρισκομένων εν αύταις χωριανών των άπερτιζόντων αυτάς αίτινες κάμνουσι την παροϋσαν όμογνώμονα πράξιν χάρις των δικαιωμάτων των και προς υπεράσπισιν των αποφασίζουν να κάμνουσι όλα τα έξοδα τακτικά και έκτακτα προς έπιτυχίαν των δικαιωμάτων των τοϋ να θεωρηθῆ και δικαστικώς ο τόπος κοινός και να ξυλευώμεθα άνεμποδίστως επ' αυτού διά παντός· άπεφάσισαν λοιπόν να έκαστος χανές των χωρίων μας πληρώση ανά μιαν έως μιαι ήμισυ 'Οθωμανικήν λίρα χρυσήν διά να χρησιμεύση ή ποσότης οπου θα συναχθῆ εις έκτακτα έξοδα ιουτέστι διά να δοθοϋν οπου και πως έγκρίνουν οι μνησθέντες Ναζήρηδες διά να μη προκύψη δε καμμία φιλονικία επί των χανέδων, οϋς έχει έκαστη Κοινότης των χωρίων μας όρίζομεν αυτών σημερον ως άκολουθως.

Το Μονοδένδιον έβδομήντα αριθ. 70, ο Μεσαίος Μα-

χαλᾶς πενήντα ἀριθ. 50, ὁ Κάτω Μαχαλᾶς σαράντα ἀριθ. 40, τὸ Κουκούλιον ἑξήντα ἀριθ. 60. Χανέδες 220.

Ἐκάστη λοιπὸν Κοινότης ἢ ἕκαστον χωρίον χρεωστεῖ νὰ καταθέσῃ κατὰ τοὺς εἰρημένους χανέδες του τὴν ὀρισθεῖσαν ποσότητα δι' ἕκαστον χανέν εἰς χεῖρας τοῦ κύριου Κωνσταντίνου Στύλλου διὰ νὰ εἶναι πρόχειρα τὰ μέσα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων μας. Εἰς πίστῳσιν τούτων ἐγένοντο τέσσερα ὁμοια διὰ νὰ λάβῃ ἑκάστη Κοινότης ἀνά ἕν καὶ ὑποφαινόμεθα 1861 9βρίου 29 Ἰωάννιναι. ("Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν κατοίκων τῶν τεσσάρων κοινοτήτων). Φαίνεται ἐκ τῶν ἀναφυσίων διαφορῶν ἐπὶ τῆς διαμφισβητουμένης τοποθεσίας μικρῆς Τσερνίτσας καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης δίκης ἢ Τουρκικῆ Κυβέρνησις ἐκήρυξε δημόσιον τὸ μέρος καὶ ἐξέθεσε τοῦτο εἰς πλειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἐνοικιάσεως πρὸς ξύλευσιν, ὡς ἐξ ἀποφασιστικοῦ ἐγγράφου τοῦ 1866 Ἰανουαρίου 14 ἐξάγεται «Οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ τῶν τριῶν Κοινοτήτων Μονοδενδρίου, Μεσαίου μαχαλᾶ καὶ Κάτω μαχαλᾶ Βίτσης δηλοποιούμεν ὅτι ἐπειδὴ ἡ Τσερνίτσα ἀπεδείχθη καὶ ἔγινε Μαχλοῦλ καὶ ἐτέθη ὑπὸ τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως εἰς δημοπρασίαν εἰς τὸν πλειοδοτήσαντα καὶ αἱ Κοινότητές μας ἔχουσι ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ κόψουν ξύλα, διορίζομεν καὶ ἀποκαθιστῶμεν πληρεξουσίου κ.λ.π.» Ὡς πρώτη προσφορὰ πλειοδοσίας ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τὸ ποσὸν τῶν 37.000 γροσίων. Οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν Κοινοτήτων ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ πλειοδοτήσουν μέχρι τῶν 50.000 καὶ «ἂν ἡ χρῆσις τὸ καλέσῃ διὰ περισσότερα πάλιν νὰ μᾶς ἐρωτήσουν...» Βλέπομεν λοιπὸν πόσας θυσίας ὑφίσταντο οἱ προπάτορές μας σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς ξυλεύσεως ἐκ τοῦ λόγου μόνον ὅτι ἀπηγόρευον τὰς κέριξ τῶν χωρίων ξυλευσίμους ἐκτάσεις ἵνα ἐπιτευχθῇ ἢ τόσον ποθομένη ἀναδάσῳσις τῶν πλησίον τόπων. Ὀφείλομεν χάριτας εἰς τοὺς πατέρας τῶν πατέρων μας. Οὗτοι κατενόησαν τὰς ὠφελείας καὶ τὰ ἐκ τοῦ πρασίνου ἀγαθὰ—ἰδέας τὰς ὁποίας προσπαθεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ ἡ σημερινὴ γενεὰ τῶν χωρίων μας—καὶ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων ἐφρόντισαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν των.

Δυστυχῶς ἡ διαδεχθεῖσα τούτους γεννεὰ τῶν πατέρων ἡμῶν δὲν ἐκληρονόμησε τὴν ὥραν ταύτην παράδοσιν. Οὕτω παριστάμεθα σήμερον εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἐκ μέσου ὑπὸ τούτων ἀποψιλώσεως καὶ καταστροφῆς τοῦ ὑπάρχοντος πρασίνου.

Τὰς ἀμαρτίας τούτων πληρώνουν σήμερον τὰ τέκνα των.

Λόγω τῶν μεγίστων ταλαιπωριῶν τὰς ὁποίας ὑφίσταντο οἱ κάτοικοι διὰ τὴν κοπήν καὶ μεταφορὰν καυσίμου ὕλης ἐκ τῶν ἀπομακρυσμένων τοῦ χωρίου μερῶν ἀπὸ καιροῦ —κατὰς ἀρχὰς τῆς Δ΄ δεκαητερίδος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος— εἶχε συλληφθῆ ἡ ἰδέα διανοίξεως ὁδοῦ πρὸς Βῆκον ὅπου ὑπῆρχον ἄφθονα δάση, διὰ τὴν ξύλευσίν των. Τοῦτο ἀποφασίζεται καὶ ἐπισήμως διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 1843 Ἰουνίου 6 Γεννίτσαρη ἀποφασιστικοῦ τῶν τριῶν μαχαλάδων ἐγγράφου ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «.....Αὐτὸν Ἐντὸς τοῦ παρόντος μηνὸς καὶ ἅμα ἐπιτύχωμεν καὶ συμφωνήσωμεν μασιόρους νὰ γίνῃ ἔναρξις εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ δρόμου τοῦ Βῆκου διὰ τοῦ ὁποίου θέλουν διωρισθῆ ἀνὰ εἰς ἐπιστάτης ἀπὸ κάθε χωρίον μὲ χωριστὸν ἔγγραφο καὶ μὲ πληρεξουσιότητα νὰ πράξουν ὅπως αὐτοὶ κρίνουν συμφέρον ἐπισκεπτόμενοι πρῶτον τὸν δρόμον αὐτὸν καθ' ὅλον τὸ μέρος..» Φαίνεται ὅτι ἀργότερον ἀνεφύησαν διαφοραὶ μεταξὺ τῶν κατοίκων Μονοδενδρίου καὶ Βίτσης. Ὁ δρόμος ὁμοίως αὐτὸς εἶναι ζωτικώτατος διὰ τοὺς Μονοδενδρίτας. Διὰ τοῦτο ἀναγκάζονται νὰ ἀποστείλουν μακροσκελεστάτην ἐπιστολὴν «Πρὸς τὸν εὐγενέστατον κύριον Ἀλέξιον Παπάζογλου. Ἰωάννινα μὲ χρονολογίαν 30 Ἀπριλίου 1847. Μονοδένδρι» ἐν ἧ ἐκθέτουσι τὸν σκοπὸν τῆς διανοιχθησομένης ὁδοῦ πρὸς Βῆκον, τὰ ἀγαθὰ ἐκ ταύτης καὶ τὰς δυσκολίας ἅς συναντῶσιν ἐκ τῶν κατοίκων Βίτσης καὶ ἰδίως τοῦ Μεσαίου Μαχαλά, οἵτινες ἀρνοῦνται τὴν παροχὴν συνδρομῆς καὶ κινοῦνται ὀπισθοβούλως, δικαιολογούμενοι δι' ἀβασίμων προτάσεων, πρὸς ματαίωσιν διανοίξεως τῆς ὁδοῦ ἢ τὴν κάρπωσιν ὠφελημάτων μετὰ τὴν διάνοξιν ταύτης, ζητοῦν δὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος Παπάζογλου πρὸς κοινὴν συμφωνίαν ἢ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ὑπὸ μόνον τῶν Μονοδενδριτῶν διανοιχθησομένης ὁδοῦ. Ἡ δευτέρα παράγραφος τοῦ ἀναφερθέντος κοινοῦ ἐγγράφου τῆς Γεννίτσαρης ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς. Βον Ἔως εἰς τὸν ἐρχόμενον Νοέμβριον τοῦ 1844 σαράντα τέσσαρα ἤτοι τοῦ Ἁγίου Φιλίππου, ἀποφασίζωμεν νὰ ἐκποιηθῶσι ὅλα τὰ εἰς τοὺς τρεῖς μαχαλαδες εὐρισκόμενα αἰγίδια ξυλοφθορα καὶ οὕτω νὰ ἐνδυθῆ ὁ περίξ τῶν χωρίων μας γυμνὸς τόπος μὲ φυτὰ, ὅσοι δὲ ἤθελον ἐναντιωθῆ εἰς τὸ μέτρον αὐτὸ οἱ δραγάτηδες τῶν τριῶν μαχαλάδων ἢ ὁποιοῖδήποτε ἄλλοι χωριανοὶ ἔχουσιν τὴν ἄδειαν νὰ τὰ φονεύσουσιν ἀποινί. Οἱ ἐνοί-

κίασται τοῦ κοινοῦ βουνοῦ μας ἤτοι οἱ προβαταραῖοι δὲν ἔχουν τὴν ἄδειαν ὡσαύτως νὰ ἔχουν εἰς τὰ ποιμνιά των αἰγίδια ἢ μὴ μόνον πρόβατα καὶ τὸ κατὰ καιροῦς συμφωνητικὸν θέλει συμπεριλαμβάνη τὸ ἄρθρον αὐτό...» Καὶ τὰς συνεπειὰς ἐκ τῆς διατροφῆς αἰγῶν προέβλεψαν οἱ πρόπατορες μας. Κατενόησαν τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τούτων ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πρασίνου ἐν γένει, χαρακτηρίσαντες ἄριστα ταῦτα ὡς ξυλοφθόρα. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην φαίνεται ὅτι δὲν ἐσεβάσθησαν ἀπολύτως οἱ κάτοικοι.

Διὰ τοῦτο διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 1874 8 Ἰανουαρίου Μαναδένδρι ἐγγράφου ἐπανέρχονται ἐπὶ τοῦ φλέγοντος τούτου ζητήματος. Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἔγγραφον.

«Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος δῆλον καθίσταται ὅτι αἱ ὑποφαινόμεναι τρεῖς κοινότητες Μονοδενδρίου καὶ Μεσαίου καὶ Κάτω Μαχαλᾶ Βίτσης λαβοῦσαι ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀπὸ πολλοῦ ὑπάρχουσαν εἰς τὸν τόπον μας ἔλλειψιν καυσοξύλων καὶ προβλέπουσαι τὸ μέλλον τῶν μεταγενεστέρων ἡμῶν ἀκόμη χειρότερον ἡμῶν, ἂν ἀπὸ τοῦδε δὲν ληφθῇ ἡ δέουσα πρόνοια καὶ θεραπεία τῆς ἀπολύτου ταύτης ἀνάγκης, ἀφ' ἐτέρου δὲ συναισθανόμεναι τὴν φθορὰν καὶ καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρουν εἰς τὸν τόπον ἡμῶν τὰ αἰγίδια, τὰ ὁποῖα φαρμακώνουσι καὶ καταστρέφουσι πάντα τὰ εἶτε ὑπάρχοντα, εἶτε φυόμενα καρποφόρα δένδρι καὶ τὰ ἀμπέλια μας, καὶ τὰς συκαμινέας ὡς καὶ ἄλλα ὀποροφόρα δένδρα ἅτινα προτιθέμεθα καὶ φυτεύσομεν εἰς τὸν τόπον μας, μετὰ ὄριμον καὶ μακρὰν σύσκεψιν ἀδελφικὴν μιᾶ φωνῇ καὶ γνώμῃ καὶ κοινῇ ἀπάντων εὐχαριστήσῃ ἐνεκρίναμεν καὶ οἱ τρεῖς καὶ ἀπεφασίσαμεν πρὸς θεραπείαν τούτων ἵνα ἀφανίσωμεν τὰ καταστρέφοντα τὸν τόπον μας αἰγίδια. Εἰς τὸ σωτήριο καὶ ὠφέλιμον τοῦτο ἔργον, δι' οὗ πολλὰ προσιωνίζονται εἰς τὸν γυμνὸν καὶ λεπτὸν τόπον μας, πᾶς φιλόπατρις ἐπεκρότησε καὶ ἀπεδέχθη τῆς γενικῆς θεραπείας καὶ ὠφελείας πάροχον πατριωτικὴν ταύτην ἰδέαν, τὴν ὁποίαν πεποιθήμεν, καὶ ἡ σεβαστὴ Κυβέρνησις ἀποδέξεται, ἥτις ἐκ παντὸς τρόπου τὴν εὐημερίαν καὶ εὐζωίαν τῶν πιστῶν τῆς ὑπηκόων ἐπιδιώκει. Κατὰ συνέπειαν λοιπὸν οὐδεὶς τῶν συγχωρίων μας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῇ τοῦ λοιποῦ αἰγίδια εἰς τὸν τόπον μας, οὐδὲ αὐτοὶ ἐξ ἐπαγγέλματος Τσελεγκάδες λεγόμενοι. Ἄλλ' ἵνα δυνηθῇ ἕκαστος οἰκοκύρης νὰ ἐκποιήσῃ τὰ αἰγίδια του εὐ-

κόλως καὶ συμφερόντως δίδονται πρόθεσις μίᾳ ἀπὸ τοῦδε μέχρι τοῦ ἐλευσομένου ἀγίου Δημητρίου, μετὰ παρέλευσιν τῆς ὁποίας οὐδαμοῦ τοῦ τόπου ἡμῶν καὶ εἰς οὐδένα τῶν συγχωρίων μας καὶ ἐπ' οὐδεμιᾶ προφάσει θὰ φανῆ αἰγίδιον.

Πᾶς δὲ παραβάτης τῆς κοινῆς ταύτης ἀποφάσεως ὡς ἀντιστρατευόμενος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου μας, θὰ καταμηνύεται εἰς τὸ Δημαρχεῖον Ἰωαννίνων ἕνθα θέλει ὑπόκεισθαι εἰς πρόστιμον ἑνὸς ἀργυροῦ μετζιτίου δι' ἕκαστον αἰγίδιον κατὰ τὴν μεταξύ συμφωνίαν μας καὶ τὰ αἰγίδια του θὰ καταδιώκωνται. Ἐπὶ τούτου δὲ θέλει ἐνεργηθῆ ἀπὸ κοινοῦ ὅπως ἐκδοθῆ παρὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεως πρὸς γνῶσιν ἐκάστου καὶ αὐστηρὸν μπουγιουρδί, δι' οὗ νὰ διατάττηται ἕκαστος ἵνα ἐντὸς τῆς εἰρημένης προθεσμίας ξεκάμη τὰ γίδια του, ἅτινα ἄς ἀντικαταστήσῃ εἰ βούλεται, διὰ προβάτων ἢ ἀγελάδων.

Εἰς ἔνδειξιν τοίνυν τῆς κοινῆς καὶ ὁμοφώνου ταύτης ἐγκρίσεως καὶ εὐχαρίστου ἀποφάσεως τῶν τριῶν κοινοτήτων, ἧτις θὰ ἰσχύη πάντοτε ἐν τῷ μέλλοντι συνετάχθη τὸ παρὸν εἰς τρία ὅμοια, ὑπογεγραμμένα καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν ἐσφραγισμένα ταῖς Βασιλικαῖς σφραγῖσιν, ἵνα βαστᾶ ἕκαστη ἀνὰ ἓν πρὸς ἀσφάλειάν της.

Ἐν Μονοδενδρίῳ τῇ 8 Ἰανουαρίου 1814

Μονοδένδρι Μεσαῖος Μαχαλαῶς Κάτω Μαχαλαῶς

Ἐπονται αἱ τεσσαράκονται δύο (42) ὑπογραφαὶ τῶν τριῶν ἀνωτέρω Κοινοτήτων»

Ἡ ἐγκρισις τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως ἐγένετο ὑπὸ Γενικοῦ Διοικητοῦ τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων Ἀσὴμ Πασσᾶ κατὰ τὸ 1814 Αὐγούστου 14 Ἰωάννινα ὡς ἐκ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Μπουγιουρδίου τοῦ ἐκδοθέντος ἐκ τῆς γενικῆς διοικήσεως τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων «διὰ τὰ γίδια τῶν τριῶν Κοινοτήτων Μονοδενδρίου, Ἄνω καὶ Κάτω Μαχαλαῶ Βίτσης» ἐξάγεται.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡ σημερινὴ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχη τὴν ἐξαφάνισιν δηλ. τῆς αἰγός, ὡς παρακωλυοῦσης τὰ μέγιστα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πρασίνου καὶ τὴν ἀναδασωτικὴν προσπάθειαν πράγματα τῶν ὁποίων τόσην μεγίστην ἀνάγκην ἔχει ἡ πατρίς μας, οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔπραξαν παρ' ὅλας τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας θὰ ὑφίσταντο διὰ τῆς ἐξοντώσεως τῆς αἰγός, καθ' ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ σπουδαῖον παράγοντα οἰκιακῆς καὶ ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ οἰκειοθελῶς προέβησαν εἰς τὴν ὡς ἄνω ἀπόφα-

σιν με την προοπτικήν ενός καλλυτέρου μέλλοντος διά τον τρόπον μας, και μεγίστων ωφελημάτων εκ της αναδασώσεως των αποψιλοθέντων τρόπων.

Ταυτα σχετικώς με το κεφάλαιον της αγροτικής ασφάλειας και των συναφών αυτήν ζητημάτων, Παρ' ολας τας καταβαλλομένας προσπάθειας και τον διορισμόν πολλών αγροφυλάκων ούσιωδώς αγροτική ασφάλεια δεν υφίστατο, ούδέ σήμερον υπάρχει εις τα ήμετερα χωρία. Τοῦτο, διότι έχει ώριμάσει εισέτι παρά τοις χωρικοις η ιδέα της απολύτου κυριότητος της ιδιοκτησίας του κατόχου. Έφ' οσον δεν υπάρχει ακόμη η προοπτική της συνθέσεως πολιτισμένης Κοινοτικής ομάδος, δεν έχει κατανοηθη ότι κοινωνία δεν είναι απλη συγκέντρωσις ανθρώπων εις ώρισμένα σημεία της γης, αλλά ότι εις το σύνολον αυτό υπάρχει η κατευθυντήριος γραμμή κοινου νοήματος ζωής και ο συνδετικός κρίκος οργανικού συστήματος οπου εν τω πλαισίω της Κοινότητος ταύτης έκαστον μέριον έχει το πλήρες δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως, ζήτημα αγροτικής ασφάλειας δεν δύναται να έννοηθη. 'Αλλ' η επίτευξις του σκοπου τούτου ανάγεται εις ζητήματα διαφωτίσεως και συντονισμού άλλων ενεργειών, ζητήματα αινα δεν είναι της παρούσης να έξετάσωμεν. Οὔτω κατά καιρούς οι χωρικοί των τριών συνοικισμών λαμβάνουσι αποφάσεις ασφάλισεως της περιουσίας των. «Δηλοποιούντες τιμώς οι εύρεθέντες των τριών μαχαλάδων κοινώς υποφαινόμεθα ότι βλέποντες την μεγάλην κατάχρησι και άρπαγή γίνεται δσον εις Κορνησι και Κάμπον τόσον και εις τα χωράφια μας εις Βαρκόν αποφασίσαμεν αποφασίσαμεν από τώρα και εις το έξησ..... (έπακουλουθουν αι έπιβληθησόμεναι εις τους παραβάτας κυρώσεις).

10 Αυγούστου 1830

ΚΛΗΡΟΔΟΣΙΑΙ ΚΑΙ ΑΓΑΘΟΕΡΓΗΜΑΤΑ

Βίτσης—Μονοδενδρίου

Ὁ Ι. Λαμπρίδης ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περισπούδαστον περὶ ἀγαθοεργημάτων ἐν Ἠπείρῳ σύγγραμμα (1876) τὰ γενικά καὶ εἰδικά ὑπὸ κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας ἀγαθοεργήματα καὶ κληροδοτήματα. Ἐκ τῶν σχετικῶν κεφαλαίων αὐτοῦ παρελάβομεν τὰ πλεῖστα στοιχεῖα τῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις χωρίοις ἀγαθοεργημάτων κλπ. συμπληρώσαντες ταῦτα διὰ τῶν νέων κληροδοτημάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Δι' ἐξόδων τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Ἀλεξίου Παπαζόγλου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀγγελικῆς κατεσκευάσθησαν καὶ ἐπεσκευάσθησαν τὰ ἑξῆς ἔργα :

1) Ἡ ἀνωθεν τοῦ Λυκοστόμου ἐπὶ τοῦ ὄρους Μιτσικελιοῦ ὁδὸς καλουμένη καγκέλια καὶ ἄγουσα εἰς τὰ κεντρικά χωρία τοῦ Ζαγορίου ἐπεσκευάσθη (1865) διὰ 10000 γροσίων. 2) Ἡ ἄγουσα εἰς τὰ δυτικά χωρία τοῦ Ζαγορίου καὶ διὰ τοῦ Μιτσικελίου διήκουσα κατὰ τὴν θέσιν «Ροντοβάνι» ἐπιδιωρθώθη (1872) διὰ 5.300 γρ. 3) Ἡ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Βίκου ἀρχομένη, καὶ εἰς Κάτω Βίτσαν ἀναβαίνουσα ὁδὸς, ἐπιλεγομένη Σκάλα κατεσκευάσθη (1868) διὰ 4.500 γρ., ὡς καὶ ἡ σχετικὴ ἐν εἰκονίσματι πλάξ ἀναφέρει. 4) Ἡ ἀπὸ τῆς καλουμένης γεφύρας τοῦ Ἐβραίου ἀρχομένη, διήκουσα δι' ὄλου τοῦ ξηροποτάμου καὶ ἀπολήγουσα παρὰ τὴν Δοβρὰν ἐπεσκευάσθη (1872). Ὁ ἀρχὼν Ἀλέξιος Μίσιος κατεσκεύασε τὴν μεταξὺ τῶν χωρίων Κουκουλίου καὶ Βίτσης γέφυραν καὶ τὸν ὑδρόμυλον (1748) ὡς καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀώου, τῆς Βωβούσης γέφυραν. Ὁ Θεόδωρος Μπαζάκας (1820) ἐκ τοῦ Μεσαίου μαχαλᾶ Βίτσης, ἔκτισε κατὰ τὴν θέσιν «Λειβαδάκια», γέφυραν μετὰ λιθοστρώτου ὁδοῦ.

Εἰδικὰ ἀγαθοεργήματα. Α) Ἄνω Βίτσα. Ὁ Θεοδ. Δημοσγούρης ἵδρυσε (1820) τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Πάντων. Ὁ Χρ. Μαρῖνος ἐκ Καπεσόβου κατεσκεύασε τὴν γέφυραν μετὰ λιθοστρώτου ὁδοῦ κατὰ τὴν θέσιν «Καταβόθρα».

Ὁ Δημ. Καραγιάννης (1844) κατεσκεύασε τὴν ἐν τῇ θέσει «Κορνῆσι» κρήνην. Πολλὰ φρέατα πέριξ τοῦ χωρίου κατεσκεύασαν ἰδίαις δαπάναις οἱ Δημήτριος Δάνος, Λάζαρος Μίσογλου, Ἱερομόναχος Χατζῆ Τάκωβος, Δημήτριος Τζισβάρας καὶ Θεόδωρος Δημοσγούρης. Ὁ ἀρχὼν Ἀλέξι-

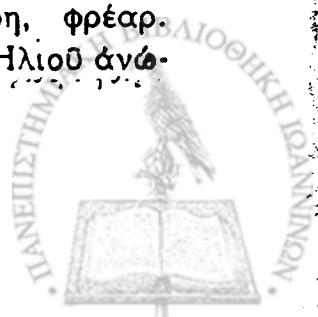

ος Παπάζογλος ὠκοδόμησε διὰ γρ. 6.500 ὄμβροδέκτην τῆς Κοινότητος (1844). Ὁ Α. Μίσογλου ἐδαπάνησε γρόσια 5000 διὰ τὴν μετατροπὴν ξενῶνος εἰς σχολεῖον (1832). Ἡ Στασινὴ Ἀναγνωστάκη κατεσκεύασε τὴν κεντρικὴν ὁδὸν Βίτσης, ἀπὸ ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης μέχρι οἰκίας Πίκου Κάτω Βίτσης (1897).

Ὁ Ἰωάννης Καραγεώργος, τὰ πεζοδρόμια τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τὸ ἑαυτοῦ παντοπωλεῖον μέχρι τῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης. Ὁ αὐτὸς ἐπεσκεύασε πολλὰ φρέατα περὶ τοῦ χωρίου διὰ 3.000 δρχ. Ὁ Γεώργιος Ζωΐδης κατεσκεύασε τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης μέχρι τῆς οἰκίας του. Ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τῆς Ἀγγελικῆς Παπάζογλου κατεσκευάσθη ἢ ἀπὸ τῆς οἰκίας Π. Δηματάτη μέχρι τῆς τοιαύτης τοῦ Κ. Σφάγγου, ὁδός. Διὰ τοῦ αὐτοῦ κληροδοτήματος κατεσκευάσθη ἢ ἀπὸ κοινοτικοῦ ξενῶνος μέχρι τῆς οἰκίας Δάνου, ὁδός. Ὁ Ἰωάν. Καραγεώργος κατεσκεύασε τὸ παρὰ τὴν κεντρικὴν ἐκκλησίαν παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κατὰ τὸ 1889 ὡς ἐν τῇ ἐντοιχισμένῃ πλακί ἀναφέρεται. Οἱ Σωτηρ. Παπάζογλου καὶ Κων. Σφάγγος δι' ἰδίων των ἐκαλλώπισαν τὸν περιβολὸν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ταξιαρχῶν.

Β) Κάτω Βίτσα. Ὁ Ἀλέξιος Παπάζογλος κατὰ τὸ 1844 ἔτος κατεσκεύασεν ὄμβροδέκτην τῆς Κοινότητος. Ὁ Ιατρός Στ. Σάρρος κατεσκεύασε τὴν ἐν τῇ θέσει Λυκότροποιν ὁδὸν διὰ λρ. 28 (1878) Ἁ. Παπαθεόδωρος Τσακαλίδης κατεσκεύασε πηγὴν παρὰ τὴν θέσιν Λειβαδάκια καὶ ἐπεσκεύασε πολλάκις διαφόρους πηγάς. Ὁ Κωνσταντῖνος Βριζόπουλος κατεσκεύασε παρὰ τὴν θέσιν «Βαρκός» τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ὁ Φίλιππος Βριζόπουλος ἀνήγειρε ἐν Κάτω Βίτση τὴν ὁμώνυμον καλλιμάρμαρον σχολήν, μετὰ τῆς δεξαμενῆς διὰ δαπάνης 800 χιλ. δραχμῶν. Ὁ Μενέλαος Βοραζάνης μετὰ τῆς συζύγου του διὰ δαπάνης 16.000 δρ. ἵδρυσε σχολικὸν μορεῶνα εἰς θέσιν «Βαρκό».

Γ) Μονοδένδριον.—Ὁ οἶκος τῶν Μισαίων ἀνεκαίνισε τῷ 1528 τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ὁ Μιχ. Μίσιος ἀνιστόρησε τὸν τροῦλλον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ (1733). Ὁ Γ. Κόνιαρης ἵδρυσε τὸ ἐν τῇ θέσει «Μπρίνος» παρεκκλήσιον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (1842) ὅπερ ἐπεσκεύασεν ὁ γαμβρός του Κ. Πρίγκος. Μίσιος τις κατὰ τῷ 1687 ἀνώρυξε τὸ ἐν τῇ θέσει Γενίτσαρη, φρέαρ. Ἰωαννίκιος μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἀνώ-

ρυξε τὸ ἐν τῇ θέσει, καινούργιος δρόμος, φρέαρ (1719). Φρέατα ἐπίσης ἀνώρουξαν Μπατᾶς τις παρὰ τὴν μονὴν Προφήτου Ἑλίου καὶ δύο ἕτερα ἀνωθεν τοῦ βόθρου Μπάκαινας ὁ Δημ. Κόνιαρης. Βόθρους (λοῦτσες) κατεσκεύασαν: Τὸν τῆς Μπάκαινας φερώνυμος γυνή. Τὸν τῆς Μπαμπούτσικας Γερόθεος τις Βούλγαρος τὸ γένος. Τὸν παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Προφήτου Ἑλίου ὁ Χατζῆ Ἰάκωβος ἐκ Κουκουλίου (1787) τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Κοινότητος ἡ οἰκογένεια Μίσοι. (1)

Ἡ Καλούσιω Σερεμέτη ἐλιθόστρωσε τὰς ἐντὸς τοῦ χωρίου ὁδοὺς (1839) διὰ γρ. 50.000. Ἡ Φωνίκαϊνα Χατζῆ Γιάννη Ἱέρεια τῆς Μονῆς Προφήτου Ἑλίου ἐπιδιώρθωσεν (1840) τὴν ὄπισθεν τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίου ὁδόν. Ἡ Ζολοβάργαινα ἀφιέρωσε (1813) τὴν οἰκίαν αὐτῆς ἵνα χρησιμοποιῆται ὡς Σχολὴ εἰς τὴν Κοινότητα. Κατὰ τὸ 1834 οἱ ἀείμνηστοι Ριζάραι διὰ τὸν ἄνω σκοπὸν ἀφιέρωσεν τὴν ἑαυτῶν οἰκίαν. (2)

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ

Μονοδενδρίου. Οἱ ἀείμνηστοι ἀδελφοὶ Ριζάραι ἀπὸ 1813—1835 ἐχορήγουν πρὸς διατήρησιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολῶν ποσὸν 1000—2000 γρ. ἑτησίως. Κατὰ τὸ 1834 δωρίζουσι τὴν ἑαυτῶν πατριὸν οἰκίαν εἰς τὴν Κοινότητα Μονοδενδρίου ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς σχολεῖον κληροδοτήσαντες μάλιστα αὐτὴν δι' ἐργαστηρίου ἐν Ἰασίῳ ἀποφέροντος 2500—13080 γρ. ἑτησίως ὡς καὶ δι' ἰδιαιτέρου κεφαλαίου χρημάτων. Ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας γίνεται διὰ διμελοῦς ἐπιτροπῆς. Ἀπὸ τοῦ περισσεύματος τῶν πόρων τῆς σχολῆς διατηροῦνται καὶ ὑπότροφοι ἐκ τῶν πέριξ Κοινοτήτων. Δύο δὲ ἐκ τῶν ἀρίστων μαθητῶν τῆς σχολῆς ἐξακολουθοῦσι φοιτῶντες εἰς ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, λαμβάνοντες 500 γρ. ἕκαστος καὶ ὑποχρεούμενοι νὰ γίνουν ἱερεῖς μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν των.

Οἱ αὐτοὶ μεγάλοι τοῦ γένους εὐεργέται συνέστησαν

(1) Ὁ Λαμπρίδης σημειοῖ: Σημειωτὸν δὲ ὅτι ἐνῶ ἡ Κοινότης Μονοδενδρίου ἑτησίως ἀπὸ τοῦ βόθρου τούτου λ. ὀθ. 15 εἰσπράττει ἐνδεμὴν ὄμω: πρῶτον λαμβάνει πρὸς ἐπισκευὴν αὐτοῦ, ὁσημέραι κατασκευαστομένου. Τούτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ σήμερον.

(2) Ὁ κ. Ἰ. Σιμιτῆλος μοὶ ἀνέφερεν ὅτι ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ Ἰεροῦ Ἰ' α ἢ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ὑπῆρχον δύο μικραὶ ἐκκλησίαι τῆς Παναγίας καὶ ἐξέρατινῶς ἁγίου. Μία ἐξ αὐτῶν ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς σχολεῖον.

προτροπή τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γένους Νεοφύτου Δούκα τὴν φερώνυμον ἐν Ἀθήναις ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν (1840) κληροδοτήσαντες αὐτὴν διὰ τοῦ μεγίστου μέρους ἐκ τῆς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος ἀφιερωθείσης ἐαυτῶν περιουσίας. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἱστορία τῆς σχολῆς ταύτης καὶ αἱ ὑπηρεσίαι ἃς προσέφερον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἐξ αὐτῆς ἀπεφοίτησαν χιλιάδες μαθητῶν μορφωμένων ἐκπαιδευτικῶν καὶ κληρικῶν, ὡς καὶ πληθὺς ἐπιστημόνων καὶ ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων. Ἡ σχολὴ αὕτη σήμερον μετετράπη εἰς Γυμνάσιον καὶ Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν, συνεχίζει δὲ ἐπιτυχέστατα τὴν μεγάλην αὐτῆς παράδοσιν. Ὁ Χριστόδουλος Κόνιαρης κατὰ τῷ 1813 διέθεσε τὸ 1/3 τῆς περιουσίας του διὰ τὴν συντήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς Μονοδενδρίου. Ὁ ἀδελφὸς του Ἀναστάσιος ἔπεμπεν ἑτησίως γρ. 3000, ἀλλὰ κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη ἔγινεν καθυστέρησις τοῦ κληροδοτήματος λόγῳ τῆς ὁποίας ἐπηκολούθησε δίκη, ἥτις καὶ ἐπέτυχε. Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ καθυστερήσεως τῶν τόκων τὸ κεφάλαιον ἀνῆλθε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα (1850 καὶ ἄνω) εἰς τὸ ποσὸν τῶν 314.117 80/900 δρχ. ὅπερ κατατεθὲν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ μέχρι τοῦ 1866 παρεῖχε 5 ο)ο τόκον ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 6 1/2 ο)ο τόκον. Πεῖρα ἡ τύχη τοῦ κληροδοτήματος τούτου σήμερον ἀγνοῦμεν.

Διονύσιος ὁ Ἱερομόναχος ἐκληροδότησε (1835) ἀργυρᾶ φλορίνια 10000 εἰς αὐστριακοὺς τίτλους καὶ ἀξιόλογον βιβλιοθήκην εἰς τὴν σχολὴν Μονοδενδρίου. Ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ κάτωθι εὐεργέται οἵτινες μνημονεύονται καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Προθέσει: Χριστόδουλος I. Κόνιαρης (1815) γρ. 250 ὑπὲρ τῶν Ἱερέων. Κωνσταντῖνος Σερεμέτης (1826) γρ. 10000 ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν πτωχῶν κορασίων. Καλούσιω Γ. Σερεμέτη (1839) γρ. 200 ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας. Παναγιώτης Δ. Μπίτσιος (1842) ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Ἁγίου Μηνᾶ γρ. 700. (1)

Ὁ ἐκ Μονοδενδρίου ἐπίσης Δημήτριος Σεμιτέλος διὰ διαθήκης 1845 κατέλιπε σημαντικὸν χρηματικὸν κεφάλαιον πρὸς ἐκπαίδευσιν πτωχῶν ἐν Ζαγορίῳ νέων. Δυστυχῶς λόγῳ τῆς ἀισχρᾶς στάσεως τῶν ἐκτελεστῶν τῆς ἐν λόγῳ

(1) Δυστυχῶς τοὺς ἀλοιποὺς εὐεργέτας τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Κοινοτήτος δὲν ἠδονήθημεν νὰ σημειώσωμεν καθόσον κατάστιχον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Μονοδενδρίου δὲν ὑπάρχει.

διαθήκης τὸ κληροδότημα τοῦτο ἀπώλεσθη.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΚΑΙ ΔΩΡΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΝΩ ΒΙΤΣΗΣ (!)

Ἀλέξιος καὶ Ἀγγελικὴ Παπαζόγλου ἀφιερῶσαντες τὴν πολύτιμον διαθήκην των ἐκ 30 μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζίης ἐκ τῶν ὁποίων τόκων νὰ πληρώνεται ὁ μισθὸς τοῦ Σχολάρχου, δύο ἱερεῖς, εἰς ἰατρὸς φάρμακος καὶ φόροι τῶν πτωχῶν καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἀναστάσιος καὶ Σμαράγδη Μισογλου ἀνήγειρον τὸ σχολεῖον χρησιμεύσαν ὡς Ἑλληνικὸν καὶ Δημοτικὸν ὡσαύτως καὶ ἀνάλογον ποσὸν χρημάτων πρὸς διατήρησιν, ὕπερ κατεστράφη κοκῆς διαχειρήσεως.

Ἰωάννης Χριστοφόρου Βεϊτζινός (Τσιλογκαγίας) ἀποθανὼν ἐν Ὁδησσῷ τῆς Ρωσσίας ἀφήσας διαθήκην ναυαγήσασαν ὑπὸ τῶν κληρονόμων.

Δημήτριος καὶ Ἀριστείδης Δελασοῦδαι 4 δεσποτικὰς εἰκόνας εἰς Παρεκκλήσιον τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος.

Ῥούσης Σείδης μίαν ἱερατικὴν στολὴν.

Ἀριστοτέλης Π. Δάνος εἰς μνημόσυνον τῶν γονέων τοῦ Πέτρου καὶ εὐγενῆς 3 ἑξαπτέρυγα.

Ἀγαθῆ καὶ Πάτρα Βαζάκα 2 ἱερατικὰς στολὰς.

Βασίλειος καὶ Σωπῆριος Ἰωαν. Παπάζογλος πτόν πολίτιμον ἐπιτάφιον.

Ἰωάννης Δ. Καραγεώργης ἀνεκαίνησεν τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῷ ἐν αὐτῷ Κοιμητηρίῳ εἰς μνημόσυνον τῶν γονέων τοῦ.

Ζωῖτσα Π. Ζωτάκη ἀφιέρωσε τὴν οἰκίαν τῆς καὶ τινας ἀγρούς.

Εὐφροσύνη Σύρου Παρτάλλη τὴν οἰκίαν τῆς καὶ ἕνα ἀγρὸν εἰς Καταβόθρα.

Παναγιώτης καὶ Ἀριστείδης Γ. Κολοβοῦ ἕνα δίσκον καὶ ἕνα Ραντιστήριον ἀργυρά.

Γεώργιος Μ. Ζωῖδης 12 ἐκκλησιαστικὰ βιβλία (Μηνναία καὶ 1 κανδύλιον πολύτιμον καὶ τὴν λιθόστρωσιν τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ περιξ τοῦ πλατάνου.

Στασινὴ Ἀναγνωστάκη τὸ κέντρον τῆς ἀγοῆς ἀπὸ ἐκκλησίας μέχρι τῆς Κάτω Συνοικίας. Τὰς δὲ πλευράς μέχρι ἐναέριον ὑπὸ Ἰωάννου Δ. Καραγεώργη.

Στέφανος Μ. Δάνος 1 εἰκόνα τῶν ταξιαρχῶν με 10 στέφανα ἀργυρά.

(1) Ἀντιγραφή ἐκ τοῦ ὑπόχροντος καταλόγου Συνδρομητῶν κλπ. τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνω βίτσης.

Νουτσος Δάνος 10 κανδύλας άργυράς.

Άνδρομάχη Πλατή και Βασιλική Φ. Βριζοπούλου δ-λόκληρον τήν έκ κληρονομίας περιελθούσαν αύταίς κτηματικήν περιουσίαν του πατρός και πάπου της Γεωργίου Ζηκίδου πρός πώλησιν και άνέγερσιν του παρεκκλησιου του Άγίου Χαραλάμπου.

Θεοφάνης Σακελλαρίδης 1 εικόνα μικράν του Άγίου Νικολάου άργυράν.

Στέφανος Καραγεώργης πεντακοσίας δραγ. (άρ.500) μηνιαίως ύπέρ μισθοῦ του Ιερέως εις μνημότυνον των γονέων του.

Πέτρος Παπά Ιω΄. Παπαπέτρου 1 αγρόν εις θέσιν Γαντζή.

Άθηνά Σακελλαρίδη 1 μανοάλιον αξίας δραχ. 1800.

Στέφανος Δάνος έν θυμιάτηριον αξίας δραχ. 600.

Ό έκ του άνω Μαχαλά Βίτσης καταγόμενος και έγκατεστημένος εις Όδυσσόν της Ρωσσίας άειμνηστος μέγας εύεργέτης Ιωάννης Χριστοφόρου ή Βεϊτζινός—έπιλεγόμενος και Τσογκόγιας—διέθεσε διά της κατά Ιανουάριον 1872 συνταχθείσης διαθήκης μεγάλα ποσά χρημάτων διά φιλανθρωπικούς, έκπαιδευτικούς κλπ. σκοπούς έν τη ιδιαιτέρα του πατρίδι ως και τη Ριζαρείω Έκκλησιαστική Σχολή τῷ Πανεπιστημίῳ και άλλοις άγαθοεργοίς καταστήμασιν εις Άθήνας και Ιωάννινα. Ό αύτός έν τη ζωῇ εύρισκόμενος και από τῷ 1859—1872 έτ. απέστειλε 70—80 όθ. λ δι' ένίσχυσιν των σχολείων και συνδρομήν των πτωχών της Κοινότητος. Το κείμενον της υπέρδχου διαθήκης του, του ως άνω εύεργέτου δέν ήδυνήθην νά άνεζύρω. Μόνον χαρακτηριστικόν άπόσπασμα ταύτης διασώζεται παρά τῷ κ. Ι. Καραγεώργῳ. Έκ του υπάρχοντος όμως παρ' ήμιν όγκώδους φακέλλου της ύποθέσεως Τσογκόγια ως και έκ των υπό Λαμπρίδου άναφερομένων συναγομεν τά έξῆς έν σχέσει μέ τὸ πνεῦμα της διαθήκης όσον άφορᾷ τὸ χωρίον Βίτσα.

1) Διά τήν άνέγερσιν σχολείων και παρθεναγωγείων διέθετο ρούβλια άργυρᾶ 15000.

2) Διά έπισκευήν εκκλησιών της Κοινότητος 2000 άρ.ρ.

3) Διά τήν αύτήν αίτίαν εις Κάτω Μαχαλά Βίτσης 1000 άρ. ρ.

4) Το ποσόν των 50.000 άρ. ρ. διά τας κάτωθι άνάγκας. α) Διατήρησιν έλληνικής σχολής (8.000 ετ.). β) Παρθεναγωγείου (6000). γ) Ιατροῦ των δύο συνοικισμών (8000).δ) Βοήθειαν Ιερέων (2000 Άνω Βίτσα και 1000

Κάτω Βίτσα). ε) Ἐκ τῶν ὑπολοίπων τὰ 2]3 δι-
 ατίθενται ὑπὲρ τῶν πτωχῶν — γερόντων, τυφλῶν,
 ἀνικάνων, ἀναπήρων, χηρῶν ὀρφανῶν κλπ. τῶν μὴ ἐχόν-
 των οὐδεμίαν περιουσίαν τοῦ Μεσαίου Μαχαλαῖ καὶ τὸ
 1]3 διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς Κάτω Μαχαλαῖ. 5) Ποσὸν
 10000 ἀρ. ῥ διατίθεται διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἑνὸς νέου ἐξ
 Ἄνω Μαχαλαῖ εἰς τὴν Ριζάρειον σχολήν. Ἄτυχῶς ὅμως
 ἡ διάθεσις τοῦ μεγάλου εὐργέτου δὲν ἐξετελέσθη. Ἡ Κοι-
 νότης Ἄνω Βίτσης διὰ τῶν πληρεξουσίων καὶ ἀντιπροσώ-
 πων τῆς μεγάλης διεξήγαγεν ἀγῶνας — ἐν συνεννοήσει
 μετὰ τῶν λοιπῶν κληρονόμων Ριζαρείου Σχολῆς Πανεπι-
 στημίου κ.λ.π.—οἵτινες ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου Βίτσης κα-
 τακρίνονται ὡς ἐπιδειξαντες μᾶλλον ἀδιαφορίαν εἰς τὸ
 ζήτημα τῆς τακτοποιήσεως τῆς Διαθήκης, διὰ τὴν πραγ-
 ματοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ διαθέτου, πλὴν ὅμως ἀπέ-
 τυχε Καὶ ἐκ τῆς κολοσσιαίας περιουσίας τοῦ εὐργέτου
 οὐδὲ εἰς ὄβολος ἐδόθη τῇ Κοινοῦτητι Βίτσης. Ἡ ὑπόθεσις
 αὕτη διὰ τὸ ἱστορικόν, ὡς κρίνομεν ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος
 φακέλλου, ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ Ἰωάννης Χριστοφόρου, τεσ-
 σαράκοντα σχεδὸν ἡμέρας ἀπὸ τῆς συντάξεως τῆς διαθή-
 κης τοῦ δι' ἧς τὸ πλεῖστον σχεδὸν τῆς κολοσσιαίας περι-
 ουσίας του διέθεσε διὰ φιλανθρωπικοῦς καὶ λοιποὺς συ-
 ναφεῖς σκοποῦς, προσβληθεὶς ὑπὸ νευρασθενείας μᾶλλον
 καὶ ἐλαφρᾶς παραφροσύνης ἠὺτοκτόνησε. Μοναδικὸς κλη-
 ρονόμος, ἐκ τῶν συγγενῶν του ἦτο ἐν Ὀδυσσῶ ἐπίσης μία
 ἀνεψιά του νυμφευμένη. Διὰ νὰ εἶναι ἔγκυρος ἡ διαθήκη
 ἔπρεπε, συμφώνως τῷ νόμῳ, νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν Ρωσικῶν
 ἀρχῶν. Ὁ τότε ὅμως ἐν Ὀδυσσῶ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος
 Ἰωάννης Βουτσινᾶς, συμβουλευθεὶς ὡς φαίνεται μετὰ τῆς
 κληρονόμου τοῦ εὐργέτου καὶ ἀντιπροσωπεύων αὐτήν,
 κατῴρθωσε διὰ δολίων μέσων—ἐξαπατήσας μάλιστα τοὺς
 λοιποὺς ἐν Ἑλλάδι κληρονόμους καὶ δὴ τὴν Κοινότητα
 Ἄνω Βίτσης καὶ στηριζόμενος εἰς τὸ ἄρθρον 610 τοῦ Ρωσ-
 σικοῦ κώδικος—προσέβαλε τὴν διαθήκην. Οὕτω ἡ ἐν Ὀ-
 δυσοῦ ἀρχὴ δὲν ἐδέχθη τὴν ὑπὸ τοῦ Ι. Δούμα εἰς τὰς χεῖ-
 ρας τοῦ ὀποίου ἡ διαθήκη εὕρισκετο, παρουσιασθεῖσαν
 διαθήκην καὶ μάλιστα διώρισε κηδεμόνας ἐπὶ τῆς σχολα-
 ζούσης δηθεν περιουσίας τοῦ Ἰωάννου Χριστοφόρου. Ἡ
 Κοινότης Ἄνω Βίτσης (1) μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν Ἑλλάδι κλη-

(1) Πληρεξούσιος τῆς Κοινοῦτητος Βίτσης: διωρίσθη ὁ ἐν Κων-
 σταντινουπόλει διαμένων Μ. Βελογιάννης.

ρδνόμενων ἀπέστειλαν πληρεξουσιότητα, συμφώνως πρὸς τὰς ἐξ Ὀδύσσοῦ σταλαίνας οδηγίας. Ἀκυρωθείσης τῆς διαθήκης ἡ ὅλη ὑπόθεσις εἰσήχθη εἰς δίκην. Ἐκ τῆς κατάθεως ὁμῶς τοῦ Προξένου Βουτιναῖ καὶ τῆς σχετικῆς ἀδιαφορίας τῶν ἐν Ἀθήναις κληροδόχων, τὴν δίκην ἐκέρβισεν ἡ ἀνεψία τοῦ Ι. Κριστοφόρου. Οἱ κάτοικοι μετὰ τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν αἰτοῦν παρὰ τοῦ κληροδόχου τῆς περιουσίας τὸ ὑποσχεθὲν αὐτοῖς ποσὸν τῶν 50.090 ἀρ. ρ. Οὗτος ἀπαντᾷ εἰς αὐτοὺς ὅτι μόνον 10000 ἀρ. ρ δύναται νὰ διαθέσῃ καὶ ταῦτα ἀνά χιλία ἔτησίως. Οὕτε ὁμῶς καὶ ταῦτα ἐλήφθησαν ποτὲ ὑπὸ τῆς Κοινότητος. Οὕτω ὁλόκληρος ἡ περιουσία τοῦ μεγάλου ἑυεργέτου ἐξηνεμίσθη.

Ἡ Ἀγγελικὴ Παπαζόγλου σύζυγος τοῦ εὐγενεστάτου ἀρχόντος Ἀλεξίου Παπαζόγλου κατέλιπεν εἰς τὴν Κοινότητα Ἄνω Βίτσης 30 μετοχάς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὧν οἱ ἔτησιοὶ τόκοι νὰ χρησιμεύωσι πρὸς συντήρησιν σχολείων, ἱερέων, ἰατροῦ συνδρομῆν πτωχῶν, ὑπάνδρευσιν ἀπόρων κορασιδῶν, βόηθειαν χρηματικὴν ἀπόρων μαθητῶν τῶν σχολείων πρὸς ἐξακολουθήσιν ἀνωτέρων ἰσχυρῶν ἱδρῦσιν παρθεναγωγείου ἐν Βίτση ὡς καὶ ὑφαντικῆς σχολῆς ἐν Ἰωαννίνοις καὶ διὰ λοιποὺς κοινωφελεῖς σκοπούς. Τὸ κληροδοτήμα ἐλειτούργησε ἄνονικῶς μέχρι τοῦ ἔτους ὁπότε, παρουσιάσθέντων ἐνίων ὡς δῆθεν συγγενῶν τῆς διαθετιδός καὶ αἰτοῦντων τροποποιήσιν τῆς διαθήκης, ἐπαυσεν ἡ ἀπόστολὴ τοῦ κανονικοῦ μερίσματος παρὰ τῆς Τραπεζῆς. Ἐπίηκολούθησε δίκη ἧτις κατόπιν μυρίων κόπων καὶ ἀγῶνῶν, ἔληξεν ὑπὲρ τῆς Ἄνω Βίτσης. Ὁφείλομεν ἐνταῦθα νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ὑποθέσεως ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν ἐξέχοντα ἄνδρα Βίτσης κ. Κωνσταντῖνον Σφάγγον. Ἀπὸ ἐφέτος δὲ ἤρχισε καὶ πάλιν ἡ ἀπόστολὴ τοῦ κανονικοῦ μερίσματος τοῦ ἀναγκασιτάτου τούτου κληροδοτήματος διὰ τὸν τόπον μας. Καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1899—1902 ἐγένετο καθυστέρησις τοῦ κληροδοτήματος, διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι Ἄνω Βίτσης ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Σωφρόνιον ἔγραψον «Δυστυχῶς παρήλθεν ἤδη καὶ τριετία καὶ οὐδὲν ἐγένετο πρὸς τακτικὴν λειτουργίαν τοῦ κληροδοτήματος. Ἐπειδὴ λοιπὸν Σεβασμιώτατε τὰ μὲν Σχολεῖα ἐκινδύνευσαν νὰ κλεισθῶσιν, ὁ ἰατρός παρὰτεῖται, οἱ πτωχοὶ δεινοπαθοῦσι, διδάσκαλοι, ἱερεῖς καὶ λοιποὶ ὑπάλληλοι ἐπὶ πιστώσει μέχρι τοῦδε ἐργαζόμενοι ἀπειλῶσιν ἡμᾶς δι' ἀπεργίας, καὶ ἀγωγῆς καθ' ἡμῶν, ἡ δὲ πατρις ἡ

μῶν εὑρίσκειται εἰς ἥκιστα εὐάρεστον κατάστασιν διὰ ταῦ-
τα..... 1902 Ὀκτωμβρίου 23 ἄνω Βεῖτσα).

Παραθέτομεν ἀντίγραφον καταλόγου τῶν δαπανῶν
ἐνὸς ἔτους ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κληροδοτήματος Ἀγγελ. Α.
Παπαζόγλου τῇ 19 Ἰανουαρίου 1903.

Ὄνομα καὶ ἐπώνυμον.	Ἐπάγγελμα.	Σχολ. ἔτος.	Ποσὸν εἰς εἰκοσάφραγκα
Ἀλκιβιάδης Σκοκίδης	ἐλληνοδ.	1900—1901.	36 $\frac{36}{96}$
Στέφανος Τζούφης	δημ)δάσκαλος	» »	26 $\frac{36}{96}$
Βασιλικὴ καὶ Εὐανθία Ἀγ- γελίδου	Διδ. Παιθ.	» »	20 $\frac{60}{96}$
Μιχαὴλ Ἀναγνωστάκης	ἰατρός	» »	20
φόροι πτωχῶν	»	» »	15
βιβλία ἀπύρων	»	» »	1 $\frac{32}{96}$
Ἀρχιμανδρίτης Γερμανός	ἱερεὺς	» »	5
Πατῆρ Ἰωάννης Δημητρίου	»	» »	5
ἐπισκευὴ σκάλας	»	» »	31 $\frac{30}{96}$
φάρμακα ἀπύρων			

134

Ὁ Α. Μισιογλους ἐκληροδότησε (1838) γρ. 20000 εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν καὶ γρ. 15000 εἰς τὴν δημοτικὴν
τριοῦτην.

Ὁ Στέφανος Καραγεώργος κατέλιπε διὰ διαθήκης
1000,000 δραχ. διὰ ἀγαθοεργήματα καὶ λοιποὺς συναφεῖς
σκοποῦς. Πλὴν ὅμως καταστραφείσης τῆς περιουσίας του
τὸ κληροδοτήμα ὄχι ἐλειτούργησε.

Ἡ Φροσύνη Καραγιάννη ἐκληροδότησε τὴν οἰκίαν εἰς τὴν
Κοινότητα Ἄνω Βεΐτσης ἵνα χρησιμοποιηθῆται ὡς Σχολεῖον.
Κάτω Βεΐτσης

«Ὄνόματα συνδρομητῶν καὶ ἀφιερωσάντων εἰς τὴν
ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ χωρίου Κάτω
Βεΐτσα ζώντων καὶ τεθνεώτων. Ληφθέντων ἐκ παλαιῶν
καταστίχων καὶ γέων 1887 Μαρτίου 19. Κάτω Βεΐτσης».

Ὁ ἄρχων Γεώργιος Ποστέλνικος ἀφιέρωσε τὸ ἐκ μεμ-
βράνης ἱερὸν Εὐαγγέλιον τὸν τίμιον Σταυρὸν καὶ τὸ τρικέρι.
Γεώργιος Τσαούση Γούσιας τὰ χωράφια, τὸ ἄρχων Κυρα-
λέλιος Παπαζόγλος τὴν στέρναν, ἡ σύζυγός του Ἀγγελι-
κὴ ἔκαμε δι' ἐξόδων τῆς τὴν Σκάλαν, Ζωῖτσα Σοζοποῦλα

τόν άσημένιον θυμιατόν, ό Γιάννης Βουραζάνης τήν καμπάνα, τόν πολυέλαιον, έκαμε καί δι' έξόδων του τό άργυροϋν εύαγγέλιον, τό δέ άσημι έσύναξε ό Παπ." 'Ιωάννης καί Κωνστ. Παγούνης διά συνδρομής, ό Χριστ. Ζώνιος καί Δημ. Μίμος πέντε άσημένιας κανδύλαις, ό Ρούσης Σεΐδης τά έξαπτέρυγα καί πολλαίς φορειαίς Ιερατικάς, ή Στασινή Κωσιοθεοδωρίνας γρ. χίλια άρ. 1000, ό 'Ιωάννης Κ. Παγούνης τό άντιμίσιον, ό 'Ιωάννης 'Αρτόζη τήν Κοίμησιν τής Θεοτόκου εις τό προσκυνητάρι, ό Δημήτριος καί 'Αριστεΐδης Δελασοϋδα τά καλά Ιερά, 'Αλεξάνδρα Καρέτση εις μετρητά γρόσια χίλια άρ. 1000, ό Κώστας Παγούνης γρόσια 500 περίσσευμα από σπήτι Γκιόνως, ή σύζυγός του 'Ελένη έσπειρε τρία έτη τά χωράφια τής έκκλησίας καί τό περίσσευμα έδωσεν εις τήν έκκλησίαν, ή Γιάνναινα Λαζ. Τζόη έν ζευγος τσαπράκια άσημένια καί φλωροκαπνισμένα, ή Γκίκω Ρούσω Καπρίτσου έν ζευγάρι τσαπράκια σειματένια, ή Γκίκω Τσορέληνας έν ζευγάρι τσαπράκια, Θεόδωρος Νούτσου Βαζάκα τρεις εικόνας μεγάλας. ή Παππα Τσάλω μίαν λίραν εις τό κουτί τής Παναγίας, 'Ελένη κ. Ζώνου έν ζευγάρι τσαπράκια, Τάτσαινα 'Αρτόζη έν ζευγος τσαπράκια, ό Χατζή Δημήτριος ένα έπιτάφιον, ό Χατζή Γεώργιος καί τά άδέλφια του Κώστας καί Χριστόδουλος τόν έπιτάφιον τά μπαΐράκια καί τό χωράφι εις τά σάδια. Οί άείμνηστοι Ζωσιμάδαι δύο Κυριακοδρομία, ή Νοϋλα Βουραζάνη έν ζευγος τσαπράκια, Δημήτριος Καρέτση τόν κρουσταλένιον πολυέλαιον καί έν φελώνιον καλόν, καί πατραχήλιον, έπιμάνικας καί μεταξωτόν μανδύλιον, ό Στέφανος Σάρρος έκαμε τόν δρόμον εις Λυκότρυπον δαπανήσας ύπέρ τας 32 λίρας άφιέρωσε καί έν έπιτραχήλιον χρυσοκέντητον πράσινον, ό Νικόλαος Φώτος συνέδραμε γρ. 1500.

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΥΗΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

†

'Ο Ματθαΐος Τζόης έσύναξεν συνδρομάς από 'Αλεξάνδρα γρ. 2325, Ρούσης Σεΐδης από Θεσσαλονίκη γρ. 795, Χρόνης Βαταβάλλης έδωσεν γρ. 1060, Γεώργιος 'Αρτόζης έδωσεν γρ. 1060, ό ίδιος έδωσεν γρ. 93, 'Αλεξάνδρα Στάμου έδωσεν γρ. 106, 'Αριστοτέλης Ζώνιου έδωσεν γρ. 159, Ρούσης Σεΐδης έδωσεν γρ. 212, Ρούσαινα Σεΐδης έδωσεν γρ. 106, 'Ανδρέηνα Βαζδέκη έδωσεν γρ. 212. 'Αναστάσιος Βαζδέκη έδωσεν γρ. 212, 'Ελένη Χριστ. Ζώνιου έδωσεν γρ. 186, Δήμαινα Βουραζάνη έδωσεν γρ. 212,

Χρυσή Νικ. Παππαγιάννη ἔδωσεν γρ. 106, Μιχαήλ Κωστολιάκης ἀπ' Ἀθήνας ἔδωσεν γρ. 1906, Ματθαῖος Παρανίκης ἔδωσεν γρ. 312, Θεοφάνης Καλλιπολίτης ἔδωσεν γρ. 46, Βασιλική Δημ. Καραγεώργου ἔδωσεν γρ. 107, Γιαννάκαινα Ρ. Σεῖδου ἔδωσεν γρ. 107, Χρῆστος Μανδρίτης ἔδωσεν γρ. 322, Βασίλειος Σεῖδης ἔδωσεν γρ. 190. Συνδρομὴ μυστικὴ διὰ χειρὸς Ἀριστ. Ζώνιου γρ. 20.

Ἡ Δήμαινα Βουραζάνη ἔκαμε δι' ἐξόδων τῆς τὸν δρόμον εἰς Γιαννοτάν, Ἀνδρέηνα Βαγρατσοῦ ἔν φελώνι ἀπὸ κορδόνι καὶ ἔν ἐπιτραχήλιον, Γεώργαινα Ἀν. Βαζδέκη ἔν φελώνι, Πάτρα Πετρ. Βαζδέκη ἔν κάλυμμα τῆς Ἀγ. Τραπεζῆς ἔν φόρεμα ἀτλάζι, Θεόδωρος δ. Ράμμος ἔν λειβάδι εἰς Γκοζπίναν καὶ ἔν κάλυμμα τῆς Ἀγ. Τραπεζῆς ἡ μήτηρ του. Μιλτιάδαινα Ζώη ἔν φόρεμα, Γεώργαινα Βουραζάνη ἔν φόρεμα, Σεβαστῆ Καπρίστου ἔν ζωστᾶρι μεταξωτόν, Ἀλέξιος Τρίψα ἔν σταυρόν. ἀέρα καὶ ἐπιμάνικα, Πηνελόπη Τσορέληνα ἀφιέρωσεν ἡμίσειαν λίραν γρ. 54, Μηλιτιάδη Τολ. Σεῖδη ἔν δακτυλίδιον χρυσοῦν, Ἀλέξιος Λούλος ἀφιέρωσεν ἔν φελώνιον μεταξωτόν καὶ ἔν ἐπιτραχήλιον ὁμοιον καθὼς καὶ ἔνα ἀέρα καὶ δύο καλύμματα διὰ τὸ ἅγιον ποτήριον ὁμοια, ὁ Κώστας Παγούνης διὰ τὴν σύζυγόν του μακαρίτισαν Ἑλένην παρησίαν γρ. 20, Ἀριστοτέλης Ζώνιου ἀφιέρωσε τὰ μεγάλα φανάρια, ὁ Θεόδωρος Ἰ. Ράμμος προσέφερεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν 1 λίρ. γρ. 108, ὁ Κώνστας Παγούνης προσέφερεν μίαν λίραν διὰ νὰ γίνῃ ὁ σταυρὸς γρ. 108, Κώσταινα Βρούζου ἔν μεντζίτι ἀργυροῦ διὰ νὰ γίνῃ ὁ σταυρὸς γρ. 20, Δημήτριος Μ. Σάρρος ἔδωρῆσατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1888 ἔλθων ἐκ Βουκουρεστίου τῆς Παναγίας ἔν χρυσοκέντητον βλάχικον φελώνιον πράσινον, ἔν σταχάριον καὶ ἔν ἐπιτραχήλιον καλὸν ἀξίας περίπου ἑκατὸν ἔννενήκοντα φράγκων. Ὁ Βασίλειος Γούσια ἔδωρῆσατο ὡς συνδρομὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν δύο λίρας ὀθωμανικὰς καὶ γρ. 216 καὶ μίαν ἁγίαν λαβίδα ἀφιέρωσεν, ἰκονόμος νικολάου διὰ τὸ φόρεμα γρ. 108, ἀλέξιος λλουλιος εἰς κουτὴ γρ. 108, Χρῆστος Μανδρίτης ἔδωκε μίαν λίραν ἀγγλίας γρ. 118, Κώστας Λέκου διὰ τὴν μητέρα του Ἀλεξάνδρα γρ. 108, Κώσταινα Παρτάλη ἔν φελώνιον μεταξωτόν ἀτλάζι καὶ ἔν ἐπιτραχήλιον ὁμοιον, Ἀργύρω Τσανίνα πέντε λίρας γρ. 540, Πέτρινα Παρανίκα ἔν φελώνιον, ἔν φυλὸν ὁ δημήτριος λούλος, Ἑλένη Τρίψα ἔν μεντζίτι ἀργυροῦν γρ. 20 καὶ

μίαν λιγγέραν ἢ ἰδία, Πενελόπη Μ. Βελογιαννίδη, ἔν φόρεμα μεταξωτόν, Ἐλένη Ἄνδρ. Βαγρατσᾶ εἰς τὸ κουτὶ τῆς Ἐκκλησίας λίρας, Ὁθωμανικᾶς 3, Κώνστας Καραγέωργου διὰ χειρὸς τοῦ υἱοῦ του Στεφάνου μίαν λίραν Ὁθωμανική, Στασινῆ Βαζάκα μίαν λίρα Ὁθωμ. 1, Πέτρος Δ. Λέκου ἔν κάλυμμα τῆς ἀγίας Τραπέζης καὶ ἕτερον κάλυμμα εἰς τὴν προσκομιδὴν, ὁ κ. Φίλιππος Κ. Βριζόπουλος ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔν ὁμολογὸν ἐκ 400 γροσίων ἐπομένως καὶ τὸ χωράφιον εἰς λεπτοκαρυὰν τοῦ Χριστοδούλου Σέρβα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀμανέτι διὰ τὰ χρήματα, Μηλίτσα Στεφάνου Παπαγιανόπουλου προσέφερε τρία Ναπολεόνια εἰς τὸ κουτὶ τῆς Παναγίας διὰ νὰ μνημονεῦται γρ. 285, Ουρανία Ἀρτόζη τὸν σταυρὸν τῆς, Ἰωάννης Μιλ. Τζώη ἔν ζωσταρ μεταξωτόν, 1898 Ὀκτώμβριος Εὐγενία Χριστοδούλου Σιαπάνη προσέφερον ἓνα φουστάνι καὶ ἓνα κιοῦπι διὰ λάδι. 1902 Σ)βρίου Γαλινῆ σκούλενα ἓνα φοροστάκι, Χρυσάνθη Κωνσταντίνου Προύζου ἓνα ἐπιτραχιλίον. 1911 Εὐγενὴ Δ. Βαζδέκης λίρας Ὁθ. 2. δύο διὰ νὰ μνημονεῦται, Οἰκογένεια Ναπολ. Μ. Ζωτῆ ἓνα ἐπιτάφιον Πανέννιον. Ἀλεξάνδρα Χρ. Τσακαλίδου μίαν κανδύλαι ἀσημένια εἰς Προσκυνητᾶριον, Εὐγενία Πλακίδα (τὸ γένος Ράμου) μίαν φορεσιὰν ἱερὰ ἄμφια. Καλλιόπη Φιλ. Βριζοπούλου ἐδώρησεν τὸ μέγαν Ἐπιτάφιον, τὸ ἐπίχρυσον ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἅγιον Ποτήριον, Σταυρὸν, καὶ πάντα, τα χρειώδη τῆς ἱερᾶ Προσκομιδῆς ἀστερίσκον δισκᾶριον ἀγίαν λαβίδα λόγχην μὲ τὰ καλλύματα, Μελπομένη Βασ. Γούσια τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως. Θεμιστοκλῆς Χρ. Βαταβάλη τὴν μεγάλην κολυμβήθραν, Ἀδελφοὶ Χρ. Τσακαλίδου μίαν εἰκόνα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. 1912 Ἀριστείδης Καραγιαννίδης ἓνα Ἀπόστολον ἐπαργηρομένον, Ἀθηνᾶ Θεοδ. Σακελαρίδου ἔν Φελώνιον μεταξωτόν. 1920 Ἀριστ. Καραγιαννίδης τρία ἑξαπτέρυγα ἄργυρᾶ. 1925 Στέφανος Κ. Λατίνος μία εἰκόνα τοῦ ἀγίου Μανδουλίου. 1925 Ἀρετὴ Π. Λατίνου ἔν φόρεμα μεταξίνιον διὰ φιλώνιον. 1925 Ἀφρυδίτη Ἄνδρ. Βαζδέκη ἔν φόρεμα Μεταξωτόν. 1926 Ἰφιγένεια Σταφ. Θεμελῆ ἔν φόρεμα Μετάξινιον ἐπεδιώρθωσεν. 1928 Καλλιόπη Π. Κρασσπούλου 1 εἰκοσόφραγκον εἰς μνήμη γονέων. 1930 Χαριτίνη Β. Ἀναγνωστάκη ἔν Φόρεμα Μεταξωτόν διὰ Φιλώνιον. 1931 Βασιλικούλα Φιλ. Βριζοπούλου Βελουδένια καὶ χρυσοκέντητον ὠραίαν Πύλην. 1931 Οἰκογένεια Φιλ. Βριζοπούλου ἀνεκατήρησεν τὰ παλαιὰ ὀρυχάλκινα μανουάλλια. 1931 Βερενίκη Φιλ. Βρι-

Ζοπούλου ἐν μέγα Μανουάλιον εἰς τὸ Προσκυνητᾶριον. 1931 Φιλ. Βριζόπουλος ἐδώρησεν μικρὸν διὰ τὴν εἰσοῖον μανουάλιον. 1933 Καλιόπη Εὐστρ. Βαταβάλη Φόρεμα Μετάξινον μεταχριώδη διὰ στοιχάριον. 1934 Ἐρασμία Ἀθανασιάδη τὸ γένος Κ. Γιαννὴ μία Πύλην ἀπὸ τοῖτη. 1935 Ἰπολύτη Δ. Κεφάλαι ἢ Σαλούπη ἐν φόρεμα ἀτλάζιον μεταχρισμένον.

Ὁ Δ. Τζοβάρας ἐκ τοῦ Μεσαίου μαχαλᾶ καταγόμενος ἠγόρασε τῷ 1843 ἀντὶ 2000 γρ. τοὺς ἀφιερωθέντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς κοινότητος ἀγρούς. Τούτους ἀπέδωκε πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διότι ὡς λέγεται νύκτωρ μετὰ τῆς Θεοτόκου ἤριζεν. Ὁ Δ. Σάρρος κατέλιπε 100000 δραχ. ὑπὲρ τῆς κοινότητος Βίτσης, ὁ Φ. Βριζόπουλος ἐκληροδότησε τὴν ὁμώνυμον Σχολὴν διὰ 1600 δραχ. ἑτησίως, ἡ Σιάννα Σάρρου ἐκληροδότησε τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον εἰς τὴν Κοινότητα Κάτω Βίτσης.

Ἐπισημοὶ ἄνδρες. Ἀσλάν Πασᾶς διοικητῆς Ἰωαννίνων. Κατήγετο ἐξ Ἀνω Βίτσης καὶ ἀνηρπάγη κατὰ τὸ παιδομάζωμα ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ 1580 (κατὰ Λαμπρίδην). Ἡ παράδοσις ἐν τῷ χωρίῳ ἀναφέρει ὅτι ἐπιστρέψας ἐν τῇ γενετείρᾳ του ἔλαβε τὴν εὐχὴν τῆς γραίας μητρὸς του καὶ ἔκτισε φεῦγων φρέαρ (τ' ἀρχόντου τὸ πηγάδι) καὶ ἐκκλησίαν ἐν τῷ χωρίῳ. Στέφανος Μπαζάκας, Νικόλαος Σάρρος ἰδρυτῆς τοῦ κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἀκμάσαντος ἐν Βενετίᾳ ὁμώνυμου ἐλλ. τυπογραφείου ἐξ οὗ ἐξεδόθησαν πλείστα βιβλία. Δημήτριος Σάρρος διακριθεὶς κατὰ τὸ 1821 ἐν Κωνσταντοπόλει. Χρηστος καὶ Κωνσταντῖνος Σάρρος ἀρχιγραμματεῖς τῶν βιλαετιῶν Ἰωαννίνων καὶ Λαρίσης ἀπὸ τοῦ 1830 ἐπὶ τινα δὲ χρόνον καὶ τῆς Ἀνδριανουπόλεως ὁ Κωνσταντῖνος. Γεώργιος Κ. Σάρρος ἔγκριτος νομομαθὴς, Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος. Στέφανος Σάρρος ἰατρὸς ἐπιφανέστατος ἐν Βουκουρεστίῳ ἀποθανών, ὡς καὶ Γεώργιος Σάρρος. Γόνος τῆς ἐν λόγῳ οἰκογενείας εἶναι καὶ ὁ ἀείμνηστος Δ. Σάρρος. Κουτσοκώστας Σιδάμπολος διατελέσας τοῦ Ζαγορίου προεστὼς ἐπὶ Κούρτ—Πασσᾶ. Τσουλακαῖοι κλπ. Ἰωάννης Καραγεώργος διατελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς συγχωνεύσεως τῶν Κοινοτήτων Μουχτάρης Ἀνω Βίτσης ὅστις διὰ πλείστων ὄσων κοινωφελῶν ἔργων—ὁδῶν, φρεάτων, παρεκκλησιῶν κλπ.—ἐπλούτισε καὶ πλουτίζει ἰδίῳις ἀναλώμασι τὴν γενετείραν του. Κωνσταντῖνος Σφάγγος πρόεδρος Κοινότητος Βίτσης ὁ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν ἐξέχων ἀνὴρ, ὁ

ἐπὶ σειράν ἐτῶν προσφέρων ἀφιλοκερδῶς τὰς ἑαυτοῦ ὑπερσίας διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀγαθῶν τῆς γενετῆρας αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ὁσημέραι πρόδον ταύτης φροντίζων. Βασίλειος Δαουδῆς, Σωτήριος Παπάζογλος Γεώργιος Ζωτῆδης κλπ. Βασίλειος Στεφανίδης μουχτάρης Κοινότητος Κάτω Βίτσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ πρόεδρος τοῦ Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐπὶ σειράν ἐτῶν. Ἀόκνως πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος τὸ καλὸν φροντίζει. Κωντῖνος Μίσιουγλου καθηγητῆς Φυσικῶν ἐν Ἰωαννίνοις στυλοβάτης τῆς κινήσεως τῆς πρὸς τὸ πράσινον ἀγάπης, Κ. Κυρίτσης κ. λ. π.

Λόγιοι: Ἐν Βίτση ἐγεννήθησαν καὶ οἱ γνωστότατοι λόγιοι καὶ συγγραφεῖς καὶ καθηγηταὶ Γ. Χασιώτης, Μ. Παρανίκας, Γ. Ζηκίδης, Δ. Χασιώτης, Π. Παπαρούσης καὶ οἱ νεώτεροι, Γ. Ἀθανασιάδης—Νόβας (Ἀθάνας) ὁ ἀείμνηστος μέγας διδάσκαλος Δ. Σάρρος—περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου ἐκτενῶς κατωτέρω πραγματευόμεθα—ὁ Γ. Δάνος, ὁ Δ. Δάνος καὶ εἰς τις ἄλλοι.

Δημήτριος Σάρρος. Ἐγεννήθη ἐν Κάτω Βίτση τὴν 14 Σεπτεμβρίου, τοῦ 1869. (1) Τὰ μαθήματα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου διήκουσεν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπὸ τοῦ καλοῦ διδασκάλου Φιλίππου Δαουδῆ, τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Ἄνω Βίτση ὑπὸ τοῦ ἀρίστου διδασκάλου Σπυρ. Χασιώτη τοῦ μετέπειτα ἀναδειχθέντος πατρὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι Γεωργίας καὶ τοῦ Γυμνασίου εἰς τὴν ἐν Ἰωαννίνοις Ζωσιμαίαν Σχολὴν ὑπὸ τοῦς Γυμνασιάρχας Μιλτιάδην Πανταζῆν καὶ Γ. Σωτηριάδην οὗτινος ὑπῆρξεν ὁ πλέον ἀγαπημένος μαθητῆς καὶ καθηγητῆς τοῦς Γ. Καλούδην καὶ Ἐμμ. Σαγκριώτην. Ἀποπερατώσας τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς κατὰ τῷ 1890 ἐφοίτησεν εἰς τὸ φιλολογικὸν τμήμα τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὑπέστη λίαν εὐδοκίμως τὰς διδακτορικὰς του ἐξετάσεις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1897. Βραδύτερον ὑπέβαλεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν ἐναίσιμιον ἐπὶ διδακτορικῇ διατριβῇ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ φωνήεντα ἐν τοῖς Ἡπειρωτικοῖς ἰδιώμασιν» ἧς ἐγκριθεῖσης ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας τυχὼν τοῦ βαθμοῦ λίαν καλῶς. (2) Ἀσκήσας τὸ ἔργον του ὡς καθηγητῆς,

(1) Πολλοὶ ἀναφέρουν ἐσφαλμένως ὡς χρονολογίαν γεννήσεώς του τὸ ἔτος 1870.

(2) Τὴν διατριβὴν ταύτην, ὡς μοι ἀνεγκρίνωσεν, ἐσκέπτετο γὰρ ἐκδόση κατὰ τὸ παρὸν ἔτος συμπληρωμένην. Πλὴν ὁμως ὁ θάνατος ἀνήρπασεν αὐτὸν αἰφνηδῶς καὶ προώρως.

γυμνασιάρχης, καὶ Γενικός ἐπιθεωρητὴς ἐπὶ σειράν ὀλοκλήρων δεκαετιῶν μετέβη πολλάκις καὶ διέτριψεν ἱκανοὺς μῆνας εἰς Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Γερμανίαν, Αὐστρίαν καὶ Ἑλβετίαν πρὸς ἐπίσκεψιν βιβλιοθηκῶν, Μουσείων, Πινακοθηκῶν, Πανεπιστημίων καὶ ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδρυμάτων ὡς ἐπίσης καὶ χάριν μελετῶν.

Ἀρχίσας τὸ στάδιόν του, μετὰ τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις τῷ 1887 ἀπὸ τοῦ Α' ἐν Πειραιεῖ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἀπεστάλη τῷ 1899 ὑπὸ τῆς Πρυτανείας τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου Γυμνάσιον καὶ μετὰ ἕξ μῆνας προσεκλήθη ὡς Γυμνασιάρχης τῆς ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου Σχολῆς, ἣν προήγαγεν εἰς Γυμνάσιον ἀνεγνωρισμένον, διευθύνας αὐτὸ ἐπὶ τριετίαν μέχρι τοῦ 1902.

Κληθεὶς ἐκ Κύπρου ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπιτροπῆς τῆς Παιδείας διωρίσθη ὑπ' αὐτῆς καὶ εἰργάσθη ἐπὶ ἑπτὰ συναπτὰ ἔτη (1902—1909) ὡς Γυμνασιάρχης καὶ Γενικός Ἐπιθεωρητὴς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἦτοι: ἐπὶ τετραετίαν ἐν Ἀνδριανουπόλει καὶ ἐπὶ ἕν ἔτος ἐν Σέρραϊς, ὡς Γυμνασιάρχης καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Οἰκοτροφείου τῶν πόλεων τούτων, ἐπὶ διετίαν δὲ (1904—1906) ὡς πρῶτος Γενικός Ἐπιθεωρητὴς καὶ ὄργανωτὴς τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐκπαιδεύσεως ἐδρεύων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Π. Κορομηλᾶ καὶ τῶν λοιπῶν προξένων τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἀπεσπασμένων εἰς τὰ Προξενεῖα ἀξιωματικῶν καὶ τῶν Μητροπολιτῶν. Κατὰ τὸ ἑπταετὲς τοῦτο διάστημα καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος περιήλθε μὲ κίνδυνον πολλάκις τῆς ζωῆς του καὶ πᾶσαν τὴν ὑπαιθρον Μακεδονικὴν καὶ Θρακικὴν χώραν, δίδων τὴν προοπτικὴν ἐν πολλοῖς ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐμψυχώνων τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ δις ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀξιωσάσης παρὰ τῶν Πατριαρχείων τὴν ἀπομάκρυνσίν του, ἐξελέγη καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μ. Συμβουλίου τῶν Πατριαρχείων Ἰσόβιος καθηγητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰωακείμειου Παρθεναγωγείου ἐν οἷς ἐδίδαξεν ἐπὶ δεκατέσσαρα συναπτὰ ἔτη (1909—1923) προανατεθείσης αὐτῷ ἐπὶ διετίαν καὶ τῆς γυμνασιαρχίας τοῦ εἰς Πέραν Ἐθνικοῦ Λυκείου (1911—1913). Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Τουρκίᾳ διαμονῆς του, παρὰ τὸν διδακτικὸν καὶ διοικητικὸν ἐν

τοῖς σχολαίσις ἔργον τοῦ μετεῖχεν καὶ πάσης τῆς ἐκεῖ ἐπισημονικῆς ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς κινήσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰδίᾳ.

Οὕτω λ. χ. ἐν μεγάλῃ ἐθνοσυνέλευσει τοῦ ἀλυτρώτου ἑλληνισμοῦ τῇ συγκληθείσῃ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1910 ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' εἶχεν ἐκλεγεῖ ἀντιπρόσωπος τῆς Μακεδονικῆς ἐπαρχίας Πελαγονίας, φυλακισθεὶς μετ' ἄλλων ἀντιπροσώπων ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ δύο ἐβδομάδας. Διετέλεσε μέλος τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου (Κεντρικῆς Πατριαρχικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς) τῶν Πατριαρχείων καὶ ἐκ τῶν συντακτικῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων αὐτοῦ, Ἔφορος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰωακείμειου Παρθεναγωγείου, Ἔφορος τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου, ἰδρυτῆς τῆς ἐν Πέραν νυκτερινῆς Σχολῆς, τῆς Στοᾶς Ἀρμονίας, πρόεδρος τοῦ ἐν ἐν Κωνσταντινουπόλει καθηγητικοῦ συλλόγου κατὰ τὰ πλεῖστα ἔτη μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκεῖθεν. Εἰδικώτερον δὲ εἰργάσθη ἀδιελείπως ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἐπιστημονικὴ του δρασις καταφαίνεται ἐκ τῶν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐκδοθέντων τόμων τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ.

Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρόεδρος τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, «τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἀνατολῆς», ὡς ἐκλήθη ὑπὸ τῶν ξένων, καὶ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς Πεντηκονταετηρίδος αὐτοῦ. Κριτῆς καὶ εἰσηγητῆς εἰς διαφόρους ἐπιστημονικούς, ποιητικούς καὶ ἐκπαιδευτικούς διαγωνισμούς αὐτοῦ. Εἰσηγητῆς εἰς τὰς κατὰ τὸ 1909 εἰδικὰς ἐκπαιδευτικὰς συνεδρίας πραγματευθεὶς τὸ «περὶ ἐξετάσεων ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει». Συντάκτης εἰδικῶν κανονισμῶν διαγωνισμάτων. Ἀντιπρόεδρος Α' τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῷ 1912, πραγματευθεὶς ἐν τῇ ἐνιαυσίᾳ ἐπισήμῳ ἑορτῇ αὐτοῦ «περὶ συγγενείας καὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀρχαίων Θρακῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας». (1)

Διετέλεσεν ὀργανωτῆς καὶ εἰσηγητῆς τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του συγκληθέντος καὶ διεξαχθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν Αὐγούστου τοῦ 1912 πρώτου καὶ μόνοῦ συνεδρίου τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, εἰσηγηθεὶς ἐν αὐτῷ τὸ θέμα «περὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως καὶ παραγωγῆς τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων

(1) Φ.λ. Συλλ. Περιοδικὸν τόμ. ΑΒ' σελ. 64 τομ. ΑΓ' σελ. 11, 13, 19, 32, 36, 51, 122 κ. λ. π.

καθηγητῶν καὶ διδασκάλων. Παυθεὶς τῶν θέσεών του ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1923, ἀνεχώρησεν ἄκων ἐκ Κωνσταντινοπόλεως καὶ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας διορισθεὶς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1924 γυμνασιάρχης τοῦ τότε ἰδρυθέντος ἐν Κερκύρα Γυμνασίου. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1926 μετετέθη ὡς ὡς Γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Καλλιθέα Ἀθηνῶν τότε ἰδρυθέντος Γυμνασίου μετὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ ὁποῦ προήχθη εἰς ἐκπαιδευτικὸν σύμβουλον τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπὶ ἑννέα συναπτὰ ἔτη μέχρι Μαΐου τοῦ 1935 ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ὁρίου ἡλικίας καὶ ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας. Ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του διετέλεσε σύμβουλος καὶ πρόεδρος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Αὕτη εἶναι ἡ πλήρης ἀγώνων καὶ ἔθνικῆς δράσεως ζωὴ τοῦ μεγάλου τούτου διδασκάλου τοῦ Γένους καὶ ἐκπροσώπου τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας μας. Ὡς ἄνθρωπος ὁ Σάρρος ὑπῆρξε πρότυπον καλοῦ οικογενειάρχου, μεγάλου πατριώτου ὑπὸ τοῦ ὁποῦ ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς του ἐν πᾶσι τοῖς ζητήμασιν αὐτῆς, μεγάλως ἐξυπηρετήθη καὶ πολλαπλῶς εὐηργετήθη, ἄνθρωπος ἀκεραίου χαρακτῆρος προικισμένος δι' ἀφθάστων χαρισμάτων ἅτινα καθίστων αὐτὸν ἀξιαγάπητον εἰς πάντας. Τὴν ζωὴν ἔβλεπε μὲ τὸν φακὸν μιᾶς ἀνωτέρας προσωπικῆς καὶ εὐγενοῦς πνοῆς. Ἡ ζωὴ ἦτο δι' αὐτὸν ἀδιάκοπος ὑπηρεσία τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, δυναμένη νὰ συνοψισθῇ ἐν τῷ νοήματι μιᾶς μόνης λέξεως: ἐργασίας. Ἐργασίας εἰς ὅλας τὰς πολυποικίλους ἐκτελέσεις τῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐπετεύχθη ἕνα ὑπέροχον ἀποτέλεσμα ἰκανὸν νὰ ἀντισταθμίση ὅλους τοὺς καταβληθέντας κόπους καὶ μόχθους, νὰ ἰκανοποιήσῃ καὶ τοὺς πλέον ἀπαιτητικοὺς ἐρευνητάς. Συνηντήθημεν ἕνα μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς τὴν ἐν Νέᾳ Σμύρῃ οἰκίαν του. Τὸ σῶμά του, ἀπὸ τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς ἀσθενείας εἶχεν ἀρχίσει νὰ κουράζηται. Ἡ ψυχὴ του ὁμῶς εἶχε τὴν νεανικὴν φλόγα τῆς δημιουργίας. Τὸ θέμα μας περιστρέφετο περὶ τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐνεργείας. Ἐθαύμαζέ τις τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν πλοῦτον τῶν ὑπερόχων ἰδεωδῶν καὶ τὸ ὕψος τῆς κοσμοθεωρητικῆς γραμμῆς. Τὸν θάνατον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν δὲν τὸν ὑπελόγιζε. Μόνον ἐκ τῆς ἀπόψεως ὅτι αὐτὸς θὰ ἐγίνετο αἰτία τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας του τὸν ἐνδιέφερον. Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τοὺς λόγους του «θέλω νὰ τελειώσω ὅπως δῆποτε τοῦτη τῆ δουλειά μου. Ἡ ζωὴ μας εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη ἀέννηση ῥοπή

Τι μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς μητέρας μας ὡς τὸ χάσμα τοῦ τάφου; Ἄν μπορέσουμε καὶ δώσουμε νόημα σ' αὐτὴ τὴ στιγμή τῆς αἰωνιότητος ἐξασφαλίζουμε τὴν ἐπιβίωση. Φαντάζεσαι τὴν τραγικότητα τῆς ἀνυπαρξίας; Νὰ σκέπτεσαι πῶς ὑπῆρξες καὶ πῶς λησμονήθηκες. Δὲν φοβούμαι τὸ θάνατο εἶναι κά'ι στατικώτερο τῆς ζωῆς. Μόνο πού πρέπει νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴ δυνατότητα τῆς νίκης του. Ἀρχίζουμε τὴ ζωὴ μας ἀπὸ τὸν ὄνειρώδικο κόσμο τῶν συννέφων καὶ πεθαίνουμε μ' ἓνα δάκρυ στὴ μάνα γῆ. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς ἂν τὸ δάκρυ μας αὐτὸ θάχη τὴ ζωογόνο δύναμη τῆς ἀναδημιουργίας. Πρέπει νὰ προφτάσω ὕστερα ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνεῖ». (1)

Ἔργα αὐτοῦ. Ταῦτα χωρίζονται εἰς τρεῖς κατηγορίας, 1) τὰ καθαρῶς λογοτεχνικὰ δημιουργήματα, 2) τὰ ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ καὶ 3) τὰς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων τραγωδῶν Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Πρῶτον ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὰ πρῶτα τραγούδια (1891) τὰ ὁποῖα ἐξέδωκε μαθητῆς ὢν ἀκόμη τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς. Εἶναι γραμμένα, τὰ πλεῖστα εἰς τὸ μοτίβον τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Κρυστάλλη, μετὰ τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξαν φίλοι καὶ συμμαθηταί, καὶ τοῦ ὁποῖου ὡς μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὑπερτέρει ἐν τῷ Γυμνασίῳ κατὰ πολὺ εἰς τὸ εἶδος τούτου τοῦ λόγου. Εἰς τὴν καθαρῶς λογοτεχνικὴν δημιουργίαν του πρέπει νὰ προστεθῶσιν καὶ τὰ ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ ἡμερολογίοις δημοσιευθέντα διηγήματα (πατριωτικὰ—ἠθογραφικὰ) ὡς καὶ ἡ συλλογὴ τοῦ «Ἡπειρωτικὰ ἠθογραφήματα» τῆς ὁποίας ἀνέγνωσα χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα, δι' ὧν δύνανται νὰ κριθῆ καὶ τοποθετηθῆ οὗτος παρὰ τῷ Χ. Χριστοβασίλῃ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης—ἦν δυστυχῶς δὲν προέλαβε νὰ ἐκδώσῃ.—Τὰ ἱστορικολαογραφικὰ του ἔργα συνταχθέντα μετὰ ἀκριβείας καὶ ἐπιστημονικότητος καὶ κριθέντα εὐμενέστατα ὑπὸ ἐδικῶν ἡμετέρων καὶ ξένων κριτικῶν εἶναι τὸ ἐξῆς: Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀρα-

(1) Παραθέτω καὶ σχετικὸν ἀπόσπασμα ἐκ σημειώματος τοῦ κ. Αθ. Παπαχαρίση τῆς ἐφημερίδος «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον φύλλον 65 17 Νοεμβρίου 1938. «Στὸ κρεββάτι τῆς ἀρρώστειας του μοῦ μίλησε γιὰ τὴν ἐργασία αὐτὴ καὶ ξέρω πόσος ἦταν ὁ πόνος του, ὄχι γιὰτὶ ἐννοιωθεῖ κοντὰ του τὸν καλπασμὸ τοῦ χρόνου ἀλλὰ γιὰτὶ δὲν θὶ πρόφτανε νὰ τελειώσῃ τὴ μετάφραση. Περιφρόνηση πρὸς τὸ θάνατο καὶ προσήλωσις στὸ καθῆκον νὰ ποιά εἶναι ἡ τελευταία ἐντύπωσις ποὺ μᾶς ἔδωκαν οἱ τελευτοῖες του μέρες. Αὐτὸ λέγεται ἀρετὴ».

βαντινοῦ (1920). Περί τῶν ἐν Ἠπειρῷ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνθηματικῶν γλωσσῶν. Ἱστορικά σημειώματα περὶ Ἠπειροῦ καὶ Βλαχίας. Λεῖψανα τῆς λατρείας τοῦ Λίνου καὶ Ἀδωνίδος ἐν Ἠπειρῷ. Ζήνων ὁ Κιτιεὺς καὶ ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ. Οἱ μῆνες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Ἀδωνις καὶ ἡ λατρεία αὐτοῦ. Παλαιογραφικὸς ἔρανος. Γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας. Ζαγοριακῶν θεσμῶν ἔρευνα. Ἡ ἐπανάστασις Διονυσίου τοῦ Σκυλλοσόφου εἰς Ἰωάννινα. Ὁ στηλιτευτικὸς λόγος Μαξιμου τοῦ Πελοποννησίου. Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως.

Μεταφράσεις: «Φρονῶν, γράφει ὁ ἴδιος, ὅτι τὰ ἀθάνατα ἔργα τῶν ἀρχαίων μεγάλων ἡμῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων πρέπει νὰ καταστῶσιν ἐντρύφημα τῆς νέας ἡμῶν γενεᾶς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν λογοτεχνίας πηγὴ ζωοφόρος καταγίνομαι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς ἔργον πολύμοχθον, εἰς ἐπιστημονικῶς ἀπηκριβωμένην καὶ λογοτεχνικῶς ἐνδεικνυομένην ποιητικὴν μετάφρασιν εἰς ζωντανὴν καὶ καλλιεπῆ δημοτικὴν γλῶσσαν ἀρχαίων ποιητῶν...» Πράγματι ἡ μετάφρασις τοῦ Δ. Σάρρου εἶναι ἔργον μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν γενεάν. Δι' αὐτῶν ἠδυνήθημεν νὰ ἐντρυφήσωμεν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀθανάτων ἀρχαίων τραγωδιῶν, νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν σύλληψιν τῶν ὑψίστων ἐννοιῶν περὶ ζωῆς, νὰ συγκλονισθῶμεν ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς τραγικότητος καὶ τὴν σύλληψιν τῆς μεγάλης ἰδέας τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ἡμεῖς ἐπλησιάσαμεν τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ αὐτὸ ἐπετερούγισεν ὑπεράνω ἡμῶν. Πάντες ὁμοφῶως οἱ κριτικοὶ εἰς τὰ σχετικὰ σημειώματά των ἡμέτεροι καὶ ξένοι κατέδειξαν τὴν σπουδαιότητα τῆς τοιαύτης ἐργασίας. Ἐκ τούτων παραθέτομεν μόνον ἀπόσπασμα τῆς κρίσεως τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων H. Pernot ὅστις ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς πρώτας μεταφράσεις ἔγραψε (1) *Je suis haite beaucoup des lecteurs aux traductions des tragedies d' Euripide M. Sarros manie joliment le grec vulgaire... Est ce bien traduction qu' il faut dire? Quand on lit ainsi Euripide en romaique, on a l' impression que le vieux tragique menait, pour dire, lui m.ême ses pièces daus la même lanque et seulement dans un autre dialecte, plus immédiatement intelligible.*

(1) «*Revue des études grecques*» τομ. 82 ὁμ. 160 1922.

Le sentiment qu'on en éprouve est charment, et c'est un de ceux qui nous font mieux comprendre l'éternelle jeunesse de l'Hellenisme».

Μετέφρασε σχεδόν τὸ σύνολον τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους. Ἐκτὸς τούτων ἐξέδωσε καὶ τὰ ἐξῆς ἔργα :

α) Λόρδου Βύρωνος : α) Περιήγησις τοῦ Τσάιλδ—Χάρολδ εἰς τὴν Ἑπειρον, β) Ἐκθεσις τῆς κρίσεως τοῦ Β' δραματικοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου, γ) Περὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων διδασκάλων, δ) Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, ε) Εἰσαγωγή εἰς τὸ ἀρχαῖο δράμα.

Ἔιχε δὲ ὑπὸ ἐκτύπωσιν τὰ ἐξῆς :

α) Ἀρχαῖα τραγούδια σὲ νέους στίχους, β) Χρονικὰ σημειώματα ἀπὸ βιβλιοθήκης τῆς Κων)πόλεως. γ) Ἑπειρωτικὰ ἠθογραφήματα. δ) Τὰ φωνήεντα εἰς τὰ Ἑπειρωτικὰ ἰδιώματα. Α—Ἑπειρωτικὰ τραγούδια καὶ μοιρολόγια. ε) Ἑπειρωτικὴ Λαογραφία, στ) Λεξικὸν τῆς Ἑπειρωτικῆς—Λόγοι καὶ διατριβαί.

Ἐν Μονοδενδρίῳ οἱ ἀδελφοὶ Ἀναστάσιος καὶ Φίλιππος Τάγης, ὁ Μιλτιάδης Πανταζῆς καὶ ὁ Δημήτριος Σεμιτέλος περὶ τοῦ ὁποῦ γράφομεν ἐκτενέστερον.

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Μονοδενδρίῳ κατὰ τὸ 1830 ἔτος. Ὁ πατὴρ του ἦτο διδάσκαλος, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος Σεμιτέλος ὅστις μάλιστα ἐδίδαξε καὶ εἰς ἄνω Βίτσαν. Κατὰ τὸ 1854 ἀναγορεύεται διὰ τῆς εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν συντεταγμένης διατριβῆς τοῦ ὑπὸ λατινικὸν τίτλον «*Erpicticorum liber primus*», διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1854—1864 διδάσκει ὡς καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου Πατρῶν καὶ διατελεῖ τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Κατὰ τὸ 1864 διορίζεται ἑκτακτὸς καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1868 τακτικός. Εἰς τὴν ἔδραν ταύτην ἐδίδαξεν 20 ἔτη μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1898, ὅποτε ἐν Ἀθήναις ἀπέθανεν.

Ἔργα αὐτοῦ : 1) Ἡ ὡς ἄνω μνημονευθεῖσα ἐργασία περὶ γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν ζητημάτων τῆς Ἑπέρου. 2) Λατινικὴ γραμματικὴ (1884) σχολικὸν βιβλίον συνταχθὲν μετ' ἀκρίβειας καὶ μεθοδικότητος λίαν εὐχρηστον καὶ σπουδαιότατον βοήθημα διὰ τοὺς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν σπουδάζοντας. 3) Ἡ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐκδιδ-

ΣΩΜΑΤΕΙΑ

Φιλοδοσική Ένωσις Βίτσης (Φ. Ε. Β.)

Αύτη συνεστήθη τῷ 1936. Ἡ πρωτοβουλία τῆς ἰδρύσεως ἀνήκει εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς Βίτσης, οἵτινες πρωτοστατοῦν πάντοτε εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ πραγματοποίησιν πάσης εὐγενοῦς ἰδέας. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αὐταὶ αἱ συνθῆκαι τῆς ζωῆς, δύναται τις εἰπεῖν εἰς τὴν σύλληψιν καὶ πραγμάτων τῆς ἀναδασωτικῆς προσπάθειας καὶ τῆς συστάσεως Φιλοδοσικοῦ Σωματείου. Ἡ ἀποψίλωσις τῶν πέριξ καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου τοποθεσιῶν ὀφειλομένη εἰς ἀσυνείδητον καὶ χειρίστην προοπτικὴν ζωῆς τῶν πατέρων ἡμῶν, στοιχεῖα ἅτινα ἐδημηούργησαν ποικιλλοτάτας ἀνάγκας (ἐξωραϊσμοῦ, καλαισθητικῆς ἐμφανίσεως, τουριστικῆς κινήσεως, λόγων ὑγιείας κλπ.) τῶν ὁποίων ἡ ἐπιθυμία πληρώσεως καὶ πραγματοποιήσεως ἀπετέλεσε τὴν καταλληλοτάτην ἀτμόσφαιραν διὰ τὴν γένεσιν τῆς ἰδέας συστάσεως Φιλοδοσικοῦ Σωματείου. Καὶ πράγματι ἡ ἔνωσις αὕτη, ἂν καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῆ καὶ εἰς τὴν πραγμάτων ἄλλων παραπλησίων ἔργων, πραγματοποιεῖ κατ' ἔτος τὸν σκοπὸν τῆς. Οὕτω εἰς διάστημα μιᾶς τριετίας καὶ δι' ἐξόδων 25000 δρχ. ἐτελέσθησαν τὰ ἐξῆς ἔργα. 1) Ἡ διαμόρφωσις τοῦ λόφου Ἀγίων Πάντων, περίφραξις αὐτοῦ διὰ συρματοπλέγματος, φύτευσις 600 πεύκων καὶ συντήρησις αὐτῶν. 2) Διάνοξις λάκκων, περίφραξις διπλῆς δεντροστοιχίας εἰς θέσιν «ἀνάερα», 3) Περίφραξις ἀναδασωτέας ἐξ εἴκοσι στρεμμάτων ἐκτάσεως «Ζελινίτσας». 4) Διαμόρφωσις τῆς πλαγιᾶς «Παληάμπελον» Κάτω Βίτσης, ἐκρίζωσις θάμνων περίφραξις καὶ φύτευσις 250 μορεοδένδρων.

Ἐκψυχῶται τοῦ λαμπροῦ τούτου καὶ μοναδικοῦ σωματείου εἶναι ἐν μὲν Ἰωαννίνοις ὁ καθηγητὴς Κ. Μίσιουλου ἐν δὲ τῇ Βίτση ὁ δημοδιδάσκαλος Σωτήριος Παπάζογλου.

Γεωργικὸς συνεταιρισμὸς Βίτσης. Οὗτος συνεστήθη κατὰ τὸ ἔτος, μὲ σκοπὸν τὴν διάδωσιν τοῦ συναιτεριστικοῦ πνεύματος παρά τοῖς γεωργοῖς διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ὠφέλειαν καὶ τὴν καλυτέραν ἀποδοτικότητα ἀποτελεσμάτων. Ἐκτὸς τούτου, διὰ τὴν καλυτέραν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του καὶ σημαντικὰ γεωργικὰ ἔργα ἐξετέλεσε, κυρίως ἐν τῇ θέσει «Βαρκὸς» καὶ δάνεια εἰς γεωργοὺς κατὰ καιροὺς ἐχορήγησε. Πρὸ διετίας προέβη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ καθαριστικῆς μηχανῆς δημητριακῶν.

Κοινοτικὴ Βιβλιοθήκη Βίτσης. Ἰ-

δρῦθῃ μετὰ τοῦ Κοινοτικοῦ Ἀναγνωστηρίου κατὰ τὸ 1928 ἔτος. Περιλαμβάνει βιβλία ἐκ τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Βίτσης—δυστυχῶς τὰ πλεῖστα βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἀπωλέσθησαν, ἕνια δὲ τούτων εὐρίσκονται καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἄνω Βίτσης—καὶ διάφορα ἄλλα (Ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά, ἱστορικά, λογοτεχνικά, φιλοσοφικά, μεταφράσεις ἀρχαίων συγγραφέων, γεωργικά κλπ.) ἀγορασθέντα διὰ συνδρομῶν τῶν κατοίκων Βίτσης ὡς καὶ τῶν δωρητῶν τῆς Βιβλιοθήκης κ. κ. Θεοφάνους Σακελλαρίδου (προσέφερε 10 λίρας), Παναγιώτου Βελογιάννη (προσέφερε 2000 δρ.) Δημητρίου Σάρρου, Θεοδώρου Ζωΐδου (οὗτος ἀπεβίωσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐκληροδότησεν ὀλόκληρον αὐτοῦ τὴν βιβλιοθήκην εἰς τὴν τῆς Ἄνω Βίτσης τοιαύτην), Κων)τίνου Σφάγγου, Γεωργίου Δάνου κλπ. Εὐγενῆς καὶ ὑψηλοῦ περιεχομένου ὁ σκοπὸς τῆς συστάσεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, πλὴν ὅμως διὰ διαφόρους λόγους ἐν πολλοῖς ἀπέτυχε. (1)

---

(1) Περί τοῦ σκοποῦ τῆς συστάσεως βιβλιοθηκῶν κ.λ.π. ἐν Ζιγορύφῳ ἰδὲ καὶ ἄρθρον μου ἐν «Νεοελληνικοῖς Γράμμασιν» 1937 Ἀπριλίου 3.

ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Τὴν μέγιστὴν σπουδαιότητα τῶν χρονικῶν σημειώμα-
 τῶν καὶ ἐπιγράφων κτλ. ἐν σχέσει μὲ τὴν συμβολὴν τῶν
 ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας κατέδειξαν, πρῶ-
 λογίζοντες σχετικὰς συλλογὰς τῶν, οἱ ἀείμνηστοὶ Σπ.
 Λάμπρος, Δημ. Σάρρος, (1) ὡς καὶ οἱ νεώτεροι κ. κ. Μη-
 τροπολίτης Ἀθηναγόρας (2) Χ. Σούλης (3) κτλ. Πράγματι
 ἡ περισυλλογὴ καὶ ἡ ἐρεῖνα τούτων, ρίπτει ἀπλετον φῶς
 εἰς τὰς σελίδας τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας καὶ τοποθε-
 τεῖ ἀκριβέστατα τὰ διαδραματισθέντα γεγονότα ἐν τῷ
 πλαίσίῳ ταύτης. Πολλοὶ ἀσχολούμενοι κατὰ καιροὺς μὲ
 τὴν ἐξέτασιν τῶν ἱστορικῶν Ἡπειρωτικῶν ζητημάτων λό-
 γῶ ἔλλειψέως τῶν πρωτότυπων καὶ ἀνοθεύτων αὐτῶν
 ἱστορικῶν πηγῶν ἀπέτυχον. Καθ' ὅσον τὸ ὑπὸ τύπον хро-
 νικοῦ σημειώματος ἀνάγραφόμενον ἐν τινι παραφύλλῳ
 ἐντύπου τινὸς ἢ καὶ ἀλλοτρίου ὑπὸ ὀλιγόγραμμάτων ἱερέ-
 ων, καλογήρων καὶ ἀναγνωστών, ὡς προερχόμενον ἐκ δι-
 αθέσεως ἀπλῶς τοῦ γράφοντος νὰ διαιωνίσῃ γεγονός τι
 συντελεσθὲν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ σχέσιν ἔχον μὲ τὴν
 ἰδιωτικὴν καὶ κοινωρικὴν ζωὴν, καὶ οὐχὶ ἐξ ἄλλης τινὸς
 ὑστεροβούλου προθέσεως, ἀποτελεῖ τὴν καλλιτέραν ἐν-
 δεξιὴν ἱστορικῆς κρίσεως τῆς ἀποκρυσταλλώσεως γνώμης
 καὶ τὰ στερεώτερα βάρη ἱστορικῶν οἰκοδομημάτων. Ἄλλ'
 οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς πλευρᾶς ἀξίαν ἔχουσι τὰ
 χρονικὰ ταῦτα σημειώματα καὶ ἐπιγραφαί, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
 λαογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ἀπόψεως. Διὰ τούτων δύνα-
 ταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως ὑπὸ τε
 τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐγγραμμάτων, ὡς
 καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης διὰ μέσου
 τῶν αἰώνων. Δύναται νὰ μελετήσῃ γραμματικούς καὶ συν-
 τακτικούς κανόνας, ὡς καὶ νὰ ψυχολογήσῃ τὰ αἰσθήματα
 καὶ συναισθήματα μιᾶς ἐποχῆς διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐ-
 τῆς, οἵτινες μὲ τὴν προοπτικὴν τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας
 ἐκφράσεως γνώμης, διὰ τοῦ μέσου αὐτοῦ κατὰ τοὺς χρό-
 νους τῆς δουλείας, ἐξεδήλωνον κατὰ τὸν χαρακτηριστικώ-
 τερον τρόπον τὰ πλημμυροῦντα τὴν ἑαυτῶν καρδίαν συν-

(1) Ἡπειρωτ. Χρονικά IB'. Ταύτας ἀνετύπωσε καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ
 τόμῳ Ἰωάννινα 1937.

(2) Ἀθηναγόρα «Νέος Κουβαῦς» Ἡπειρωτ. Χρονικά Δ'. 1929 σελ.
 1 κ. ἐ.

(3) Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθυμήσεις Ἡπειρωτικαὶ Ἡπειρωτ. Χρονικά
 Θ', 1934 σελ. 81 κ. ἐ.

αισθήματα. Ἀκόμη καὶ Γεωγραφικὰ παρατηρήσεις (κλίμα-
τρος κτλ.) δύναται τις νὰ σημειώσῃ καὶ κρίσεις ἐξ αὐτῶν νὰ
ἐξαγάγῃ.

Τὰς κατωτέρω δημοσιευομένας σημειώσεις καὶ ἐπιγρα-
φὰς συνέλεξα ἐκ παραφύλλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν βι-
βλίων Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου. Μερικαὶ ἐξ αὐτῶν ἔχου-
σι δημοσιευθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Σάρρου, τὰς ὁποίας ἀναδημο-
σιεύομεν ἐν πολλοῖς διορθωμένας. (Εἰς τὸ Δελτίον τῆς ἱστο-
ρικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τοῦ 1899 τομ. Ε' σελ. 568
κ. ἐ. (1) τὸν Παλαιογραφικὸν ἔρανον σελ. 101—104 καὶ τὰ
Ἑπειρωτικὰ Χρονικὰ τομ. ΙΒ').

ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Συλλεγεῖσαι ἐν Βίτση καὶ Μονοδενδρίῳ

1

1554. «Ἀφιερῶθη τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέ-
λιον, ἐν τῇ εἰς τὴν Βεζήτσαν] ἀγία μονῇ τῆς πανυπεράγνου
καὶ κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου, παρὰ τοῦ Ἱερεῦσιν εὐλαβε-
στάτου ἱερέως Π(α)πᾶ κυρίου) Δημητρίου τοῦ πρωτο]παπα,
διὰ μνημόσυνον αἰώνιον αὐτοῦ, καὶ τῶν μακαρίων] αὐτοῦ
γεννητόρων· καὶ εἴτις βουλευθεῖη ἀφελεῖν καὶ ἀποξενῶσαι
τοῦτο] ἐκ τῆς εἰρημένης μονῆς, ἐχέτω τὰς ἀρχὰς τῶν ΤΙ'
καὶ Η' Θεοφόρων] πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέν-
των· καὶ τὴν Παναγίαν Θεοτόκον] ἀντίδικον, ἐν τῷ νῦν
αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀφιερῶθη ἐπὶ ἔτους ζεγοῦ †
κατὰ μῆνα Φεβρουάριον. Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς ὀλίγον κα-
τωτέρω: «Μνήσθητι κ(ύρι)ε ὑπὲρ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν τὴν
ψυχὴν τοῦ δούλου σου Μιχαὴλ· μνήσθητι κ(ύρι)ε ὑπὲρ ἀφέ-
σεως ἀμαρτιῶν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Δημητρίου ἀμήν».

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου Εὐαγγελίου Κάτω Βίτσης).

2

1598. «Ευρέθι ἐν χωρῇ Βεζήτζα ἐν μωνῆσ τῆς ἡ(ερ)
ηπεραγνου, δέσπηνῆς ἡμῶν: καὶ πρόσελθων δι' ἡμ(ῶ)ν, Ἰω-
(άννη) Φανᾶς καὶ Θερηανδὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: καὶ ἔδω-
σαν ἄσπρα ρ. νὰ (;) βρήσκωντα(ι) τῆς Παναγιάς τῷ κεφα-
λεὸν τοὺς νὰ βρήσκετε εἰς τ(ὸν) αἰῶνα καὶ εἴτης τὰ ζη-
μῶσῃ τοαναθεμα κληρονωμῆσῃ ἐπὶ ἔτους, ζρς μιν Αυγου-
στο εἰς ιε' κε(ει)τις τὰ ζημιοσι τοηερὸν βακελιον νὰ εχι
δια.....».

(Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἐντύπου Εὐαγγελίου).

(1) Ταύτας ἀναδημοσίευσε καὶ Σπ. Λάμπρος εἰς τὸν «Νέον Ἑλλη-
νομνήμονα» 1910 σελ. 113 κ. ἐ.

3

1626. Το παρόν θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον ἠγοράσθη ἐσταχόθην καὶ ἐκοσμήθη παρ' ἐμοῦ Γεωργίου Λέκα, καὶ μέγα ποστέλλικου τοῦ ἐξ Ἰωννινῶν) ἐκ χώρας Βεζήτζας καὶ ἀφιέρωσα αὐτό, ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Βεζήτζα, διὰ μνημόσυνον ἐμὸν καὶ τῶν γονέων τῶν ἡμετέρων. καὶ οἱ ἀναγιγνώσκοντες καὶ λειτουργοῦντες εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν. ὅστις δ' ἂν βουληθεῖ συλῆσαι αὐτὸ ἐκ τοῦ εἰρημένου ναοῦ ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τι ἢ θεοφόρων Πατέρων καὶ τὴν Παναγίαν ἀντίδικον ἐν ἔτει τῆς θεογονίας ἀχκς'».

(Ἐκ τοῦ περιγραφέντος, ἐν τῷ «περὶ μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν» κεφ. λαίῳ, εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

4

«Τὸ παρὸν ἐξηγιτῶ εὐβακεληουν τὸ αγορασα ἐγὼ ὁ παπα Θεοφάνης δι' ἀσουλανία [=ἀσλάνια] ἠγουν δέκα καὶ τὸ ἀφιέρωσα ἡς μοναστήρη του αγίου ενδοξον Ηλιού του Θεσβητου εἰς χορίον Βεζήτζα καὶ οποιος το ἀποξενοσι ἐξο ἀπο το μοναστήρη νὰ ἔχει τα(ς) ἀρας του τριακοσίων δεκα καὶ οκτω θεοφόρων πατέρον και το Ἄγιηλια διάδικο.

Παπαθεοφάνης»

5

1683. «Εἰς τὰ 1683 ἔγινε χειμῶν βαρύς».

(Ἐξ ἐντύπου τῆς μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς).

6

1723. «Ἐπὶ ἔτος 1723 ἐν μηνὶ Ἀπριλίου 25 ἐχίονησε καὶ ἐχάλασε τὰ(μ)πέλια καὶ εἰς τὰς 2 τοῦ Μαΐου ἔρριψε χαλάζι. Ὁ γράψας Σεραφεῖμ Ἱερομόναχος Βλάχος».

(Ἐξ ἐντύπου βιβλίου τῆς μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς).

7

1730. «Στὶς 1730 ἐκμε βροχοχιανα».

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου μηνὸς Ἰουλίου (ἀχρονολογήτου) τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης.

8

1762. «Ἔτος 1762 Μάρτιος 2. ἐβαραῖσαι πανοῦκλα σε ὄλες ταῖς ξενηγαῖς κε τὰ Ἰοσναῖνα ἐμωλεύτεικαν».

[Κατωτέρω δὲ δι' ἄλλης χειρός].

«Καὶ τὴν αὐτὴν τοῖς ἀλλοῖς γράματα βιβλίων Ἰάρι του προφήτου Ἠλλοίου καὶ Αἰλλοισαίου καὶ οχι ἀλλω γραμά ος ω θεωλωγος φυσι Γρυγορως. Μάρτεος 9, 1762». Μονοκονδυλιὰ δυσξύμβλητος. Ἴσως Σεραφεῖμ

(Έκ παραφύλλου έντύπου βιβλίου τής Μονής Προφήτου 'Ηλιού).

9

1779. «Θήμισι : 1779 Μάρτιος 2 έσκότοσαν τόν κύρ Νουτζο εις τοϋ Σουλεμάν Πασά τὰ σπήτηα ήμέρα Παράσκεβή εις τὰς έξι ώρες τīs μέρας και έστό εις ένθύμην. Γρηγόρης Σπανοϋ έγραψα». (Τήν ένθύμην ταύτην έσφαλμένως άντέγραψεν ό Δ. Σάρρος).

(Έξ έντύπου μηνιαίου 'Απριλίου έκδ. 1761 τής 'Εκκλησίας "Ανω Βίτσης).

Διά τής ώς άνω ένθυμήσεως μανθάνομεν σαφέστατα τήν χρονολογίαν και τόν τόπον τής δολοφονίας τοϋ έπιφανεστάτου άνδρός Νούτσου Κοντοδήμου έκ Βραδέτου.(1)

10

1780. «'Ετος εις τούς 1780 είχαν συνίθεια τοϋ άγίου Πασχια έπεδισ έσίναζαν όλην την άγίαν τεσσαρακοστήν ξίλα και έκαναν τήν λα(μ)πρίν πirkαήάν εις τήν ράχην και έκόπει παρ' έμοϋ Λαζάρου Ιερέος ηός του Θεοδορου Ιερέος τοϋ Πάνου διάτι ήταν ένάρμοστον».

(Έκ τοϋ χειρογράφου Εϋαγγελικοϋ κώδικος τής έκκλησίας Κάτω Βίτσης. 'Η ράχη δέν καλεΐται και μεσοχώρι ώς έσφαλμένως αναφέρει ό Σάρρος. 'Η ράχης είναι έν τῷ συνοικισμῷ "Ανω Βίτσης ένῶ τῷ μεσοχώρι εις τόν τής Κάτω Βίτσης τοιοϋτον. Τῷ ώς άνω έθιμον έθίζεται σήμερον κατά τήν Κυριακήν τής τυροφάγου).

11

1783. «Ετελευτισεν Παπαστεφανος ετος 1783 μάρ. 2 απο μαχαλα μεσων και κληρονομησε ό μακαριτης παπαλατος το τενεκῆ με τα φλορηα και μετρητα».

(Έκ παραφύλλου μηνιαίου έντύπου μηνός Μαρτίου άχρονολογήτου (πιθανής έκδόσεως 1760) τής έκκλησίας Κάτω Βίτσης).

1783. «'Ετος 1783 μαρτηω 20 σιμηνονο έγῷ ο παπα... πός έκ τοϋς 1792 έχη να γενη μιγαλή ταράχη εις βασιλευσσαν. 'Ο έχουν νοϋν νοήτω».

(Έκ τοϋ χειρογράφου εϋαγγελικοϋ κώδικος τής έκ-

(1) 'Ιδέ και Δ. Σαρροϋ 'Ηπειρωτ. 'Ενθυμήσεις κλπ. σελ. 14.

Π. 'Αρσβαντινοϋ. Χρονογραφία 'Ηπ. Α. 284.

Τοϋ αϋτοϋ. Συλλογή 'Ηπειρωτ. άσμάτων σελ. 9.

Ι. Λαμπρίδου. 'Ηπειρ. Μελετήματα Θ. σελ. 23—26.

κλησίας Κάτω Βίτσης. Ταύτην ὡς καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 13, 15, 16 καὶ 25 ἐνθυμήσεις δὲν ἀντέγραψεν ὁ Σάρρος ἐκ τοῦ αὐτοῦ εὐαγγελικοῦ κώδικος).

12

1787. «Ἦγορασθη ὀβολοῦς διάκοσιους δέκα ἔτους 1787 Ἰοναρίου 23. εσιμωθη παρεμοῦ Λαζάρους ιερεος». (Ἐξ ἐντύπου Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐκδόσεως 1781 τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

13

1789. «Σεπτεμβρίου 25 εβασιλευσεν ὁ σουλταν σελημ καὶ ἀπο αὐτοῦ ἀλος δὲν γηνετε ἀπο κινους στους....

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

14

1802. «Ταῦτα τὰ δώδεκα μινέσ ἠγορασθησαν παρὰ τοῦ εἰγουμένου καὶ ἀναξίου ἰδούλου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβου Ἱερομωνάχου εἰς μνημόσινον ἐμοῦ καὶ τῶν γονέων καὶ οἱ διαβάζοντες ἔφχεσθε πρὸς τὸν Κυριον 1802 Ἰουνίου 30. Ἠγούμενος Ἰακώβος τοῦ προφήτου Ἰλίου Βιείτζας».

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου βιβλίου τῆς μονῆς Προφή-Ἡλιού).

15

1803. «Ἐος τοῦς 1803 μου φένετε ἐν τι χριστια(νοσύ-νη) ὀλη ἐχη νὰ λαβη περας (δι' ἄλλης χειρὸς συνέχεια) καὶ εος τοῦς....

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

16

1812. «1812 Μαρτίου 15 διὰ μνημόσινον ἀφιέρωσεν ἕνας χριστιανὸς τοῦνομα Θεόδωρος διὰ μνημόσυνόν του εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ κάτω μαχαλά τῆς Βείτζης γρόσια ἑπτακόσια πενήντα ἤτοι ἀρ' 750 τὰ ὁποῖα τὰ ἀφιέρωσεν ὁ ἄνω εἰρημενος διὰ νὰ περνεται τὸ διαφορον γρ. 60 καὶ νὰ δίδωνται τα μπότα.... τῶν δύο μαχαλαδων τῆς Βείτζης γροσια πενήντα πεντε τα δε πέντε γρ. νὰ δίδωνται εἰς τοῦς ἱερεῖς τῶν δύο μαχαλάδων διὰ νὰ ποιοῦν δύο λειτουργίες τον καθε χρονον εἰς καιρόν ὁποῦ νὰ διδουν οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας το διαφορον τοτε πέρνουν καὶ οἱ ἱερεῖς τα πεντε γρ. δια μια λειτουργιαν καὶ μετα τὴν λειτουργίαν νὰ γίνεται καὶ ενα ψαλιμον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἁνωθεν εἰς τὸν αἰωνα τον ἅπαντα καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν.

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου Εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

17

1814. «Ὁ βεζίρης Ἀλλή πασας σιμοῖωνο ὅταν ἦρθεν εἰς τὴ Ραδόβουλη εἰς τοὺς 1814 Ἰουλίου: 4 ἐπίγεν εἰς τὴν Ραδόβουλη στὸ Βράδαίτο εἰς τὴν λήμνην καὶ ἤφαιραι καὶ μονόξυλα ἀπὸ τῶ Ἰωάννηνα καὶ ὁ τοῦ θαύματος ἔπχισαεν μῆαν βροχὴ καὶ μῆαν φούρνοῦνα καὶ ἕνα χαλάζη ὀπού ἐξαιπάγιασαν: 18 ὀνόματις καὶ ταίλος πάντων ἐφήγεν».

(Ἐκ τῆς σελ. 640 τοῦ παρὰ τῷ Σάρρω ἀποκειμένου τόμου χαρᾶς Κων)πολις αψε' προερχομένου ἐκ Κάτω Βίτσης).

18

1815. «1815 ἀπρηλίου 14 ἔβρεχεν εὐς δέκα μέρες (Ἐκ Κυριακοδρομίου ἐκδ. 1796 τῆς Ἐκκλησίας ἄνω Βίτσης).

19

1816. «1816 Δεκεμβρίου α'. Διὰ αἰωνιον μνημοσινόν αφεισεν ὁ μακαριτης Γεωργιος Μαρίνογλου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Μεσαιου μαχαλᾶ Βεΐτζας γρ. 250 ἦτο(διακόσια πενηντα τοῦ ὀποίου τὸ κατ' ἔτος διαφορον γρ. 30 ἦτοι τριαντα νὰ εἶναι διὰ παντος εἰς χρῆσιν μερημετιοῦ τοῦ γεφυριοῦ καὶ καλτεριμιοῦ—καταβόθνας— ὅποταν καμνη χρία παρα των επιτροπων τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου καὶ ὀπόταν μὴ εἰς αὐτό, νὰ τὸ μεταχειρίζονται εἰς τὸ μπουτιέτι τῶν παιδιῶν ἢ εἰς ἄλλην ἀναγκαιωτέραν χρῆσιν τοῦ χωρίου καθως ὁμοιως καὶ δια τὰ ἄλλα τόσα ὀπού ἄφησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κατω Μαχαλᾶ καὶ ἔστωσαν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα».

(Ἐξ ἐντύπου Εὐαγγελίου ἐκδ. 1671 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης. Ἡ αὐτὴ ἀφιέρωσις ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ χειρογράφῳ Εὐαγγελικῷ κώδικι τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

20

1820. «1820 Αὐγούστου 22 ἡμέρα Κυριακὴ ἐσκώτωσαν τον κύρ Μάνθον Κουκουλιώτην εἰς χωρίον Μέτζοβον τὸ ὀποῖον τὸν ἐβάρεσαν τὸ στράτεμα τὸ βασιλικὸν ἕνας τηλήμπασης τοῦ Δράμολη. Γράφω διὰ ἐνθύμησιν τῶν μεταγενεστέρων. Θεόδωρος Νούτζω Μπαζάκας (Βίτσα) Κάτω Μαχαλᾶς».

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης. Περί τῆς ἐνθυμήσεως καὶ τοῦ περιφήμου Μάνθου Κουκουλιώτη (Οἰκονόμου) ἰδὲ καὶ Δ. Σάρρου Ἡπειρ. Ἐνθυμήσεις κλπ. 1937. Τοῦ αὐτοῦ: Δελτίον τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐ-

ταιρείας Ε. 570. Σπ. Λάμπρου: Ν. Ἑλληνομνήμων Ζ. σελ. 260. Ι. Λαμπρίδου. Ἡπειρωτικά Μελετήματα Θ' 6.30. Σ. Ἀραβαντινοῦ Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ 295 κ. ἐ. 461 κ. ἐ. Ἑστία Ἀθηνῶν (Δ. Καμπούρογλου 7|4|28).

Τοῦ ἰδίου Θεοδ. Μπαζάκα

«1820. Αὐγούστου 25 ἐμβῆκεν τὸ στράτευμα τὸ βασιλικὸν εἰς Ἰωάννινα. Τὸν ἴδιον καιρὸν: 19 Αὐγούστου ἔκαψε τὰ Ἰωάννινα ὁ ἀφωρισμένος Κα(ρ)αλῆς ὁ γεζίτοισ. Τὸ ἴδιον καιρὸν εἰς τὲς ἴδιες ἡμέρες ἦρθεν ὁ βεζύρης Σμαῆλ Πασιάς ὁ Πασιώμπεης. Τὸν ἴδιον καιρὸ ἐπάησε τὸ βιλαέτι καὶ τὸν ἐπροσκύνησαν στὴν Πλάκα στὸ Μέτζοβον. Τὸν ἴδιον καιρὸ ἔκαψε καὶ τὴν Μάζα. καὶ γράφω διὰ τὴν ἐνθύμησιν τῶν μεταγενεστέρων. Θεόδωρος Νούτζο Μπαζάκας».

(Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἐντύπου μηνιαίου τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

21

1829. «1829 Φλεβαρίου 12 ἦρθε ὁ Ασλαν Πεγης γηὸς του μουχορταρι Ποντζε στο Μαναδεντρι με εὸς 1800 νομάτους καὶ κάθησε στο σαραγι του Μησου καὶ σε ὄλα τα σπητια κονακη και ἐκάθησε εὸς 25 Φλεβαρηου μερες 17 και πηρε το λουφε του απο το Ζαγόρη γρόσια χηληαδες 330 που γενοντε πουγγα : 660 που να εχη το ἀναθεμα επητα εκρατησε και ὁ Ταουρλας τα Σουδενά καὶ Τζεββαρη καὶ επηρε καὶ αὐτος πουγγα : 140 ηχαμε καὶ τον Ταηρ Πεγη γηο του Χότα πεγη να μας φηλαξη ἀπο ζουρπαδες και αὐτος το γηρησε καὶ ἦρθε στο Μαναδεντρι και σε ἀλα χωρηα και ζηταγη το λουβε [=λουφέ] του και ιποφασησε το βελαγετη και τοῦ ἐμετρησαν τα χορηα γροσια χηληαδης 110 και τα ρεστα ση 31 μερα δηορηα που να εχη το ἀναθεμα πορνο και βραδη και ηχαν ο κοσμος το βηο του στα σπητακια ἀπὸ 29 Φλεβαρη εὸς την σημερον που γραφο 1829: προτη Ἰουλιου Σπητακια».

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου μηνιαίου τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ).

1829. «Τὸ 1829 Ἀπριλίου 21 Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ εἰς τὴν λειτουργίαν ὥραν μῆσῃν τῆς ἡμέρας ἔγεινε σεισμὸς μετριος λεγομένου τοῦ φωτίζου, φωτίζου καὶ οἱ εὐρισκόμενοι ἀρχίζαν νὰ εὐγένουν ὄξω τῆς ἐκκλησίας».

(Ἐκ Μηνιαίου Ἀπριλίου ἀχκθ τῆς ἐκκλησίας Μονοδενδρίου)

22

1835. «Εἰς τοὺς 1835: Ἀπριλίου 13: ἡμέρα Σαβατο

ξημερονοντας τοῦ Θομᾶ ἦρθεν τὸ ἄσκηρῆ τοῦ Ταφῆλη καὶ τοὺς σηνονδρόμηζε ὁ κύρ Ἀναστασιος Τζάπαρης ἐξ ανο Σούδενα ἐωνία του ἡ μνήμη καὶ ἔκομεν μεγαλον χαλασμον. Τὸ μοναστήρι τὸ ἔκαψεν ὅς φένετε τα ἀγία ἠλήψανα [=λείψανα] δηῶ πλῆκες που τους ἤχαμαν κρήμενες τὸ μουλαρη το καλο τρία βόηδια καλα καὶ αλον χαλάσμον λλανικά [=λειανικά] χαλκόματα καὶ στρόματα καὶ ἀλαξες· καὶ γενοντε μεγάλος χαλασμός ἐως : 7000 χιλιάδες καὶ ὁ Θεός να το φερῆ εἰς τα σπήτια τους».

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου μηνιαίου τῆς μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ. Ἰδὲ καὶ Ι. Λαμπρίδου Ἡπειρωτ. Μελετήματα Θ. σελ. 54.

23

1837. «1837 Φεβρουαρίου 13 ἐος : 25 : του παρόντος ἔριξεν χηὸν πιθαμές : 7 : ἔδο εἰς το μοναστήρη εὸς τες 13 : του φλευαρίου ἔκαμεν κερὸν καλὸν δεν ἔριξεν χηον τελίως οὔτε εἰς το βουνὸν ἦτον καὶ ἐσπίραμαν τα κριθάρια γενάρια στή Ποτοβά χοραφέπουλον καὶ μία μέρα στή μεσίπολη καὶ νὰ ἰδοῦμε πὸς θελη γίνουιν καὶ γραφομε δι ενθύμησιν».

(Ἐκ παραφύλλου μηνιαίου Φεβρουαρίου ἔτους αχοη τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

24

1841. «ἄωμα Κατὰ μῆνα φβερουαρίου ἐν Βεήτσαις Γεγραμμένα εἰσέτι πάντα ταῦτα διὰ χειρὸς Γεωργίου Κυράτση, τὸ ὁποῖον ὄνομα, οἱ κατὰ καιρὸν σεβασμιώτατοι ἱερεῖς θέλουιν τὸ μνημονεύει μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὰς πρὸς Θεοῦ εντεύξεις τοῦ εἰς αἰῶνας αἰῶνων. Δι' ἀμοιβὴν τῶν ποίων του.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου (ἔκδ. 1761) Δεκεμβρίου τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης)

25

1857. Ματοῦ 16. Ἀφιέρωσε ἡ δήμια ῥάμμαινα διὰ αἰῶνιον αὐτῆς μνημόσυνον τέκνων καὶ γονέων ἕνα χωράφι εἰς Βροπίστα ἕτερον εἰς Βοζίσι καὶ ἕτερα εἰς κάμπον... τὰ ὁποῖα θέλουσι λογίζονται ἀφιέρωμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης Θεοτόκου τοῦ Ἁγίου Ναοῦ τούτου ἔχοντα καὶ ἰσχὺν διὰ τὸ χρέος αὐτῆς τὸ Βακούφικον καὶ ἔστω εἰς ἐνδειξιν αἰωνίως.

Κάτωθεν δι' ἄλλης χειρὸς :

Εἶναι κακοῆθης καὶ ψεύστης ὁ γράψας τὰ ἀνωτέρω ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ διαφόρων ἐγγράφων τῶν χωριανῶν.

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου Εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

26

1862. «Μὴν Νοεμβρίου 1862. Δῶρα πρᾶσφέρονται τα δώδεκα μηνιαῖα εἰς Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς χωρᾶς Βεΐτσης Μέσαλου μαχαλᾶ παρὰ τοῦ Νικολάου Παπαρούση».

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Νοεμβρίου τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

27

1886. «1886 Ἀπριλίου 26. Ἀπὸ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐχίονισε ἀκαταπαύστως ἕως σήμερον εἰς ἐνθυσίαν Κ. Θεμελῆς.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου τοῦ Ἀπριλίου ἐκδ. 1761 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης. Ἡ ὥς ἄνω ἐνθύμησις σημειοῦται κάτωθεν τῆς ὑπ' ἀριθ. 9 τοιαύτης).

28

1891. «Τὸ ἔτος 1891: Σημηονο ὕτη τὸ ἔτος αὐτὸ ἔγενε μεγας χειμὸν ἀπὸ πεντε Ἥονναρηου εος δεκατσαρες τόσο χιον ἔρηξε πεντε πηχis δεκα(πέ)ντε πηθαμες χορηs αψηβοληαν. Ο γραφας εν ηερομοναχης Γεωργηος.

(Ἐκ παραφύλλου Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς).

29

1900. «Ἰουνίου 27 μερα τριτη εχιονισε εἰς τό βουνὸ τὸ δικό μας καθὼς καὶ εἰς το Κουκουλι Παπᾶ Ἰω. Δ.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουνίου ἐκδ. 1761 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1900. «Χιὼν ἐξημέρωσε μία πιθαμὴ σχεδὸν Μαῖου 14 προτοφανές καὶ δέν ἄφισεν καρποφόρα, δένδρα καὶ προκόψωσι. Πέτρος Σακελλαρίου

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Μαῖου 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1900. «Πολύκαρπος Α. Αγιογράφος ἦλθεν ἐνταῦθα καὶ ἐργάσθη ἱστορίσας τοὺς εὐεγγελιστάς—ἐν ἔτη Σωτηρίῳ 1900 Ἰουλίου 5—(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουλίου 1882 τῆς ἐκκλησίας Μονοδενδρίου).

30

1901. «Σήμερον ἀδελφοὶ τὴν Αἴν ἀπριλίου τὸ ἔτος 1901 περὶ τῆς ὥρα 4 καὶ 1)2 τῆς νυκτὸς φοβεροὶ λησται ἐπέπεσον εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀλεξίου Λιάντου ἀπόντος αὐτοῦ, εὗρισκομένου εἰς Ἰωαννίνα καὶ ἐκοιμάτο ἡ σύ-

ζυγος με την κόρην του εις το μαγαζι και κτυπων αυτους και φωναζαν εφυγον, αλλα ενω εφυγον απηνητησαν τον Μιχαηλ Ζαστην και τον φονευσαν.

Τιμολέων Κ. Γιαννης

(Εξ εντύπου μηνιαίου 'Απριλίου έκδ. 1862 της εκκλησίας "Ανω Βίτσης).

31

1902. «1902 Μαΐου 10 μέρα) παρασκεβη εξημερωσε χιωνες εις το βουνό αφθονα εις το Βραδετο Ερριξεν εως το Καπέσοβον απανω εις την Μπουλτζι το βουνο καθως και εις το δικό μας. Παπα 'Ιων. Δ.

(Εξ εντύπου βιβλίου έκδ. 1862 της εκκλησίας "Ανω Βίτσης).

1902 «1902 'Ιουνίου 6 ορες της μέρας χιωνες εις τα βουνα Παπα 'Ιων. Δ.

(Εξ εντύπου μηνιαίου 'Ιουνίου έκδ. 1862 της εκκλησίας "Ανω Βίτσης).

32

1903. «1903 Μαρτίου 28 και 29 ξγινεν χειμωνας τρομερος χιονια πολλα ψύχρα μεγαλη βροχές αδιάκοπες. Παπα 'Ιων. Δ.

(Εξ εντύπου μηνιαίου Μαρτίου της εκκλησίας "Ανω Βίτσης (έκδ. 1862)

33

1906. «Το έτος 1906 βροχαίς διήρκησαν από 18 'Απριλίου καθ' όλον τον Μάϊον και έκαμε ωστε οι ανθρωποι απελπισθωσι από έργασίας—αυτον τον καιρον ηλθαν και κατέγραψαν τα κτήματα του χωριου.

(Εκ Πεντηκοσταριου έκδ. 1899 της εκκλησίας Μονοδενδριου».

34

1907, «Έτος 1907 εγηνε πολην τρομεροτερη απο τρηαντα Νοεμβρηου εος τελη 'Ιουναρηου εκ δηαλημάτων ερηξε χιον εος τεσαρες πήχεις κι τα ζοα έσφαλήθησαν μηννας τεσαρες δηα τουτο το σημιονο δηα ένθυμσιν της ετερας γενεας ο Ηδης.

(Εκ παραφύλλου 'Ιεροϋ Εύαγγελιου της μηνης 'Αγίας Παρασκευης. Ο γράσας είναι ο 'Ιερομόναχος Γεώργιος. Η άνωθεν ένθύμησις εύρηται κάτωθεν της ύπ' αριθ. 28 τοιαύτης.

35

1911. «Χιωνηζι και την Δευτέρα μετραν Λαζάρου χηω-

νες ἄφθονον. Παππᾶ Ἰωάννης Δ.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἀπριλίου τῆς Ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης (ἔκδ. 1862).

36

1913. «Μαρτίου 1 ἦλθε τακτικός στρατός 340 ἀνδρες ὑπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Κ. Παλῖδη.

(Ἐξ ἐντύπου τριωδίου ἔκδ. 1882 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης»

1913. «Φεβρουαρίου ἐξιμερόνοντος τῆς 25 μέρα πέμπτη ἐπήραν ἡ ἐλίνας τὰ Ἰωάννινα 6 ἕξ ἡ ὥρα τῆς νικτὸς ὦ παντοδῆναμος Θεὸς μας ελευθέρωσε ἀπὸ τὸ πλάσμα τὸν κακούργον. Παπα Ἰωάννης Δημητρίου (καὶ κάτωθεν)=22 Φεβρουαρίου ἐμπῆκε ὁ Διάδοχος Κων)νος τῶρα Βασιλεὺς. Μ. Σ. Δ.

(Ἐξ ἐντύπου Παρακλητικῆς ἔκδ. 1900 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

37

1914. «Σήμερον ἀδελφοί εἰς τὰς 10 Ἀπριλίου ἀπεβίωσεν ὁ ἡγούμενος Γεωργης Ἱερομόναχος τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ καὶ ἐκηδεύθη μεγαλοπρεπῶς μὲ 15 (αρ. δεκαπέντε) ἱερεῖς ἐξ ὧν οἱ δύο ἦσαν ἡγούμενοι. Τῇ 10 Ἀπριλίου 1914.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἀπριλίου ἔκδ. 1761 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

38

1917. «Ἡ κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Ἱταλῶν εἰς τὰς 26 Μαΐου τὸ ἔτος 1917. ἡμέραν Παρασκευὴν ὥραν 6 μ. μ. Σ. Θεμελιῆς».

(Ἐξ ἐντύπου πεντηκοσταρίου ἔκδ. 1860 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1917. «Παραμονὴ τῶν Ἁγίων Πάντων ἐγένετο ἡ κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Ἱταλῶν. Μεγάλῃ ἔλειψις γεννημάτων μέχρι τῆς σήμερον τιμῆ ἀραβοσίτου δρχ. 6.50 σίτου δρχ. 8 εἰς χρυσὸν τῇ 28 Μαΐου 1917» Χριστ. Πίκος

(Ἐξ ἐντύπου πεντηκοσταρίου ἔκδ. 1902 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1917 «Πεῖνα μεγάλη 5—6 δραχμὲς ἡ ὀκτὰ ποπότα καὶ δὲν εὐρίσκομεν πουθενά... Βασιλ. Παπάζογλου.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουνίου ἔκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1917. «Ἡ πείνα εἰς ὕψος Ἰμαλαίων ἔφθασε. 26)4)917.

(Έξ έντύπου μηνιαίου Ἀπριλίου έκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1917. «Τὸν δὲ Μάϊον καὶ 8 (ὀκτῶ) δραχμὰς καὶ δέκα ἀκόμα (10). Β. Παπάζογλου 1917

(Έξ έντύπου Τριωδίου έκδ. 1882 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1917. «Εὐρεθέντες ἐν ἀποκλεισμῷ παρὰ τῆς ((αντάντ) Ἀγγλίας Γαλλίας Ρωσσίας ἠναγκάσθημεν νὰ ἀγοράζωμεν ἀραβῆσιτον πρὸς δραχμὰς 3.50 ἐκ κάτωθεν χωρίου Καλμπακιοῦ ἐνῶ εἰς Ἰωάννινα ἦτο φρικτὴ πείνα τρεφόμενοι οἱ ἄνθρωποι μὲ λάχανα καὶ σπόρους ἀπὸ σκοῦπες. Μῆν Φεβρουάριος Χρ. Πίκος.»

«Οἱ δὲ Ἴταλοὶ εἶχον καταλάβει μέχρι Νεγράδων. Καθ' ὄλον δὲ τὸν Μάρτιον ἐπώληθη ἀραβόσιτος 4—5 δρ. Χρ. Πίκος».

(Έξ έντύπου τριωδίου έκδ. 1882 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1917. «1917 Ἰούνιος 23. Διαδίδεται ὅτι οἱ Ἴταλοὶ θὰ ἐκκενώσωσι τὰ Ἰωάννινα καὶ ὅτι θὰ ἔλθουν Ἑλληνικαὶ ἀρχαί. Γένοιτο».

(Έξ έντύπου μηνιαίου Ἰουνίου έκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

39

1918 «Εἰς ἐνθύμισιν 1918 τὴν 12 Ἰουνίου δωδεκάτην ἡμέραν Τρίτην τῆς ἀγίας Τριάδος ἔπεσε πάχνη τὴν πρωτῆσαν καὶ κατέστρεψε πᾶσαν χλωρίδα ἀραβοσίτου καὶ ὄσπριων κατακαύσασα πάντα».

(Έξ έντύπου μηνιαίου Ἰουνίου έκδ. 1761 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

40

1920. «Ὁ Μέγας Ἀγιασμός τῶν Ἀγίων Θεοφειῶν ἐγένετο εἰς τὴν Ράχην τὸ ἔτος 1920. Κ. Παπάζογλου».

Καὶ κάτωθεν: Ἐπίσης τὸ ἔτος 1937.

(Έξ έντύπου Ἰανουαρίου τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

41

1929. «Τὸν Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον τοῦ 1929 ἔπεσε ἀφθονος χιῶν μέχρι 2 μέτρων θερμοκρασία 17 ὑπὸ τοῦ 0...» Γιαννῆς

(Έξ έντύπου τριωδίου έκδ. 1882 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1932. «Τὸ δὲ 1931 ἔγινε μεγαλειτέρα πείνα ἔφθασε ἡ Μπουμπότη 8 δραχμᾶς καὶ ποῦ; Π. Ζαφείρης (Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουνίου ἐκδ. 1862 τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἀνώ Βίτσης).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΑΡΧΕΙΩ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΒΙΤΣΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ,
ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΚΛΠ. ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1739 Ἀπριλίου 1. Ἐκκλησιαστικὸν γράμμα διὰ τὰ σύνορα μεταξὺ Βίτσης—Ἀνω Σουδενῶν.

1760 Ὀκτωβρίου 6 Ἰωάννινα Κανονιστικὸν συνόρων τῶν Σουδενιωτῶν.

1770 Μαΐου 8. Ὁμολογία Βεϊτζινῶν σκουτέρηδων διὰ τὰ σύνορα τῶν τριῶν μαχαλάδων τῆς κοινότητος Βεήτζας.

1776 Ἰουλίου 17. Προικοσύμφωνον Βασιλικῆς Λέκκου.

1785 Ἰανουαρίου 21. Ἐγγραφον ἐκποίησης ἀκινήτου περιουσίας λόγω ὀφειλῆς χρημάτων.

1792 Σεπτεμβρίου 1 Βεήτζα. Συμφωνητικὸν τῶν δύο κοινότητων Βίτσης διὰ τὴν διάνοιξιν λούτσας κλπ.

1798 Ἰουλίου 21. Ἐκκλησιαστικὸν γράμμα διὰ τὸ παρεκκλήσιον Ἀγίου Νικολάου.

1801 Σεπτεμβρίου 1. Πωλητήριον οἰκίας Βίτσης.

1803 Ὀκτωβρίου 4. Ἐξωφλητικὸν γράμμα Βίτσης.

1803 Ἰουνίου 23 Βεήτζα. Ἐκποίησης οἰκίας Ρούση λόγω ἀδυναμίας πληρωμῆς φόρων κ.λ.π.

1803 Σεπτεμβρίου 12. Προικοσύμφωνον Ἀσήμες Πέτζα.

1810 Μαΐου 10 Ἰωάννινα. Διαταγὴ τοῦ Ἰσημπιγῆ πρὸς τοὺς προβαταράτους Βίτσης.

1810 Μαΐου 20. Ἐπιστολὴ τῶν κατοίκων τῶν τριῶν μαχαλάδων πρὸς προκρίτους τῆς κοινότητος διὰ τινὰ διαφορὰν μὲ τοὺς Τσερβαριώτας.

1810 Μαΐου 15 Βεήτζα. Πιστοποίησης ξένων διὰ τὰ σύνορα Βίτσης—Σεποτσελλίου.

1811 Αὐγούστου 20. Στίμμα πρακῶν τρίτης κατηγορίας.

1811 Ἰουνίου 8 Βεζήτζα. Πωλητικὸν χωραφιοῦ εἰς Ἀνω Σουδενά.

1812 Ὀκτωβρίου 17. Χρεωστικὴ ἀπόδειξις δανεισμοῦ χρημάτων.

1815 Ὀκτωβρίου 26 Πράβι. Διαθήκη τοῦ Θεοδώρου Δημητρίου.

1815 Σεπτεμβρίου 10 Ἰωάννινα. Ἐξωφλητικὸν γράμμα ἀδελφοῦ τοῦ Βεκίλη τοῦ μεσιῦ μαχαλᾶ Βίτσης.

1819 Αὐγούστου 6. Συμφωνητικὸν γράμμα διὰ τὰ ξα-νοίγματα τῶν χωραφῶν.

1822 Μαΐου 12 Ἰωάννινα. Ἐγγραφον κανονιστικὸν τῶν Βιλαετλήδων τοῦ Ζαγορίου διὰ τὰς κοινὰς τοποθεσίας Βίτσης—Μονοδενδρίου.

1822 Ὀκτωβρίου 18 Βεΐτζα. Χωριστικὸν ἐξωφλητικὸν γράμμα μεταξὺ δύο ἀδελφῶν.

1822 Ἀπριλίου 10 Ἀγία Παρασκευή. Ἀποδεικτικὸν γράμμα διὰ τὰ σύνορα τῶν Βεΐτζινῶν εἰς Βίκον.

1822 Μαΐου 26 Ἰωάννινα. Ἐπιστολὴ τοῦ Βεκίλη Ζαγορίου Χριστοδοῦλου Οἰκονόμου πρὸς προκρίτους τοῦ Ζαγορίου διὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ ζητήματος τοῦ βουνῶν μεταξὺ τῶν τριῶν κοινοτήτων.

1822 Σεπτεμβρίου 18. Ἐξωφλητικὸν γράμμα παραλαβῆς τῶν «εἰδισμάτων» κλπ. λόγῳ διαλύσεως γάμου.

1822 Νοεμβρίου 1. Ὁμολογία εἰς Πράβιον ἐγκαταστημένων δι' ἓνα ψωμάδικον τῶν ἀδελφῶν Σφάγγου.

1822 Ὀκτωβρίου 14. Μοναστήρι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Βεΐτζης «ἔσον τῷ πρωτοτύπῳ». Κανονισμὸς διαφορᾶς διὰ τὰ σύνορα τοῦ Βίκου ὑπὸ τῶν Βιλαετλήδων Ζαγορίου.

1823 Σεπτεμβρίου 1. Βεΐτζα Κάτω μαχαλᾶς. Συμφωνητικὸν γράμμα τῶν κατοίκων δι' ἐπιβολὴν τιμῶρας εἰς τὸν Μπασντέκην.

1827 Φεβρουαρίου 13 Βεΐτζαις. Διαθήκη.

1830 Αὐγούστου 10. Ἀποφασιστικὸν τῶν τριῶν Κοινοτήτων διὰ τὴν φύλαξιν ἀμπελιῶν εἰς Κορνῆσι καὶ χωραφῶν εἰς Βαρκόν.

1832 Ἰουλίου 24 Βεΐτζα. Ἐγγραφον ἐκποιήσεως οἰκίας διὰ δημοπρασίας λόγῳ ἐπιβαρύνσεως τῆς διὰ διαφόρων φορολογιῶν.

1833 Ἰανουαρίου 15. Ἀπόδειξις χρεωστικῆς.

1833 Αὐγούστου 14 Βεΐτζα. Πωλητικὸν γράμμα οἰκίας.

1833 Σεπτεμβρίου 14 Βεΐτζα. Προικοσύμφωνον Τανῆς Π. Σάρρου.

1834 Φεβρουαρίου 6 Κάτω Βεΐτσα. Διθροισμὸς ἐπιτρόπων μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ.

1837 Αὐγούστου 27 Βεΐτζα. Συνεταιριστικὸν γράμμα κατοίκων βίτσης.

1839 Ὀκτωβρίου 1 Ἰωάννινα. Συμφωνητικὸν Βεκίλη τῆς χώρας.

1839 Νοέμβριος Βετιτσα. Έκποιησις διὰ δημοπρασίας ἀκινήτου περιουσίας ἀδελφῶν Βαζάκα.

1839 Σεπτεμβρίου 1. Ἐπιστολή ἀδελφῶν Βαζάκα πρὸς τοὺς μεσιομαχαλίτας.

1840 Μαρτίου 16. Μαρτυρικὸν γράμμα διαφορᾶς μεταξὺ συνεταιρῶν.

1842 8)βρίου 27. Μεσαῖος μαχαλᾶς Βετιτσης. Ἀπόφασις τῶν κατοίκων ὅπως μὴ ἐνοχλήσωσι τὴν ἀναχωροῦσαν εἰς Σερβίαν Γεώργαιναν Μπαζάκα.

1843 Ἀπριλίου 30 Ἰωάννινα. Ἐγγραφὸν μητροπολίτου Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς διὰ τὴν σάλευσιν τραπέζης παρεκκλησίου.

1843 Ἰουνίου 6 Γεννίτσαρη. Ἀπόφασις τῶν τριῶν μαχαλάδων διὰ τὴν κατασκευὴν δρόμου πρὸς τὸν Βῖκον καὶ δι' ἄλλας Κοινοτικὰς ὑποθέσεις.

1843 Ὀκτωβρίου 26. Συνεταιριστικὸν γράμμα κατοίκων Βίτσης.

1844 Σεπτεμβρίου 24. Ἄνω Σουδενά. Πωλητικὸν γράμμα ἐκποιήσεως οἰκίας λόγῳ ἐπιβαρύνσεως ἐκ φόρολογιῶν.

1844 Ἐντυπὸν νυμφοσύμφωνον ἐκδότου Γ. Πισπύργου Ἀθηναί.

1844 Σεπτεμβρίου 24 Ἄνω Σουδενά. Πωλητικὸν γράμμα εἰς κατοίκους Βίτσας.

1845 Ἰουνίου 13 Βετιτσα. Ἐπιστολή τῶν Μεσιομαχαλιτῶν πρὸς τοὺς Σουδενιώτας διὰ τὴν διαφορὰν συνόρων.

1847 Ἀπριλίου 30 Μαναδένδρι. Ἐπιστολή τῶν κατοίκων πρὸς τὸν εὐγενέστατον Ἀλέξιον Παπάζογλου διὰ τακτοποίησιν τοῦ ζητήματος ξυλεύσεως.

1847 Ἰουνίου 23 Ἰωάννινα. Διαταγὴ τοῦ Διοικητοῦ Ἰωαννίνων διὰ τινὰ κάτοικον Βίτσης πάραπονούμενον δι' ἐνοχλήσεις τοῦ γείτονός του.

1850 Ὀκτωβρίου 15 Βεττσα Κάτω μαχαλᾶς. Συμφωνητικὸν ἀλληλοδιδασκάλιου.

1851 Φεβρουαρίου 4 Βεττσα. Προικοσύμφωνον Χρυσῆς Ζώη.

1852 Ἰουλίου 2 Βεττσα. Παραχώρησις δεκάτων εἰς τρίτους.

1857 Ὀκτωβρίου 14 Μεσαῖος Μαχαλᾶς. Λογαριασμὸς Βεκίλη Μ. Ζώη.

1858 Σεπτεμβρίου 9 Βετιτσα. Συμφωνητικὸν τῆς Κοινότητος διὰ τὴν διανομὴν τῶν χρημάτων τῆς ἀλληλοδιδασ-

κατά της οχθλής.

1860 Οκτωβρίου 2. Κάτω μαχαλάς Βέιτσης. Επιστολικόν έγγραφον μεταξύ κάταδέλφων Χριστοδούλου και Κρουής Ζερβοπούλου.

1860 Ιουνίου 23. Ίωάννινα. Ίσον τῷ πρωτοτόμῳ ὑπὸ τοῦ Μπαγιουρδίου διὰ τὰ πλάτσια.

1860 Ἀπριλίου 20. Βετιζα. Ἐγγράφον τοῦ ἐπιτρόπου τῶν δύο ἐκκλησιῶν Βέιτσης διὰ τῆς ἐνοικιολομήσεως τῶν κτηνῶν.

Κυβερνητικαὶ ἀδηγίαι ἐκλογῆς Μουχτάριδων.

1860 Ἀπριλίου 10. Βετιζα. Ἀπόφασις κατοίκων μετὰ Μαχαλά διὰ τὴν φύλαξιν ὀρισμένων τόπων πρὸς βόσκησιν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον.

1861 Δεκεμβρίου 20. Βέιτση Κάτω μαχαλάς. Ἀπόφασις διορισμοῦ ἀντιπροσώπων διὰ τὴν τακτοποιήσιν διαφοράς ἐλευθεως μετὰ τῶν Μπαγιωτῶν.

1861 Φεβρουαρίου 29. Ίωάννινα. Ἐγγράφον διεγγέσεως τριῶν Κοινοτήτων καὶ Κουκουλίου μετὰ τῶν Μπαγιωτῶν.

1861 Φεβρουαρίου 21. Κάτω Μαχαλάς. Ἐπιστολὴ κατοίκων πρὸς τὸν Μ. Σάβρον διὰ τὴν ὡς ἄνω διαφορὰν ἐλευθεως.

1863 Ιουλίου 8. Ίωάννινα. Διαταγὴ τοῦ Κουρτίου Πατῆ διὰ τοῦς Βαταβαδικούς.

1863—1875. Ὅσα κρούσια ἔχουσιν.

1864 Νοεμβ. 23. Πρωτοποίησις ἀναγκαστικῆς κατοικίας εἰς Βαγιάν.

1864 Μαΐου 8. Ἀνεγγραφοῦ τοῦ ἐπιτρόπου μουχτάριδων ἀποσταλένον πρὸς τοῦ Βεκιλή Ζαγαρίου.

1865 Μαΐου 12. Ίωάννινα. Διαταγὴ κανονισμοῦ τῶν δεκάτων.

1865 Ἀπριλίου 25. Ίτισα. Πρωτοδιορισμοὶ βαττοδικαίων ἀπὸ τῶν τριῶν Κοινοτήτων.

1865 Σεπτεμβρίου 21. Κουκούλι. Ἀποστοίτοις κατοίκων Κουκουλίου διὰ τὴν διαφορὰν μετὰ τῶν Μπαγιωτῶν τῆς ἐλευθεως.

1866 14. Ιανουαρίου Ίτισα. Ἀπόφασις τριῶν Κοινοτήτων Ίτισης διὰ τὸν διορισμὸν κληρειασιῶν εἰς τὴν δημοπρασίαν τῆς Ξερνίτσης, τόπου ἐλευθεως.

1866 Φεβρουαρίου 27. Κάτω Μαχαλάς. Διορισμοὶ κληρειασιῶν τῶν τριῶν μαχαλάων Ίτισης διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἐλευθεως.

1867 Φεβρουάριου 15 Ίωάννινα. Έπιστολή τοῦ Βεκίλη Ζαγορίου καὶ Τασιλδάρη πρὸς τοὺς Μουχτάρηδες τοῦ Μεσαίου Μαχαλά Βίτσης διὰ φορολογίαν ράπτου τινὸς κατοίκου.

1867 Αὐγούστου 3 Βίτσα. Συμφωνητικὸν Βεκίλη Ίωάννου Πατάλη.

1868, Ἀπριλίου 15 Ίωάννινα. Έγγραφον τοῦ Μητροπολίτου Ίωαννίνων διὰ τὰς μετὰ τῶν Μονοδενδριῶν διενέξεις.

1868 Ἀπριλίου 18 Βίτσα. Ἀπάντησις κατοίκων πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Ίωαννίνων.

1869 Ἰανουαρίου 26. Μ. Μαχαλάς Βίτσης. Διαρισμὸς ἀντιπροσώπων διὰ τὴν εἴσπραξιν καθυσπερουμένων φόρων.

1870 Ἀπριλίου 18 Βίτσα. Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τριῶν Κοινοτήτων πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Μίσιου διὰ τινα μῦλον.

1873 Ἰουνίου 11 Κάτω Μαχαλάς Βίτσης. Ἀπόφασις ἐκλογῆς μουχτάρηδων.

1874 Ἰανουαρίου 8. Έγγραφον τῶν τριῶν Κοινοτήτων διὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν αἰγῶν εἰς τὰ χωρία.

1874 Αὐγούστου 12 Ίωάν. Ἀντίγραφον τοῦ Μπουγιουρδίου τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ τῆς γενικῆς διοικήσεως τοῦ Βιλαετίου Ίωαννίνων διὰ τὰ γίδια τῶν τριῶν Κοινοτήτων.

1874 Δεκεμβρίου 29 Βίτσα. Ἀπόφασις τῶν τριῶν Κοινοτήτων Βίτσης Μονοδενδρίου διὰ τὴν ξύλευσιν τῶν κατοίκων.

1876 Αὐγούστου 29 Κάτω Μαχαλάς Βίτσης. Έγγραφον διορισμοῦ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς.

1876 Αὐγούστου 30 Κάτω Μαχαλάς Βίτσης. Συμφωνητικὸν δημ)σκάλου Φιλίππου Δαουδῆ.

1876 Ἰουνίου 9. Πιστοποίησις Γεωργ. Βετούνη, διὰ τὸν τασιλδάρην Γεωργ. Πατάλην.

1882 Ἰανουαρίου 10 Κάτω Βίτσα. Συμφωνητικὸν τοῦ Ἱερέως καὶ δημ)λου Ίωάννου Ν. Νικολαΐδου διὰ τρία ἔτη.

1883 Αὐγούστου 2. Ὁμολογία κατοίκου διὰ τὴν πώλησιν τῆς οἰκίας του

1883 Μαρτίου 25. Συμφωνητικὸν ἔγγραφον τῶν δύο μαχαλάδων Βίτσης διὰ τὰ λειβάδια.

1883 Ἰουνίου 12 Ίωάννινα. Έπιστολή τῶν Βεκίληδων τοῦ Ζαγορίου πρὸς τοὺς προκρίτους, Μουχτάρηδες κ.λ.π. διὰ τὴν τροποποίησιν ἐκτιμήσεων δεκάτων κλπ. ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Στίμια προκίος τρίτης κατηγορίας (ἀχρονολόγητον).
Φάκελλος ἀλληλογραφίας κληροδοτήματος Τσογγόλα.
1884 Ἰουνίου 6 Ἄνω Βεῖτσα. Ἐκλογή ἐπιστατῶν ἀ-
σβεστοκαμίνου.

1885 Μαΐου 14 Ἰωάννινα. Μπουγιουρδὶ τοῦ Χασάν
Ἄγα διὰ τὸ ζήτημα τῶν ξανοιγμάτων.

1886 Μαρτίου 10. Διατίμησις τῶν φόρων, «οὓς θέλει
εἰσπράττησθαι παρὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν τοῦ βιλαετίου
κατ' ἀναλογίαν ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ κανταβίου καὶ ἐπὶ τοῦ
κτηματικοῦ τῶν οἰκιῶν φόρου».

1886 Ἰουλίου 31 Κουκοῦλι. Πωλητικὸν γράμμα ἀγροῦ
πνός.

1888 Αὐγούστου 25. Ὑποσχετικὸν τοῦ ἱερέως Σπυρί-
δωνος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

1890 Σεπτεμβρίου 23. Ὁμολογία ἀποδόσεως ὀφειλο-
μένων χρημάτων.

1891 Μαρτίου 1. Κάτω Βεῖτσα. Συμφωνητικὸν ἔγγρα-
φον Τασιλδάρη Κοινότητος Γεωργίου Βουλτζάτη.

1892 7βρίου 26. Μονοδένδρι. Διαθήκη Ἀσήμως Ν.
Βότση.

1892 Ἰουλίου 25 Ἰωάννινα. Διαταγὴ τῆς Κυβερνήσε-
ως διὰ τοὺς ξένους.

1893 Φεβρουαρίου 11 Κάτω Βίτσα. Συμφωνητικὸν τα-
σιλδάρη Ἀριστοτέλους Βοραζάνη.

1894 Δεκεμβρίου 2. Ἄνω Βίτσα. Πωλητήριον ἀγρῶν.

1896 Μαΐου 1 Βεῖτζαις. Ἐγγραφον τῶν δύο Κοινο-
τήτων Βίτσης, δι' οὗ ἀποφασίζουσιν νὰ ἀνοίξουν τὸ χαντά-
κι τοῦ βαρκοῦ κλπ.

1898 Φεβρουαρίου 20. Παραχώρησις ἀμπέλου εἰς τὴν
ἐκκλησίαν Ἄνω Βίτσης, ι.

1898 Φεβρουαρίου 1 Ἰωάννινα. Συμβόλαιον δημο)σης
Βασιλικῆς Πατραμάνη.

1898 9βρίου 8. Πωλητήριον ἀγροῦ.

1898 Ὀκτωβρίου 7 Βεῖτζα. Κατάλογος ὑπαρχόντων
βιβλίων βιβλιοθήκης.

1901 Σεπτεμβρίου 6 Ἄνω Βίτσα. Συμβόλαιον δύο ἀ-
δελφῶν δημ)σῶν διὰ τὸ Παρθεναγωγεῖον τῆς Κοινότητος.
(Ὑπάρχουσιν καὶ πολλὰ τοιαῦτα προηγουμένων καὶ
ἐπομένων ἐτῶν.

1901 7βρίου 25 Ἄνω Βίτσα. Συμβόλαιον δημο)λου
Ἀλκιβιάδου Σκουκίδου (ὑπάρχουσι τοιαῦτα καὶ ἄλλων ἐ-
τῶν).

1904—1905 Λογαριασμοί Πέτρου Σακελλαρίου Μουχτάρη "Ανω Βίτσης.

1904 Κατάλογος τῶν μεγάλων οἰκιακῶν ζώων τοῦ χωρίου "Ανω Βίτσης.

1905 Δευτέριον τοῦ ἔτους αὐτοῦ.

1905 Ἀπριλίου 26. Συμφωνητικὸν βοσκοῦ ἀλόγων καὶ ἡμιόνων (βαλμᾶ).

1905 Ἀπριλίου 25. Συμφωνητικὸν βοσκοῦ ἀγελάδων.

1906 Λογαριασμὸς Ἀριστοτέλους Ζώνιου Μουχτάρη "Ανω Βίτσης.

1907 Ἀπριλίου 9 Συμφωνητικὸν βοσκοῦ.

1907 19 Νοεμβρίου Βίτσα. Συμβόλαιον ἀγροφύλακος Βίτσης.

Ὁμολογίαι διαφόρων χρεωστῶν τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ ἔτος 1827 καὶ ἐντεῦθεν.

Κατάστιχα τρία τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Φάκελλος εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐγγράφων τῶν ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 1912—1921.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΝ

ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΒΙΤΣΗΣ—ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ

Ὁ Δ. Σάρρος ἐν τοῖς Ἑπειρωτικοῖς Χρονικοῖς ἐδημοσίευσεν τὸ «Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου» (1) Τὰς τοπωνυμίας τῶν μερῶν τούτων συλλέξας ἐκ πληροφοριῶν γραιοῶν καὶ γερόντων Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου κατεχώρησε ταύτας ἐν τῇ ῥηθείῃ μελέτῃ του κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν καὶ τάξιν. Ἡμεῖς ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν συλλέξαντες τὰς ὡς ἄνω τοπωνυμίας δημοσιεύομεν ταύτας καθ' ὁμάδας συμφώνως πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς προελεύσεώς των, (2) παραθέτοντες ἐν τέλει ἐν ἀλφαβητικῇ σειρᾷ τὰς ξενικὰς τοιαύτας μετὰ τῆς σχετικῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἐρμηνείας. Αἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμεναι τοπωνυμιαὶ δὲν ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Δ. Σάρρου.

1) Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α Ι

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ, ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ,
ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ ΘΕΣΕΩΣ & ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

A

Ἄ γ γ ε λ έ τ ρ ι (στ' Ἄγγελέτρ') ἡ πλησίον τοῦ ἀναέρου συνοικία Ἄνω Βίτσης.

Ἄ ν ά ε ρ ο (στ' Ἀνάϊρου) ἡ βορεία κλητὶς τῶν μεταξὺ τῶν 2 συνοικισμῶν Βίτσης κειμένων λόφων. Τόπος εὐάερος, ἐξ οὗ καὶ τὸ Ἀνάερο.

Ἄ ν ή λ ι ο (στ' Ἀνήλιο) συνοικισμὸς Ἄνω Βίτσης ἀνήλιος.

Ἄ ν ή λ ι ο * Ἐκτασις πρὸς Νότον ἀνήκουσα εἰς τὸν Κορνησι (Ἀνήλιου).

Ἄ π α ν ω χ ώ ρ ι (ιδὲ λέξιν Πανωχώρι.

B

Β α θ ύ λ α κ κ ο ς Τοποθεσία Βουνοῦ καὶ λάκκος ἐκ τοῦ μικροῦ κάμπου ἐκκινῶν. Ἐκβάλλει δυτικῶς πρὸς τὰ Σουδενά πλημμυρίζων πολλάκις τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων.

Β α ρ κ ό ς (στό Βαρκό καὶ στά Βαρκά) διαιρεῖται εἰς Ἄνω Βαρκόν, ἀπὸ τῆς ράχεως τοῦ παρεκκλησίου Ἄ-

(1) Δ. Σάρρ., Τοπωνυμικὸν Βίτσης Μονοδενδρίου. Ἑπειρ. Χρον. ἔ. σς 12 ν.

(2) Γ. Ἀναγνωστοπούλου Τὰ Ἑπειρωτικὰ Τοπωνυμικά. Ἑπειρωτικὰ Χρονικά Τόμος Α' 1926 σελ. 86 κ. ἔ.

γίου Κων)τίνου και κάτω, και εις Κάτω Βάρκον, εκ του 'Αγίου Κων)τίνου και άνω. Τόπος υγρός και ώς εκ τούτου χλοερός μεταξύ Βίτσης, 'Ανω και Κάτω Σ'ουδενών. "Εχει εις πολλά μέρη λιμνάζοντα ύδατα και ώς εκ τούτου είναι έλώδης. "Εκτασις πλουσία άλλ' άνεμετάλλευτος.

Β λ α χ ό δ ρ ο μ ο ς (στού Βλαχόδρομου) ήμιονική οδός δι' ης οι άγωγιάται βλάχοι (έξ υδ και τό όνομα) μετέφερον έμπορεύματα. 'Αρχίζει από τον Κάμπο και τελειώνει εις τον παραπόταμον Βοϊδομάτην.

Β ο υ ν ό (στού Βνό, στού Βνι) τό προς βορράν κείμενον όρος των χωρίων Βίτσης και Μονοδενδρίου. "Η έκτασις τούτου χρησιμοποιεΐται προς καλλιέργειαν δημητριακών. 'Επίσης και ώς θερινή διαμονή των Κτηνοτρόφων.

Β ρ υ σ ά γ γ α ρ η (στ' Βρυσάγγαρ') τοποθεσία παρά τά παληάμπελα Κάτω Βίτσης. "Η λέξις εκ των μικρών πηγών τας όποίας έχει.

Δ

Δ ι δ υ μ ε ς (ζιτζ' Δίδυμις) δύο βάραθρα (μπουστιρές) εις τό Βουνόν' έξ ών τό βαθύτερον και φοβερώτερον τούτων καλεΐται Μ'πουσ'τιρή (της νύφ(ης):

Ζ

Ζ ώ ν ά ρ ι και Ζωνάρια (στού Ζνάρ'σά' Ζνάρτα) τοποθεσία επί των άποκρήμων βράχων του Βήκου κυρίως. Λωρίδες έδάφους στεναίκαί χλοεραί δι' ών διέρχονται και βόσκουσιν αι άγρια αιγες.

Κ

Κ ά δ ι ά (σπά' Κ'αδιά) βάθρα έως κάτω κοιλώματα πλήρη υδάτων έν οΐς ζώσι Ιχθύες (πέστροφες) παρά τό ξεροπόταμον Βοϊδομάτην.

Κ α θ ι σ τ ρ ι ε ς (στο' Καθιστρίες) τοποθεσία Νοτιοανατολικά Κάτω Βίτσης περιλαμβανομένη μεταξύ άνεμομούλου και Βλαχοδρόμου. "Εδαφος άνώμαλον άργιλλώδες έν ώ εύρίσκονται μάρμαρα ως καθίσματα έξ υδ και τό όνομα.

Κ ά μ π ο ς (στούνγ Κάμπο) πεδινή έκτασις Ν' Δ' του χωρίου.

Κ ά μ π ο ς Μικρός (Στούν μικρό' τούνγ' Κάμπου) μικρά επίπεδος έκτασις εις τό Βουνό νοτίως της Ραμνός.

Κ ά π ν ι σ μ έ ν η (στ' καπνισμέν') σπήλαιον εις τον Βήκον καπνισμένον.

Κ α τ α β ό θ ν α (στ' Καταβόθνα) τοποθεσία εις Βαρκόν όπου συγκεντρούνται και χωνεύουν τά νερά των δια-

φόρων διωρύγων. (1)

Κ(ισσαρ-α-ς)* (στούν Κίσσαρα) Στενή απόκρημνος ἑκτασις, πλήρης κισσοῦ (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα) εἰς Βῆκον.

Κ.α.τ.ω.χ.ῶ.ρ.ι (στοῦ Κατωχώρ') εἰς Κάτω Μαχαλαῶς τῆς Βίτσης.

Κ.ά.ψ.α.λ.α (στά Κάψαλα) Β. Α. τοῦ Μονοδενδρίου. Ἡ πλαγιά τοῦ Βουνοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς ἀγίας Παρασκευῆς. Ἐκτασις πετρώδης μὲ ὀλίγους βράχους.

Κ.ό.κ.κ.ι.ν.η (σγ' Κόκκιν' Σπλιά) ἑκτασις απόκρημνος μεταξὺ Βίτσης Μονοδενδρίου μὲ βράχους κοκκινωπούς.

Κ.ο.κ.κ.ι.ν.ώ.γ.η.ς (στούν Κουκινώη) τοποθεσία Ν.Α. Κάτω Βίτσης μὲ κόκκινο χῶμα.

Κ.ο.π.ρ.ι.ά (σγ' Κοπριά) τοποθεσία Κάτω Βίτσης ἐκ τῆς συναζομένης κόπρου ἐκ τῶν σταυλιζόντων ἐκεῖ ποιμνίων.

Κ.ο.υ.λ.ο.ῦ.ρ.ι (στούν Κλοῦρ') ἑκτασις κυκλοτερῶς διὰ τοίχου κλειομένη.

Κ.ρ.υ.ο.ν.έ.ρ.ι (στοῦ Κρυονέρ(ι)) τοποθεσία απόκρημνος εἰς Βῆκον ἐξ ἧς πηγάζει ψυχρὸν ὕδωρ.

Λ

Λ.ά.κ.κ.ο.ς 1ον) Λάκκος τζ' Βίτσης, 2ον) Μέγας Λάκκος (εἰς τὸ βουνόν), 3ον) Λάκκος τ' πονηροῦ (ἐκ βρυκόλακος τὸν ὁποῖον διηγοῦνται ὅτι εἶδον), 4ον) Λάκκος τοῦ Κραγιάννη.

Λ.ε.ι.β.α.δ.ά.κ.ι.α (στ' Ἀλ'βαδάκια) ἐπίπεδος ἑκτασις Ν.Δ. τοῦ χωρίου. Τὸ πάλαι ἐκαλλιεργοῦντο ἀγροί.

Λ.ε.ι.β.ά.δ.ι.α (στ' Ἀλ'βάδια) ἑκτασις ἐπίπεδος εἰς Βαρκόν.

Λ.ι.θ.ά.ρ.ι.α 3 (στά τρία Λθάρια) τοποθεσία τοῦ βουνοῦ.

Λ.ι.θ.ά.ρ.ι. Τ.ρ.ι.π.ι.ο.* (στοῦ τρίπιου Λθάρ) πέρασμα εἰς Βῆκον απόκρημνον δίκην λίθου διατρήτου.

Λ.ό.φ.ο.ς (στοῦ Λόφου) τοποθεσία λοφώδης ἐν Μονοδενδρίῳ.

Λ.ω.ρ.ι (λαυρί, λουρίδα) στενώτατοι διαβάσεις μεταξὺ ἀγρῶν καὶ ἀμπέλων.

(1) Ὁ Δ. Σάργος εἰς τὸ Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζηγορίου σελ. 7. Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ ἔτος 12 ἀναφέρει ὅτι πρὸ 150 ἐτῶν εἰς τὴν Καταβόθνα τοῦ Βαγοῦ εἶχε κείσει μύλον Σιόλος τις ἐκ Μονοδενδρίου ὅστις ἔλεγε τὸ παροιμιώδες: «Ὅσα ξαίρ' οὐ Σιόλος δὲν τὰ ξαίρ' οὐ κόσμους ὄλους» εἰς τοὺς συμβουλεύοντας αὐτὸν νὰ μὴ σπαταλᾷ τὰ χρήματά του.

Μ

Μαγούλα και Μαγοῦλες (στο' Μαγοῦλες) (1) Τοποθεσία λοφώδης εἰς τὰ πλάγια τοῦ Βαρκοῦ. Ὑπάρχουν κυρίως τρεῖς Μαγοῦλες 1) Μαγοῦλα τοῦ Λιόντι(ου), 2) Μαγοῦλα κόκκιν(η), 3) Μαγοῦλα τ(οῦ) Μπανεύσ(η).

Μαρμαράλωνα (στοῦ Μαρμαράλουνου καὶ στοῦ μαρμαράλαμπου). Πλατύτατον ἀλώνιον ἐκ μαρμάρων ἀνήκον εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Μπρίνου νοτίως.

Μεσαριά (στο' Μσαριές) τὰ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγρῶν ἀκαλλιέργητα χλοερά μέρη.

Μεσίπελις (στ' Μισίπολ') Κοιλὰς τοῦ Βουνοῦ πέριξ τῆς ὁποίας ὑπάρχουν πολλαὶ ράχεις. Σῶζονται ἐρρεῖπια πολλῶν καλυβιδῶν ὡς καὶ στρουγγες.

Μεσοχώρι (στὸν Μεσουχώρι). Ἡ εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου μικρὰ πλατεῖα τῶν χωρίων Κάτω Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου. Χρησιμεύει ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν κατοίκων ὅπου συζητοῦνται πλειστάκις διάφοροι ὑποθέσεις τοῦ χωρίου καὶ λαμβάνονται ἀποφάσεις, ὅπου χορεῦουσιν εἰς τὰς τοπικὰς ἐορτάς καὶ πανηγύρεις, ὡς καὶ εἰς τοὺς γάμους καὶ ἔνθα γίνονται καὶ ἀγοροπωλησίαι. (Ἡ Ἄνω Βίτσα στερεῖται τοιοῦτου, ἡ δὲ συγκέντρωσις τῶν κατοίκων γίνεται εἰς τὴν Ῥάχην).

Μονοδένδρι καὶ κοινῶς Μανὰδένδρι (στοῦ Μανὰδενδρ') Συνοικισμὸς τοῦ ἄλλοτε χωρίου Βεζήτσα (νῦν Βίτσα). Ἐκαλεῖτο πρῶτον ἅγιος Γεώργιος Μαχαλάς καὶ ἐπάνω Μαχαλάς εἶτα δὲ Μονοδένδρι ἐκ κολοσσαίας ἐλάτης παρά τὸν ἅγιον Μηνᾶν.

Μπελόϊ (στ' Μπιλόϊ) Ἐκτασις ΝΔ τοῦ χωρίου ἐπίπεδος καὶ δασώδης.

Ξ

Ξεροπόταμο (στοῦ Ξηροπόταμου) Ἰδὲ πρῶταμι.

Ξωθκιονέρι (στοῦ Ξουθκιουνέρ') πηγή ἐν τῷ Βήκῳ. Εὐρίσκεται εἰς θέσιν ἀπόκρημνον καὶ φαραγώδη καὶ ὅπου πιστεύει ὁ λαὸς ὅτι μένουσιν οἱ ξωθιές (ἐξωθικὰ φαντάσματα ὡς αἱ νύμφαι τῶν ἀρχαίων). (*)

(1) Ὁ Δ. Σάφρος (Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου) σελ. 9 παράγει ταύτην ἀπὸ τὰ μίγουλα. Π. Φουρική; (Ἀθῆναι τ. 41 σελ. 123) θεωρεῖ τὴν λέξιν ἀλβανικὴν.

(2) Πλείονα περὶ αὐτίων (Ἰδὲ εἰς τὴν κείμενον Δ. Σίγγου Οἰδίκου ἐπὶ Κολωνῶ σελ. 149-50. Κ. Πιτάκη. Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς 1852 σελ. 647 κ. εἰ.

Γ. Χασιώτου. Χρυσουλλίς τ. 5 1865 611.

Δ. Σάφρου. Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἡπειρ. Γλωσσαρ. Τομὴ Α' Ἀρβαντινοῦ ἐν λ. ξωθιές.

Ο

Ὁ μ υ α λ ὶ ς (στοὺν Οὐμουαλὸ) λοφίσκος πρὸς νότον ἀνήκων εἰς τὸ Κορνήσι, ἄδενδρος, ἐδάφους ἄμμοαργιλώδους.

Π

Π α ν ω χ ὠ ρ ι (Στοῦ Πανουχώρ' καὶ στοῦ Παναχώρ(ι). Ἡ Ἄνω Βίτσα καλουμένη ἄλλοτε ἅγιος Νικόλαος Μαχαλᾶς, εἶτα Μεσιὸς Μαχαλᾶς σήμερον δὲ καὶ Ἄπάνω Μαχαλᾶς (ἀρχαιότερον Ἄπάνω Μαχαλᾶς ὠνομάζετο τὸ Μονοδένδρι) οἱ κάτοικοι λέγονται Πανωμαχαλίτες, Μεσιομαχαλίτες, Πανωχωρίτες καὶ Παναχωρίτες.

Π α ρ α σ π ὶ ρ ι (Στοῦ Παρασπὸρ) τοποθεσία Βαρκοῦ καλλιεργουμένη.

Π ε τ α λ ὶ γ η ς (Στοῦμ Πεταλόη) Τοποθεσία ἐπίπεδος πρὸς τὸ Βουνὸν βορείως τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἐκ λευκοῦ ἀργιλοσχιστολίθου, αἱ πλαγίαι τοῦ ὁποίου ἔχουν σχῆμα πετάλου. Τοιαύτη τοποθεσία ὑπάρχει καὶ στὸ Κορνήσι.

Π λ ᾶ κ α Ὁ ρ θ ῆ (σν' οὐρθῆ Πλάκα) τοποθεσία Δ. τοῦ χωρίου πλησίον τοῦ παρεκκλησίου ἁγίου Σωτήρος. (1)

Π λ α κ ω τ ῆ (Στμ' Πλακωτῆ) ἔκτασις Β. Δ. πλησίον τοῦ Βαρκοῦ εἰς τὰ σύνορα μεταξὺ Ἄνω Σουδενῶν—Βίτσης.

Π ρ ο σ ῆ λ ι ο (Στόν προυσήλιον) ἡ βορεία εὐήλιος, συνοικία Ἄνω Βίτσης.

Ρ

Ρ ᾶ χ η (Στ' Ράχ) 1) Ἡ Ράχης (λοφίσκος) τῆς Ἄνω Βίτσης ὅπου ὑπάρχει πλατεῖα μὲ τὸ ὄνομα Κιόσκι ἔνθα γίνεται ἡ ουγκέντρωσις τῶν κατοίκων. Ἡ τοποθεσία αὕτη πρὸ δεκαετίας ἦτο καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν ἄδενδρος. Τῇ πρωτοβουλίᾳ δὲ ἐνίων κατοίκων ὡς καὶ τῆς συσταθείσης φιλοδασικῆς ἐνώσεως κατὰ τὸ 1936 ἔχει φυτευθῆ δια ποικίλων καλλωπιστικῶν δένδρων. 2) Ράχη τοῦ Ἀλέξη. (Στ' Ράχ τ' Ἀλέξ) Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου Μονοδενδρίου πλησίον ὑπάρχοντος εἰκονίσματος. 3) Ράχη τοῦ Κλήμη (στ' Ράχ τ' Κλήμ') εἰς τὸν Βῆκον.

Ρ υ ᾶ κ ι α (στά Ρυάκια) τοποθεσία Ν. τοῦ Μονοδενδρίου πλήρης μικρῶν ρυακίων.

(1) Ὁ Δ. Σάργος ἐν τῷ Τοπωνυμ. Βίτσης καὶ Μοναδενδρίου τοῦ Ζιγορίου Ἡπειρ. Χρονικά ἔτος 12 σελ. 13 ἐσφιλμένως τοποθετεῖ αὐτὴν εἰς Βῆκον.

Σιάδι (Στου Σιάδ' καὶ στὰ Σιάδια) Ἡ λέξις ἀπαν-
τᾷ εἰς πλείστας ὁμαλάς ἐπιπέδους τοποθεσίας.

Σκασμάδι καὶ Σκασμάδακι (Στου Σκα-
σμάδ') Ἡ εἰς Βουνον με λίθους ἐσχισμένους τοποθεσία
(Στὰ Σκαδμάδια) Ἐκτασις νοτίως πλησίον Κορνησιου
με πρίνους καὶ ἐσχισμένους λίθους.

Σκασμένη Πέτρα (στ' Σκασμέν' Πέτρα) το-
ποθεσία τοῦ Βουνου περίε τῆς ὁποίας ὑπάρχουν βράχοι
ἐσκασμένοι καὶ δι' ἧς διέρχεται ὁ δρόμος πρὸς τὸν Σταυ-
ρόν.

Σκαφίδα (στ' Σκαφίδα) τοποθεσία Κορνησιου
κοίλη ὡς σκαφίς.

Σταυρός ἐπίπεδος ἔκτασις τοῦ Βουνου καλλιερ-
γουμένη, ἐν ἣ γίνεται διασταύρωσις τῶν ὁδῶν πρὸς τὰ
διάφορα τοῦ Βουνου μέρη.

Στένωμα (Στου Στένωμα) καὶ Στενώματα (Στὰ
Στενώματα) τοποθεσία τοῦ Βουνου εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρ-
χουν ἐλάχιστοι ἄγροί.

2) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΦΥΤΩΝ ΦΥΟ-
ΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΕΚ ΖΩΩΝ ΔΙΑΙΤΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ

Α

Ἄιτοφωλιά (1) (Σν' Αἴτουφουλιά) λόφος ΝΔ με-
ταξὺ Λεπτοκαριᾶς καὶ Λυκοτρύπου με μικροὺς πρίνους.
Ἡ λέξις προήλθε προφανῶς ἐξ ὑπαρχούσης φωλεᾶς ἀε-
τοῦ.

Ἀμπέλι τοῦ Μάλιου (Στ' Ἀμπελ' τ' Μαλι) το-
ποθεσία περίε τοῦ ἀμπελιῦ τοῦ Μάλιου.

Ἀπιδιά (Σν' ἀπιδιά) τοποθεσία τοῦ Βουνου ἐξ
ὁμωνύμου δένδρου.

Γ

Γράβος (στοῦ Γράβου) Ἐκτασις ΝΔ ἐπίπεδος,
καλλιεργουμένη ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου.

Κ

Κανναβοτόπι (Στου Κανναβοντόπ') Ἐκτασις
Κάτω Βίτσης ὅπου τὸ πάλαι ἐκαλλιεργεῖτο κάνναβις.

Καρυδιά τοῦ Βαζάκα (σγ' Καριά ντ' Βαζά-
κα) Καρυδιά ἐντὸς ἄγρου τοῦ Βαζάκα.

2) Καρυδιά τῆς Μπαντοῦς (σγ' Καριά τῶ

(1) Ὁ Δ. Σάρος εἰς Τοπων. Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγο-
ρίου Ἡπειρ. Χρον. 12 σελ. 8 τοποθετεῖ αὐτὴ εἰς θέσιν Ὀβροῦν (ἐσφαλ-
μένως).

Βαντούς) Τοποθεσία όπου τὸ πάλαι ὑπῆρχε Κάρυδιά τῆς Βοντούς, γυναικὸς ἐξ Ἄνω Πεδινῶν.

3) Κάρυδιὰ τῆς Σιάφως * (Σγ' Καρυὰ τ' Σιάφως) μικρὰ ἔκτασις κάτωθεν τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης όπου ὑπῆρχε ἀρχαιότερον καρύδιά τῆς γυναικὸς Σιάφως.

4) Καρυδιὰ στὸ πηγάδι * (σ' καρυὰ στὸν Βγαδ') τοποθεσία περὶ τοῦ φρέατος τῆς Καρυᾶς όπου τὸ πάλαι ὑπῆρχε καρυὰ.

Κέδρα (Στὰ Κέδρα) τοποθεσία τοῦ βουνοῦ ἐνθα εὑρίσκειται κέδρος (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα).

Κερασιά τοῦ Μπρούξου (σγ' Κερασιά τ' Βρούξ') τοποθεσία ἀγροῦ κάτωθεν Βίτσης με μεγάλην κερασιάν τοῦ ἰδιοκτήτου τούτου.

Κλαδιερά (Στὰ Κλαδερά καὶ στὸν Κλαδιρῶ) Πολλαχού μικρὰ τοποθεσία ἐνθα προμηθεύονται οἱ κάτοικοι τὸ κλαδί, ὅπερ χρησιμεύει πρὸς τροφήν τῶν αἰγῶν καὶ ἐν ἀνάγκη τῶν προβάτων κατὰ τὸ χειμῶνα).

Κλήμα (Στοῦ Κλήμα) τοποθεσία Βίκου ἐξ ὑπάρχοντος μεγάλου ἀγριοκλήματος. Ἐνταῦθα πηγάζει ὄνομαστόν, κατάψυχρον πόσιμον ὕδωρ.

Κρανιά (σγ' Κρανιά) πλαγιά τοῦ Βουνοῦ με ἐλάχιστα χωράφια καὶ δένδρύλια ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου.

Κουνοπιτσα * τοποθεσία τοῦ βουνοῦ, εἰς τὴν πλογιά τῆς Μεσίπολης.

Λ

Λεπτοκαρυά * (στ' Λιφτουκαριά) Κοιλὰς κάλλιεργουμένη Ν. Δ. μεταξύ Ἄετοφωλῆς καὶ Προσηλίου. Διαιρεῖται εἰς ἄνω καὶ κάτω Λεφτοκαρυάν. Ἡ λέξις ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν λεπτοκαρυῶν.

Λεῦκες (στο' Λεῦκες). Ἡ λέξις ἀπάντη εἰς τοποθεσίας με λεύκας (αἰγείρους).

1) Λεῦκες στὰ Παλιάμπιλα, 2) Λεῦκες στοὺν Αἰ Νικόλα, 3) Λεῦκες τ' Ἀρτόζ(η), 4) Λεῦκες τ(οῦ) Μίσ(ου).

Λύκότηρυπο (στοῦ Λ'κότρυπου) κοιλὰς με ἐλάχιστους ἀγροὺς ΝΔ καὶ ὁδὸς ἄνωθεν τῆς Λεπτοκαρυᾶς μεταξύ Ὀβοροῦ καὶ Ἄετοφωλῆς. Χρησιμοποιεῖται ὡς καταφύγιον ἀγρίων ζῴων (λύκων) ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. (1)

Μ

Μηλιές (στο' Μλιές) ἐπίπεδος ἔκτασις Ν. Δ. συνέ-

(1) Ἡ ὁδὸς κατισκευάσθη δαπάνη τοῦ ἐκ Κ. Βίτσης ἰατροῦ Στ. Σάφρου τῷ 1878 ὡ; δεικνύει τοῦτο καὶ ἡ ἐκεῖ-ὑπάρχουσα στήλη.

χεια τοῦ Κορνησιοῦ, ὅπου φύονται μηλέσι.

Ο

Ὁ ξυιές * (στοῦ Οὐξιές) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ συνορεύουσα με Βίκον, ὅπου σήμερον φύονται γράβοι (ιδε λέξιν) ἴσως τὸ πάλαι νὰ ὑπῆρχον ὄξειές ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία.

Π

Παλιάμπελα (στὰ Παλιάμπελα) τοποθεσία κάτωθι τοῦ Μεσοχωρίου Κάτω Βίτσης ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον ἄμπελοι. Ἡ γυμνή αὐτὴ ἔκτασις ἤρχισεν ἀναδασομένη ἀπὸ τοῦ 1937 ὑπὸ τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως Βίτσης.

Πάλτινος (στοὺν Πάλτινου) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ Β. ἀπὸ τὸ Φαράτι ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον πλάτανοι.

Πετεινοχώρι (στοῦ Πιτνουχώρ') ἡ ὑψηλότερα συνοικία Ἄνω Βίτσης. Ἡ λέξις ἴσως ἐκ τῶν πολλῶν πετεινῶν ποῦ ὑπῆρχον.

Ρ

Ραμνά καὶ Ἀραμνά (στ' Ραμνά) ἀνώμαλος ἔκτασις τοῦ βουνοῦ ὅπου ἀγροὶ με ῥάμνους. Διαιρεῖται εἰς Ἄνω Ραμνά καὶ Κάτω Ραμνά.

Τ

Τσοκνίδα (στ' Τζουκνίδα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ἔνθα ὑπάρχει ἀγρία κνίδη.

Φ

Φτελιᾶς (στοῦ Φτιλιάτ' Σάρρου) Μεγάλῃ πελέα τοῦ χωραφιοῦ Δ. Σάρρου εἰς τὸν Βαρκὸν πλησίον τῆς Γκρίλας. Πλὴν τούτου ὑπάρχουσι καὶ οἱ κάτωθι, ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν κατόχων ὀνομαζόμενοι φτελιάδες.

1) Φτιλιάς τ' Πλιάτσκα καὶ Φτιλιάς τ' Παπαπλιάτσκα. 2) Φτιλιάς τ' Κρασόπουλ', 3) Φτιλιάς τ' Σιουρμπάν (παρὰ τὴν βρύσιν τοῦ Σιουρμπάνη). 4) Φτιλιάς τ' Κυράτσο', 5) Φτιλιάς τ' Πίκους, 6) Φτιλιάς τ' Μπέϊνας.

Φτελιάδες * (στοῦ Φτιλιάδ.ε)ς) τοποθεσία τοῦ Βαρκοῦ, ὅπου διακλαδοῦνται οἱ ἀμαξητοὶ δρόμοι πρὸς τὸν Βαρκὸν καὶ ὁ ἡμιονικὸς πρὸς τὰ Λειβαδάκια.

Φτέρες (στοῦ Φτέρες) ἐπίπεδος ἔκτασις πρότερον καλλιεργουμένη πλησίον Τουρκοδρομίου με θάμνους.

3) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΝΑΩΝ ΜΟΝΩΝ & ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Α

Ἀγιάννης (στοὺν Ἀγιάν στοῦ Κορνησ') Παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης εἰς Κορνησι.

Ἁγιάννης * (στοὺν Ἁγιαννὸν στοῦ Κοντῆ) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Ἀ Βίτσης ἄνωθεν τοῦ χωρίου.

Ἁγιοὶ Ἀπόστολοι (στοῦ Ἀϊποστόλ) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία τοῦ Μονοδενδρίου ἐν Μπρινῶ.

Ἁγιώργις (στοὺν Ἁγιωργὸν—καὶ Ἀϊγιωργ) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία τοῦ Μονοδενδρίου.

Ἁϊδημήτρις (στοὺν Ἀϊδημήτρ), παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης.

Ἁϊθανάσις (στοὺν Ἀϊθανάσῃ ἢ Ἀϊθανάϊς) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία κοινὴ τῶν δυὸ Μαχαλάδων Βίτσης.

Ἁϊκωσταντίνος (στοὺν Ἀϊκουσταντίνου) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης εἰς Βαρκόν.

Ἁϊλιάς (στοὺν Ἀϊλιά καὶ γεν. τῆ Ἀϊλιός) ἡ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης καὶ ἡ τοποθεσία. Καλεῖται καὶ Προυφήτῃ Ἡλίας καὶ Προυφητῆλιάς.

Ἁϊνικόλας (στοὺν Ἀϊνικόλα καὶ γεν. τῆ Ἀϊνκουλάου καὶ τῆ Ἀικουλάου) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Ἄνω Βίτσης εἰς Λειβαδάκια, β) καὶ Κάτω Βίτσης εἰς τὸ ποτάμι.

Ἁγια Σωτήρω (στον Ἁγία Σουτήρου) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Ἄνω Βίτσης.

Ἁϊταξιάρχης (Ἀϊταξιάρχης στοὺν Ἀϊταξιάρχῃ γ. τῆ Ἀϊταξιαρχιοῦ) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης.

Ἁγία Παρασκευῆ (στον Ἁγία Παρασκευῆ καὶ στον Ἀϊπαρασκευῆ) μονὴ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τοποθεσία περὶ αὐτῆς.

4) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΜΥΛΩΝ

Ἄνεμόμυλος (στοὺν Ἀνιμόμπλου) τοποθεσία Ν. Α. Βίτσης ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχεν ἄνεμόμυλος, οὗτινος σώζονται ἀκόμη τὰ ἐρείπια.

Μύλοϋς (τοῦ Σιόλου) παρὰ τὴν Καταβόθνη. Ἰδέ καὶ λέξιν.

Μύλοϋς (τοῦ Σέα) ὁ μύλος καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ ἔκτασις εἰς τὸν Βαρκόν.

Μύλοϋς (στοῦ Πουτάμ(ι)). Παρὰ τὸν ποταμὸν Βοΐδομάτην.

5) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ
ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΚΡΗΝΩΝ ΦΡΕΑΤΩΝ ΚΑΙ ΒΟΘΡΩΝ
ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΥΔΑΤΩΝ (ΛΟΥΤΣΕΣ)

A) Κρήναι

1) Βρύση τοῦ Κορνησιοῦ (στ' Βρυσ' στοῦ Κουρνήσ' καὶ στν' Βρυσ' τ' Καραγιάνν') πηγὴ τῆς Βίτσης περίφημος διὰ τὸ διαυγέστατον, κατάψυχρον καὶ ἰαματικῆς ἰδιότητος ὕδωρ τῆς εἰς Κορνήσι. 2) Βρύση τῆς Κρανούλας (Βρύσ' τσ' Κρανούλας καὶ στν' Βρύσ' τ' Σιουρμπάν, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδρύσαντος αὐτῆν) πηγὴ πλησίον μικρᾶς κρανέας (Κρανούλα) εἰς Βαρκόν. 3) Βρύση τοῦ Παπαθεοδώρου * (σντ' Βρύσ' τ' Παπαθόδουρ') πηγὴ κάτωθεν τῶν Λειβαδακίων ἐκ τοῦ ἰδρύσαντος αὐτῆν Παπαθεοδώρου ζῶντος ἔτι. 4) Βρύση τοῦ Μαντρίδη * (σντ' Βρύσ' τ' Μαντρίδ') πηγὴ Κάτω Βίτσης παρὰ τὸν Ἀνεμόμυλον, ὀνομασθεῖσα ἔκ τινος Μανδρίδου ἰδρύσαντος ταύτην. Σήμερον τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς αὐτῆς ἐχάθη (στείρεψε). 5) Βρύση τοῦ Γκισμέ * (σντ' Βρυσ' στοῦ Γκισμέ) πηγὴ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Γκισμέ. 6) Βρύση στοῦ Τουρκοδρόμι * (σντ' Βρύσ' στοῦ Τουρκοδρόμ') πηγὴ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Τουρκοδρόμι. 7) Βρύση στὴ Μπροβάγια * (σντ' Βρύσ' σντ' Μπροβάγια) πηγὴ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Μπροβάγια. 8) Βρύση στὸ Ἀνήλιο * (σντ' Βρύσ' στ' Ἀνήλιο) μικρὰ πηγὴ ἐν τῷ Ἀνήλιῳ τοῦ Κορνησιοῦ. 9) Βρύση στὰ Ντεβέσια * (σντ' Βρύσ' στὰ Ντιβέσια) πηγὴ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Ντεβέσια.

B) Φρέατα

1) Τ'(ο υ) Ἀρχόντ(ο υ) εἰς Ἄνω Βίτσαν. 2) Τ'(ου) Παπαδήμ(α) εἰς τὸν Λάκκον τοῦ Παπαγιάννη εἰς Ἄνω Βίτσαν. 3) Τ'(ῆ)ς Καρυᾶς (ἰδέ καὶ λέξιν στὴν Καρυὰ στοῦ Βγαδ). 4) Τ(οῦ) Τσιακμάκ'(η) ἐν Κάτω Βίτση. 5) Τ(οῦ) Κουραδᾶ ἐν Κάτω Βίτση (ἐντὸς αὐτοῦ εἶχον ῥίψει ποτὲ πρὸς ἐκδίκησιν κόπρανα ἐξ οὔ καὶ τὸ ὄνομα). 6) Τ'(οῦ) Σάρρ(ου) εἰς τὸν ἀγρὸν τῆς οἰκογενείας Δ. Σάρρου παρὰ τὴν Λεφτοκαρυάν. 7) Τ'(οῦ) Κύρ Λάζ(ου) πρὸς τὰ Βαρκὰ παρὰ τὴν τοποθεσίαν Κόϊας. 8) Τ'(οῦ) Γιακώβ(ο) ἔκ τινος Ἰακώβ Ἱερομονάχου, ἐν τῇ Λεφτοκαριᾷ. 9) Τ'(οῦ) Γιάννο παρὰ τὴν τοποθεσίαν Γκισμέ. 10) Τ'(οῦ) Ἀϊ Κουσαντίν' * (ου) εἰς τὸν Βαρκόν πλησίον τοῦ Παρεκκλησίου. 11) Τ'(ῆ)ς Βουταρίνας * εἰς τὴν Λεφτοκαρυάν. 12) Τὰ Πηγαδούλια (στά Βγαδούλια) τοποθεσίαν Κορνησίου ὅπου ὑπάρχουν μικρὰ φρέατα. 13) Στ'(ο) Ἀνήλιου. Μικρὸ πηγάδι ἐν τῷ Ἀνήλιῳ τοῦ Κορνησιοῦ.

Γ) Βόθροι περισυλλογῆς ὀμβρίων ὑδάτων πρὸς πόσιν τῶν ζώων (Λοῦτσες)

1) Λ ο ὐ τ σ α τ' Ἀ ἴ θ α ν ἄ σ(η) καὶ Λούτσα στοὺν Κάμπου. Πλησίον τῆς τοποθεσίας Κάμπος. 2) Λούτσα στὸν Βαρκόν. Πλησίον εἰς τὸ παρεκκλήσιον Ἀγ. Κων)τίνου. 5) Λούτσα τ' Χατζῆ ἢ τς Μπάκινας μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ. 4) Λούτσα τ(ου) Γιαννουθερ(ου) ἰδὲ καὶ λέξιν' εἰς τὸ Βουνόν. 5) Λούτσα στοῦ Σταυρὸ * εἰς τὸ Βουνόν. 6) Παλιολούτσα (σμ' Παλιουλούτσα) τοποθεσία Κάτω Βίτσης ἐνθα ὑπῆρχε παλαιὰ λούτσα (βόθρος ξηρανθεῖς), 7) Λούτσα (στ'(ου) Θουδορόπουλ(ου) * τοποθεσία ἐν τῷ Βουνῷ.

6) Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α Ι

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΞ ΑΛΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΥΒΩΝ

1) Ἀ λ ὠ ν ι τ ο ὐ Ν τ ὄ κ ο υ (στ' Ἀλών' τ' Ντόκ') τοποθεσία πέριξ παλαιοῦ Ἀλωνίου τοῦ Ντόκου ἐν Κάτω Βίτση. 2) Ἀλώνια * (στ' Ἀλώνια) τοποθεσία μεταξὺ τῶν συνοικισμῶν Ἄνω καὶ Κάτω Βίτσης ὅπου ὑπάρχουσι πολλὰ ἀλώνια. 3) Καλύβι τοῦ Μπέη (τ' Μπέη τοῦ Καλύβ') ἕκ τινος Μπέη ὅστις εἰς τὸν ἀγρόν του εἶχε καλύβην.

7) Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α Ι

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΞ ΕΡΕΙΠΙΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ ΓΕΦΥΡΩΝ, ΜΝΗΜΑΤΩΝ Κ.Τ.Λ.

α) Ὁ Π ὕ ρ γ ο ς σ τ ἡ Γ κ ῖ ν ι α * (στοὺν Πύργου στί Γκίνια) τοποθεσία εἰς Γκίνιαν.

Π ὕ ρ γ ο ι Π ἑ ν τ ε (στς Πέντι Πυργ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ.

Π ὕ ρ γ ο ς τ ο ὐ Γ ε λ α δ ἄ ρ η (Πύργους τ' γιλαδάρ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ.

β) Γ ε φ ὕ ρ ι τ ο ὐ Μ π α ζ ἄ κ α (στοῦ γκιουφιρ' τ' Μπαζάκα) εἰς τὰ Λειβαδάκια.

Γ ε φ ὕ ρ ι τ ο ὐ Μ ῖ σ ι ο υ (στοῦ γκιουφύρ' τ' Μισι καὶ στοῦ γκιουφύρ' στοῦ πουτάμ') εἰς τὸν ποταμὸν Βοῖδομάτην μεταξὺ Βίτσης καὶ Κουκουλίου.

Μ ν ἡ μ α τ α (στά Μνήματα) τοποθεσία εἰς Βουζήσι ὅπου τὸ πάλαι ὀπῆρχον τάφοι (καὶ σήμερον ἀκόμη φαίνονται τὰ λείψανα τῶν μνημάτων). Μνήμα τοῦ Τούρκου (στοῦ Μνήμα τ' Τούρκ') παρὰ τὰ Λειβαδάκια ὅπου εἶχαν θάψει Τοῦρκόν τινα φονευθέντα ἐκεῖ (Κατὰ διήγησιν ὁμοχωρίων τὸ συμβάν τοῦτο ἐγένετο ὡς ἑξῆς: οὐ Τούρκους π' σκότουςαν ἦταν ντραγατ'ς στά Σντινά. Στοὺν τόπου αὐτὸν εἶχαν ἔρθ' κατ' Βλάχ' κираτζῆδισ κι' βουσκοῦσαν

τά πράματά τ'ς. Ού ντραγάτ'ς πάινι στ' Ντουβρα κι' τσ' ξιακι κι' τσ' ζήσι νά πληρώσουν τλάκ (χρήματα δι' άποζημίωσιν) οί Βλάχ' τότες τόν έπιακαν κι' τόν σκότουςαν).

Τουρκόδρομος και Τουρκοδρομι (στούν Τουρκόδρομον, στού Τουρκουδρόμ') όδός δι' ης διήρχοντο οί Τουρκοί κατά τās άρχάς της Τουρκοκρατίας. (1)

Είκοσι σματα: 1) Εικόμισμα εις την Γκορτζιάν εις την Λεφτοκαρυάν (σιού Κόντ'σμα), 2) Εικόμισμα στα Καστέλια, 3) Εικόμισμα εις τó Λυκότρυπο, 4) Εικόμισμα εις τόν Όμουαλό, 5) Εικόμισμα εις του Μπελόι, 6) Εικόμισμα εις σκάλαν ποταμού, 7) Εικόμισμα εις την Ίτιάβαν, 8) Εικόμισμα εις τó Σταυρό, 9) Εικόμισμα εις Γιαννωτά.

Σπιτάκια (στά Σπιτάκια) κρησφύγετα παρά την μονήν της Άγίας Παρασκευης έν τῷ Βίκω όπου εύρισκον καταφύγιον οί κάτοικοι τών τριών συνοικισμών κατά τās έπιδρομάς τών Τούρκων. (2)

Σκάλα 1) Σκάλα στούν Άϊ Ν'κόλα τ(ης) Κυραλέξινας πρós τόν Βοϊδομάτην. Εις αύτην ύπάρχει και στήλη εις μνήμην Άγγελικης Παπάζογλου ένθα γέγραπται (Ίουνίου 9—1861. Αύτη ή όδός κατεσκευάσθη δαπάνη Κ. Άγγελικης Παπάζογλου. (3)

2) Σκάλα τζ'ήμαρ πρós τόν Βήκον, 3) Σκάλα στού Βνό, 4) Σκάλα στού Λ'κότρυπου (κατασκευασθεισα ύπό Στ. Σάρρου).

8) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Γ

Γιανίτσαρη (Στ' Γιανίτσαρ') μαγευτική σύδενδρος τοποθεσία μεταξύ Βίτσης—Μονοδενδρίου όπου τó πάλαι συνήρχοντο οί κάτοικοι τών τριών Μαχαλάδων Βίτσης πρós συζήτησιν και λήψιν αποφάσεων ως και έκτινος παρ' ήμίν σωζομένου έγγράφου έμφαινεται († τó όνομα έκ τινος Γιανίτσαρου (4) 1843 Ίωάννου 6 Γεννίτσαρη).

Γιαννοθερι (σιού Γιαννουθέρ') επίπεδος δασώδης έκτασις πλησίον τών Άγίων Άποστόλων Μονοδενδρίου (ένταύθα ύπάρχει και βόθρος συλλογής ύδατος (Λούτσα) (ιδέ και λέξιν).

(1) Λομπρίδου. Ήπειρωτικά μελετήματα Θ' σελ. 44.

(2) Ι. Λομπρίδου. Ζαγορασιακή 1873 σελ. 40.

(3) Ι. Λομπρίδου. Ήπειρ. Άγαθ.ερ. Β' 79.

(4) Καί Δ. Σάρρου έν εῴ Ήπειρωτικῷ άρχεῖο.

Ε

Ἐπισκέπτου (στοῦ Πσκοπῆ καὶ στοῦ Πσκοπῶς οὐδέτερον) τοποθεσία Βουνοῦ ἔνθα ὑπάρχει ἀγρός ἀνήκων εἰς τὸν ἐπίσκοπον Δρυϊνουπόλεως Ραφαήλ. (1)

Θ

Θεοδωρόπουλου (στοῦ Θεοδουρόπουλου καὶ στοῦ Θεοδουρόπουλ') πλαγιά τοῦ Βουνοῦ με ἐλάχιστα χωραφάκια.

Κ

Καλογήρου * (στ' Καλουέρ') τοποθεσία Βουνοῦ ὅπου ὑπῆρχον ἀγροὶ καλογήρου τινὸς τῆς μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ.

Κατελάνου (στ' Κατιλάν') τοποθεσία τοῦ Μονοδενδρίου περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ μεσοχωρίου τούτου καὶ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἡ ὄνομασία ἔκ τινος Κατελάνου.

Κόντου (στ' Κόντ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ. Ἐπίσης τοποθεσία καὶ ἐν Ἄνω Βίτση παρὰ τὸ Παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Ν

Νίκα (στ' Νίκα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ἔνθα ὑπάρχουσιν ἀγροὶ καλλιεργούμενοι. Ἴσως ἔκ τινος Νίκα ἰδιοκτῆτου.

Ρ

Ρωμανοῦ (στ' Ρωμανοῦ) τοποθεσία ἐν τῷ Βουνῷ ἔκ τινος Ρωμανοῦ μοναχοῦ, ὅστις εἶχεν ἀγροὺς ἐν αὐτῇ.

Σ

Σπανίνας * (στ' Σπανίνας) τοποθεσία ἐν Ἄνω Βίτση κάτωθεν οἰκίας τῆς Σπανίνας (γυναικὸς τοῦ Σπανοῦ).

Τ

Τσιούτσ'κολα (στ' Τσιούτσ'κουλα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ πιθανὸν ἔκ τινος Τσιούτσ'κολα.

Μ

Μιτσικάλη * (στ' Μιτσ'καλ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ κάτωθεν Κακοχράμπου. Πιθανῶς ἔκ τινος Μιτσικάλη ἰδιοκτῆτου ἀγρῶν, ὅστις εἶχε κατασκευάσει λιθόστρωτον ὁδὸν (Καλντερῆμι).

(1) Καὶ Δ. Σάρρου Τοπωνυμικὸν Βίτση;—Μονοδενδρίου σελ. 6. Λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ Βουνοῦ πολλοὶ θεωροῦν οὐχὶ ὀρθῶς, παραγομένην ἔκ τοῦ ἐπισκοπῶ (ἐπισκοπή).

9) Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α Ι
ΕΚ ΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ

Β

Βεζίτσα—Βείτζα—Βείτσα—Βίτζα—Βήτσα—Βείτσα—
Βίτσα τὸ ὄνομα τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου ἢ λέξις Σλαυ-
οφανής. Πιθανώτερον ἐκ Βεζή τινος ἄρχοντος ὡς καὶ ἐξ
ἐπιγραφῆς ὑπερθύρου Ἁγίου Νικολάου Βίτσης ἐξάγεται. (1)

Β ἴ κ ο ς (στοῦ Βίκου) μέγα χάσμα (χαράδρα) περι-
λαμβανομένη μεταξύ τῶν χωρίων Παπίγγου—Βραδέτου—
Καπεσόβου—Κουκουλίου καὶ Βίτσης καὶ διαρρομένη ὑπὸ
τοῦ ξεροποτάμου Βουΐδουμάτη. Κατὰ τὸν Ι. Λαμπρίδην ἡ
λέξις Σλαυϊκὴ σημαίνουσα χάσμα. (2) Κατὰ τὸν Κ. Μέρ-
τζον, Ἀλβανικὴ ἐκ τοῦ *vig* καὶ *viga*=φορτίον ἀπὸ λιγα-
ριά διὰ νὰ κάμνη κανεῖς ἕνα γεφύρι ἐπὶ ἐνὸς χειμάρρου. (3)

Β ο ρ τ ὀ π ι (στοῦ Βουρτόπ' καὶ στὰ Βουρτόπια) το-
ποθεσίαι χλοεραὶ εἰς τόπον Βουνόν. Ἡ λέξις Δακικὴ ἐκ
τοῦ *Virtop*—*Vartop*—ἄντρον, καταφύγιον, κρησφύγετον,
κατὰ τὸν κ. Μέρτζον. (4)

Β ο δ ἰ ν ο β ο * (στοῦ Βουδίνουβου) τοποθεσία ἀνώ-
μαλος τοῦ Βουνοῦ πλησίον τῆς θέσεως Νίκης.

Β ο β ἄ λ ι ν α (στ' Βουβάλινα) τοποθεσία τοῦ Βου-
νοῦ.

Β ο υ ζ ἰ σ ι (στοῦ Βουζισ' καὶ στὰ Βουζισια) τοποθε-
σία Βίτσης παρὰ τὸ Βαρκόν, ἄλλοτε ἐν αὐτῷ κατεσκευά-
ζοντο κέραμοι (κεραμειδαριό).

Β ρ ο υ π ι σ τ ἄ (στ' Βρουπιστά) τοπωνυμία μικροῦ
Βουνοῦ ἐκ πρίνων καὶ γάβρων Ν. Δ., ὄριον μεταξύ Βίτσης
καὶ Ἀσπραγγέλων.

Γ

Γ α ν τ ζ ῆ (στ' Γαντζή) τοποθεσία Βίτσης παρὰ τὸ
Βαρκόν.

Γ ι α ν ο τ ἄ (στ' Γιανουτά) τοποθεσία πρὸς Ν. ἀμ-
μώδης πλησίον Κορνησιοῦ.

Γ κ ἄ λ λ ι ν α (στ' Γκάλλινα) ἡ δυτικὴ ἀνήλιος συ-

(1) Ἴδὲ καὶ πρῶτον μέρος τῆς παρούσης μελέτης.

Ἐπίσης Δ. Σάρρον. Τοπωνυμικὸν Βίτσης—Μονιδενδρίου Ἑπειρ.
Χρον. τομ. ΙΒ' σελ. 4.

(2) Ι. Λαμπρίδου. Μελετήματα Η' σελ. 34.

(3) Κ. Δ. Μέρτζου. Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ξενικῶν το-
πωνυμῶν Ἑπειρ. Χρονικά Τομ. 9 1934 σελ. 192.

(4) Τοῦ αὐτοῦ. Ἀπόδοσις σελ. 195.

νοικία "Ανω Βίτσης. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ Gallina= ὄρνις. Πιθανόν τοῦτο καθ' ὅτι ἡ συνοικία γειτοιάζει μὲ τὴν ἄλλην τοιαύτην Πετεινοχώρι. (1)

Γ κ ί ν ι α (στ' Γκίνια) τοποθεσία Κάτω Βίτσης δενδρώδης.

Γ κ ι σ μ έ ς (οτοῦ Γκισμέ) ἐπίπεδος ἔκτασις Ν.Δ. εἰς Βαρκόν, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Βρουπιστᾶς. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ τσεσμέ=πηγή. (2)

Γ κ ο υ σ' μ ί τ σ' ι ν α (στὰ Γκουσμίτσινα) σύδενδρος τοποθεσία Κάτω Βίτσης πρὸς Ν. ἔξωθεν τοῦ χωρίου.

Γ κ ο υ σ μ π ί ν α (στ' Γκουσβίνα) ἐπίπεδος ἔκτασις εἰς Βαρκόν παρὰ τὴν Μαγούλαν πλημμυρίζουσα.

Γ κ ρ ά μ π ο β ο (στοῦ Γκράμπουβου) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ μὲ ἐλαχίστους ἀγρούς πλησίον τῆς Νέλουβας.

Γ κ ρ ο ύ ν ι α (στὰ Γκρούνια) χαράδρα βραχῶδης καὶ ἀπόκρημνος μεταξὺ Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου. Κατὰ τὸν κ. Μέρτζιον ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ Kruigno=ρῦγχος. (3)

Γ ρ έ κ (ι) σ τ α * (στ' Γκρέκστα) τοποθεσία εἰς Βῆκον βορειῶς τοῦ Κλίματος, ὅπου ὑπάρχουν καρυδιές καὶ ἄγριες κλιματαριές.

Γ κ ρ ί λ α (στ' Γκρίλα) τοποθεσία εἰς τὸ Βαρκόν.

Γ ρ ά β ο ς (στοῦ Γράβου) ἔκτασις ΝΔ. ἐπίπεδος, καλλιεργούμενη, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου. Ἐκ τοῦ Σλαῦτικοῦ grabar, bra=δένδρον ἢ ζυγιά (σφενδάμι). (4)

Ζ α β ρ ο ύ χ ο υ (στοῦ Ζαβρούχου) τοποθεσία ΒΔ καλλιεργούμενη. συνορεύουσα μὲ "Ανω Πεδινά.

Ζ ά μ π ο τ ι (στ' Ζάμπουτ') ἔκτασις ΒΑ εἰς τὰ πλάγια τοῦ χωριοῦ.

Ζ ε λ ι ν ί τ σ α (στ' Ζελινίτσα) ἔκτασις (πλαγιά) χαλικώδης μὲ ζελινιές (πρίνους) ἐν "Ανω Βίτση. Σήμερον ἤρχισεν ἀναδασουμένη.

I

Ἴ μ ά ρ η (στοῦ Ἰμάρ) κρημνώδης τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ.

(1) Δ. Σάργου. Τοπωνυμ. Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου Ἡπειρ. Χρον. τ. ΙΒ' σελ. 5.

(2) Αὐτόθι σελ. 5.

(3) Κ. Δ. Μέρτζιου. Συμβολή εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ζενικῶν Ἡπειρ. τοπωνυμιῶν Ἡπειρ. Χρον. Τομ. 9 1934 σελ. 185.

(4) Αὐτόθι σελ. 193 ὡς καὶ Δ. Σάργου. Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἡπειρ. Γλωσσαρ. Π. Ἀρσβαντινοῦ.

Ἰ τ ι ἄ β α (σν' Ἰτιάβα) λόφος ΒΔ. ἐκ πρίνων, περιλαμβανόμενος μεταξύ λάκκου Βίτσης καὶ μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ,

Κ

Κ α κ ό χ ρ α μ π ο * (στοῦ Κακόχραμπου) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ πλησίον τῆς θέσεως Κορδές.

Κ α σ τ έ λ ι (στοῦ Καστέλ' καὶ στά Καστέλια) ἕκτασις λοφώδης πρὸς τὰ Λειβαδάκια ΝΔ ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχε φρούριον.

Κ ό γ ι α (στ' Κόϊα) ἐπίπεδος ἕκτασις ΝΔ καλλιεργουμένη παρά τὰ Λειβαδάκια.

Κ ο ρ δ έ ς * (στ' Κορδές) ἕκτασις ἀνώματος τοῦ Βουνοῦ παρά τὴν Τσουκνίδα.

Κ ο ρ ν ῆ σ ι (στοῦ Κορνήσ' καὶ στά Κορνήσια) ἕκτασις πρὸς Ν. ἐπικλινής, Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου, νῦν δασώδης ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον ἀμπελώνες καὶ πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἐνταῦθα εἶναι καὶ ἡ περίφημος βρύση (στ' βρύσ' στοῦ Κορνήσ'). Εἰς αὐτὴν διακρίνομεν τὰς ἐξῆς τοποθεσίας. : Φτούμια, Μποντεράσα, Ἅγιος Ἰωάννης. Οἱ παλαιοὶ παρήγαγον τὴν λέξιν (κατὰ τὸν Σάρρον ἀπιθάνως), ἀπὸ τὸ Κορωνίς.

Κ ο υ ρ ι (στοῦ Κουρί) μικρὰ δενδρώδης ἕκτασις. Ἡ λέξις Τουρκικὴ Κουρί=δάσος. (1)

Κ ρ ο ύ π ι α (στά κρούπια) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ με γράβους παρά τὰς ὀξυές.

Λ

Λ ι π α (στ' Λίπα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ὅπου ὑπάρχει μεγάλη Λίπ (φιλύρα) ἢ λέξις Σλαυική. (2)

Λ ο υ γ ν ό (στοῦ Λουγνό) λόφος ἐξ ἀμπέλων, ἀγρῶν καὶ κήπων ἐν Μονοδενδρίῳ με ὠραισιτάτην θέσιν παρά τὸν Μπρίνον.

Λ ο ύ μ π ο β ο (στοῦ Λούμπουβον) τοποθεσία παρά τὸ Κορνήσι Βίτσης πρὸς τὸ Δίλοφον (Σοποτσέλι).

Μ

Μ ά ν τ ρ α (στ' Μάντρα) τὰ παλαιὰ νεκροταφεία παρά τὰς ἐκκλησίας τῶν δύο συνοικιῶν Βίτσης, μεταφερθέντα εἰς τινὰ ἀγρὸν ἔξωθεν τοῦ χωρίου. Τὰ παλαιὰ μετετράπησαν εἰς σχολικοὺς κήπους.

(1) Δ. Σάρρου Το: ὠ υ μ. Βίτση.—Μινεθε 1 ε. υ τοῦ Ζ. γορίου ε. 118 σ. λ. 8.

(2) Αὐθότι σελ. 9.

Μορτζίνος (στοῦ Μουτζίνου) κυπαρισσοειδές δένδρον καὶ ἡ περίξ αὐτοῦ τοποθεσία ἄνωθεν ἀπὸ τῆς Καθίστριες.

Μπαμπούτ'σ'κα (στ' Μπαμπούτ'σ'κα) ἐπίπεδος πετρώδης ἔκτασις μὲ ἐλάχιστα δένδρα συνορεύουσα μὲ τὴν τοποθεσίαν Γιανουθέρου) ἐν Μονοδενδρίῳ.

Μπουζοβά (στ' Μπουζουβά) τοποθεσία Βουνοῦ μὲ ἀγρούς μεταξὺ Προσηλίου Λεφτοκαριᾶς καὶ Ζαβρούχου.

Μπουντιράσα (στ' Μπουντιράσα) τοποθεσία εἰς τὸ Κορνῆσι· ἔνθα τὸ πάλαι εὐρίσκοντο οἱ ἀμπελώνες.

Μπουντόβο* (στοῦ Μπουντουβου) τοποθεσία πρὸς Β. Μονοδενδρίου καὶ κάτωθι τῆς θέσεως Κόντες.

Μπουστερῆ τοῦ Μπέη (στ' Μπέη τ' Μπουστερῆ) δυὸ μεγάλα σπήλαια εἰς τὸν Πρίνον χρησιμεύοντα ὡς κρησφύγετα τῶν κατοίκων κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων. 2) **Μπουστερῆ τῆς νύφης** (στ' νύφ'ς τ' Μπουστερῆ) βάραθρον εἰς τὸν Σταυρόν. Τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ὀνομασθεῖσα ἔκ τινος νύφης πεσσύσης ἐντὸς ταύτης ἐνῶ ἐκαλλιέργει τὸν παρακείμενον ἀγρόν της. Παρὰ ταύτην ὑπάρχει καὶ ἄλλο τοιοῦτον βάραθρον διὰ τοῦτο λέγονται διμῆδες (δίδυμες) ἰδὲ καὶ λέξις. Ἡ λέξις Σλαϊκῆ (κατὰ Κ. Μέρτζιον). Ἡπειρ. Χρον. Θ. σελ. 186.—193 ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ Pestchëra=σπήλαιον.

Μπριζιούνα (στ' Βριζιούνα) ἔκτασις τοῦ Βουνοῦ ἐκ μικρῶν ραχίσκων, ἀποτελουμένη, ὅπου ὑπῆρχον ἀγροί.

Μπρίνος ἰδὲ Πρίνος.

Μπρουβάγια (στ' Μπρουβάγια) ἐπικλινῆς τοποθεσία ὡς καὶ λάκκος εἰς Κορνῆσιον παρὰ τὸ χωρίον Δίλοφον.

Ν

Νέλοβα* (στ' Νέλοβα) ἐπικλινῆς ἔκτασις μὲ ἐλάχιστους ἀγρούς Δ τοῦ Μονοδενδρίου.

Νιάχοβα* (στ' Νιάχοβα) τοποθεσία εἰς Βῆκον. Στενὴ χωρὶς γῆς ὅπου βάζουν τὰ γίδια καὶ βόσκουν.

Ντιβέσια (στὰ Ντιβέσια) δενδρώδης τοποθεσία παρὰ τὸ Δίλοφον.

Ο

Ὀβίρα (σ'ν Ούβιρα) ἡ λέξις πολλαχῶς. Βαθῆα κοιλάματα ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ χειμάρρου διατηροῦντα πάντοτε

ὕδωρ· εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ ἰχθῦς· ἡ λέξις Σλαυϊκὴ κατὰ τὸν Meyer. (1)

Ὀ β ο ρ ό ς (στοὺν Οὐβουρὸ) λόφος πυκνός με μικροὺς πρίνους καὶ ἐλαχίστους ἀγροὺς πρὸς Ν.

Ο ὕ λ ι α ν ἰ κ ο υ ς (στοὺν Οὐλιανίκου) ἐπικλινῆς ἔκτασις ἄνωθεν Προσηλίου Λεφτοκαριᾶς πρὸς τὸ Βαρκόν.

Π

Π α ρ ο ῦ μ ι α (στά Παρούμια) τοποθεσία παρὰ τὰ σύνορα Βίτσης—Κουκουλίου ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον ἄμπελοι· ἡ λέξις Σλαυϊκὴ Bagub=κορμός δένδρου (2)

Π ε ρ τ ο ὑ π ι ν α καὶ Πριτούπινα καὶ Πριτούπινης (σ' Πριτούπινα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ καλλιεργουμένη.

Π ρ ἰ ν ο ς (στοῦμ Πρίνου) λόφος ὑψηλός ἐκ πρίνων με περιβλεπτον θέαν Βίτσης, Μονοδενδρίου.

Ρ

Ρ ο ῦ γ α (στ' Ροῦγα) πλατεῖα εἰς Β μέρος τοῦ Μονοδενδρίου χρησιμεύουσα ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν αἰγοπροβάτων καὶ βοῶν τοῦ χωρίου.

Ρ ο υ τ ἑ τ σ ι α (στά Ρουτέτσια) ἀνώμαλος ἔκτασις τοῦ Βουνοῦ ὅπου ἀγροί, δένδρα, καὶ μεγάλοι ὄγκόλιθοι Β. Α.

Σ

Σ ἔ ρ β ε ς (στ' Σέρβες) τοποθεσία εἰς τὸ Βουνόν.

Σ ν ἰ τ σ ι * (στοῦ Σνιτς) μεγάλη ὄβριρα τοῦ ξεροποτάμου καὶ ἡ περὶ αὐτὸν τοποθεσία.

Σ τ ἄ λ ο ς (στοῦ Στάλου) μεγάλα καὶ βαθύσκια δένδρα κάτωθεν τῶν ὁποίων ἀναπαύονται (σταλίζου) κατὰ τὴν μεσημβρίαν, τὰς ὥρας τοῦ καύσωνος τοῦ θέρους, τὰ ποίμνια. Ἡ Λ. Ἰταλικὴ ἐκ τοῦ Stallo. (3)

Σ τ ἔ ρ ν α * (στ' Στέρνα) μέγα κοῖλον μάρμαρον εἰς τὸ Βουνόν ὅπου συλλέγεται ὕδωρ καὶ ἡ περὶ αὐτὸ τοποθεσία. Ἡ Λ. Ἀλβανικὴ Shteī=ἰγδίον (τὸ γουδί) [ἡ ῥωγμὴ δηλαδὴ ποῦ μένει τὸ ὕδωρ· εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὸ ἰγδίον. (4).

Σ τ ο ὕ ρ ο ς (στοῦ Στούρου) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ

(1) Ἴδὲ καὶ Δ. Σάρρου παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑπειρ. Γλωσσάριον τοῦ Ἀραβαντινοῦ σ. 11, 23.

(2) Κ. Μέρτζου Ἑπειρ. Χρονικά Θ. σ. 192.

(3) Ἴδὲ καὶ Δ. Σάρρου. Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑπειρ. Γλωσσάριον Ἀραβαντινοῦ σελ. 30.

(4) Ἴδὲ κ. Δ. Μέρτζου Ἑπειρ. Χρ. Θ. σελ. 194.

δπου καλλιεργούνται άγροί. Ἡ λέξις Ἑλβανική καὶ κουτσ.
Στουρος=Στύλος (1)

Σ τ ρ ο ὕ γ κ α (στ' Στρούγκα) ἡ λέξις Ἑλβανική καὶ
κουτσ. τοποθεσία ἔνθα ὑπῆρχε ποιμνιοστάσιον. (2)

Τ

Τ ζ ά μ ι ν α (στ' Τζάμινα) ἐπικλινῆς τοποθεσία τοῦ
Βουνοῦ με̄ ἐλαχίστους άγρούς.

Τ ζ ο ρ ν ό κ ο ς (στοῦ Τζουρνόκου) συστάς λόφων
εἰς τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν μονὴν Προφήτου Ἡλιοῦ.

Τ ζ ο υ μ π ο ὄ ν ι α (στά Τζμπούνια) ἀπόκρημνος ἐ-
πικλινῆς τοποθεσία Ἐνω Βίτσης ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ χω-
ριοῦ.

Τ ρ α χ α ν ά ς (στοὺν Τραχανά) ἀπόκρημνος τοπο-
θεσία εἰς τὰ Γκρούνια πρὸς τὸν Βίκον.

Τ σ ο ὕ κ α τ ο ὕ Κ α π ρ ῆ (σν' Τσοῦκα τ' Καπρῆ)
λόφος ἄνωθεν μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἔνθα καλ-
λιεργεῖ Καπρῆς τις άγρούς. Λέξις Ἑταλική zucca=κεφαλή. (3)

Τ σ ο υ κ α ρ ν ι α σ α (στ' Τσουκαρνιάσα) ἀνώμαλος
τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ δπου ὑπάρχουσιν άγροί.

Φ

Φ ε ρ ά τ η (στ' Φερατ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ δπου
ὑπάρχουσιν άγροί.

Φ ο υ σ τ έ ρ ν α (στ' Φσ'τέρνα) σπηλαιώδες τοπο-
θεσία τοῦ Βουνοῦ.

Φ τ ο ὄ μ ι α (στά Φτούμια) τοποθεσία εἰς Κορνησι
ιδέ καὶ λέξιν.

Χ

Χ ο ὄ ν η (στ' Χοὺν) ἡ λέξις πολλαχοῦ=στενὴ φά-
ραγξ.

(1) Καὶ Δ. Σάργου τοπωνυμικὴ Βίτσης κλπ. σελ. 14.

(2) Αὐτόθι σελ. 14.

(3) Δ. Σάργου. Τοπων. Β. κτλ. σελ. 15.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀθηνῶνα Μητροπολίτου Παραποθείας, Νέος Κουβαράς (Ἡπειρωτικά Χρονικά Δ' σελ. 1—78).

Ἀναγνωστοπούλου Γ. Μικρά συμβολή εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἡπειρωτικῶν Τοπωνυμιῶν (Ἡπειρωτικά Χρονικά Α. 1926 σελ. 91—101).

Ἀραβαντινοῦ Χ. Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου κλπ. Ἀθήνησιν.

Ἀραβαντινοῦ Π. Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ τοῦ Τελελενλή 1895 ἐν Ἀθήναις.

Ἀραβαντινοῦ Π. Συλλογὴ τῶν Ἡπειρωτικῶν ἀγμάτων σελ. 9 κ. ἐ.

Βιζουκίδου Π. Ἡπειρωτικῶν θεσμῶν ἔρευνα (Ἡπειρωτικά Χρονικά Β' σελ. 5—53).

Beza Marcu Urme Romanesti in Râsaritul ortodox imprimaria Națională Bucuresti 1935.

Crandi Jacobi, Risposta a una lettera di Messandro Pini sopra alcune richieste intorno S. Maura e le Preveze Venetia 1886.

«Ἡπειρος» Ἡμερολόγιον 1910.

Κουλτσουιάκι Ἰ. Δημήτριος Σφμιτέλο (Ἡπειρωτικά Χρονικά Α' παράρτημα α' σελ. 50—57).

Καμπύρογλου Δ. (Ἀνδρομάχη) Ὁ θάνατος τοῦ Γερμανικοῦ.

Ἔστια Ἀθηνῶν 7 Ἀπριλίου 1928.

Λαμπρίδου Ἰ. Ζητοριακῆ, οὗς προσητέθησαν καὶ τινα περὶ Ἡπείρου, ἐν Ἀθήναις 1870.

Λαμπρίδου Ἰ. Ἀγαθοεργήματα καὶ κληροδοτήματα μέρος Β' ἐν Ἀθήναις 1886.

Λαμπρίδου Ἰ. Ἡπειρωτικά μελετήματα Ἀθήνησι 1839.

Λάμπρου Σπ. Ἐθνημῆεω, ἥτοι χρονικῶν σημειωμάτων, συλλογὴ πρώτη (Νέος Ἑλληνομνήμων Γ. Ζ' σελ. 113 κ. ἐ.)

Μουστακίδου Β. Ἡπειρωτικά ἀνάλεκτα (Ἡπειρωτικά Χρονικά Δ' 1929 σελ. 87—101).

Μέριτζιου Κ. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἑρμηνείαν τῶν ξένων Ἡπειρωτικῶν Τοπωνυμιῶν (Ἡπειρωτικά Χρονικά Θ' σελ. 182—203)

Μουστοξύνη Ἑλληνομνήμων ἢ Σύμμικτα Ἑλληνικά σύγγραμμα περιοδικὸν Ἀθήνησι 1843 τ. Α'.

Νικολαΐδου Ἰωάν. Τὸ πνευματικὸ Ζαγόρι (Νεοελληνικά Γράμματα Ἀθήναις 3 Ἀπριλίου 1937).

Παπαχαρίση Ἀθ. Τοπωνυμικὸν τοῦ Παγωνίου (Ἡπειρωτικά Χρονικά Π' 1933 σελ. 141—150).

Πλάτωνος: Πρωταγόρας.

Σάρρου Δ. Χρονογραφικὰ σημεῖα ἀναφερόμενα εἰς νεωτέραν Ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου κλπ. (Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τ. Ε' 1896 σελ. 176, 407 καὶ 408).

Σάρρου Δ. Παλαιογραφικὸς ἔρανος (ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος τ. ΛΓ' (1914).

Σάρρου Δ. Ζητοριακῶν θεσμῶν ἔρευνα. (Ἡπειρωτικά Χρονικά Β'. 1927 σελ. 286—301).

Σάρρου Δ. Τοπωνυμικὸν Βίτης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου (Ἡπειρωτικά Χρονικά ΙΒ').

Σάρρου Δ. Ἡπειρωτικά ἐνθουμήται; ἢ χρονικά σημεῖα καὶ ἐπιγραφαὶ (Ἡπειρωτικά Χρονικά Β')

Σούλη Χρ. Τοπωνυμικά τῶν Χουλιαράδων (Ἡπειρωτικά Χρονικά Ζ' 1932 σελ. 219—245).

Σούλη Χρ. Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθουμήταις Ἡπειρωτικαὶ (ἐνθ. ἀν. Θ' 1934 σελ. 81—126).

Στεργιοπούλου Κωνστ. Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Ἡπειρωτικῶν τοπωνυμιῶν (ἐνθ. ἀν. Η' 1933 σελ. 99—140).

Στεργιοπούλου Κωνστ. Περί τοπωνυμιῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Ἡλείου (ἐνθ. ἀν. Γ' 1928 321—331).

Στεργιοπούλου Κωνστ. Τοπωνυμικὸν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης (ἐνθ. ἀν. Θ' 1934 σελ. 205—244).

Στεργιοπούλου Κων. Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἡλείου ἐν Ἀθήναις 1937.

Τζιόβι Κωνστ. Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Ἡπειρωτικῶν θεσμίων (Ἡπειρωτικά Χρονικά Ε' σελ. 52—55).

Χριστοφορίδου Κ. Λεξικὸν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης; ἐν Ἀθήναις 1909).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

(Τὸ βιβλίον ἔχει τυπωθῆ ἀκρυσιάζοντας τοῦ συγγραφέως εἰς Δράμαν. Ἐνεκα τούτου ἐγένετο τυπογραφικὰ ἁνα λάθη, ἅτινα χρῆ ζουν διορθώσεως).

Σελίς 7	στίχοι 16	ΣΓΚ' ἀντι ΓΦΚ'
Σελ. 9	>	14 ἀφιέρωσε ἄς ἀντι ἀφιερώσεις.
Σελ. 10	>	7 θαυματουργοῦ ἀντι θαυματουργοῦ.
Σελ. 11	>	4 σλαυική ἀντι λιϊκή.
Σελ. 16	»	4 1331 Σ. σεμ. α' ἀντι Δεκετ. α'.
Σελ. 17	>	10 ἄλω (ον ἀντι ἄλανίων.
Σελ. 17	»	22 1361 ἀντι 1371.
Σελ. 27	>	11 ποιότης ἀντι κοινό: ηος
Σελ. 28	>	29 ἐκτός σημείων βαθέω ... ὀβήμα; κελουμένω' ἀντι π ἠ. εἰς τινὰ σημεῖα κλπ.
Σελ. 33	>	6 ἐ. τὸ. ἀντι ἐντός
Σελ. 35	>	33 κατ' ἰατικὸν ἀντι κατηάτικον
Σελ. 49	>	32 τοῦ ἄ τι κοῦ
Σελ. 50	»	39 χρέω, ἀντι χτέω
Σελ. 52	>	18 αἰψ... ἀντι αἰπω
Σελ. 52	>	41 νὰ παραλειφθῆ ἡ λέξις: μόνον
Σελ. 53	>	32 ἀκατάσιστα ἀντι ἀκατόφιστα
Σελ. 54	>	25 ποδιῶ τω ἀντι ἐσοδία του
Σελ. 55	»	13 δημοσ εὔομεν ἀντι δημοσιεύ· κεν
Σελ. 58	>	34 διὰ· ἀντι ἀντι διαπαστα
Σελ. 60	>	41 εὐλογηθένων ἀντι εὐγογηθένων
Σελ. 63	>	20 κατασκευῆς ἀντι κατασκευῆς
Σελ. 63	>	23 ἐσωτερικῶς ἀντι ἐξωτερικῶς
Σελ. 63	>	24 διάφορον ἀντι ἀνάφορον
Σελ. 64	>	1 διάνοξιν ἀντι διάρρηξιν
Σελ. 67	>	20 κεκλεισμένην ἀντι κεκλεισμένων
Σελ. 72	>	15 Αἱ λέξεις: «ἐξ ὧν» νὰ παραληφθοῦν καὶ ἴντε' αὐτῶν νὰ τεθῆ κόμμα.
Σελ. 73	>	1 ΖΡΚΗ' ἀντι ΑΡΚΗ
Σελ. 73	>	33 κατ' ἑτέρων ἐ. τοιχιτμένων κόνων ἀντι ἐντοιχισμένων κόνων
Σελ. 78	>	12 ζρῶ ἀντι αρω
Σελ. 79	>	20 προστεθέντος ἀντι προστεθέντων
Σελ. 80	>	13 κοσμύμενον ἀντι κεκοσμημένον
Σελ. 82	>	23 ἔστησε ἀντι ἔστηπε
Σελ. 82	>	29 νὰ προστεθῆ: ὡς ἀναγράφω εἰς τὸ εἰδικόν
Σελ. 83	>	10 ζπιε' ἀντι ξπιε'
Σελ. 83	>	24 ἀνώτεραι ἀντι ἀνωτέρω
Σελ. 84	>	23 ὠραιότητα ἀντι παλαιότητα
Σελ. 85	>	3 ἐπισκευσθεῖσα ἀντι ἐπισκευασθὲν
Σελ. 89	>	19 νὰ παραλειφθῆ ἡ διὰ δευτέραν φορὰν ἐπαναλαμβανομένη λέξις: περιεχόμενον
Σελ. 96	>	1 ἀντι τελείως πρὸ τοῦ παλαιόθεν νὰ τεθῆ παῦλα.
Σελ. 102	>	9 διότι δὲν ἔχει ὠριμάσει ἀντι ἔχει ὠριμάσει
Σελ. 109	>	29 συμβληθεῖς ἀντι συμβουλευθεῖς

- Σελ. 109, σειχ. 84 νό προσβάλη ἀντί προσέβαλε
Σελ. 110 > 22 τοῦ 1927 ἔτους ἀντί τοῦ ἔτους
Σελ. 117 > 39 προσανατεθείσης ἀντί προανατεθείσης
Σελ. 118 > 12 συντακτῶν ἀντί συντακτικῶν
Σελ. 124 > 7 συντέλεσαν εἰς τὴν σύλληψιν ἀντί εἰς τὴν σύλληψιν
Σελ. 124 > 33 Κατὰ τὸ ἔτος 1921 ἀντί κατὰ τὸ ἔτος...
Σελ. 127 > 24 ζῆβ' ἀντί ζῆγον.
Σελ. 151 > 11 τοῦ Μπρούζου ἀντί τοῦ Μπρούξου
Σελ. 154 > 38 τ'(η)ς Κονταρίνας ἀντί Βονταρίνας

Ἐπίσης εἰς πολλὰς λέξεις τοῦ τριώνυμου κατὰ τὴν ὁμιλουμένην ἐν τοῖς χωρίοις ἀντί ν νά τεθῆ υ.

Ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας καὶ εἰς τοὺς σπουδαστάς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων Σίββαν Πιτάρογλου καὶ Θεοφάνη Κυράτην διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Προλεγόμενα	Σελ. 5—6
Όνομασία	Σελ. 7—16
Ίστορία—Γεωγραφία (Θέσις, ὄργανα καὶ ἐνεστῶσα Διοικήσεις	Σελ. 17—33 Σελ. 34—37
Τὸ χωρίον ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ καταστατικοῦ χάρ- του τῶν προνομίων νόμων καὶ κανόνων τοῦ Ζηγορίου. Δίκαιον. Διοικητικαὶ διατάξεις (Ποινικὸν δίκαιον, σελ. 47. Κληρονομικὸν δίκαιον σελ. 48, Οἰκογενειακὸν δίκαιον σελ. 53, Ἐνοχικὸν δί- καιον σελ. 56).	Σελ. 38—59
Θρησκεία	Σελ. 60—85
(Ἐκκλησίαι—μοναὶ—παρεκκλήσια : Ἱερὸς Ναὸς Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης σελ. 62.—Ἱερὰ Μονὴ Ἁγία; Παρασκευῆς σελ. 69.—Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Μητῆ σελ. 72.—Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Νικολάου σελ. 76.—Ἱερὸς Να- ὸς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου σελ. 78.—Ἱερὸς Ναὸς Ταξιάρχων σελ. 83.—Παρεκκλήσια σελ. 83.	
Ἐκπαιδευτικὰ	Σελ. 86—93
Ἀγροτικὴ ὑσφάλεια	Σελ. 94—102
Κληροδοσίαι καὶ ἀγ. θυσεργήματα	Σελ. 103—105
Κληροδοτήματα	Σελ. 105—115
Ἐπίσημοι ἄνδρες	Σελ. 115—116
Λόγιοι	Σελ. 116—123
Σωματεία	Σελ. 124—125
Ἐνθυμήσεις καὶ ἐπιγραφαὶ	Σελ. 126—138
Κατάλογος τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ ἀρχεῖῳ Κοινό- τητος Βίτσης Κοινοτικῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἰδιωτικῶν κλπ. ἐγγράφων	Σελ. 138—144
Παροράματα	Σελ. 166—167

20 ΙΑΝ. 1977

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

---

1) «Ρυθμοί Ψυχής» Ποιήματα 1939

ΠΡΟΣ ΕΚΤΥΠΩΣΙΝ

2) «Λαογραφικά Ζαγορίου»

3) Πλάτωνος Πρωταγόρας: Εισήγησις — Μετάφρασις —
Σημειώματα.

4) «'Αντιλήψεις» (Διηγήματα)

5) «Στιγμιές.....» Ποιήματα

ΛΙΑΝ ΠΡΟΣΕΧΩΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

“ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ,”

—ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ—

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΧ. 50

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ